

שלחן שמואל

שורשי הלכה וענפיה

אחרונים עד
אחרוני דורנו

מרן השלחן ערוך
והרמ"א

מקרא, משנה, גמרא
ראשונים

על סדר השלחן ערוך

הלכות מיאון, יבום, אונס ומפתה ובוטה

אבן העזר סימנים: קנה - קעח

הסיכום מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה, קצות החושן ונתיבות ועוד) עד תשובות אחרוני דורנו, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה.

נערך בס"ד על ידי:

שמואל ירושלמי

חסר הגהות סופיות

ניתן לרכוש את ספרי שלחן שמואל

(חופה וקידושין עם השלמת הסימנים, מקוואת ואיסור והיתר)

ספרי עזר לבחינות ההסמכה לרבנות

בפלאפון 054-8456-923

S2079395&GMAIL.COM

תוכן עניינים

הלכות מיאון:

סימן קנה: עד איזה זמן הקטנה ממאנת, ויתר דיני מיאון. 3

הלכות ייבום

- סימן קנו: איזו נקרא זרע קיימא לפטור מן היבום. 18
- סימן קנז: דיני גרים ומומר, ואיזה נקרא אח ליבום. 29
- סימן קנח: באיזה אופן אשה נאמנת להתייבם, ואם עד אחד נאמן. 39
- סימן קנט: יבמה שנתקדשה לזר אם יש זיקה לאסור בקרובותיו. 43
- סימן קס: חיוב מזונות היבמה וקבורתה, ודין נכסיה וירושתה. 49
- סימן קסא: מי שהיו לו אחים רבים או נשים רבות, שמתו ונפלו נשותיהם לפניו. 54
- סימן קסב: דיני צרת היבמה וקרובותיה. 58
- סימן קסג: המייבם זוכה בנכסי המת, וטענת בני היבם. 60
- סימן קסד: שהיבמה לא תתייבם ולא תחלוץ תוך שלשה חדשים, ודין אם נתיבמה ונמצאת מעוברת. 65
- סימן קסה: איזה מהם קודם או חליצה או יבום. 70
- סימן קסו: מצות יבום שתלך היבמה אחר היבם, ושיקדשנה, ואם כינס בביאה באיזו ביאה היא נקנית. 77
- סימן קסז: דין יבם קטן וחליצתו וכן קטנה. 83
- סימן קסח: משכנסה הרי היא כאשתו, ועל מי חיוב כתובתה. 87

הלכות חליצה:

סימן קסט: כל דיני חליצה בפרטות. 92

הלכות ייבום וחליצה:

- סימן קע: דין גט אחר גט ומאמר אחר מאמר. 125
- סימן קעא: דין שתי יבמות חרשות קטנות. 134
- סימן קעב: דין יבם סריס וחרש. שוטה וקטן וטומטום, וכן היבמה. 138
- סימן קעג: דין יבמה האסורה ליבם באיסור כרת, ודין צרתה, ושוטה וצרתה, וקטנה שמיאנה. 145
- סימן קעד: דין האסורה ליבם באיסור לאו ועשה. 155
- סימן קעה: דין יבמה שהיתה אסורה והותרה. 158
- סימן קעו: דין יבמה שאינה בת יבום משום ספק זקוקה, ודין נשי תערובות. 165

הלכות אונס ומפתה

סימן קעז: הלכות אונס ומפתה. 169

הלכות סוטה:

סימן קעח: הלכות סוטה. 175

סימן קנה: עד איזה זמן הקטנה ממאנת, ויתר דיני מיאון.

ובו כב סעיפים (כתובות: ק, קא. יבמות: יב, קו-קט. קידושין: מד, גיטין: סה. נידה: נב, מד-מח)

0. קטנה שאין לה אב, א. או שיש לה אב והשיאה אביה ונתאלמנה או

נתגרשה כשהיא קטנה, שהיא כיתומה בחיי האב, שהרי אין לו עוד רשות בה:

1. והשיאו לדעתה, כיון שאין קדושיה אלא מדרבנן - אם אינה חפצה בבעלה אינה צריכה ממנו גט, אלא יוצאת ממנו במיאון.

2. אבל אם השיאوه שלא לדעתה, א. או אפילו לדעתה, ואינה יודעת לשמור קדושיה - אפילו מיאון אינה צריכה.

3. הגה: ולכתחילה יש לבית דין ליזהר שלא להשיא יתומה קטנה במקום שנראה להם שיבוא לידי מיאון. ואין לדיין בזה אלא מה שעיניו רואות (הגהות מיימוני פרק י"א בשם ר"י):

נמי: הר"י ברזילי פירש לדעת הר"ף - שמיאון צריך רק בנשואה אבל בארוסה א"צ מיאון.

והקשו עליו - הרי מפורש (קז). שאין חילוק בין ארוסה לנשואה?

ופירש הרמב"ן לדעת הר"ף - כשקיבלה את קידושיה בעצמה אף ארוסה צריכה למאן, אבל כשקידשה אחיה ואמה אפילו לדעתה אינה מקודשת כלל וא"צ מיאון לפי שלא מצינו שילחות לקטן, אבל כשהכניסוה לחופה לדעתה אע"פ שהם קיבלו הקידושין צריכה למאן.

3. הגמ"י: כתב הר"ח - כשבאה לפנינו לקדש

יתומה, דורשים ראייה שהיא גדולה כדי להתרחק ממיאונים, ודין שמיאן קטנה נוזפים בו, מיהו לא מוציאים אותה מבעלה.

✓ ולא נראה לר"י - מותר להשיא קטנה במקום שנראה שלא יבוא לידי מיאון, אבל במקום שתבוא לידי מיאון צריך להמתין עד שתגדל. כ"כ או"ז (ר' שמחה).

2. אפילו מאיון אינה צריכה

ב"ש: וכתב נמ"י (ר"ח) - ודינה כפנויה אצלו, ואפילו גדלה תחתיו ולא בעלה משגדלה אינה צריכה מיאון ומותרת לאחר.

אבל והרשב"א כתב - שאסורה לאחר, ולענין זה מקרי שא"צ מיאון שאם מתה אינו יורשה ואין זוכה במציאתה. משא"כ כשהשיאיה לדעתה כ"ז שלא מיאנה זוכה בכל דבר.

0. יבמות(קז): משנה - קטנה יוצאת במיאון לכו"ע.

פרש"י: קטנה - יתומה שהשיאיה אמה ואחיה.

א. קידושין(מד): קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה או נתאלמנה - דינה כיתומה בחיי אביה כ"כ רמב"ם, הרמ"ה וש"פ.

1. שם(קז): איזוהי קטנה שצריכה למאן? כל שהשיאיה אחיה או אמה לדעתה.

2. השיאיה שלא לדעתה א"צ אף מיאון.

א. ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר - כל תינוקת שאינה יודעת לשמור קידושיה א"צ למאן.

לשעתה / שלא לדעתה

ירושלמי: לדעתה - שעושים לה חופה ומלבושים נאים ומזכירים שנותנים לה בעל. שלא לדעתה - כנ"ל אלא שלא מזכירים שנותנים לה בעל.

כ"כ הר"ן, רשב"א ונמ"י.

נמ"י(י"מ) - לדעת בת 10, 11 שלא לדעת בת 5,6.

אינה צריכה למאן

• **רמב"ם** - א"צ למאן בפני שנים, אלא תלך ותינשא ותעשה מה שתראה.

וחלקו עליו - שהרי נישואין לאחר הן מיאון.

• **הר"ח** - שדינה כפנויה ומותרת אף שגדלה (כל שלא נבעלה בגדלותה).

• **והרשב"א** - א"צ למאן ואם מתה אינו יורשה ואינו זכאי במציאתה והפרת נדרה.

ב

1. הרמב"ם: איזו היא קטנה שצריכה למאן? מבת שש שנים עד בת עשר בודקים אותה לפי יופי דעתה:
אם יודעת לשמור קדושיה, ושהם קדושין, לא שתשמור אותה כדרך שמשמרת האגוז והתמרים וכיוצא בהם - ה"ז צריכה מיאון.
ואם אינה יודעת לשמור קדושיה - אינה צריכה למאן, אלא הולכת לבית אמה כאלו לא נתקדשה מעולם.
2. **ופחותה מבת שש, אפילו היא נבונה לחש ביותר ויודעת לשמור - אינה צריכה מיאון.**
3. **ויתירה על בת עשר - אפילו סכלה ביותר (פירוש אינה חריפה), צריכה מיאון.**
4. **הגה - ה'א' אפס':** וי"א דכל זה כשנשאת לדעת אחיה ואמה, אבל אם נשאת לדעתן - אינה צריכה למאן. **א.** וי"א (שזו שנישאת שלא לדעת אחיה) דאם הגיעה לפעוטות, צריכה למאן (נמ"י בשם הריטב"א).

נמ"י - קשה, משמע שאם מבחנת צריכה למאן, והרי בגיטין(סה.) אמר רבא - הפעוטות מקחן מקח במטלטלים, וכנגדן שאינה מתקדשת למיאון?
תירץ הריטב"א - כשנתקדשה ע"י אחיה סגי בידעת להבחין, אבל נתקדשה ע"י עצמה צריכה שתגיע לעונת הפעוטות (שהוא יותר מאוחר).

4. נשאת שלא לדעתן

ב"ש: א"צ מיאון - דהוי כפיתוי קטנה בעלמא שדינה כאונס.
אבל לרמב"ם - אפילו נתקדשה שלא מדעת אחיה ואמה צריכה מיאון. ואפשר דס"ל שאף פיתוי קטנה לא הוי אונס.

1. **גיטין(סה.):** אמר רבא ג' מדות בקטן - צרור וזורקו אגוז ונוטלו - זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים, וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון.
הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין, וכנגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה.
הגיע לעונת נדרים נדרהין נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנה חולצת ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים.
 כ"פ הרמב"ם -
 - בגיל 6-10: אם יודעת לשמור קידושה צריכה מיאון, ואם לאו א"צ מיאון.
 - פחות מ 6: א"צ מיאון בכל גוונא.
 - יתר על 10: צריכה מיאון בכל גוונא.
4. **יבמות(קת.):** ר"ח בן אינטיגנוס אומר - כל שאינה יכולה לשמור קידושיה א"צ למאן (פירוש שאינה מבחנת בין קידושה לדבר אחר).

ג

המיאון הוא שתאמר: 'אי אפשי בפלוני בעלי', או 'אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי'. ואפילו לא אמרה דבר, אלא הלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה, אף על פי שהיתה נשואה, קדושיה הם הם מיאוניה.

(שם): תנא קטנה שלא מיאנה ועמדה ונישאת משום רבי יהודה בן בתירה אמרו: נישואיה הן הן מיאוניה. ואפילו עמדה ונתקדשה לאחר קידושיה הן הן מיאוניה.

יבמות(קת.): ת"ר - איזהו מיאון? אמרה אי אפשי בפלוני בעלי זהו מיאון.

ד

1. ממאנת, בין מן האירוסין בין מן הנשואין, אפילו שלא בפני הבעל ושלא בפני בית דין, א. רק שיהיה בפני שנים שיעידו על הדבר. ב. ויש מי שאומר דלכתחלה בעינן ג'.

תו"ס: ה"ה שכשר בפני אחד אלא שצריך עדות שמיאנה.

מכשירים בשנים

ב. ר"ח – היינו בדיעבד אבל לכתחילה בעינן ג'

כ"כ בעה"ט והת"ס(ר"ח).

א. ה"ה[רש"י ורמבם] – אף לכתחילה סגי ב ב'.

1. יבמות(קז.): משנה – בש"א אומרים אין

ממאנין אלא ארוסות, ובה"א - ארוסות ונשואות.

בש"א - בבעל ולא ביבם, ובה"א - בבעל וביבם.

בש"א – בפניו, ובה"א - בפניו ושלא בפניו.

בש"א - בב"ד, ובה"א - בב"ד ושלא בב"ד.

א. שם(קז.): אלו ואלו מודים שצריך שלשה.

✓רבי יוסי בר יהודה ור"א בר שמעון **מכשירים בשנים**.

ה

משנה(קז.) כפ"ה: כשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם, אם לא מיאנה

בבעל.

ו

משנה(קז.) כפ"ה: מיאנה בבעל ונשאת לאחר, ממאנת בו. וכן בשלישי

וברביעי, אפילו כמה פעמים, כל זמן שהיא קטנה.

ז

השנים שמיאנה בפניהם כותבין לה גט מיאון וחותמין בו ונותנים לה.

ואינו כגט גירושין להיות נתינתו מגרש, לפיכך אינו צריך כתיבה לשמה, ולא מסירה, ולא דבר ממשפטי גט הגירושין, ואין כותבין בו תופס הגט, לפי שאינו אלא כמעשה ב"ד.

ואינו כגט גירושין להיות נתינתו מגרש, לפיכך אינו צריך כתיבה לשמה, ולא מסירה, ולא דבר ממשפטי גט הגירושין, ואין כותבין בו תופס הגט, לפי שאינו אלא כמעשה ב"ד.

נוסח גט מיאון ע"פ הרמב"ם: 'בכך וכך בשבת בכך בכך לירח פלוני שנת כך וכך למנין פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפניו ואמרה: אמי או אחי הטעוני וקדשוני או השיאוני ואני קטנה לפלוני בן פלוני.

והשתא גליתי דעתי קדמיכון דלא צבינא ביה ולא קאמינא עמיה.

והשתא בדקנו פלונית ואתברר לנח דעדיין קטנה היא וכתבנא וחתמנא ויהיבנא לה להיות לזכות ולראיה בידה'.

שם(קז.): בראשונה היו כותבין גט מיאון 'לא רעינא

ביה ולא צבינא ביה(אין רצוני ואיני חפצה בו), ולית אנא בעיא להתנסבא ליה (ואיני רוצה להינשא לו)', כיון דחזו דנפיש דיבורא אמרי אתי לאיחלופי בגיטא תקינו הכי: 'ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני באנפנא (לפנינו).'

פרש"י: אתי לאיחלופי – בגט שיכתבנו (בנוסח זה)

סופר בור לגרש בו אישה.

וה"ה פירש – יבואו להחליף בגט ויאסרו קרובות אף במיאון.

וע"פ זה פסק הרמב"ם: השנים שמיאנה בפניהם

כותבין לה גט מיאון וחותמין בו ונותנים לה.

ח

1. אלו שממאנת בפניהם צריך שיכירו אותה ואת בעלה.
לפיכך כל מי שיראה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב לה גט מיאון, אע"פ שאינו מכירה, שודאי הכירוה אותם שמיאנה בפניהם.
א. (ודוקא לכתחילה, אבל בדיעבד אפילו שאינם מכירים הבעל רק האישה, סגי) (כ"כ הב"י).

א. אא"כ מכירים

✓רמב"ם והטור – מכירים הבעל והאישה.
ה"ה(רשב"א) – מכירים האישה אע"פ שלא מכירים הבעל, שאף שאינו בעלה הרי יכולה למאן שלא בפניו ולמה לה לשקר.
✓ב"י: ובדיעבד אף שמכירים רק האישה סגי.

1. שיכירו אותה ואת בעלה

ב"ש: החשש שמא יש עוד קטנה שהשיאה אחיה, ויעבירו לה גט מיאון של זו.

1. יבמות(קנ.): אמר רבא אמר רב סחורה אר"ה

– חולצין או מייבמין אע"פ שלא מכירים. לפיכך אין כותבים גט חליצה או מיאון אא"כ מכירין.
✓רבא עצמו אמר – אין חולצין ולא ממאנין אא"כ מכירים, לפיכך כותבים גט מיאון אע"פ שלא מכירים.
פרש"י: לפיכך כותבים – כיון שאין חולצין או ממאנין אא"כ מכירים, עדים שראו החליצה או המיאון יכולים לכתוב אע"פ שהם עצמם לא מכירים.

ט

אותם שממאנת בפניהם צריך שיתברר להם שהיא קטנה.

ויהיבנא לה להיות לזכות ולראיה בידה'

על פי נוסח שטר המיאון: '... והשתא בדקנו פלונית ואתברר לנח דעדיין קטנה היא וכתבנא וחתמנא

י

- 1. קטנה הממאנת אין לה כתובה מנה ומאתים, א. אבל יש לה תוספת.**
- 2. וכל זמן שלא מיאנה, בעלה זכאי במעשה ידיה ובמציאתה, וחייב במזונותיה ופדיונה כל זמן שהיא תחתיו, אבל אם הלך למדינת הים, ולותה ואכלה או לצורך פדיונה, ועמדה ומיאנה, אינו חייב לשלם, אע"פ שאכל פירותיה, א. ואפילו הם בעין עדיין, שליקטן ומונחין ברשותו, אינו מחזירן.**
- 3. ונכסין של צאן ברזל ושל מלוג - אם הם בעין, נוטלתן. ומה שאבד מהם מנכסי צאן ברזל - חייב לשלם. ומנכסי מלוג – פטור (אא"כ איבדם הוא – ב"י).**
- 4. והוא מותר בקרובותיה, והוא מותרת בקרוביו, וכשרה לכהונה, א. ואינה צריכה להמתין ג' חדשים מלהנשא.**
- 5. ואם נשאת לאחר וגירשה או מת - מותרת לחזור לראשון. א. ולא עוד אלא אפילו גירשה הראשון, והחזירה, ומיאנה בו ונשאת לאחר אחר שמיאנה בו, וגירשה האחר - מותרת לחזור לראשון, שכל היוצאת במיאון, אף על פי שקדמו גט, הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם, ומותרת לחזור לו.**

✓ אבל הר"ן – דווקא נשתמש כדין ובלה או נאבד ונגנב אז פטור, אבל הוציא שלא כדין חייב. כ"ד הרמב"ם.

ב"ש: ויכול הבעל לטעון קי"ל כרש"י ותו"ס ופטור בנ"מ אף שהוציאם שלא כדין.

4. יבמות (קת): משנה – הממאנת באיש – הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה.

נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה.

א. כתובות (ק): הממאנת א"צ להמתין ג' חודשי הבחנה.

5. יבמות (קת): משנה – נתן לה גט והחזירה ומיאנה ונישאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה – מותרת לחזור לו.

מיאנה בו והחזירה, אח"כ נתן לה גט ונישאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה – אסור להחזירה.

זה הכלל: גט אחר מיאון אסור להחזיר, מיאון אחר גט מותרת לחזור.

1. כתובות (ק): משנה – הממאנת השניה והאילונית אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות.

כתובות (קא): אמר שמואל – ל"ש מנה/מאתיים, אבל תוספת יש לה.

פרש"י – שבמתנה נתן לה בחיבת ביאה.

2. שם (קז): כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות – אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונות, אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים לווה ואכלה עמדה ומיאנה.

א. תו"ס והרא"ש: וכן אם יוצאת במיאון ולקט פירות אפילו הם מונחים בעין הוא נוטל.

3. כתובות (קא): הממאנת אם הנכסים קיימים נוטלת (בין נ"מ או נצ"ב), ואם אינם – שניהם אינה נוטלת.

פרש"י: שניהם אינה נוטלת – שיכול לומר אם תשאר תחת שמה תמות בחיי וארשנה.

ולפ"ז: אף שמכר נ"מ (שלא היה לו רשות להוציאם) – א"צ להחזיר. כ"פ התו"ס וכ"ד רש"י.

2

1. אבל המגרש את הקטנה בגט: יש לה כתובה, ואסור בקרובותיה, ואסורה בקרוביו, ואסורה לכהונה, וצריכה להמתין שלשה חדשים. א. ואם נשאת לאחר ומיאנה בו: אסורה לחזור לראשון, מפני שיצאה ממנו בגט, אע"פ שיצאת מן האחרון במיאון, ואין צריך לומר אם גירשה האחרון או מת.

2. יבמות (קת): וכן אסורה לאבי הראשון, ולבנו, ולאחיו, כשאר הגרושות, אף ע"פ שיוצאת מן האחרון במיאון.

3. (סע): ואם מיאנה בראשון, והחזירה וגירשה ונשאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה או מיאנה בו – אסורה לחזור לראשון ולקרוביו, שכל שיצאת ממנו במיאון לבסוף, דינה כממאנת, וכל שיצאת ממנו בגט לבסוף, דינה כמגורשת.

1 א. אסורה לחזור לראשון

ב"ש (ע"פ יבמות קח): טעמ – כל שנישאת לאחר שקיבלה גט יש לחוש שיפייס הראשון שתמאן בשני (שהרי היא אוהבת אותו של כורחה יצאה ממנו).

אבל אם יצאה מהראשון במיאון ונישאת, לא חיישינן שהראשון יפייסה שתמאן בשני, כיון שהיא יצאה ממנו ולא רצתה בו.

1. כתובות (קא): אמר שמואל – ממאנת אין ה כתובה אבל היוצאת בשט יש לה כתובה.

ממאנת – לא פסלה מהאחים, יוצאת בגט – פסלה מהאחים.

ממאנת – א"צ להמתין ג' חודשים, בגט – צריכה להמתין.

א. יבמות (קת): כיון שגרשה הראשון לא אתי מיאון של האחרון ועוקר גט הראשון, ולכן אסורה לחזור לו.

עיון נוסף / איסור כהונה בממאנת

- אבו העזר (ו/ב): 1. קטנה שמיאנה בבעלה - מותרת לכהן. ואם נתן לה גט - אסורה.**
2. ואם אחר כשנתן לה גט החזירה ומיאנה בו - מותרת לכהן, שהמיאון מבטל הגט.
א. ואם אחר שגרשה נשאת לאחר ומיאנה בו - יש מי שאומר שמותרת לכהן.

א. הטור: ונ"ל שה"ה אם אחר שגישה נשאת לאחר ומיאנה בו - יש מי שאומר שמותרת לכהן. ואף שאסורה לחזור לבעלה הראשון (שמיאון חברו לא מבטל גט שלו)! שם הטעם כיון שמכירה ברמיזתו של ראשון יש חשש שתמאן בשני ותחזור לראשון. אבל לענין להתיר לכהן אין חילוק בין מיאון שלו או של חברו, מתיר המיאון לכהונה. **והב"י** - חולק, לא חילקו בין איסור לחזור לו לבין איסור לכהונה, ולכן אף לכהן אסורה. כ"כ ב"ש(רמב"ם).

1. נתן לה גט - אסורה

ת"מ: ואף אם נישאת תצא.

2. יש מי שאומר שמותר

והב"ת - פסק שאם עבר הכהן ונשא אותה לא תצא.

1. יבמות(קת): משנה - הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, ולא פסלה מן הכהונה. **פירוש:** קטנה שהשיאה אביה דינה כנשואה מהתורה וצריכה גט. אבל יתומה שהשיאה אמה נשואה מדרבנן ולכן יכול לצאת מבעלה בעודה קטנה במיאון, ואז עוקרת נישואיה מעיקרה, ואין דינה כגרשה. **נתן** לה גט הוא - אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה.

2. נתן לה גט והחזירה ומיאנה בו ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה - מותרת לחזור לו (שהמיאון שהיה בינתיים ביטל הגט הראשון דלא הוי נשואה לראשון כלל, ולכן מותר להחזירה, ולא הוי מחזיר גרושתו). מיאנה בו והחזירה נתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו. **ב"י** - משמע שהמיאון מבטל אף איסור כהונה ומותרת לכהן (כשנתאלמנה). **✓ הרמב"ם:** ואם אחר כשנתן לה גט החזירה ומיאנה בו - מותרת לכהן, שהמיאון מבטל הגט.

יא

- 1. הממאנת ביבם - אסורה באביו, מפני שנראית ככלתו בעת שמת בנו ונפלה ליבום.**
2. אבל לשאר קרובים, מותרת. ויש אוסרים גם בשאר קרובים. א. (ודוקא בקרובי המת, אבל בקרובי היבם שמיאנה בו מותרת) (כ"כ הב"י).
3. ומ"מ אם מיאנה באחד מהיבמים - מותרת לשאר אחיו.

יבמים כמו שאם קיבלה גט מהיבם אסורה לשאר יבמים. **✓ושמואל** אמר - מותרת, דשאני גט שהיבם עשה בה מעשה, משא"כ במיאון היא מיאנה בו, ורק בו מיאנה ולא באחרים. **רי"ף, רא"ש והרמב"ם** - פסקו הלכה כשמואל שמותרת לשאר אחים.

יבמות(קז): תנר רמי בר יחזקאל - מיאנה בבעל מותרת באביו, מיאנה ביבם אסורה לאביו לפי שבשעת נפילה (כשמת בנו) נראית ככלתו. **פרש"י:** כיון שלא מיאנה בראשון אהני נישואי ראשון להצריכה מיאון ליבם, לכן נראית ככלתו של חמיה. **2. (שם):** אמר רב - מיאנה ביבם אסורה לשאר

קרובים.

וקשה: וא"כ משמע שפטורה אף מחליצה וייבום (כיון דשוב אין זיקה כלל), אבל ב (קעג/יד) פסק שצריכה חליצה משאר אחים (שכתב מותר לזר בלא חליצה אם אין שם אחים אחרים)?

הג' מעשה ניסים – לא קשה כלל, שכאן כתב שאם אין שם אחים אחרים לכו"ע א"צ חליצה, אבל יש אחים אחרים תלוי במחלוקת כאן.

א. נמ"י (ריטב"א) – ודוקא בקרובי המת אסורה, לפי שבשעת נפילה נראית כאשת המת, אבל לקרובי היבם (שאינם קרובי המת) לא נאסרה שהרי פקעה ממנו בלא כלום.

3. האם מותרת לשאר קרובים

רמב"ם – כמו שמותרת לשאר אחים גם מותרת לשאר קרובים.

וה"ה (רמב"ן והרשב"א) – אסורה שלא קרובים, ומה שמותרת לשאר אחים משום שלא דחתה זיקתה רק מהיבם זה ועדיין היא כאשת המת שיכולה להתייבם לאחד מהאחים, אבל שאר קרובים אסורה שהוא כמו אב.

ה"ה: לכו"ע אם אין אחים אחרים שתוכל למאן, הרי היא אסורה לקרובי הבעל (שהרי נקראת אשת המת שאסורה לקרובי בעלה).

ב"ש: וסברת הרמב"ם למה מותרת לאחים לא משום זיקה (כמו שהבין הרמב"ן והרשב"א), אלא עוקרת הזיקה ותו לא הוי אשת אחיהם, לכן מותרת אף לשאר

יב

1. עד מתי הקטנה ממאנת? עד שתביא ב' שערות אחר י"ב שנה, א. או עד שתלד, ב. (ומשעת הריזון הוי כגדולה) (או"ז).

2. וכל זמן שלא הביאה ב' שערות ולא ילדה - חשובה כקטנה, אפילו נולדה לה סימני אילוניות. אבל אם היא בת עשרים, ונולדו בה סימני אילוניות, חשובה כגדולה א. (למפרע, מזמן שהיתה בת י"ב, אע"ג שהביאה אח"כ שתי שערות) (בחו"מ ס' רל"ה), ואינה יכולה למאן.

3. ובת י"ט שנה ושלשים יום - דינה כבת כ' ד' ל' יום בשנה חשוב שנה. ויש מי שאומר - שאינה חשובה בת כ' שנה עד שתהיה בת כ' שנה פחות ל' יום.

יג

4. אם היא בת כ', ולא נולדו בה סימני אילוניות ולא הביאה שתי שערות - חשובה כקטנה עד שתביא ב' שערות או שתגיע לרוב שנותיה שהם ל"ה שנה ויום אחד, שאז הרי היא אילונית אע"פ שלא נראו בה סימני אילוניות, וחשובה כגדולה ואינה יכולה למאן (וע"ל ס' קע"ב סימני אילוניות מה הם).

נ"מ בין רב ספרא ורב זביד:

לרב ספרא – בין הוי כסימנים וחשיב כגדולה ודאי.
לרב זביד – הוי רק ספק לענין קידושין ועונשין.

ב"ש: שיטות הראשונים –

מהרי"ף והרא"ש – משמע שהלכה כרב זביד דהוי רק ספק. ולפ"ז אפילו ילדה אחר י"ב שנים בלא סימנים אינו אלא ספק, שהרי לרב זביד חיישין שהיו סמנים ונשרו, וא"כ לענין חליצה אינה כגדולה.

ומהרמב"ם וסמ"ג – משמע שפסקו כרב ספרא שהיא ודאי גדולה לענין מיאון שלא יכולה למאן אף שילדה

1. נידה (נב.): משנה – תינוקת שהביאה ב'

שערות (דינה כגדולה) חולצת או מתייבמת.

ר' יהודה אומר – עד שירבה השחור.

רי"ף והרא"ש: קי"ל כת"ק.

א. יבמות (יב.): א"ר ספרא – בני הרי הם כסימנים.

רב זביד אמר – אין בנים בלא סימנים (וחיישין שמא היו נשרו השערות).

פירש הרא"ש: קטנים שילדה דינה כנערה שהביאה סימנים ואינה ממאנת יותר.

כשהיא קונה. אבל לענין חליצה בעינן שתלד אחר י"ב שנים.

להלכה:

לענין חליצה – הוי כספק (כרב זביד) וכל שלא הביאה סימנים אינה חולצת אף שילדה אחר י"ב שנים. לענין מיאון – חיישין שמא הביאה סמנים ונשרו ולכן אינה יכולה למאן כשילדה, וכבר משעת הריון לא יכולה למאן.

ב. תו"ס: עיבור תוך הזמן דינו כסימנים אחר הזמן ולכן משעת הריון כבר דינה כגדולה.

2. נידה (מז): משנה – בת כ' שנה ולא הביאה ב' שערות, תביא ראיה שהיא בת עשרים והיא איילונית, לא חולצת ולא מתייבמת (שאז דינה כגדולה, ובאיילונית לא שייך ייבום וחליצה).

גמ': אמר שמואל בר יצחק א"ר – והוא שנולדו בה סימנים איילונית.

4. וכי נולדו בה סימני איילונית עד כמה? אמר חייא עד רוב שנותיה (בת 35+).
[כלומר: כל שלא הביאה ב' שערות]

גיל	דינה
עד 12	קטנה אף שהביאה ב' שערות
12-19	קטנה כל שלא הביאה שערות
20-35	הביאה סימני איילונית – דינה כאיילונית לא הביאה סימני איילונית – דינה כקטנה
35+	אף שלא הביאה סימני איילונית – דינה איילונית

א. ריב"ש: אף בן עשרים שלא הביא ב' שערות דינו כקטן עד שיביא סמני איילונית, אומנם יש הפרש בין ב' שערות לסמני איילונית:

כשהביאה ב' שערות – נעשית גדולה מרגע זה. אבל כשהביאה סימני איילונית – דינה כגדולה למפרע מ י"ב¹, לפי שנתברר שהיתה איילונית ממעי אימה ולכן לא הביאה ב' שערות מחמת איילונית ולא מחמת קטנות.
כ"כ הרמ"ה.

יד

3. בת עשרים

נידה (מד): שנת העשרים שיצא ממנה ל' יום הרי היא כשנת העשרים.

א. רמב"ם – היתה בת 20 פחות ל' יום דינם כבת 20 (שיצאו ממנה ל' יום פירוש שחסרים לה ל' יום להשלים 20).

אבל הטור – זה אינו, יט שנים ל' יום דינו כבת 20.

כ"כ ה"ה בשם כל המפרשים.

או עד שתלד

תו"ס: ודוקא שילדה זרע של קיימא, אבל הפילה עדיין יכולה למאן.

מיהו קורבן נתנאל – אף שהפילה לא יכולה שוב למאן. כ"כ רעק"א (שו"ת מנחם עזריה).

2. ולמפרע מזמן שהיתה בת י"ב

ב"ש: קשה, א"כ היאך ממאנת ומותרת לאחר, למה לא נחשוש שמא ימצא בה סימני איילונית ונמצא גדולה כבר מבט 12 והמיאון לא תפס?

תירץ הפרישה – מיירי שלא בא עליה אחר י"ב דלא הוי קידושין דאורייתא, וכיון שאיילונית אינו שכיח לא חששו.

א"נ – לפמ"ש (מד ס"ק ז) לענין קידושי איילונית: לתו"ס והרא"ש – א"צ גט כלל (דלא הוי קידושין כלל), אא"כ בספק איילונית.

ולכמה פוסקים – צריכה גט מדרבנן.

נמצא לפוסקים הנ"ל אף שבא עליה אחר י"ב אינו אלא ספק דרבנן ולא חיישין שמא תמצא איילונית.

ואף לרמב"ם – דס"ל קידושי איילונית קידושים גמורים! ה"מ כשהכיר בה מתחילה, אבל כשלא הכיר בה לא, ולכן לא חיישין שתמצא איילונית.

אבל לשון המחבר (מד/ד) בסתם משמע שאפילו לא הכיר בה הוי קידושין, קשה!

1. אין שתי שערות סימן גדלות אלא א"כ באו מי"ב שנה ואילך, אבל אם באו קודם לכן, אפילו תוך שנת שנים עשר - חשוב כשומא, ואינה נחשבת גדולה על ידם. א. אלא א"כ הביאה אחר שנים עשר שנה.

ב. (ויש אומרים שאם הביאה שערות ביום אחרון של שנת שנים עשר חשובה גדולה) (טור בשם ר"ת וכ"כ הרא"ש).

2. ומיהו כשמוצאים לה שערות אחר הזמן - מחזיקין אותה כגדולה אפילו לחליצה, ולא חיישינן שמא באו קודם הזמן.
3. וי"א שאם נראו בה ב' שערות קודם שנים עשר שנה, ועודם עליה אחר שנים עשר שנה, אע"פ שלא הביאה שערות אחר שנים עשר שנה - חשובה כגדולה למיאון (לחומרה), ואע"פ כן חשובה כקטנה לחליצה.
4. (ספק אם הגיעה לשנים עשר שנים או לא, אזלינן לחומרא) (בתשובת רשב"א אלף ר"ו).

1. נידה(מה): איבעיא להו – תוך הזמן כלפני זמן

או כלאחר זמן?

✓ רב ורבי חנינא – תוך הזמן כלפנים הזמן

רבי יוחנן ורבי ל – כלאחר זמן.

ואסיק רבא: הילכתא כלפני הזמן.

פירש הרא"ש: אינה גדולה עד שתביא ב' שערות אחר שתגדל, אבל שערות שהביאה לפני י"ב אינה גדולה, עד שתביא ב' שערות אחר י"ב. וטעמו שם(מח): – רש"א אף תוך הפרק נשים בודקות אותה (אם הביאה סימנים לענין חליצה), שאם ימצאו אותם שערות אחר הזמן הם שומא. ונאמנת אישה להחמיר ולא להקל.

אם היו שערות לפני הזמן ולא הביאה אחרים

אחר הזמן:

• א. לפי הרא"ש משמע – דהוי שומא ודינא כקטנה, ואף יכולה למאן. כ"ד הרמב"ם.

• 3. אבל לרש"י – הוי שומא ואינה יכולה לחלוץ (משמע שאף למאן אינה יכולה). כ"ד התוס'.

1. נידה(מת): רבי יהודה אמר – לפני הפרק ולאחר הפרק הנשים בודקות אותה (אם הביאה ב"ש), תוך הפרק אין הנשים בודקות אותה. רש"א – אף תוך הפרק בודקות אותה.

תו"ס: פירוש תוך הזמן היינו יום האחרון של שנת י"ב. להלכה נחלקו:

✓ לר"י – אם הביאה הוי גדולה ולכן בודקים אותה. ולר"ש – רק בסוף היום מקירי גדולה אם הביאה ב"ש. וקי"ל: כר"י ולכן אם הביאה שערות ביום אחרון של שנת שנים עשר חשובה גדולה. כ"כ טור בשם ר"ת, הרא"ש.

אומנם – הרמב"ם חולק, צריך שתביא ב"ש והיא בת

2. רמב"ם: כשמוצאים לה שערות אחר הזמן - מחזיקין אותה כגדולה אפילו לחליצה, ולא חיישינן שמא באו קודם הזמן.

וכ"מ מהא (א1). בודקים לפני הפרק דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו.

משמע – אם לא בדקו לפני אם ימצאו אחר י"ב אין לחשוש שהיו שם קודם, שאם חוששים למה לבדוק לפני.

כ"כ התוס'.

י"ב ויום אחד.

4. ת' הרשב"א: אישה שנסתפקו בשנותיה,

ונבדקה ולא נמצאו לה סימנים אפשר שחוששים לה שמא נשרו (ולא תוכל למאן), אלא שיש ס"ס להקל: שמא עדיין לא הגיעה ל י"ב, שמא לא הביאה כלל סימנים. ואפ"ה אינו רואה להקל.

ב"ש (הרב רבי בצלאל) – טעמו דהוי הכל ספק אחד אם היא גדולה או קטנה.

ובת' רש"י – פסק להקל בזה.

1. ביום האחרון של שנת י"ב

ב"ש: כ"כ הרא"ש והטור בשם ר"ת.

אבל התוס' בשם ר"ת כתבו – יום האחרון של י"ב שנה ויום אחד, שאז שלמו י"ב שלמים בתחילת היום כבר חשובה גדולה.

3. חשובה כגדולה למאן

ב"ש: הב"י הבין כן בדעת התוס', שאף יש עדים שאלו שערות הם אותם שלפני י"ב חיישינן לחומרה (שלא יכולה למאן).

ואין נ"ל כיון שקי"ל דשומא נינהו למה לא תמאן (כשלא בעל אחר י"ב).

אלא כוונת התוס' שאם נשים בדקו אותה לפני י"ב ואמרו שהיו שערות לא סומכים עליהן שהיו קודם והם שומא דא"כ הוי קולא, אבל אם ראו עדים כשרים שהיו לפני י"ב ואחר י"ב נמצאו אלו שערות יכולה אף למאן שאינם אלא שומא.

1. כשבדקין אותה בודקין ע"י נשים כשרות ונאמנות, ואפילו אשה אחת בודקת, ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה, ואפילו היא קרובה.

2. (וע"ל סימן קס"ט אם נשים נאמנות על שנותיה – שאינן נאמנות אא"כ הוחזקה כגדולה ונמצאו לה ב"ש).

אבל ראבי"ה – פסק בשם ר"ת שאף קרובות בבדיקה כיון שהוא דבר העשוי להתגלות. כ"פ ראבי"ה.

ובת' מוהר"ם משמע – שקרובים לא מהמני.

2. שו"ע (קס"ט/יא): אין סומכין במנין השנים לא ע"פ קרובים ולא ע"פ נשים, אלא ע"פ עדים כשרים להעיד...

1. ונאמנות (רמב"ם)

ב"ש: מהמחבר (רמב"ם) משמע – שפוסק כת"ק שאף להקל נאמנות. כ"כ ה"ה.

ונראה שהרי"ף – פוסק כן לחומרה ולא לקולא.

וכ"ד הרא"ש (ולא כמו שהבין הב"י).

וכ"מ מסמ"ג, וכן נראה להלכה.

1. נידה(מח): מחלוקת אם נשים נאמנות לבוק

אם הביאה ב' שערות.

להלכה:

• **הרא"ש:** הלכה כמ"ד נבדקות ע"י נשים בין להקל ובין להחמיר.

✓ **כ"פ הרמב"ם** – כשבדקים אותה בודקים ע"י נשים כשרות ונאמנות, ואפילו אשה אחת בודקת, ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה, ואפילו היא קרובה. כ"כ ה"ה(רמב"ן והרשב"א).

• **אומנם מוהר"ם והמרדכי** – דווקא כשלא בעל אחר י"ב אז הנשים נאמנות שלא הביאה ב' שערות לפי שאינם קידושין דאורייתא, אבל בעל אחר י"ב שאם היתה גדולה הוי קידושין דאורייתא אישה לא נאמנת.

א. מרדכי: השיבו לרבנו משולם – כיון שנשים לא ראיות להעיד וכאן נאמנת, א"כ גם קרובות נאמנות. מ"מ צ"ע!

טז

1. שתי שערות צריך שיהיה בעיקרן גומות. א. ואפילו שתיהן בגומא אחת הרי אלו סימן.

ב. נמצאו שתי גומות זו בצד זו ואין בהן שער - הרי אלו סימן, חזקה אין גומא בלא שער, ושערות היו בהם ונשרו.

א. מתרצת הגמרא: אי אשמועין גומות הווה אמינא עד שיהיו ב' שערות ב' גומות, קמ"ל אף ב' שערות בגומא אחת.

הטור (קס"ט): ואם יש ריבוי שערות או שהן ארוכות חזקה שהגיעה לכל השנים וא"צ לבדוק אם יש בהם גומות.

1. נידה(נב): א"ר חלבו אר"ה – ב' שערות

שאמרו צריך שיהא בעיקרן גומות.

ב. רב מלכיו אמר – גומות אע"פ שאין שערות.

מקשה מר זוטרא: איך יתכן שאף תנא לא הזכיר שמספיק רק גומות?

יז

1. ב' שערות צריכות שיהיו במקום הערווה. ובית הערווה כולו מקום סימנים, בין למעלה בין למטה, בין על איברי הזרע עצמן.

ויש מי שאומר שאפילו אחת בגבה ואחת בכריסה, או אחת בקשרי אצבעותיה של יד ואחת בקשרי אצבעותיה של רגל, חשובה גדולה למיאון אבל לא לחליצה.

להלכה:

- רי"ף והרמב"ם – כרבנן שדוקא במקום אחד.
- ✓ ה"ה – ודוקא במקום הערווה.
- וקצת מפרשים – אף שלא במקום הערווה.
- הרא"ש(הר"י) – הלכה כדברי שניהם לחומרה.
- כ"כ התוס'ס(ר"ת).

1. במקום הערווה

ב"ש: והרמב"ם כתב 'במקום ערווה ובמקום אחד', משמע שאף במקום הערווה ת"ל במקום אחד. ובכסף משנה תמה על הרמב"ם – מניין לו שצ"ל במקום אחד. ולכן השמיטו בשו"ע.

1. נידה(נב): אר"י א"ש – ב"ש שאמרו אפילו

אחת על כף היד (גובה שעל האבר למטה מן הכרס). תניא נמי הכי: שתי שערות שאמרו אפילו אחת בגבה ואחת בכריסה אחת על גבי קשרי אצבעותיה של יד ואחת על גבי קשרי אצבעותיה של רגל - דברי ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר משום רבי שמעון. ורבנן א"ר חיסדא – עד שיהיו במקום אחד.

פרש"י: גבה – תחת אותו מקום.

כריסה – שפתי הערווה

ה"ה: אבל גבה וכריסה ממש אין מועיל.

כ"כ הרמב"ן והרשב"א.

ב"ש – משמע אף למ"ד א"צ במקום אחד, מ"מ גבה וכריסה ממש לא מהני.

יח

שיעור אורך השתי שערות, משיצמחו ויהיו ראויים להנטל בפי הזוג (פי' מספריים) או לקרוץ בצפורן - חשובה גדולה למיאון. אבל אינה חשובה גדולה לחליצה עד שיהיה בהן כדי לכוף ראשן לעיקרן (וע"ל בפ"י סדר חליצה סי' כ"ז).

כדי לכוף ראשן לעקרון

ת' נו"ב: קשה, הרי אפילו בגומות לבד מהני, א"כ דל מהכא שערות הרי בגומות לבד סגי? וי"ל דנ"מ כשיש ב' שערות בגומא אחת, מדין גומות לא מהני רק כשיש ב' גומות. אבל מדין שערות מהני כיון שיש ב' שערות ובלבד שיהיו כשיעור. ולפ"ז אם כל שיערה בגומא, אפילו קטנות מהני. ואומנם יש להשיב: גומות לבד מהני, אבל כשיש בגומות שערות קצרות גרע טפי, שמה שמהני גומות לבד דאמרינן היו בהם שערות כשיעור ונשרו, אבל כאן שרואים שיש שערות קצרות לא מהני.

נידה(נב): משנה - ב' שערות שאמרו בכל מקום:

רבי ישמעאל – כדי לכוף ראשן לעיקרן.

רא"א – כדי לקרוץ בציפורן (לאחוז מעט – רש"י).

רע"א – כדי שיהיו ניטלות בזוג.

גמ': הלכה כדברי כולם להחמיר.

להחמיר

רש"י והרא"ש – משהיו כדי לקרוץ בציפורן (שהוא הקטן מכולם) לא תמאן, ולא תחלוץ עד שיהיו כדי לכוף ראשן לעיקרן (שהוא הגדול מכולם).

ולפי הרמב"ם – ניטלת בזוג הוא הקטן מכולם.

יט

בד"א שיכולה למאן אחר י"ב שנה, כשבדקו אותה ולא הביאה שתי שערות. אבל סתמא, משיש לה י"ב שנה איננה יכולה למאן, חזקה שהביאה שתי שערות. ומכל מקום לא תחלוץ עד שיבדקו אותה וימצאו שתי שערות.

מסתמא שלא בדקו חיישין לעניין חליצה שלא הביאה, והא דאמר רבא חזקה הביאה סימנים רק למיאון.

✓ כ"פ הרמב"ם: בד"א שיכולה למאן אחר י"ב שנה, כשבדקו אותה ולא הביאה שתי שערות. אבל סתמא, משיש לה י"ב שנה איננה יכולה למאן, חזקה שהביאה

נידה(מו): אמר רבא – קטנה כל י"ב שנה ממאנת

והולכת, מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת.

אם היא גדולה לעניין מיאון גם תחלוץ, שהרי אמר רבא קטנה שהגיעה לשנותיה חזקה הביאה סמנים?

וימצאו שתי שערות. כ"פ הטור.

שתי שערות. ומכל מקום לא תחלוץ עד שיבדקו אותה

ב

1. בד"א שיכולה למאן כשבודקים אותה ולא הביאה, כשלא בעל אחר היות לה שנים עשר שנה ויום אחד. **א.** אבל אם בא עליה אחר כך, אינה יכולה למאן, שאף על פי שאין מוצאין לה סימנין חוששין שמא נשרו, שהוא ספק דאורייתא, שאם היה ידוע שהיו לה שתי שערות קודם שבא עליה הו' קדושין גמורים, שודאי בעל לשם קדושין, ואם קדשה אחר לא היתה צריכה ממנו גט, וכיון שהוא ספק דאורייתא חיישינן שמא הביאה סימנין קודם שבעל, וצריכה גט מספק. **ב.** ואם מיאנה בו אחר שנבעלה, ונבדקה ולא נמצאו לה שערות, ונתקדשה לאחר - צריכה ממנו גט, מספק, ואסורה לחזור לו, ואם נשאת תצא מזה ומזה, והולד, ספק ממזר משניהם.

ואם קידשה אחר - צריכה גט מהשני, ואסורה לחזור לראשון שלא יאמרו מחזיר גרושתו לאחר שנתקדשה לאחר. ואם כנסה השני אסורה לזה ולזה והוולד ספק ממזר.

1. כשלא בעל

ב"ש: שאז ליכא קידושין דאורייתא מש"ה לא חיישינן שמא נשרו, ואם יעידו נשים שאין לה שערות יכולה אף למאן.

ב. צריכה גט... ואסורה לחזור לו

פרישה: צריכה גט מהשני ואסורה לחזור לראשון.

ב"ש: - ותימה, ממ"נ אם גדולה היא אין קידושי שני כלום, ואם קטנה היא תצא משני במיאון, למה צריכה ממנו גט?

וי"ל: שהספק שמא תחת הראשון לא היו סמנים ותחת השני היו ונשרו.

והוולד ספק ממזר

ב"ש: הוולד ספק ממזר משניהם.

מהשני - שמא גדולה היתה אצל הראשון.

ומהראשון - שמא קידושי שני תפסו שנעשית גדולה תחת השני.

1. יבמות (קט): איתמר - קטנה שלא מיאנה

והגדילה ועמדה ונישאת לאחר :

רב אמר - א"צ גט משני (שלא תפסו הקידושין).

ושמואל אמר - צריכה גט מהשני.

מאי לאו דלא בעל (רש"י - שלא נבעלה מראשון כשגדלה, ולפי רב א"צ גט. משמע שחלו קידושי ראשון כשגדלה).

✓לא, דבעל (לפיכך א"צ גט משני, דמסתמא בעל לשם קידושין).

אי דבעל מ"ט דשמואל (שצריכה גט מהשני)? סבר שכל הבועל ע"ד קידושין ראשונים בועל (ולא לשם קידושין משגדלה).

ומקשים על רב: תניא - המקדש את הקטנה קידושיה תלויים, מאי תלויים, לא דכי גדלה גדלו קידושיה עמה אף שלא בעל? לא קידושי קטנה תלויים אם יבעל או לא יבעל.

[**נמצא:** מחלוקת רב ושמואל אם בעל משגדלה ולא הביאה סימנים: לרב - הוי נשואה. ולשמואל - לא הוי נשואה].

הרי"ף: כיון שלא נפסקה הלכה עבדין לחומרה, לכן

אם בעל אחר י"ב ובדקו ולא הביאה סימנים :

לענין מיאון - אין יכולה למאן שמא היא גדולה, שמא נשרו שערותיה.

כא

1. הביאה שתי שערות אחר שנים עשר שנה, ולא בעל אח"כ - הו' ספק קדושין. ואם בא להוציאה צריכה גט, מדרבנן.

2. ואם לא גירשה, ועמדה ונתקדשה לאחר - צריכה גט משניהם. ואם ירצו, מגרש ראשון ונושא שני. אבל גירש שני, לא יקיים ראשון, שמא יאמר: החזיר גרושתו אחר שנתארסה.

3. ואם בא עליה שני קודם שגירש ראשון - תצא מזה ומזה, ואין הוולד מן השני ממזר.

א. ואם בא עליה ראשון קודם (גירושי) שני - הוולד ממזר.

משאכ"כ שקידושי ראשון דרבנן.
כ"ד הרא"ש.

1. הוי ספק קידושין

ט"ז: שהקידושין בקטנה אפילו אחר שגדלה הוי דרבנן (כשלא בעל משגדלה), והספק אם נאמר שגדלו קידושה עמה (כיון שלא נפשטה השאלה בגמרא שם).

2. ועמדה ונתקדשה לשני

נמ"י: אם נתקדשה לשני בפני ראשון

י"א - א"צ גט מראשון דהוי כאומרת לראשון גרשתני שנאמנת לפי שאינה מעיזה בבעלה, וכמו רב המנונא (גיטין פט:).

ויש מחלקים - שאני הכא שסבורה שאין קידושי ראשון כלום ולכן מעיזה.

ריב"ש: קטנה שלא מיאנה וגדלה, ואח"כ נשיאת לאחר א"צ גט מהשני, דכיון שגדלה אצל הראשון מסתמא בעל הראשון לשם קידושין, ואמרו בשם הרא"ה שאפילו עדי ייחוד א"צ.

מ"מ כל הראשונים - חלקו, צריך עדי ייחוד (ולכן צריכה גט מהשני).

1. נידה(מו): כיון שהביא ב' שערות לא יכולה למאן (אף שלא בעל משגדלה), ולכן צריכה גט מדרבנן. כ"כ הטור.

2. הרי"ף: כיון שלא נפסקה הלכה (רב ושמואל לעיל) אזלין לחומרה ולכן אם הביאה ב' שערות אחר י"ב ולא בעל, ועמד אחר וקידשה - צריכה גט משניהם. ואם ירצו מגרש ראשון ונושא שני, אבל לא יגרש שני וישא ראשון שמא יאמרו מחזיר ראשון גרושה משנתארסה.

רמב"ם - ואם כבר בעל הראשון הוי קידושי ראשון דאורייתא, ושוב אין תופסים בה קידושין אחרים ומותרת לחזור לראשון.

3. הרי"ף: דווקא שלא בא עליה השני לפני גירושי ראשון, שאם בא עליה אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם (כמו מי שאמרו לה שמת בעלה ונישאת ואח"כ בא בעלה שתצא מזה ומזה), אבל אין בו ממזרות כיון שהקידושין דרבנן. כ"ד הרמב"ן.

א. כ"כ הרמב"ם - וסיים, ואם בא עליה הראשון, אחר שקידש השני אחר שגדלה - הוולד ממזר מהראשון, כיון שקידושי שני דאורייתא.

מ"מ הראב"ד - התיר (שאינה אסורה לשניהם), אפילו בא עליה שני קודם גירושי ראשון, ול"ד לאישה ששמעה שמת בעלה, ששם יש איסור ערוה מהתורה

כב

1. י"א דהאידנא יש להחמיר שלא תמאן אחר שנים עשר שנה, אע"פ שנבדקה ולא נמצאו לה שתי שערות וגם לא בעל אחר שנים עשר שנה.

2. הגה: ולכולי עלמא אם היא פחותה מבית שנים עשר שנה - ממאנת, אפילו בזמן הזה. וכן עשה מהר"ר יעקב פולק ז"ל מעשה בימיו, ודלא כיש מחמירין ואמרו שאין בת ממאנת בזמן הזה כלל (מהר"ם מרזבירק ור"י מינץ סימן י"ג).

גופה.

והוסיף הב"ש - ואף שלא בעל והי קידושי דרבנן, כיון שהוא חסרון ידיעה שאין אנו בקיאים אין להתיר ולא מקרי ספק דרבנן.

ות' ברית אברהם - כשלא בדקה הוי חזקה שהביאה ב' שערות (חזקה דרבא), ולכן בימנו שלא בקיאים לא

1. סה"ת: בזה"ל אינה נאמנת אחר י"ב שלא בעל, וטעמו -

א. קי"ל גומות אף בלא שערות הוי סימן, ואין אנו בקיאים להבחין שלא היו גומות.

ב. ועוד שמא אפילו אחת בגבה ואחת בכרסה או בקשרי אצבעותיה הוי סימן, ומי יוכל לבדוק את כל

ב. שלא יבואו למאן לפני עמי ארצות.
כ"כ ת' מהר"ם פדואה (מהר"י מינץ).

אומנם ר' יעקב פולק ז"ל עשה משעה להתיר אישה פחותה מ"ב במיאון, ואף שחלקו עליו גדולי אשכנז לא השגיחו בהם ויצא הדבר בהיתר.

הוי ספק אלא חזקה שהביאה ב' שערות.

2. מהר"ם מיזבורק: ואין למאן בזה"ז אף

הפחותה מ"ב, וטעמו:

א. שלא יתחלף באשת איש דעלמא (שגם בה יתירו מיאון).

קנה

עד איזה זמן הקטנה ממאנת, ויתר דיני מיאון

א: קטנה יוצאת במיאון (יבמות קז.).

הגה: לכתחילה אין לב"ד להשיא יתומה קטנה במקום שנראה שתבוא למיאון (הגמ"י).

ב: גיל שממאנת (גיטין סה. – ג' מידות בקטן וכפסק הרמב"ם):

פחות מ 6 – אף מיאון א"צ

6-10 בודקים אותה אם יודעת לשמור גיטה צריכה מיאון.

10-12 בכל גוונא צריכה מיאון.

ג: כיצד ממאנת: 'אי אפשר בבעלי' או שהלכה ונתקדשה לאחר (יבמות קח.).

ד: ממאנת בין מהאירוסין או מהנישואין בין בפני בעלה בין לא בלבד בפני ב' עדים (יבמות קז.).

הגה: וי"א בפני ג' (ר"ח).

ה: גם בפני היבם ממאנת, וכן יכולה לממאן בפני כמה בעלים (קז.).

כתיבת גט מיאון (שם).

ז: צריך ב' עדים שמאינה בפניהם שיכירו אותה ואת בעלה, לכן מי שראה שמיאנה בפני ב' יכול לכתוב לה גט מיאון (קו.).

בדיעבד אף הכרת האישה לבד סגי (ב"י).

ט: אותם שמיאנה בפניהם צריך שיתברר אצלם שהיא קטנה (ע"פ נוסח גט מיאון).

י: ממאנת אין לה עיקר כתובה, אבל תוספת יש לה (יבמות ק:).

כיצד: ממאנת אין לה מזונות.

- כגון שהלך בעלה למדינת הים ועמדה ולוותה ומיאנה

(קז:).

- יוצאה במיאון הבעל אוכל פירות התלושין אפילו הם בעין (תו"ס והרא"ש).

- נכסיה שהעין נוטלת (כתובות קא:).

ואם אבדו: נ"מ – פטור. נצ"ב – חייב

- הוא מותר בקרובותיה וכן הפוך (כתובות קי)

- א"צ להמתין ג' חודשים (כתובות קי).

- מותרת לחזור לראשון אחר גרושיה מהשני (כתובות קח.).

י2: המגרש את הקטנה בגט – יש לה כתובה, ואסור בקרובותיה, ואסורה לכהן (כתובות קא:).

ואם נשיאת לאחר ומיאנה בו אסורה לחזור אליו (יבמות קח: דלא אתי מיאון של אחרון ועוקר גט הראשון).

יא: הממאנת בבעל מותרת באביו, מיאנה ביבם אסורה לאביו מפני שנראית ככלתו בשעת נפילה (יבמות קז:).

• **מין:** מאינה ביבם האם מותרת לשאר אחים (שם):

✓שמואל – מותרת לאחים. **רב אמר** – אסורה לאחים.

• **האם מותרת לשאר קרובים?**

רמב"ם – מותרת לשאר קרובים. **כ"פ** מין בסתם.

רמב"ן, רשב"א – אסורה. **כ"פ** מרון בשם י"א.

יב: קטנה ממאנת עד שתביא ב' שערות אחר יב (נידה נב.). **או** עד תלד (יבמות יב: בנים הרי הם כסימנים).

• **הגה:** וכבר משעת הריון דינה כדולה ולא יכולה למאן (תו"ס).

• **מין:** כשלא הביאה סימנים עד מתי דינה כקטנה (נידה מז:).

עד 12 : קטנה, אף שהביא סימנים (שומא נינהו).

12-19 : קטנה כל שלא הביאה ב' שערות.

יז: ב' שערות אפילו אחת על הכף והשניה על הכרס. ורבנן אמרי במקום אחד (נב:).

ה"ה – מקום אחד במקום ערוה. **כ"פ** המחבר (י"א).
וי"מ – אפילו לא במקום ערוה. **כ"פ** המחבר (וי"א).

יח: שיעור אורך שערות (נידה נב:).

יט: אם לא בדקנוה אחר י"ב מסתמא הביאה סימנים (חזקה דרבא) ולא יכולה למאן, מ"מ גם לא יכולה לחלוץ עד שיתברר ב' שערות אחר י"ב (נידה מו:).

כ: אף שלא הביאה סימנים אם בעלך אחר י"ב חיישין שמא נשרו השערות ולא יכולה למאן (יבמות קט: מחלוקת רב ושמואל ולחומרא).

הרי"פ – ולכן גם אם קידשה אחר צריכה גט מהשני לחומרה.

כא: הביאה ב' שערות אחר י"ב ולא בעל – הוי ספק קידושין (נידה מו:).

הרי"פ – כיון שלא נפסקה הלכה (רב * שמואל) אם קיבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם.

כב: האידנא יש להחמיר שלא תמאן אחר י"ב אף שלא הביאה סימנים ולא בעל (שיתכן שיש גומות ואנו לא בקיאים בגומות, ועוד יתכן שגם שערות בגבה מהני וא"א לבדוק כל הגוף) – סה"ת.

הגה: אבל מתחת ל י"ב גם בזה"ז ממאנת (ר' יעקב פוליק לאפוקי הרב מיזבורק).

20-35 : הביאה סימני איילונית – דינה כגדולה איילונית לא הביאה – דינה כקטנה.

35- : אף שלא הביאה סימני איילונית דינה כדולה איילונית.

• **מ"נ:** שנת העשרים שיצאו ממנו ל" יום היא כשנת העשרים (נידה מד:):

ט"ו – פירוש 19 ל" יום. **כ"פ** המחבר.

רמב"ם – 20 פחות ל" יום. **כ"פ** מבר בשם י"א

• **מ"נ:** בת עשרים שהביאה סימני איילונית דינה כגדולה למפרע מגיל י"ב.

ב"ש: קשה, איך לפני זה ממאנת ומותרת לשוק, שמא יתברר שהיא איילונית ותהיה גדולה למפרע ולא יכלה למאן והוי א"א?

פרישה – מיירי שלא בא עליה אחר י"ב, דהוי הכל דרבנן, וכיון שאיילונית לא שכיחא לא חששו.

יד: הביאה ב' שערות לפני יב" שומא נינהו (נידה מה: תוך הזמן כלפנים. פירש הרא"ש צריכה ב"ש אחר י"ב).
מיהו אם מצאנו שערות אחר הזמן לא חיישין שהיו כבר לפני הזמן ודינה כגולה אף לחלוץ (רמב"ם).

טו: בדיקת שערות אפילו ע"י אישה אחת (נידה מח:; רמב"ם).

טז: ב' שערות צריך שיהיו בעיקרן גומות, ואפילו שתיהן בגומא אחת (נידה נב:).

נמצאו ב' גומות ללא שערות הוי סימן (שם).

סימן קנו: איזו נקרא זרע קיימא לפטור מן היבום.

ובו י"ג סעיפים (יבמות: ב, יג, יז, כב, לה-לז, סט, פ, קיח, קיט. ב"ב: קטו, קלד. נידה: לח, מג. שבת: קלו. נזיר: יב. קידושין: סד)

א

1. מי שמת אחיו מאביו ולא הניח זרע - מצוה ליבם את אשתו, א. בין שהיא אשתו מן הנשואין בין שהיא אשתו מהארוסין, דכתיב 'כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו אחד יבמה יבא עליה' (דברים כה, ה).

שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו (פירוש היבם נולד אחר פטירת אחיו).
יבמות(ב): 15 נשים פטורות צרותיהן...
כלומר שאם היבמה ערוה ליבם פטורים מייבום.

1. ולא הניח זרע

בית הלל: ואפילו יש לאישה זרע מבעל אחר, כיון שלבעלה אין זרע צריכה להתייבם.

1. דברים(כה, ה-ו): כי יִשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זֶר יִבְמָה יָבֹא עָלֶיהָ וְלִקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיְבָמָה: וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יִקְוֶה עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:
א. יבמות(יג): 'לא תהא אשת המת החוצה' חוצה למה לי? לרבות הארוסה, שאף שהיא חיצונית ועדיין לא התקרבה צריכה ייבום.
יבמות(יז): אר"י א"ש - 'כי ישבו אחים יחדיו',

ב

1. זה שנאמר בתורה 'ובן אין לו' (דברים כה, ה) אחד הבן ואחד הבת, או זרע הבן או זרע הבת, עד סוף כל הדורות, בין מאשה זו בין מאשה אחרת, א. אפילו היה לו זרע ממזר, **רמב"ם: או עובד אלילים - הרי זה פוטר את נשיו מן החליצה ומן היבום.**
2. אבל בנו מהשפחה או מעובד כוכבים - אינו פוטר א. (רמב"ם: אפילו נתגייר או נשתחרר הבן).
ב. וי"א דהני מילי בנו משפחה אחרת, אבל בנו משפחתו – פוטר.

והרמב"ם – לא חילק, ובכל גוונא אינו פוטר מייבום.

1. ממזר

באיזה אופן ברור שהממזר בנו?

- ב"ש:** כשהיו שניהם חבושים בבית האסורים ונולד לאישה בן שהוא ממזר, ודאי שהוא ממנו.
- שיבת ציון:** נשא אישה ונולד לו בן, ואח"כ נתברר שהיא עליו באיסור ערוה.
- נשא אישה ששמעו שבעלה מת, ואח"כ חזר (יז/נו).

1. יבמות(כב): מי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשתו אחיו ליבום, חוץ מאח מהשפחה או גויה.
גמ: מ"מ זוקק – לאתיי מאי? לאתויי אפילו בן ממזר שפוטר מיבום.
ב"ב(קטו): אי לי אלא בן, בן הבן ובת הבן ובן הבת מניין? ת"ל 'בן אין לו' עיין עליו.
2. (שם): חוץ ממי שיש לו בן מהשפחה והנוכרית.
רמב"ם – טעמו, שבנו מהשפחה והגויה אינם נקראים על שמו.
ב. רב נטרונאי: דווקא שפחה שאינו שלו, אבל משפחה שלו פוטר מייבום, לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובודאי שחררה קודם שבא עליה.

אפילו היה הזרע גוסס או פצוע ממכות שאי אפשר לו לחיות – פוטר.

מספר חסידים משמע שפוטר, שהיא משווה ממזר לטריפה (שאף ממזר לא ידוע אינו חי).
וברכ"י – ליתא, דממזר שפוטר מייבום היינו ממזר הידוע שהוא חי, משא"כ בטריפה.

אהלות(א/ו): אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו, ואפילו מגיד וגוסס זוקק לייבום (אם הוא אח הנפטר) ופוטר מהייבום (אם הוא בן הנפטר).

זרע גוסס

גו"ר: מי שהניח בן קטן שהוא טריפה (שלא יחיה יב"ח) ולאחר זמן מועט נפטר האם פוטר מייבום?

1. מי שמת והניח אשתו מעוברת, אם הפילה - הרי זו תתייבם. ואם ילדה ויצא הולד חי לאויר העולם, אפילו מת בשעה שנולד - הרי אמו פטורה מהחליצה ומן הייבום.

א. אבל מדברי סופרים, עד שיודע בודאי שכלו לו חדשיו ונולד לתשעה חדשים גמורים.

2. הגה: י"א דבזמן הזה אפילו לא נכנסה בחדש התשיעי רק יום אחד מלבד יום שנתעברה בו - הוי ולד קיימא. ואע"ג דאמרינן בגמרא (נידה לח): יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין, כבר תמא על זה רבים שהחוש מכחיש זה, אלא שאנו צריכין לומר שעכשיו נשתנה העניין, וכן הוא בכמה דברים (ב"י בשם התשב"ץ).
מיהו חדשי העיבור כל אחד שלשים יום, ולא חשבינן להו כסדר השנים (כן משמע שם).

קיימא: או כלו לו חודשיו (וזה יתכן כשבעל ופירש) או שהה ל' יום.

2. נידה(לח): אף למ"ד היולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין (אלא יולדת לאחר 9 חודשים מלאים ולא פחות) היולדת לשבעה יולדת למקוטעין.
ריב"ש – וכבר תמא כ"ז רבים, שהרי רואים שיולדת קודם תשעה חודשים מלאים.

וכתוב התוס' – שנשתנו הטבעים ולכן אפילו נכנסה יום א' בתשיעי מלבד יום שנתעברה בו מקרי כלו לו חודשיו והוי ולד של קיימא, מיהו צריך שיהיו חודשים מלאים (של 30 יום).

[כלומר: אם עברו $1+30*8 = 241$ יום מלבד יום העיבור והוי ולד של קיימא].

1. והניח אשתו מעוברת

ת' גו"ב: אישה ששהתה עם בעלה ז' שנים ולא ילדה, וחלה בעלה חוליו שמת ממנו, והכביד חוליו עד שהפקידו

1. נידה(מג): משנה – תינוק בן יומו זוקק ליבום

(אם הוא אח בעלה) ופוטר מן הייבום (אם הוא בנה).

פרש"י: פוטר מן הייבום – ואפילו חי שעה אחת.

יבמות(לח): משנה – החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה: בזמן שהוולד בן קיימא (א"צ חליצה) הוא מותר בקרובותיה (דלא הוי חליצה).

רמב"ם – ואם הפילה ה"ז תיתבם.

כ"פ הטור – ואפילו זרע שנולד אחר מותו כגון שהניחה מעוברת פוטר מיבום ובלבד שהוא בן קיימא.

א. יבמות(לו): א"ל רב אשי התם: רשב"ג אומר - כל שהה באדם ל' יום אינו נפל, לא שהה ל' יום הוי פק.

פרש"י: דווקא שספק אם כלו לו חודשיו, אבל אם קים ליה שכלו לו חודשיו תנן (נידה מג): תינוק בן יומו פוטר מן הייבום.

לפי הרמב"ם – מהתורה כשנולד מיד פוטר אמו מייבום, מ"מ מדרבנן מצריך רשב"ג שיהא וולד של

הראב"ד). וא"כ גם נשים כשרות לזה (שכל מקום שע"א כשר אף הנשים כשרות).

שכלו לו חודשיו

ב"ש: אף שבעלה אינו כאן (ומאז שעזב עברו ט' חודשים), עדיין יש לחוש שמא בא בצנעה ובעל (כמ"ש בה"ג, בסימן ד/יד), וא"כ אין ודאות שכלו לו חודשיו. **אבל הפמ"א** – חולק על הב"ש, עד כאן לא אמר בה"ג שחיישין שבא בצנעה אלא כדי להקל שלא יקרא הוולד ממזר, אבל להחמיר לא. ואדרבה הרוב מסייע לומר שלא בא, לפי שרוב נשים ולד מעליא יולדות ולמה נחשוש לנפל. ועוד שהרא"ש חולק על בה"ג. גם ב"מ חולק על הב"ש.

לתשעה חודשיו גמורות

ב"ש: נמצא שיטות

א. שיטת המחבר כהרמב"ם – צריך 9*30 יום מלאים, ול"א שיפורא גרים (שמספיק בתחילה כמה ימים בחודש שהחשב כחודש, ואפשר שתלד ל 7 חודשים וכמה ימים, כלומר 7 חודשים מלאים באמצע, ובחודש ראשון ותשיעי כמה ימים). ול"א יולדת לתשיעי יולדת למקוטעין (אלא צריכה להשלים חודש תשיעי 30 יום). **ב.** והרמב"ן ס"ל – אמרין שיפורא גרים, שאף שהתעברה בסוף החודש וילדה בתחילת תשיעי (7 חודשים + שני ימים) הוא וולד קיימא. **ג.** שיטת הרמ"א כהרשב"ץ – שיוולדת לשעה יולדת למקוטעין וא"צ תשיעי שלם.

2. בחוד שהתשיעי יום אחד

מהר"ם מטראני: אף לרמב"ם שמצריך תשעה שלמים, אם כבר נתקדשה (אף לישראל) אם היבם מצוי במדינת הים ואין ידוע אם חי או מת – מותרת בלא חליצה [כלומר צריכה תנאים: נתקדשה, אינו מצוי, ספק חי].

אדם לשומרו יום ולילה. אשתו טבלה לנידתה ג' ימים לפני מותו. בער"ח סיון מת בעלה והניח אח קטן, כשבועיים לאחר מותו פירסה אשתו נידה (משמע שאינה מעוברת), ובט"ו באדר ילדה וולד שחי יותר מ' ל' יום. וטוענת האלמנה שהתירה לשוק, שהוולד מבעלה. והעם מרגנים שזינתה כיון ש –

א. כבר ז' שנים לא נתעברה מבעלה, איך יתכן שעכשיו לפני מותו תתעבר ממנו.

ב. סתם מעוברת מסולקת דמים, וא"כ איך פירסה נידה.

ג. ג' ימים לפני מותו היה כבר חלש ביותר ועוד שאנשים שמרו עליו יומם ולילה איך שימשו יחד.

תשובה: אין בכל הרינונים ממש ומותרת בלי חליצה לשוק, ואף לכהן מותרת.

ת' נו"ב: אישה ששימשה עם בעלה, ומת באותו יום ונקלט הזרע אחר מותו וילדה – צ"ע אם פוטר מיבום, כיון שברגע המיתה לא היתה עדיין מעוברת. מ"מ למשעה אין לחוש ואין להמציא חומרה חדשה.

א. אבל מד"ס... שכלו לו חודשיו

ה"ה: דין וולד של קיימא לפי הרמב"ם

- לענין טלטול בשבת הנולד לשמונה ודאי, אם גמרו שערו וציפורניו נקרא חי ואינו מוקצה.
- ולד שכלו לו חודשיו – הוי ולד מעליא מהתורה ומדרבנן אפילו לא שהה אפילו לא גמרו שערו וציפורניו.
- שהה ל' יום אף בלא שערו וציפורניו אפילו בן ח' ודאי – הוי וולד מעליא. אלא לענין אבלות מקליו עליו.
- גמרו לו שערו וציפורניו – מהתורה וולד מעליא אפילו בן חופה ולא שהה, רק שמדרבנן מצריכים שהה.

ת' פמ"א: אישה שילדה אחר ח' חודשים וכמה ימים אלא שעל הלידה מעידים נשים – יש לצדד להקל:

א. ע"פ הרמ"א שתשעה חודשיו מקוטעים מקרי כלו לו חודשיו.

ב. מהר"א ששון: הלכה רווחת שעד אחד נאמן ביבמה, וכן עשה מהרשד"ם הלכה למעשה (אף שהוא כנגד

21

1. אבל אם לא נודע לכמה נולד: אם חיה ל' יום - ה"ז ולד קיימא ופוטר

נשי אביו מהחליצה ומהייבום. **א.** (וי"א דווקא שגמרו שערו וציפורניו (טור), וכן נ"ל).

2. ואם מת בתוך שלשים, אפילו ביום השלשים, בין שמת מחולי בין שנפל מהגג או אכלו ארי - הרי זו ספק נפל ספק בן קיימא, וצריכה חליצה מדברי סופרים, אבל לא תתייבם.

3. (וי"א דאפילו אם נולד מת, ואפילו אם יש להסתפק שכלו חדשיו - חולצת ולא מתייבמת) (טור בשם הר"ף). [והב"ש - חולק].

✓הטור: פסק כרשב"ג, לפיכך כתב: ל"ש מת מחמת חולי או נפל מהגג הוי ספק (שאף מת מחולי הוי רק ספק).

כ"פ הרמב"ם – ולכן לא תתייבם.

3. נזיר(יב:): משנה – האומר הרני נזיר... כשיהיה לי ולד... הפילה אשתו, אינו נזיר.

ר"ש אומר: ספק נזירות להחמיר, ולכן יתנה ויאמר – אם היה הנפל בן קיימא הרי נזיר חובה. ואם לאו הרי נזיר נדבה.

✓ולפ"ז פסק הר"פ – אם נולד מת ויש ספק אם היה בן קיימא לא תתייבם אלא תחלוץ כמו בנזיר. כ"פ הרמ"א.

אבל רמב"ם ר"ו והטור – פסקו שיכולה אף להתייבם. כ"פ המחבר.

ב"י: ותימה על הר"פ שפסק כר"ש נגד חכמים. ואפשר שחכמים חולקים על ר"ש רק בספק נזירות אלא ביממה יודו לו.

1 א. דווקא שגמרו שער

ב"ש: פירוש צריך תרתי – שהה $\perp$ גמרו שער. ואם שהה ל' יום ומת ולא בדקו סימניו – סומכים על המחבר שהוא בן קיימא, שהרי מהתורה פוטר מייבום תיכף כשיצא לאויר העולם (ט"ז).

ב"מ – ספק עלו לו חודשיו ומת תוך ל' ולא בדקו סימניו: אם נתארסה לכהן – לא תחלוץ, ואם ודאי בן ח' ולא שהה או לא גמרו סימניו – תצא וצריכה חליצה אף שנתקדשה לכהן.

2. וצריכה חליצה מד"ס

רשד"ם, הר"א ששון: כיון שחליצה מספק פסולה צריך לחלוץ מכל האחים.

והר"ש – הקשה, ממ"נ א"צ לחזור על כל האחים, שאם נולד בן קיימא א"צ כלל חליצה, ואם אינו בן קיימא – הוי חליצה גמורה וא"צ לחזור על כל האחים. כ"כ ראנ"ח, מהריב"ל ודברי ריבית.

1. יבמות(לו:): תנן בשבת(קלו.) רשב"ג אומר – כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל. הא לא שהה ספקא הוי (וחולצת ולא מתייבמת).

פרש"י: ספקא הוי – שספק אם כלו לו חודשיו, אבל אם קים לו דכלו לו חודשיו אף תינוק בן יומו פוטר מהייבום (נידה מג:).

וביבמות(פ:): רבי ס"ל – סימנים מוכחים עליו שער וציפורניו, אע"פ שלא כלו לו חודשיו, דאמרינן בן שבעה הוא אלא שנשתהה.

להלכה:

• **א. הטור** – אין מחלוקת רבי*רשב"ג אלא אחד מוסיף על השני. ולכן כל שאין ידוע אם כלו לו חודשיו בעינן תרתי: שהה וסמנים.

• **✓ב"י** – ואיני יודע מניין לו, אלא ודאי יש מחלוקת וקי"ל כרשב"ג דסגי בשהה. כ"פ הרמב"ם – הלכה כרשב"ג שאם כלו לו חודשיו או שהה ל' יום אף שלא גמרו שער וציפורניו – ה"ז בן קיימא.

ואם גמרו סימניו ולא שהה ל' יום ולא כלו לו חודשיו: מהתורה הוא בן קיימא, וחכמים החמירו שהוא ספק בן קיימא. ולכן חולצת ולא מתייבמת. ובדיעבד שרק גמרו במניו ונישאת לכהן מותרת בלא חליצה.

2. יבמות(לו:): איתמר – מת ביום ל' ועמדה ונתקדשה: אם אשת ישראל היא חולצת, ואם אשת כהן היא (שאם תחלוץ תיאסר על בעלה) – אינה חולצת.

א. שבת(קלו:): אמר אב"י – פיהק ומת לד"ה אינו של קיימא. כ"י פליגי (רשב"ג*רבנן) בנפל מהגג או אכלו ארי (תוך ל' יום): רשב"ג ס"ל – מת הוא (ואינו של קיימא). ורבנן ס"ל – חי הוא (ומיקרי זרע של קיימא).

פירש הר"ן: מחלוקת במיתה הבאה ממקום אחר (אכלו ארי): רבנן ס"ל – שדינו כחי והוי זרע של קיימא, ורשב"ג ס"ל – שמת הוא.

דין חלה ומת:

לפי רבנו יונה – גם חלה דינו כפיהק ומת, שאינו זרע של קיימא.

ולפי הרז"ה – דינו כאלו אריה שיש מחלקת (ולפי רבנן דינו כחי והוא זרע של קיימא).

ה

1. אם אין ידוע שכלו לו חדשיו אלא על פיה - אינה נאמנת.

2. ת' הרא"ש: יבמה שנשאת לשוק, ועדים מעידים שהולד שילדה אחר מות בעלה חיה שלשים יום, ועדים אחרים מכחישים אותה ואומרים שלא חיה שלשים יום - מותרת לבעלה ואינה צריכה חליצה.
א. ואם אין עדים מעידים שחיה ל' יום, וגם אין עדות ברורה שלא חיה ל' יום, אלא קול לעז - לא אסרינו לה בקלא דבתר נשואין.

ט"ז – ואף להעיד ששה ל' יום אינה נאמנת.

2. עדים נגד עדים אם שהה – מותרת לבעלה

ב"ש: אף שבתרי ותרי אם נישאת תצא (קהנ"ג)! שאני הכא שגמרו סימניו, ומהתורה הוי וולד מעליא ע"פ סימנים.
ואם גם שעריו לא גמרו יש להתיר לרמב"ם (שדי שכלו לו חודשיו או שהה), שהרי:
למ"ד שהה – ודאי מותר (אף שלא גמרו סימניו).
ואף למ"ד לא שהה – הוי ספק אם כלו חודשיו ובכה"ג לא תצא, ועוד שרוב הנולדים בני קיימא הם.
מיהו לחשוש לרא"ש בכה"ג שלא גמרו סימניו תצא (שלכל כת ספק הוא).

1. ת' הרא"ש: אין אישה נאמנת להעיד על

עצמה שהוולד כלו לו חודשיו, ואפילו להעיד על אישה אחרת – אינה נאמנת, שלא מצינו שנאמנת רק על הבן שהוא בכור.

ד"מ – מדברי הב"י בדעת הרא"ש משמע שע"א אינו נאמן ע"ז, ודייק זאת מת' זו, שאין חילוק בין אישה לע"א.

וא"כ לדעת הרמב"ם שע"א נאמנת ה"ה לאישה שנאמנת.

1. אינה נאמנת

ב"ש: אבל הבעל נאמן לומר שכלו לו חודשיו, והיא אינה נאמנת להקל רק להחמיר שלא תתייבם (אלא לחלוץ).

1

1. האומר: 'זה בני' או 'יש לי בנים' - נאמן לפטור את אשתו, אפילו

הוחזק באחים.

א. וי"א שאם יש עדים שיש לו אחים - אינו נאמן אח"כ לומר שיש לו בנים.

נראה כן מהרמב"ם שסתם - 'האומר זה בני ישראל או שאמר 'יש לי בנים' נאמנת לפטור אשתו מן היבום וחליצה.

הוחזק שאין לו בנים, האם נאמנת לומר 'יש לי בנים'

נמ"י – אינו נאמנת שאין לו מיגו (שיכל לגרשה) דהוי מיגו במקום חזקה שאין לו בנים.
ומ"ש נאמן לומר, מיירי כשלא הוחזק בבנים (אבל הוחזק שאין לו בנים לא מהני).

ה"ה – אף שהוחזק שאין לו בנים מהני אמירתו, שהרי בנים תלוי בו ושמה יש לו בנים במקום אחר שלא ידוע לנו.

1. ב"ב(קלד.): משנה – האומר זה בני נאמן (ג"מ - לפטור אשתו מהיבום).

והרי למדנו כבר (קידושין סד.) האומר בשעת מיתתו 'יש לי בנים' נאמן, 'יש לי אחים' אינו נאמן?

התם לא מוחזק לנו שיש לו אחים, הכא קמ"ל אף בהוחזק שיש לו אחים נאמן.

הטור – ואפילו באו אח"כ עדים שיש לו אחים מותרת כיון שכבר האמינוהו.

א. רשב"ם: אבל אם יש עדים ממש שיש לו אחים, אינו נאמן לומר שיש לו בנים להתיר אשתו מייבום.

ב"י – טעמו, כיון שהיתה בחזקת איסור (ע"י עדים) לא יעזור אמירתו שיש לו בנים. כ"כ רי"ו.

והקשה ת' ברית אברהם – לפ"ז אחר חרם רבנו גרשום
שא"א לגרש אישה בע"כ, לעולם לא יהא נאמנת!

האם בעת מיתתו נאמנת?

- תו"ס – אינו נאמנת ששי שלו בנים, כיון שאין לו מיגו שיכל לגרשה, כיון שאין לו כוח לתת גט.
- רמב"ם והר"ן – אפילו בעת מיתתו נאמנת.

א. שאם יש עדים

- והב"י כתב: והרמב"ם חולק ע"ז.
- ב"ש – וליתא, דהרמב"ם מיירי כשאין עדים, אבל כשיש עדים מודה שאינו נאמנת.
- והב"מ – הסומך על סתם מחבר (כמ"ש הב"י) במקום עיגון יש להתיר אף כיש עדים.

אינו נאמן

ראנ"ח: אבל אמר /זה בני ישראל נאמן אף כשיש עדים.

ב"מ: מוחזק / לא מוחזק –

מוחזק שאין לו בנים – שגדל כאן ומת בלא בנים.
אינו מוחזק בבנים – שבא ממקום אחר ומת בלא בנים,
ולא שמענו מעולם שהיו לו בנים.

1. נאמן לפטור

מל"מ: ויש ספק אם מותרת לכהן, דכיון שנאמנותו שיכל לגרש, ובכהן אין מיגו (שהרי לא יוכל להחזירה).
כ"כ שליטי גיבורים – שאינו נאמן להתירה רק בישראל.
אף ת' רמב"ן – חולק, אף לכהן מותרת.
וכן עיקר.
כ"כ ב"מ.

מל"מ: יש להסתפק באונס שלא יכל לגרשה האם נאמן שיש לו בן לפוטרה מיבום.

1. אמר בשעת קידושין (או אחר כך, כן משמע מהר"ן), 'יש לי בנים', ובשעת מיתה אמר: 'אין לי בנים' - אינו נאמן לאסרה.
א. ויש מי שאומר - שחולצת ולא מתייבמת.

להלכה:

רב"י – קי"ל כרבי מחברו. שלא נאמן לאוסרה.
כ"פ רי"ו (רו"פ).

א. והרמ"ה – יש לחשוש לרבי נתן שחולצת ולא מתייבמת.

1 א. שחולצת ולא מתייבמת

ב"ש: היינו המוחזק שיש לו אחים ואין מוחזק בבנים ולכן חוששים. וה"מ כשחזר בו בשעת מיתה דאמרינן שאומר אמת, אבל חזר בו שלא בשעת מיתה – אינו נאמן.

1. קידושין (סד): תנא – בשעת קידושין אמר 'יש לי בנים' ובשעת מיתה אמר 'אין לי בנים' – נאמן להתיר ולא לאסור – דברי רבי.
רבי נתן אומר – אף נאמן לאסור.

הר"ן: ואע"ג די"ל שמה שאמר בשעת קידושין כדי לרצותה אבל בשעת מיתה שלא איכפת לו אומר אמת! קמ"ל שלא נאמן לאוסרה, לפי שבשעת קידושין אין לו לשקר שאם רצה היה מגרשה (נותן גט שעה לפני המיתה).

1. נאמן עד אחד להעיד שניתן לבעלה בן, להתירה לזר. א. (ויש חולקין)
(בב"י משם הראב"ד והרא"ש).

ט"ז: טעם המחלוקת:

רמב"ם – מדמה לדין שע"א נאמן לומר שמת בעלה.
והראב"ד – ס"ל של"ד, שמיתה הוי מילתא דעבדי לגלויי, משא"כ בניתן לבעלה בן.

1. רמב"ם: ע"א נאמן להעיד שנוולד בן לבעלה להתירה לשוק או להעיד שמת יבמה.
כ"כ ה"ה (בעל המאור), כ"ד הרשב"א.
א. והראב"ד – אינו נאמן.

שכל מקום שע"א נאמן גם אישה נאמנת.
אבל הרמב"ם – דס"ל שע"א נאמן, א"כ גם אישה נאמנת.

1. א. ויש חלוקים

ב"י: כ"ד הרא"ש, דס"ל שאין אישה נאמנת לחברתה שכלו לו חודשיו להתירה לשוק, א"כ גם ע"א אינו נאמן,

ט

1. מי שזינה עם אשה, בין פנויה בין אשת איש, ונתעברה, ואמר: 'זה העובר ממני הוא', ואפילו היא מודה לו - הרי זה ספק, וחולצת ולא מתיבמת. א. (מרדכי): ואם היו חבושים בבית האסורים, שודאי הוא ממנו - פוסט. ב. ה"ה: וי"א אפילו בזונה אחרת המיוחדת לו).

• **ב"ש** – כשיש איסור דאורייתא (לפטור מייבום) חושש שנתעברה מאחר ולא פוסט, אבל בתרומה דרבנן (בימנו תרומה מדרבנן) לא חיישינן.

• **ראנ"ח ורדב"ז** – הלכות ייבום מיירי הרמב"ם שחשודה מאחרים ולכן הוולד ספק בנו, ובתרומה מיירי שאינה חשודה מאחרים לכן לא חיישינן שנתעברה מאחר ואוכל בתרומה.

• **ברית אברהם** – בהלכות ייבום מיירי הרמב"ם שבא על הפנויה האסורה לו ועשאה זונה. וממה שהפקירה עצמה לזנות לפסול לה יש לחוש שזינתה גם עם אחרים. אבל בהלכות תרומה – מיירי שבא על הפנויה שכשרה לו לכן לא חיישינן שזינתה גם עם אחרים, שאם תזנה גם עם אחרים תעבור איסור של 'לא תהיה קדשה'.

שב יעקב: זינה עם אישה וילדה ושניהם מודים שממנו הוא, ואח"כ נשא אותה ומתה (שלפי הרמב"ם צריכה היבמה חליצה שמא זה אינו בנו) ועברה ונישאת – אין להוציאה מבעלה, אלא יפרוש ממנה ואחר 90 יום (לוודא שאינה מעוברת, שחליצת מעוברת אינו כלום), ותחלוץ מהיכם ויחזור ויקדשנה.

ואין להחמיר שבעלה יגרשנה קודם חליצה, וטעמו יש לסמוך על הרשב"א שא"צ חליצה.

והחת"ס – הורצה לצאת יד"ש יגרשנה ויחזור ויקדשנה אחר חליצה.

ב. המיוחדת לו

ת' נו"ב: אפוטרופוסית שהיה מקושר בקשר של אהבה על בתולה כמו שנים, והרתה לזוננים והודו שניהם שממנו נתעברה – אין הוולד פוסט מייבום.

ואף שכתב הרא"ש שהרמב"ם מודה במיוחדת לו, ה"מ משרתת שהיא איתו בבית ובוכל בתמידות דאמרינן רוב בעילות ממנו, משא"כ בבתולה זו.

1. יבמות(סט:): כהן שזינה עם אישה וילדה – הוולד אוכל בתרומה.

ל"ק: אמר רבא – דווקא שאינה חשודה שזינתה גם עם אחרים (דלא דיימא מעלמא).

ל"ב: אמר רבא – אף שחשודה מאחרים נחשב הוולד כהן.

מחלוקת ראשונים:

• **רשב"א והרא"ש** – הלכה כל"ב שאף שחשודה מאחרים, אבל לא ידוע שבא עליה אחר, וראינו שהוא בא עליה – דינו ככהן.

רמב"ם וסמ"ג – הוי ספק ליבום שחיישינן שזינתה אף עם אחרים (כל"ק), ולכן חולצת ולא מתיבמת. ה"ה – נקטינן כחומרי שני הלשונות.

אם אינה חשודה מאחרים רק ממנו – הוולד כבנו. ואם חשודה מאחרים – יש להחמיר שמא אינו בנו וחולצת ולא מתיבמת.

נ"מ – אף שנאמנת להכשירו אינה נאמנת לירושה ואפילו בפילגשו המיוחדת לו.

ב. הרא"ש: אבל משרתת בביתו המיוחדת לו וילדה פוסט אשתו מייבום. כ"פ הרמ"א.

ויתכן שאף הרמב"ם מודה במיוחדת לו, ולא מיירי הרמב"ם אלא שזנה עמה באקראי, וכמו בא"א באקראי אז חיישינן שזינתה אף עם אחרים, משא"כ במיוחדת לו שיודה שפוסט מייבום.

1. ה"ז ספק (רמב"ם)

ה"ה: קשה על הרמב"ם, שפסק שכהן הבא על הפנויה אם אינה חשודה מאחרים – הוולד כהן ואוכל בתרומה, א"כ מדוע ליבום פסק שהוא ספק בנו?

לפי שרוצה לשאתה, שאם תהיה מעוברת מאחר אסור לשאתה, ולכן אומר שממנו שנתיר לו.

ואף לרשב"א שחולק על הרמב"ם – יודה שכאן לא פוטר משום שלא ראינו שבא עליה, ואף שהוא מודה אינו נאמן

יב **יבמות (קית):** **האישה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך, מותרת להינשא לשוק** (שמעמידים הבן בחזקת שקיים, דשמה מת לא חיישין).

יא **הלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים, ובאה ואמרה:**
'מת בעלי ואח"כ מת בני' - נאמנת.
אבל אם אמרה: 'מת בני ואח"כ מת בעלי' - אינה נאמנת להתייבם, אלא חולצת ולא מתייבמת.

ב"ש: ואם עד אחד מעיד שמת בעלה ואח"כ מת בנה יש בזה מחלוקת גדולה:
הט"ז – מתיר, שהרי יכולה לומר שרק בעלה מת. ואז היא בחזקת היתר ואין ע"א יכול להוציאה מהיתר
מ"מ – אין נראה כן מהתו"ס והרא"ש.
אומנם הב"מ – העיקר כדברי הט"ז להתירה.

אלא חולצת

ב"ש: מהרמב"ם והטור משמע – אף שראויה לכהן חולצת ולא חיישין שמא שיקרה ובאמת מת העלה קודם (שאז מותרת לכהן) ואז נצטרך להוציא כרוז שהיא כשרה לכהונה (ואז יש חשש שלא כולם ישמעו הכרוז ויאמרו חלוצה מותרת לכהן)!
שבכה"ג באמת אסורה לכהן, דשוויא נפשה חתיכה דאיסורא.

יבמות (קית): משנה – האישה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובנה עימהם, ובאת ואמרה: מת בעלי ואחר כך מת בני – נאמנת. מת בני ואחר כך מת בעלי – אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת.
פרש"י: ומת בעלי ואח"כ בני – והרני מותרת לשוק, נאמנת שהרי בחזקת היתר לשוק יצאה, והפה שאסר הוא הפה שהתיר.
אינה נאמנת – להתייבם, לפח שמוציאה עצמה מחזקתה וצריכה חליצה, דשויה לנפשה חתיכה דאיסורא.

נאמנת

ב"ש: כתב המאור – אם שמעו שמתן בנה ובעלה, שוב אינה נאמנת שמת בעלה תחילה (כדי להפטר מייבום) דשוב אין 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר'.

יב **1. הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה:**
א. 'ניתן לי בן במדינת הים, ומת', ואחר כך מת בעלי' - נאמנת.
ב. אבל אם אמרה: 'מת בעלי ואח"כ מת אותו הבן' - אינה נאמנת, וחולצת ולא מתייבמת.
ג. בד"א, כשהיתה פסולה לכהונה, או שאמרה: 'במערה היינו כשמת ולא היה שם אדם שיעיד'. אבל אם אין הדבר כן - לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיבואו עדים.

1. יבמות (קית): ניתן לי בן במדינת הים, ואמרה:

1 ג. כשהיתה פסולה לכהן

ב"ש: הרי"ף והרא"ש השמיטו גמרא זו, משמע דלא ס"ל כן.

ואע"פ שבהלך בעלה וצרתה (סי"ג) ס"ל שדוקא כשהיא אסורה לכהונה!

שאנן התם שהרוב מסייע שפטורה מייבום, דרוב נשים מתעברות ויולדות ועדיין חי הוא, משאכ"כ שהוא מת ואין רוב המסייע שמת אחר הבעל.

עד שיבואו עדים

הר"ם מטראני: מי שהיה בארץ רחוקה מאוד ויש לו כאן בנין ומתו, ומשמעו שגם הוא מת ולא ברור לנו מי מת ראשון – אין לחוש (מפני כהונה) וחולצת ולא מתייבמת, ואעפ"כ ראוי שתאסור עצמה על הכהנים.

א. מת בני ואחר כך מת בעלי – נאמנת.

ב. מת בעלי ואחר כך מת בני – אינה נאמנת. וחוששים לדבריה, וחולצת ולא מתייבמת.

ג. שם(ק"ט): חולצת ולא מתייבמת – וליחוש דילמא אתו עדים שמת בעלה קודם (שאז א"צ חליצה או ייבום) ואתה מצריכה כרוז שמותרת לכהונה (ויהיו שלא ישמעו ההכרזה ויאמרו חלוצה מותרת לכהונה)?

א"ר – בגרושה (שממילא אסורה לכהן).
רב חייא בר ר"ה אמר – באומרת אני והוא נחבאנו במערה.

פרש"י: בגרושה – שהיתה גרושה כבר קודם מאיש אחר, שממילא פסולה לכהן.

נחבאנו במערה – ואין לחשוש שיבואו עדים, שלא היו אנשים עמנו.
כ"פ הרמב"ם.

יג

1. הלך בעלה וצרתה למדינת הים, ובאו שנים ואמרו לה: 'מת בעליך' - הרי זו לא תחלוץ ולא תתייבם עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ילדה. א. ואם היתה אסורה לכהונה מתחלה - הרי זו חולצת לאחר ט' חדשים.

1. לא תחלוץ

ב"ש: ואף שרוב נשים מתעברות ויולדות (ומסתמא צרתה ילדה במדינת הים), א"כ עפ"ר פטורות מיבם! מ"מ חיישינן למיעוט מפילות משום שחזקה (שחייבת בייבום) מסייעת למיעוט.

ריא"ז, ת' נו"ב וב"מ: דווקא כשהלך בעלה עם צרתה חיישינן שמא ילדה צרתה שם, שרוב נשים מתעברות ויולדות. אבל הלך בעלה לבד למדינת הים – ה"ז תתייבם ולא חיישינן שמא נשא אישה אחרת וילדה. **פת"ש** – והראיה (גמ' ק"ט). 'לא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה', לצרה זו חוששים ולא לצרה אחרת.

לא תחלוץ

תו"ס(יבמות לז.): אישה ששהתה עם בעלה כמה שנים ולא ילדה, אין סברה לומר 'שרוב נשים מתעברות ויולדות' (ולכן צרתה יכולה להתייבם).

[לפ"ז ברור שאם צרתה זקנה אין לחשוש שילדה במדינת הים, והיא מותרת להתייבם].

ת' נו"ב – מ"ש התו"ס 'כמה שנים' פירוש ששהתה עם בעלה 10 שנים ולא ילדה, אבל שהתה פחות אמרינן 'רוב נשים מתעברות ויולדות', שאל"כ אין גבול לדבר.

1. יבמות(ק"ט): האישה שהלך בעלה וצרתה

למדינת הים ובאו ואמרו לה: 'מת בעליך' - לא תינשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה.

א. שם(ק"ט): ותחלוץ ממה נפשך (אם מעוברת א"צ חליצה, ואים לא מעוברת הרי חליצה)?

אב"י בר אבין ורבי חנינא בר אבין אמרי תרווייהו - גזירה שמא יהא ולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה. וליצרכה? דלמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ואמרי קשרו חלוצה לכהן.

הטור: ולא אמרינן שתחלוץ אחר ט' חדשים למיתת הבעל ותינשא ממה נפשך, שאם ילדה צרתה הולד פוטר ואם לא ילדה החליצה פוטרת!

דשמא ילדה ולד של קיימא והחליצה כמי שאינה ואולי תינשא לכהן ויאמרו חלוצה מותרת לכהן.

לפ"כ אם היא גרושה או חללה תחלוץ אחר ט' חדשים ותינשא, אבל לא תחלוץ בתוך ט' ותינשא, אפילו אחר תשעה דשמא מעוברת היתה צרתה והפילה וכיון שהיתה צרתה מעוברת לא היתה חליצה זו חליצה

רמב"ם: אבל זו היבמה שנסעה עם בעלה למדינת הים תמתין רק 90 יום כשאר יבמות (לברר אם היא אינה מעוברת) ותחלוץ או תתייבם ולא תחוש לצרתה שמא מעוברת היא שהרי לא היה בעלה עמה.

ולא נפטרה מייבום. כ"פ הרמב"ם מב"ב(קלה).

קובץ העזר: בעל שאמר גרשתי את אשתי – אינו נאמן

קנו

איזו נקרא זרע קיימא לפטור מן היבום.

ב: זרע מכל מקום פוטר מייבום אף נכדו ונינו. ואפילו

זרע ממזר, חוץ מהשפחה והנוכרית (יבמות כב.).

• מין: בנו מהשפחה שלו –

רב נטרונאי – פוטר מייבום דמסתמא שחררה לפני

שבעל. כ"פ המחבר בשם י"א.

רמב"ם וש"פ – לא פוטר. כ"מ ממרן סתם

• בן שהוא טריפה שמת

גו"ר – נקרא זרע, שדומה לממזר שלא חי.

ברכ"י – ל"ד לממזר, שממזר הידוע חי.

• מתי נקרא ודאי ממזר –

ב"ש – כשהיו שניהם בבית האסורים.

שבית ציון – נשא אישה וילדה ואח"כ נתברר לו שהיא

ערוה עליו.

נשא אישה ששמעו שמת בעלה ואח"כ בא בעלה.

ג: אפילו זרע גוסס או פצוע פוטר (אהלות א/ו).

ד1: הניח אישה מעוברת והפילה, אם הוא בן קיימא

פוטר (יבמות לב.).

מד"ס צריך שידע שכלו לו חודשיו (שם לו: רשב"ג אומר

כל ששה ל' יום, רש"י – דווקא שלא כלו חודשיו אבל כלו לו

חודשיו אינו נפל).

• הגה: אף שבנידה(לח:) יולדת לתשעה אינה יולדת

למקוטעין, נשתנו הטבעים, ולכן אפילו בן שמונה ל1 בן

קיימא הוא (ריב"ש).

• ה"ה: לפי הרמב"ם סגי בגמרו לו סימניו, ומדברנו

בעין שהה ל' יום או כלו לו חודשיו.

• כלו לו חודשיו, כמה?

- לרמב"ם – חודשים מלאים (9*30). כ"פ המחבר.

- רמב"ן – שיפורא גרים ומספיק 7 ל+ כמה ימים.

- ריב"ש – יולדת למקוטעים, ומפסיק 8 ל+ כמה ימים.

כ"פ הרמ"א.

ד2: ספק גמרו חודשיו – צריך לשהות ל' יום (יבמות

לו: כרשב"ג).

כ"פ הרמב"ם – מספיק ששה או כלו לו חודשיו.

הגה – בנוסף צריך גמרו סימניו.

• מרן: מת תוך ל' יום (ספק כלו לו חודשיו) אפילו ביום

ל' – ה"ז ספק (יבמות לו:).

• מרן: בין שמת מחולי או אכלו ארי (שם לו: שבת קלו.

כאביי).

דין החולה בדעת אביי:

רבנו יונה – דינו ודאי נפל

ר"ח – כאילו אכלו ארי והיו ספק.

• הגה: אפילו נולד מת יש לחלוץ (ה"פ). כ"פ הרמ"א.

שמדמה לנזיר (יב:) אהיה נזיר כשהיה לי בן והפילה.

ר"ש – חושש. כ"פ הרמ"א.

אבל הרמב"ם – אין ספק אלא תתייבם. כ"ד המחבר.

ה: אינה נאמנת שכלו לו חודשיו (ת' הרא"ש).

שני כיתי עדים המכחשים זא"ז אם כלו לו חודשיו

ונישאת – לא תצא. אם יש רק קול שלא כלו לו חודשיו

ונישאת לא תצא (ת' הרא"ש).

ב"ש: טעמו – כיון שגמרו לו סימניו מהתורה הוי בן

קיימא ובפסק מקילים

ו: האומר 'זה בני ישראל או 'יש לי בנים', אף שהוחזק

באחים – פוטר מייבום (ב"ב קלד. במיגו שיכל לגרשה).

• רשב"ם: ואם יש עדים ממש שיש לו אחים אינו

נאמן. כ"פ המחבר בשם י"א.

אבל דעת המחבר בסתם כהרמב"ם שלא חילק.

• הוחזק שאין לו בנים

נמ"י – אינו נאמן שיש לו בנים, דל"א מיגו במקום חזקה

כשאין לו בנים.

ה"ה – נאמן, כיון שתלוי בו, שמא יש לו בנים במקום

אחר.

• האם בעת מיתתו נאמן לומר שיש לו בנים

תו"ס – אינו נאמן, שאין מיגו שאין לו כוח לגרשה.

רמב"ם – נאמן.

ז: בשעת קידושין אמר שיש לו בנים, ובשעת מיתה

אמר שאין לו בנים – נאמן להתיר ולא לאסור (קידושין

סד. כרבי).

והרמ"ה – חשש לרבי נתן ולכן חולצת. כ"פ הרמ"א

בשם י"א.

ח: ע"א נאמן לומר שנולד בן לבעלה להתירה כמו

שע"א נאמן לומר מת בעלה (רמב"ם).

הגה: ויש חולקים, ל"ד למת בעלה דעבידי לגלויי

(ראב"ד).

ב"י: מקור מחלוקתם אם אישה נאמנת שכלו לו חודשיו

וה"ה בע"א –

הרא"ש – אינה נאמנת שם ה"ה כאן.

י: אמרו לה מת בעלך – מותרת לשוק(טור).

יא: אמרה מת בעלי ואח"כ בני – נאמנת. מת בני ואח"כ בעלה אינה נאמנת להתייבם (יבמות קיח):

• **ב"ש(המאור):** אם יש עדים שמתו לא נאמנת (שאין הפה שאסר הוא התיר).

ונאמנת אף שאינה פסולה לכהן ולא חיישין לכרוז כיון שעשתה עצמה חתיכה דאיסורא ממילא אסורה לכהן.

יב: הלכה היא ובעלה ואמרה נולד לי בן ומת (יבמות קיח):

ודוקא פסולה לכהן שאל"כ חיישין לכרוז (שם קיט):

יג: הלך בעלה וצרתה למדינת הים (שם קיט):

• **מנ:** לא תחלוץ אא"כ פסולה לכהן שאז תחלוץ אחר 9 חודשים שמא צרתה מעוברת ואין חליצה מועילה כשצרתה מעוברת (טור).

רמב"ם – נאמן, שכל מקום שע"א נאמן אף אישה נאמנת.

ט: זנה עם האישה ושניהם מודים שהוולד ממנו, ואח"כ נשאה ומת – מספק חולצת (רמב"ם).

• **המחלוקת:** יבמות(סט) – כהן שזינה עם אישה וילדה הוולד אוכל בתרומה.

ל"ק – דווקא שאינה חשודה מאחרים. **ל"ב** – אף שחשודה מאחרים (**רק שלא ראינו זאת**).

להלכה:

רמב"ם – כל"ק, ולכן הוי ספק שמא זינתה עם אחרים. **כ"ד** המחבר.

רשב"א והרא"ש – כל"ב, ולכן כל שלא ראינו שזינתה עם אחר פטור מיבום.

כ"פ הרמ"א.

• **הגה:** זונה המיוחדת לו – פוטר מהיבום (הרא"ש).

• **ב"ש:** אף שהרמב"ם מתיר לו תרומה כיון שבימנו תרומה דרבנן, משא"כ ביבום.

סימן קנז: דיני גרים ומומר, ואיזה נקרא אח ליבום.

ובו י' סעיפים (יבמות: יז, כב, לט, קיט. ב"ב: קלה. נידה: מג. כתובות: צז. קידושין: סד)

א

1. מי שיש לו אח מאביו, א. אפילו הוא ממזר או עובד עבודת כוכבים, ב. ואפילו הוא קטן, משיצא ראשו ורובו לאויר העולם ג. קודם שימות אחיו - הרי זה זוקק (פי' קושר מענין והוא אסורים בזיקים) את אשתו ליבום.
2. אפילו הוא גוסס או פצוע מכות שאינו יכול לחיות מהם - לא תינשא כל זמן שהוא חי.
3. אבל אם הוא אחיו מאמו, 1ר. או שנולד אחר מותו - יבמתו מותרת לשוק.
4. וכן אם היה לו אח מהשפחה או מהנכרית - אינו זוקק את אשתו, אע"פ שהיתה לידתו בקדושה, הואיל והורתו היתה שלא בקדושה (עיין "ג").

בחיי אחיו, שאל"כ אינו זוקק לייבום).

2. אהלות(א/ו): אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו, ואפילו מגיד וגוסס זוקק לייבום (אם הוא אח הנפטר) ופוסט מהייבום (אם הוא בן הנפטר).
3. יבמות(יז): "כי ישבו אחים יחדו" מיוחדים לנחלה פרט לאחיו מן האם.
- פרש"י: מיוחדים לנחלה - הראויים לירש זה את זה.

1א. אפילו הוא ממזר

ב"ש: ממזר - כיון שהיו חבושים שניהם בבית הסוהר (שודאי הממזר הוא אחיו), וכמו ב (קנו/א).

1. יבמות(כב): משנה - מי שיש לו אח מכל

מקום זוקק את אשת אחיו לייבום. 4. חוץ ממי שיש לו אח מהשפחה והגויה.

- א. גמ': 'מכל מקום' לאתויי מאי?
א"ר יהודה - לאתויי ממזר שאף הוא זוקק לייבום.
'מן השפחה' - דכתיב: "אם אד'ניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאד'ניה והוא יצא בגפו" (שמות כא, ד). ולא נקראים על שמו.
- ב. נידה(מג): תינוק בן יומו פוסט מהייבום וזוקק לייבום.
- ג. נידה(מד): יבמות(יז): "כי ישבו אחים יחדו" ומת אחד מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה" שהיתה להם ישיבה אחת בעולם (פירוש: שהיבם נולד

ב

אפילו קרוב או אשה או עבד או קטן שהוא מכיר ונבון - נאמנים לומר: 'זה פלוני אחי פלוני מאביו, וזו היא יבמתו', חולצים או מיבמים על פיהם.

האם דווקא מסל"ת?

- הרי"ף: דווקא דליכא חשדא, אבל איכא חשדא לא. ריב"ש: מהרי"ף משמע שאין אישה וקרוב נאמנים שזה אחיו כשמעידים בשעת מעשה, אלא קודם שאז אין מעידים על ממון ולא על איסור.
- כ"כ הגמ"י[הרי"ף] - שאין נאמנים רק במסל"ת.

יבמות(לט): פליגי בה (האם צריך עדים שהוא

אחי המת מאביו):
ח"א - דווקא בעדים. וח"א - אפילו קרוב או אישה.
והילכתא כיון שהוא גילויי מילתא בעלמא אפילו קרוב ואישה נאמנים.
כ"פ הרמב"ם והוסיף - אפילו עבד וקטן נאמנים.

סיכום:

עד מפי עד

ב"ש(בד"ה) – נאמן.

כ"כ גט פשוט[הרי"ף], ת' מאהבה-רקע"א[רמב"ם]

רעק"א – לא נאמן, שלא נמצא כן בבד"ה, ומסתבר של"ד לעדות אישה שמת בעלה ששם מדייקת משאכ"כ.

הם גוי מסל"ת נאמן

ב"ש(בד"ה) – נאמן. רא"ש והר"ח – אינו נאמן.

האם נאמן לומר זה אחי דווקא כשמוחזק שהוא אחיו?

מרדכי – דווקא שפלוני מוחזק שהוא אחי המת אז נאמנים אישה קרוב או קטן.

וש"פ – אף שאינו מוחזק.

• **אבל הגמ"י(ראבי"ה)**, והמרדכי – אף שמעידים בשעת המעשה נאמנים, אף כשאינו מסל"ת נאמן.

אפילו קרוב

ב"ש: כל אותם שכשרים לומר שמת בעלה נאמנים גם כאן, ואפילו עד מפי עד ואפילו גוי מסל"ת (בד"ה).

מיהו כיון שלפי הרא"ש גוי מסל"ת לא נאמן בשבויה, ג"כ לא נאמן. כ"ד הב"ח.

ורעק"א – אין להתיר עד מפי עד, שלא נמצא כן בבד"ה, ורק במת בעלה נאמן עד מפי עד כיון שהיא מדייקת לפני שנשאת. מ"מ מהרמב"ם משמע דמהני.

וגט פשוט[הרי"ף] – מהני עד מפי עד.

ג

גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו - אין להם אחווה כלל (לזקוק לייבום), **אפילו אחד מהם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, והשני הורתו ולידתו בקדושה. ואפילו הם תאומים ונולדו בקדושה, אין להם אחווה עד שיהיו שניהם הורתם ולידתם בקדושה.**

(שם): ת"ש – שני אחים תאומים גרים לא חולצים ולא מייבמים... וכן אם היתה הורתן שלא בקדושה ולדתן בקדושה. היתה הורתן ולדתן בקדושה הרי הם כישראלים לכל דבריהם.

כתובות(צז:): משנה – הגיורת שנתגיירו בניה עמה – לא חולצין ולא מייבמים. **פרש"י:** לא חולצין – שצריך אח מהאב וגר אין לו שאר אב.

ד

1. נפלה לפני יבם מומר: יש מי שמתיר אם היה מומר כשנשאה אחיו, ואין לסמוך עליו.

2. הגה: מיהו אם עברה ונשאת בלא חליצה, כי לא ידעה שהיה לה יבם, ואח"כ נודע שיש לה יבם מומר - לא תצא (מהר"י מינץ סי' ב'). **א.** וי"א דווקא אם חלץ לה לבסוף (מהר"ו סי' נ"ד ובנימין זאב).

3. היו לה שני יבמים, אחד מומר והוא הגדול, ואחד קטן והוא ישראל - לא תחלוץ אלא מן הישראל, ואפילו בדיעבד לא מהני מן המומר (כן השיב מוהר"ם ו"כ מהרא"י ומהר"ק). **א.** אבל אם הוא (המומר) אנוס - מהני בדיעבד (ריב"ש סימן א').

4. והמקדש אשה ויש לו אח מומר - יכול לקדש ולהתנות בתנאי כפול שאם תיפול לפני המומר ליבום שלא תהא מקודשת (מהר"י ברי"ן).

ה

5. אם המת היה מומר - אשתו זקוקה לאחיו. **א.** (והוא הדין זרעו שיש לו מישראלית) (ב"י וד"ע).

1,5. דין המשומד

• רב יהודאי גאון – אם כשנישאה כבר היה לו אח משומד – אין צריכה חליצה, ומותרת לשוק. הגמ"ר: טעמו – שסבר נישואין מפילים לייבום, כלומר כיון בשעה שנישאה כבר היה לו אח משומד והיה אסור לה, שוב אינה נופלת לפניו לייבום כמ"ש (יבמות יג.). תה"ד: ולפ"ז קטן שנאנס ונטמע בין הגויים, ואז נתקדשה האישה לאחיו, אע"פ שגם אחר שגדל האח לא חזר אך האמת – היא זקוקה לייבום לפי שנישואין מפילים ואז היה יהודי, שמעשה קטן אינם כלום.

• והר"ח – ס"ל שמיתה מפילה לייבום, ואפילו לא היה משומד בשעת נישואין כיון שהיה משומד בשעת מיתה נפטרה.

• רש"י בתשובה – בכל גוונא חייבת בייבום מהאח המשומד, וכ"ש כשהבעל משומד חייבת בייבום. כ"פ רב שרירא גאון, רמב"ם, רשב"א, תה"ד, מהרי"ק והטור.

כ"פ הרמ"מ – להחמיר כרש"י ולכן תחלוץ ולא תתייבם.

5 א. כ"כ הב"י – אשת משומד זקוקה לייבום ואפילו בנו ובן בנו של המשומד מישראלית זקוקים לייבום, ונשותיהם זקוקות לייבום. והדבר פשוט, ותימה על מי שעלה על דעתו היתר זה, וידוע שרב יהודאי היה מאור עניים, ותלמידיו כתבו בשמו מה שלא עלה על דעתו.

כ"כ המרדכי: יש מהגאונים שהתירו יבמה לשוק כשהיבם משומד. וכתב רש"י שלא סומכים ע"ז, שישראל אע"פ שחטא ישראל הוא.

מהרי"ק: היה היבם משומד וע"א מעיד שמת המשומד, הרי היבמה מותרת לשוק –

א. ר"פ מתירים יבמה ע"פ עד אחד.

ב. אף לאוסרים הרי רבו המתירים כשהיבם משומד, יש לצרף לסניף להתיר.

2. מהר"י מינץ: אישה שנפלה ליבם שהיה מומר בשעת המיתה ולא בשעת הנישואין, והתירה ב"ד להינשא לשוק ע"פ עדות שמת היבם, ואח"כ בא עדות שהוא חי – א"צ חליצה לפי –

לפי הר"ח – מיתה מפילה ואז היה משומד ונפטרה. כ"כ ר"ת ראיה לר"ח. כ"ד רבנו טוביה, והא"ז.

א. מיהו המהרי"ן ובנימין זאב – מתירים לא להוציאה מבעלה רק שחלץ המשומד לבסוף.

דמה שקי"ל 'עברה ונישאת תצא' משום קנס מדרבנן, וכאן לא קנסו כיון שיש מתירים לכתחילה.

ב"ש: להלכה נראה כר"פ שדוקא מומר בשעת קידושין מקילים שלא תצא מבעלה, וגם הרמ"א מתייחס לדברי השו"ע שהיה מומר בשעת נישואין.

3. ריב"ש: שני יבמים, אחד גדול משומד שהיה

אנוס, השני קטן ישראל – חליצת הקטן עדיפא, מיהו אם עבר המשומד וחלץ מותרת.

א. ד"מ – ונראה דווקא משומד אנוס, אבל משומד גמור כבר נתבאר ממוהר"ם שחליצתו אינה פוטרת במקום יבם ישראל.

4. מהר"י ברי"ן: אע"פ שאין להתנות שלא

תהיה זקוקה לים, דהוי מתנה עמ"ש בתורה, מ"מ יכול להתנות בתנאי כפול שלא תהיה מקודשת אם תיפול לפני יבם משומד.

1. לפני יבם משומד

***: לחפש ת' שמן רוקח ב/נג.

2. עברה ונישאת... לא תצא

חוט השני: לדעת מהרי"ן אף שהיא ידעה שביבם המשומד חי אלא שב"ד לא ידעו והתירו לא להינשא – לא תצא אם חלץ לבסוף (אף שיש לה כבר בנים תחלוץ).

אבל אם ב"ד מיחו בה שלא תינשא – פשוט שתצא, אא"כ יש לה כבר בנים, שאפשר שאף הרא"ש יודה כשיש בנים.

עברה ונישאת

הר"ם מטראני: עדים שהעידו שהיה לו אח מומר ויש ספק אם אח מאב או מאם – מותרת להינשא מס"ס: שמא אחיו מאמו שאינו זוקק, ושמא כמ"ד מומר אינו זוקק.

ורדב"ז: הניחה בעלה מעוברת וילדה, וראוהו מגידאמת שגמרו סימניו ומת תוך ל' יום, והיבם המשומד אינו לפנינו – יש להתירה לשוק מס"ס:

שמא – אם גמרו סימניו חשוב כבן קיימא אף שמת תוך ל' יום כהרמב"ם (קנו/ד).

ושמא – יבם משומד אינו זוקק.

הרד"ך: יבם משומד שאינו כאן ואי אפשר ללכת אליו שיש תרתי: שמא משומד אינו זוקק, ויש כאן עיגון – יש להתיר אם יסכימו חכמי הדור.

4. לקדש ולהתנות בתנאי

ב"ש: וצריך להתנות כן בשעת ביאה ראשונה, ולא סגי בשעת נישואין, דחיישינן שמא יקדש בביאה סתם בלא תנאי.

רע"ק – הוסיף, שישבע ע"ד רבים שלא יקדשנה אח"כ בלא תנאי ולא יבטל התנאים לעולם.

ולהתנות

■ **נחלת שבעה ונו"ב** – אף אם יש לו אח חרש אילם יכול להתנות שאם תיפול לפני אחיו לא יחולו הקידושין.

כ"כ תח"ס – ואף אם יש לו אח שנעלם כמה שנים ולא נודע מקומו, יכול לקדש על תנאי.
■ **אבל שבו"י** – דווקא כשאחיו משומד יכול להתנות, אבל אח חרש אילם לא יכול להתנות.

יב"א (ט/ו): אישה שנפלה לייבום לפני ייבם שכופר בעיקר, והלך ונעשה קומוניסט מובהק, עזב את המדינה, ואי אפשר להשיגו. **כשנישאה** בעלה היה חולה, והיא לא הבינה את חומרת המצב. כמה חודשים לאחר הנישואין בעלה נפטר, ועכשיו נפלה לייבום.

הקדמה:

דברים פרק כה:

(ה) כי יִשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זֶר יִבְמָה יִבֹּא עָלֶיהָ וּלְקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה...
(ז) וְאִם לֹא יִהְיֶה הָאִישׁ לְקַחָתָּהּ... וְחֻלְצָה נִעְלָו מֵעַל רִגְלָו וַיִּרְקָה בְּפָנָיו וְעֵנָתָה וְאָמְרָה כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
- צריך שלבעל יהיה זרע, אפ' יש לאישה לא פוטר.
- אחד בן או בת ואפילו ממזר פוטר מיבום
- אפילו נפטר בנו אם יש לו ממנו נכד נפטר (אין לו עיין עליו).
- כל עוד לא חלצו לה אסורה לשוק.

א). כשיש ייבם משומד האם חייב בחליצה

רב הידאי גאון – פטורה מחליצה (כל מקום שאין ייבום אין חליצה).
כ"כ ר' נשחון גאון, או"ז, שליטי גיבורים + מחזור ויטרי, רא"ם בשם ר' שמואל בן חופני, ועוד הרבה ראשונים.
✓ **מכל מקום מרן** (קנז/ה) – פסק כרש"י בתשובה שחייבת בחליצה. כ"פ ר' פלטי גאון, רמב"ם ועוד.
ב). ב"י בשם מהרי בי רב: אם עברה ונישאת בלא חליצה לא תצא. כ"כ מהר"ם מינץ, הרמ"א בסתם. לאפוקי מהר"ו שמצריך חליצה אח"כ.
וטעמו: שהאיסור בכה"ג הוא רק מדרבנן. כ"כ עוד פוסקים שהוא מדרבנן.
ג). באה"ט בשם הרד"ק: כשהיבם לא נמצא בעיר

ואינה יכולה לנסוע אליו, שיש כאן **עיגון** יש להתיר בכה"ג בלא חליצה. **כ"כ הרדב"ז**, הר"י הלוי הרצוג. מכל מקום חת"ס – אוסר אף כה"ג.
ד). יש צד נוסף להתיר: כיון שלא הבינה את חומרת המחלה, ובודאי לא היתה נשיאת לו לכמה חודשים, יש לומר שהיה כאן מקח טעות ולא תפשו הקידושין.
כ"כ כיו"ב אגרות משה: אישה שנישאת לבחור, ותוך זמן קצר גוייס לצבא ומת שם, ויש לו אח מומר – התיר בלא חליצה. כ"כ כיו"ב באוצר הפוסקים, מהרשד"ם.

דין כופר בעיקר

הרבה פוסקים כתבו שהכופר בעיקר דינו כגוי לכל דברים.

להלכה: יש להתירה בלא חליצה, כיון ש –

- האיסור מתחיל מדרבנן.
- הרבה ראשונים חלקו על מרן, וחלקם לא ראה אותם מרן, ויתכן שהיה חוזר בו.
- אולי הוי מקח טעות ואינה נשואה כלל.
- הרד"ק ורדב"ז: במקום עיגון יש להתיר בלא חליצה כשהיבם מומר.
- קי"ל כהרבה פוסקים שכופר בעיקר דינו כמומר.
- לכן יש להתירה בלא חליצה. כ"כ מהרש"ם, שו"ת תשורת שי ועוד פוסקים.

1. **לא היה מוחזק באחים, ואמר: 'יש לי אחים' - אינו נאמן.**

2. **בא אחד ואמר: 'אני אחיו' - אינו נאמן, ואפילו עד אחד (או קרוב) מעיד עליו שהוא אחיו - אינו נאמן להוציאה מחזקתה.**

מהרי"ט: דווקא חזקה ברורה שאין לו אחים, אבל חזקה שאינה ברורה נאמן ע"פ ע"א שיש לו אח.

מהר"ם גלאנטי: מי שהוחזק ע"פ עצמו שאין לו אחים, וכן נשבע בשעת נישואין, אחר זמן בא אחד וא"ל איך אתה נשבע הרי יש לך אח? והשיב שחשב שמת. ועכשיו מת בלא בנים – אשתו מותרת להינשא לשוק, כיון שלא היה רק ע"א שהעיד שיש לו אח.

אבל מהרי"ט – חולק, אסרה ואפילו נישאת תצא. וכ"כ כמה גדולים שהסכימו איתו.

אפילו עד אחד

ב"ש: פסק הרמ"א ביו"ד (קנו"ג) שכל דבר שלא הוחזק לא להיתר ולא לאיסור ע"א נאמן. והרי כאן לא הוחזק לא להיתר ולא לאיסור?

■ **והרא"ש והשו"ע:** כאן כיון שלא הוחזק באחים הוי מוחזקת שאינה זקוקה לייבום, לכן אף ע"א אינו נאמן לאוסרה.

■ **אבל נמ"ס** ל' שאין מוחזק לבנים' לא הוי חזקה (וצ"ל הוחזק שאין לו בנים), וא"כ למה ע"א אינו נאמן? וכ"ד רש"י והר"ן – שאם לא הוחזק לא בבנים ולא באחים ובא אחד ואמר שהוא אחיו – נאמן לאוסרה. **מ"מ ב"מ** – תמה על הב"ש מ"ש על רש"י והר"ן, שהם לא כתבו רק שיש לחשוש ונותנים לזמן לברר בעדות, ול"א שנאמן.

אינו נאמן להוציאה

ב"ש: כ"ש אם אמר תחילה שאין לו אחים, ולפני מותו אמר שיש לו שאינו נאמן. ואף לדעת הרמ"ה (קנו"ז) דס"ל שחולצת! שם מיירי במוחזק באחים, אבל כאן שאינו מוחזק באחים – אינו נאמן לאוסרה.

אבל הב"ח – אף כאן לרמ"ה צריכה לחלוץ. **בגדי כהונה:** אחד בא לגור ונשא אישה ואמר 'אין לי אחים' לאחר זמן אמר בפני כמה אנשים שקיבל מכתב מאחיו, ואח"כ מת בלא בנים – אשתו מותרת בלא חליצה: - ומה שהרמ"ה החמיר (קנו"ז) שם מיירי שהיה מוחזק באחים

- ואת"ל שאף שאינו מוחזק מיירי הרמ"ה, ה"ד כשחזר בשעת מיתתו ואמר שיש לו אחים שאז הוא נאמן יותר, אבל כאן לא אמר כן בשעת מיתה. - ועוד דווקא שידענו בכוונת דבריו לאסור, אבל כאן לא היה כוונתו לאסור ויתכן שאגרת השלומים מאחי אמו. ולכן לכו"ע מותרת בלא חליצה.

1. קידושין (סד): משנה – מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים – נאמן, יש לי אחים – אינו נאמן.

ג"מ: אלמא נאמן להתיר ולא לאסור, נימא מתני דלא כרבי נתן, דתניא: **בשעת קידושין** אמר - יש לו בנים, בשעת מיתה אמר - אין לו בנים. בשעת קידושין אמר - אין לו אחים, בשעת מיתה אמר - יש לו אחים: נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דברי רבי. **ר' נתן** אומר אף נאמן לאסור?

אמר רבא: ...

אבבי אמר – **המשנה** איירי שלא מוחזק באחים ולא בבנים (שנמצאת בחזקת היתר), ואמר יש לי בנים – נאמן, יש לי אחים – לא נאמן, שאינו יכול לאסורה (להוציאה מחזקת היתר).

והברייטא מיירי שמוחזק האחים ולא בבנים. ולכן כשאמר לי בנים – אמרין מה לו לשקר (שיש לו מיגו) שיכל לפוטרה בגט.

רבי ס"ל – 'מה לי לשקר' דינו כמו עדים, ובאו עדים ועקרו שי שלו אחים.

רבי נתן ס"ל – 'מה לי לשקר' הוי כחזקה, ואין חזקה דוחה חזקה, ולכן אינו נאמן.

פרש"י: **לא מוחזק באחים** – בחזקת היתר עומדת לכן אם אמר 'יש לי בנים' – נאמן.

סיכום:

אינו מוחזק לא בבנים ולא באחים – נאמן להתיר ולא לאסור לכו"ע.

מוחזק באחים ולא בבנים:

לפי רבי – נאמן להתיר ולא לאסור.

לפי רבי נתן – נאמן אף לאסור (כשעת מיתה) .

ולכן פסק הרא"ש: כשאינו מוחזק לא באחים ולא בבנים לכו"ע – אינו נאמן לאסור לומר שיש לו אחים.

ואם היה מוחזק האחים ולא בבנים, ביו שאמר בשעת קידושין אין לי אחים ובשעת מיתה אמר יש לי, או הפוך – קי"ל כרבי שנאמן להתירה ולא לאסורה.

והרמ"ה – ספק אם הלכה כרבי, ולכן פסק לחומרא להצריכה גט.

2. הרא"ש בת': אישה שנישאת ומעולם לא נשמע שיש לבעלה אח, אחי האישה בא ואמר שפגש באשכנז אחד שא"ל שהוא אח בעלה – כיון שאישה זו בחזקת היתר עומדת שאין אחים לבעלה, אינה נאסרת במאמר אחיה וכמו הברייטא, ואפילו בעד כשר לא היינו חוששים כיון שהוחזקה בהיתר וכ"ש באחיה שאינו עד כשר (כדאייתא גיטין נד:).

1. לא היו מוחזקים באחים... אינו נאמן

אינו נאמן

ת' נו"ב: מי שנולד מהפנויה בזנות ולא ידוע מי אביו, ונשא אישה ומת בלא בנים, האם חוששים שיש לו אח ואשתו אסורה לשוק?
לפי הנמ"י – דס"ל שמי שאינו מוחזק באחים לא מקרי חזקה (שצריך להיות מוחזק שאין לו אחים) – ולכן אין אשתו מוחזקת להיתר ולכן תהיה אסורה לשוק, כיון שהוא ספק דאורייתא.
אבל לפי החולקים על נמ"י (הרא"ש טור ושו"ע) – הסוברים שאם אין הבעל מוחזק באחים מקרי בחזקת היתר, ולכן אישה זו מותרת לשוק.

ת' נו"ב: אסופי שנמצא מהול (שהוא סימן שהוא יהודי) ונשא אישה ומת בלא זרע – יש כאן ס"ס להתיר אשתו לשוק?
שמא – האסופי גוי (אף שהוא מהול) ואשתו מותרת לשוק.
ושמא – אין לאסופי אחים מאב.
שב יעקב: בא מעיר אחרת ולא הוחזק באחים ומת בלא זרע. ובא אחד ואמר אני אחיו ויש אומדנות שאומר אומר – יש לחשוש לחזק, אך אין להחמיר להוציאה מבעלה (שנשיאה לפני החליצה), מ"מ אחר חליצה יקדש שנית בלא ברכות.

היה מוחזק באחים, ואמר בשעת מיתתו: 'אין לי אחים' - אינו נאמן. וכן אם אמר על מי שהוחזק אחיו, 'אין זה אחי' - אינו נאמן.

העמיד ברייתא כשהיה מוחזק באחים, וקי"ל כרבי שנאמן להתירה.
• /רמב"ם והרא"ש – לא קי"ל כאב"י, אלא הברייתא מיירי שאינו מוחזק באחים, ורק אז נאמן להתירה שאין לו אחים כרבי, אבל כשמוחזק שי שלו אחין **לא נאמן** (כן פירש הרמב"ן).
והראיה (ב"ב קלד, קנו/ו) אמר זה בני נאמן אף שהוחזק באחים. **משמע** דווקא זה בני נאמן שאינו סותר לגמרי חזקה שיש לו אחים. אבל לומר בפירוש שאין לו אחים ולסותר החזקה אינו נאמן.
ועוד ראה בסעיף ח: מוחזק שאין לו אחים והיה קול שיש עדים שיש לו אחים – חוששים, וכ"ש כאן שמוחזק שיש לו אחים שיש לחשוש.

ב"י: ואף שהרמב"ם פסק כרבי נתן, אנו קי"ל כר"פ שפסקו כרבי.

תניא (קידושין טד.):

בשעת קידושין אמר - יש לו בנים, בשעת מיתה אמר - אין לו בנים. בשעת קידושין אמר - אין לו אחים, בשעת מיתה אמר - יש לו אחים: נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דברי רבי. **ר' נתן** אומר אף נאמן לאסור, **משמע** שהמנה לא רבי נתן?

ואב"י אמר – **המשנה** איירי שלא מוחזק באחים ולא בבנים (שנמצאת בחזקת היתר), ואמר יש לי בנים – נאמן, יש לי אחים – לא נאמן, שאינו יכול לאסורה (להוציאה מחזקת היתר).

והברייתא מיירי שמוחזק האחים ולא בבנים. ולכן כשאמר לי בנים – אמרין מה לו לשקר (שיש לו מיגו) שיכל לפוטרה בגט.

רבי ס"ל – 'מה לי לשקר' דינו כמו עדים, ובאו עדים ועקרו שי שלו אחים.

רבי נתן ס"ל – 'מה לי לשקר' הוי כחזקה, ואין חזקה דוחה חזקה, ולכן אינו נאמן.

מחלוקת ראשונים: היה מוחזק באחים

• הרז"ה בדעת הרי"ף והר"ן – היה מוחזק באחים ואמר אין לי אחים, או שאמר על מי שהוחזק כאחיו שאינו אחיו – נאמן להתירה לשוק. שהרי אב"י

לא היה מוחזק באחים, ויצא קול שיש עדים שיעידו שיש לו אחים, והעדים במדינה אחרת, אפילו אמר הוא בשעת מיתתו: 'אין לי אח' - הרי זו חוששת, ותמתין עד שיבואו עדים שאמרו, וישאלו.

ב"ב (קלה): ההוא דהוה מוחזק לן דלית להו אחי ואמר בשעת מיתה דלית ליה אחי. ומיירי דאיכא דאמרי עדים במדינת הים דידיעי דאית ליה אחי. השתא מיתה הא ליתנהו קמן לאו...
א"ל רבא לרב נתן בר אמי - חוש לה.
כ"פ הרמב"ם.
רמב"ן - לאו בקול בעלמא אלא שהוחזק הקול בב"ד.

אבל ה"ה[רמב"ם] - אף שלא הוחזק בב"ד חיישין.
יצא קול שי שעורים
מהריב"ל: דווקא כשלא ברור שאין לו בנים, אבל כשברור שאין לו בנים אפילו בלא קול חיישין

ט

1. אשה שאין לבעלה בן ולא אח, וחמותה וחמיה במדינת הים, ומת בעלה - מותרת לינשא, ולא חיישין שמא ילדה חמותה זכר והיא זקוקה לו. א. אבל אם יצאתה חמותה מכאן מעוברת - חוששין שמא ילדה זכר והיא זקוקה לו.

להלכה: יצאה מחותה מעוברת
רמב"ם - כת"ק, שחוששת
רי"ן - כר"י, שאינה חוששת.

1. יבמות (ק"ט): היתה לה חמות במדינת הים - אינה חוששת.
א. יצאה חמותה מעוברת - חוששת שמא נולד לבעלה אח.
רב יהושע אומר - אינה חוששת.
פרש"י: חוששת - שמא ילדה זכר.
אינה חוששת - ש"ל שהפילה, ואת"ל לא הפילה שמא ילדה נקבה.

1. מותרת להינשא

ב"ש: משום שהיא בחזקת היתר לשוק, וגם רוב מסייע להיתר (מיעוט מפילות $\perp$ מחצה נקבות = רוב).
אבל כשיצאה מלאה איתרע חזקת היתר שלה והוזקה קצת ליבם (נמ"י).

י

1. רמב"ם: אשה שמת בעלה, והיה לו בן במדינת הים - הרי זו מותרת לזר, ואין חוששין שמא מת הבן, אלא העמד אותה על חזקתה (דשמא מת לא חיישין, ועיין לעיל קנו/ו).

2. הגה - תלפת הרש"א: יבם אסור לדור עם חלוצתו, אם לבו גס בה, כמו ארוס וארוסתו.
א. מהר"ם פאדווא: ודוקא לאחר שחלץ, אבל קודם שחלץ - שרי.

שלבן גס בה

מהר"ם מלובלין: פירוש מכירים זה את זה ברמיזות וקריצות שאל"כ אפילו אוכלים זה עם זה מותר.
ראנ"ח: ודוקא דגיסי אחר מיתת הבעל.

2. אסור לדור

ב"ש: כל שהוא איסור אף שאינו לאו אסור לדור באותו מבוי, וכ"ש בחלוצה שיש לאו.
ראנ"ח: לא אסר הרשב"א דווקא בבית אחד או בחצר אחד, אבל במבוי אחד ולכ"א פתח לרה"ר לא אסר.

דיני גרים ומומר, ואיזה נקרא אח ליבום

א: אח מאביו זוקק לייבום אפילו ממזר או ע"ז (יבמות כב.).

ואפילו קטן שיצא לאויר העולם (נדה מג: - תינוק בן יומו זוקק ופוסט מייבום).

כי ישבו אחים יחדיו, שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, חוץ מאחיו מהשפחה והגויה (נדה מד:).

ב: אפילו קרוב, אישה, עבד או קטן נאמנים להעיד שזה אחי המת (יבמות לט:).

הרי"ף – דווקא מסיחים לפי תומם

הגמ"י(הרא"ה) – אל לא מסל"ת.

• **עד מפי עד:**

ב"ש(בד"ה) – אף עד מפי עד נאמן.

כ"כ גט פשוט[הרי"ף]

רע"ק – אינו בבד"ה, ואינו נאמן.

• **גוי מסל"ת**

ב"ש(בד"ה) – נאמן. **והרא"ש והר"ח** – אינו נאמן.

ג: גרים שנתגירו לא מקרי אח (כתובות צז:).

ד: יבם משומד:

• **רב יהודאי גאון** – אם כשנישאה היה כבר משומד א"צ חליצה (דס"ל נישואין מפילים). **כ"פ** המחבר (י"א).

• **ר"ח** – אף שנשתמד אח"כ פטורה (דס"ל אף מיתה מפילה)

• **✓רש"י ור"ת** – בכל גוונא חייבת בייבום או חליצה. כ"פ הרמב"ם רשב"א ושל"פ. **כ"פ** המחבר.

• **הגה:** עברה ונישאת:

מהר"י מינץ – לא תצא מבעלה (אף שלא היה מומר בשעת נישואין רק בשעת מיתה, דס"ל מיתה מפילה כמ"ש ר"ח ור"ת). **כ"פ** הרמ"א בסתם.

מיהו המהרי"ל – מותרת רק כשחלץ לבסוף.

כ"פ הרמ"א בשם י"א.

• **הגה:** מומר ויבם ישראל – תחלוץ מישראל (ריב"ש). יכולה האישה להתנות בשעת הקידושין שאם תיפול לפני היבם המשומד שלא יחולו הקידושין (מהר"י ברין).

• **הר"ם מטראני:** העידו שיש לו אח משומד וספק אם מהאב או מהאם – מותרת מס"ס (שמא מהאם, ושמא ממשומד פטורה).

• **רדב"ז:** ילדה בן שגמרו סימניו ומת תוך ל" יום, ויש לבעל אח משומד – מותרת מס"ס (שמא גמרו סימניו בן

קיימה ופוסט מייבום, ושמא משומד אינו זוקק).

• **הרד"ך:** אח משומד שאינו כאן – יש להתירה מתרתי:

א. שמא משומד אינו זוקק.

ב. יש כאן עיגון.

ה: אשת משומד זקוקה לייבום (רב שרירא גאון, לאפוקי רב יהודאי גאון).

ו: לא היה מוחזק באח (קידושין סד:).

✓ת"ק – נאמן להתיר ולא לאסור. כ"פ הרא"ש.

רבי נתן – נאמן אף לאסור. כ"פ הרמ"ה.

• **מ"ן:** ע"א שהעיד שזה אחיו – אינו נאמן (ת' הרא"ש).

• **מי שהוחזק ע"פ עצמו** שאין לו אח, ואמר ע"א שי שלו

אח:

מהר"ם גלאנטי – מותרת לשוק.

מהרי"ט – אסורה ואף תצא אם נישאת.

• **לא הוחזק באח**

✓הרא"ש – הוי חזקה שאין לו אח, ולכן ע"א אינו נאמן שיש לו אח.

נמ"י – מי **שלא הוחזק** באח לא מקיר חזקה שאין לו אח (אלא צריך **שיוחזק** שאין לו אח).

נ"מ: ע"א מעיד שיש לו אח – לפי הרא"ש לא נאמן, ולפי נמ"י נאמן.

• **בגד' כהונה:** אמר שאין לו אח, ואח"כ אמר שקיבל מכתב מאחיו – מותרת לשוק (שמא גוי הוא, ושמא אין לו אח).

ז: היה מוחזק באחים ואמר בשעת מיתה שאין לו

אחים (קידושין סד: – נאמן להתיר ולא לאסור, ומעמיד אב"י שהי המוחזק באחים):

הרז"ה – נאמן כמו שהעמיד אב"י.

✓רמב"ם והרא"ש – לא נאמן, לא קי"ל כאב"י.

ח: לא הוחזק באחים ויצא קול שיש עדים שיש לו

אחים, תמתין עד שיבואו העדים (ב"ב קלה:).

ט: אין לו בן ולא אח וחמותה במדינת הים – אין

חוששים שילדה. ואם יצאה מעוברת – חוששים (שם קיט:).

י: היה לה בן במדינת הים – מותרת ולא חיישין שמא

(רמב"ם).

הגה: אסור לדור עם חלוצתו אם לבו גס בה (ת' הרשב"א).

(הרשב"א).

Rafael Kuchner
ידוע באתר רכ"ז י"ג ילדות רח"ל. ע"ס
הוא מילתו על שר"ה אר"ה ע"ה

יב"א (ט/לו): אישה שנפלה לייבום לפני ייבם שכופר בעיקר, והלך ונעשה קומוניסט מובהק, עזב את המדינה, ואי אפשר להשיגו. **כשנישאה** בעלה היה חולה, והיא לא הבינה את חומרת המצב. כמה חודשים לאחר הנישואין בעלה נפטר, ועכשיו נפלה לייבום.

הקדמה:

דברים פרק כה:

(ה) כִּי יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ הַיֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זֶר יִבְמָה יִבֹּא עָלֶיהָ וּלְקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה...
(ז) וְאִם לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ לְקַחָהּ... וְחִלְצָה נַעֲלָה מֵעַל רִגְלוֹ וַיִּרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:

הגבלות מצד הבן (זרעו):

א. צריך שלבעל יהיה זרע, אבל יש לאישה לא פוטר.
ב. אחד בן או בת ואפילו ממזר פוטר מיבום.
ג. כל שנולד חי – פוטר.
ד. אפילו נפטר בנו אם יש לו ממנו נכד נפטר (אין לו עיין עליו).
ה. אפילו נולד הילד אחר מותו, חי (לאפוקי נפל) – פוטר.

הגבלות מצד היבם, אח הנפטר:

א. רק אח מצד האם, ולא מצד האב.
ב. אפילו אח ממזר מחייב (לכן אם זנה אבי הנפטר עם אישה אחרת ונולד ממזר, חייב הממזר לחלוץ).
ג. אפילו אח בן יומו מחייב חליצה. וצריך להמתין עד שיגדל.
ד. אח שנולד אחר מותו לא נחשב (כי ישבן אחים יחדיו).
ה. אח משפחה או גויה לא מחייב חליצה.

כל עוד לא חלצו לה אסורה לשוק.

א. כשיש יבם משומד האם חייב בחליצה

רב הידאי גאון – פטורה מחליצה (כל מקום שאין ייבום אין חליצה).
כ"כ ר' נשחון גאון, או"ז, שליטי גיבורים + מחזור ויטרי, רא"ם בשם ר' שמואל בן חופני, ועוד הרבה ראשונים.
✓ **מכל מקום מרן** (קנז/ה) – פסק כרש"י בתשובה שחייבת בחליצה. כ"פ ר' פלטי גאון, רמב"ם ועוד.

ב. ב"י בשם מהרי בי רב: אם עברה ונישאת בלא חליצה לא תצא. כ"כ מהר"ם מינץ, הרמ"א בסתם. לאפוקי מהרי"ו שמצריך חליצה אח"כ.
וטעמו: שהאיסור בכה"ג הוא רק מדרבנן. כ"כ עוד פוסקים שהוא מדרבנן.

ג. באה"ט בשם הרד"ק: כשהיבם לא נמצא בעיר ואינה יכולה לנסוע אליו, שיש כאן **עיגון** יש להתיר בכה"ג בלא חליצה. **כ"כ הרדב"ז**, הר"י הלוי הרצוג. מכל מקום חת"ס – אוסר אף כה"ג.

ד. יש צד נוסף להתיר: כיון שלא הבינה את חומרת המחלה, ובודאי לא היתה נשיאת לו לכמה חודשים, יש לומר שהיה כאן מקח טעות ולא תפשו הקידושין.
כ"כ כיו"ב אגרות משה: אישה שנישאת לבחור, ותוך זמן קצר גוייס לצבא ומת שם, ויש לו אח מומר – התיר בלא חליצה. כ"כ כיו"ב באוצר הפוסקים, מהרשד"ם.

דין כופר בעיקר

הרבה פוסקים כתבו שהכופר בעיקר דינו כגוי לכל דברים.

להלכה: יש להתירה בלא חליצה, כיון ש –

- האיסור מתחיל מדרבנן.
- הרבה ראשונים חלקו על מרן, וחלקם לא ראה אותם מרן, ויתכן שהיה חוזר בו.
- אולי הוי מקח טעות ואינה נשואה כלל.
- הרד"ק ורדב"ז: במקום עיגון יש להתיר בלא חליצה כשהיבם מומר.
- קי"ל כהרבה פוסקים שכופר בעיקר דינו כמומר.
- לכן יש להתירה בלא חליצה. כ"כ מהרש"ם, שו"ת תשורת שי ועוד פוסקים.

סימן קנח: באיזה אופן אשה נאמנת להתייבם, ואם עד אחד נאמן.
ובו ו סעיפים (יבמות: צג, קיד, קיז, קיח)

א

1. כשם שהאישה נאמנת לומר: 'מת בעלי', שתנשא, כך נאמנת לומר: 'מת בעלי', שתתייבם, א. והיבם נכנס לנחלה על פיה. ב. אבל אינה נאמנת לומר: 'מת יבמי', שתנשא לשוק. ג. ואין האיש נאמן לומר: 'מת אחי ואייבם את אשתו'. לפיכך, הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים, ובאת ואמרה: 'מת בעלי ואח"כ מת יבמי', או 'מת יבמי ואח"כ מת בעלי' - אינה נאמנת.

לאו, חיישין שיהא קל בענייה. וכן אין היבם נאמן לומר מת אחי שאייבם אשתו שמא עניו נתן בה, ואין עד אחד נאמן רק להתיר עגונה ולא להתירה להתייבם.

1 ג. אין האיש נאמן

ב"ש: בימנו שיש חרם רבנו גרשום לא לישא אישה על אשתו - אינו נאמן לומר שמתה אשתו לישא אישה אחרת, שהרי נתחזק איסורא.

האם נאמן לפוטרה מחליצה

1. יבמות(קיד:): משנה - האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, שלום ביה לבינו... ובאה ואמר 'מת בעלה' - תינשא או תתייבם.

א. שם(קיד:): א"ר חיסדא - נתייבמה, יבמה נכנס לנחלה על פיה, דכתיב 'יקום ע"ש אחיו' אמר רחמנא

ב

1. משנה - הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים ובאה ואמרה 'מת בעלי ויבמי' (ואני מותרת לשוק) - אינה נאמנת, שאין האישה נאמנת לומר 'מת יבמי' שתנשא לשוק. **ג.** ואין האיש נאמן לומר מת אחי שאייבם את אשתו, ולא מתה אשתו שישא את אחותה.

רמב"ם - **טעמו**, כיון שיבמה לשוק אסור רק משום

רשד"ם: ואם היה היבם נשוי אף שאמר 'מת אחי ואייבם' אשתו' נאמן אף ליבם, כדין חכם שבאה אשת אשי פניו להתיר הנדר, ואסרה על בעלה וגרשה בעלה – אסור לחכם שמא עניו נתן בה, אבל אם היה החכם נשוי מותרת לו שאז אין חשש שעניו נתן בה.

רשד"ם: ואם רוצה לפוטרה ע"י חליצה (ולא ליבם) נאמן.

אומנם הח"מ (יז, ס"ק כו) – מסתפק בזה. **והגו"ר** – אם אמר 'מת אחי ואייבם' אף אינו יכול לפוטרה ע"י חליצה, וכן אסורה להתייבם לשאר האחים. אבל אם אמר רק 'מת אחי' מותר לפוטרה ע"י חליצה, וכן מותרת להתייבם לאחר מהאחים, אבל הוא לא ייבם.

הנה"מ (ק"ח): הלכה היא ובעלה (לבד) למדינת הים, ובאה ואמרה: 'ניתן לי יבם ומת', בין שאמרה: 'מת בעלי ואח"כ מת יבמי', בין שאמרה: 'מת יבמי ואח"כ מת בעלי' – נאמנת (שהפה שאסר (שאמרה נולד יבם) הוא הפה שהתיר (שאמרה שמת)).

1. נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה, ומתיבמת על פיו, 2. או שמת יבמה, שתנשא לשוק, או לומר: מת בעליך ואח"כ מת בנך.
א. ואפילו עבד או שפחה או אשה או עובד כוכבים מסיח לפי תומו, או עד מפי עד, נאמן להעיד במיתת היבם כמו שנאמן במיתת הבעל, ודין עדות זו כדין אותו עדות לענין עדים המכחישים זה את זה במיתת היבם ולכל דבר.
3. הגה: - וי"א דאין עד אחד נאמן לומר שמת יבמה, להתירה לעלמא.

• 3. הרא"ש – אינו נאמן להתיר יבמה לשוק. **טעמו:**
 - הגמרא דחה ראיות רב ששת.
 - ואף שהיא נאמנת ב' מת בעלי ואח"כ בני' כיון לאישה יש מיגו שהיתה אומרת רק מת בעלי והיתה מותרת לשוק (כיון שיש לה בן).
משאכ"כ בעד שאם יעיד רק על הבעל תברר האישה מה קרה לבן, ומי מת ראשון ולא תקלקל, וכיון שיתכן שרוצה לקלקל אומר גם על בן ואז היא סומכת עליו. לכן ע"א אינו נאמן.
כ"פ הרמ"א בשם י"א.
ד"מ: בשעת הדחק ועיגון יש להקל כהמחבר שע"א נאמן להתיר יבמה לשוק, וכן מותר להתיר ע"פ עד מפי עד, וכ"ש כשהיבם מומר (שיש ס"ס).
כ"פ מהרי"ק, מהר"ם פדואה, ר"י הלוי, הב"ח ב"ש.
מהר"י מינץ: אפשר בזה"ז שרק חולצים אף היא תהיה נאמנת שמת היבם (שאף אם שונאת אותו לא תשקר לומר שמת, כיון שבכל מקרה אינה יכולה להתייבם), וכ"ש שע"א נאמן להתיר לשור לכו"ע.
2. רשב"א: כל שהאמינו ע"א אפילו עד מפי עד וכל הנאמנים במת נאמנים כאן.
כ"פ הרמב"ם – ואפילו עבד או שפחה או אשה או עובד כוכבים מסיח לפי תומו, או עד מפי עד, נאמן

1. יבמות (צג): בעו מרב ששת – עד אחד בימה (שמעיד שמת בעלה שתתייבם) מהו?
טעמא שעד אחד (במת בעלה שתינשא לאחר) כיון שהוא דבר העשוי להתגלות, וכן גם עשוי להתגלות.
א"ד טעמו שעד אחד נאמן כיון שהיא מדייקת ונישאת, משא"כ ביבם שפעמים אוהבת אותו ולא מדקדקת אלא נישאת מיד?
✓ א"ל רב ששת – נאמן להתירה ליבם, והביא ראיה לדבר.
2. א"ד: עד אחד להתירה ליבם פשיטא שנאמן, שהרי אף היא עצמה נאמנת. **אלא** השאלה כשמעיד ליבמה להתירה לשוק (כגון שאומר מת יבמך), בעדות שמת בעלה נאמן לפי שהיא מדייקת ונישאת, משא"כ כאן שפעמים ששונאת את היבם וסומכת על ע"א ונישאת לשוק בי לבדוק, מהו?
אמר רב ששת – נאמן, ומביא ראיות לדבריו.
והגמרא – דוחה את הראיות.
להלכה: **ע"א שמתיר יבמה לשוק מהו?**
• ✓ הרי"ף – נאמן, ואף שהגמרא דחתה הראיות של רב ששת, לא סומכים על הדחיות.
כ"פ הרמב"ם, ראב"ד, רשב"א ובעל המאור.
כ"פ המחבר.

ואינו נראה:

- מ"ש (א.) 'וכ"ש כאן' - אינו כ"ש, שדוקא בעדות שמת יבמה שנוגע להיתר יבמה סמכו על שמדקדקת ולכן נאמן ע"א, משאכ"כ דמירי בערווה לפסול הבן ולאסור האישה בזה בעיני ב' עדים.

- ועוד במת יבמה הוא דבר העשוי להתגלות לכן סומכים על דקדוק מועט שלה, אבל כאן אין עשוי להתגלות, ובפרט שעברו כבר 10 שנים.

- ומ"ש (ב.) בילדה אחר יב"ח שפסק הרמב"ם שהוא ודאי ממזר, לא נמצא כן ברמב"ם, וגם מהשו"ע משמע דהוי רק ספק ממזר, וכ"ש שלבה"ג הוי כשר.

- ומ"ש (ג.) שלפי הריב"ש מירי רק באישה כשרה – לא כתב כן אלא להגביל ההכשר של בה"ג, מ"מ אף בכשרה מספק לא יצאנו.

- ועוד שלא נחלקו רמב"ם ובה"ג רק שידעו שהרחיק נדוד באופן שע"פ הטבע אי אפשר שהעובר ממנו, אבל כשאפשר לבוא ע"פ הטבע לכו"ע לא מוציאים חזקת כשרות הוולד. וכאן הרי לא חקרו עד כמה הרחיק נדוד. ולכן האישה אסורה לשוק.

להעיד במיתת היבם כמו שנאמן במיתת הבעל, ודין עדות זו כדין אותו עדות לענין עדים המכחישים זה את זה במיתת היבם ולכל דבר.

2. ותינשא לשוק

שו"ת מנחת עני: אישה ענייה מארחי פרחי שמת בעלה בלא זרע והיתה שומר ליבם קטן, ופעם העיד אחד על היבם הקטן כי זינתה אמו וילדתו אחר יב"ח-ב' שבועות אחר שבעלה נפרד ממנה והרחיק נדוד. ע"פ עדות זו התירה מורה אחד לשוק, וטעמו –

א. מחלוקת אם ע"א נאמן להתירה לשוק, ופסקו שבשעת דחק ועיגון יש לסמוך על המחבר להתיר לשוק, כשאומר 'מת יבמך'. וכ"ש כאן, ששם מעיד שהיה יבם (והיתה זקוקה לו) אלא שמת, כ"ש כאן שמעיד שאין כאן יבם מעיקרא.

ב. בעניין שילדה אחר יב"ח (ד/יד) לפי הרמב"ם הוי ודאי ממזר, וא"כ גם כאן היבם אינו יבם.

ג. אף לבה"ג שחיישינן שבא ע"י שם ובעל, הרי התו"ס מסיקים שלא תלינן שבא ע"י שם, אא"כ היא ורמת שכן היה.

ועוד לפי הריב"ש – דינו של בה"ג דוקא באישה כשרה תולים של זינתה, משא"כ אצלנו.

ד

חמש נשים שאינן מעידות זו לזו שמת בעלה, כך אינן

מעידות שמת יבמה.

חמש נשים

ב"ש: בת בעלה – ל"ד, שאם יש לבעלה בת פטורה מיבום, אלא הכוונה בת יבמה.
וחמותה – ל"ד, כיון שמת בעלה שוב אינה חמותה וכשרה להעיד, אלא היינו אם יבמה.

ב"י: וכ"מ מיבמות (קיד:) אמר המת בעלי – תינשא, מת בעלה תתיבם.

קתני (קיד.) הכל נאמנים להעידה חוץ מחמותה ובת חמותה....

ה

1. שתי יבמות שבאו ממדינת הים: זו אומרת מת בעלה, וזו אומרת מת בעלה - זו אסורה מפני בעלה של זו (שהוא יבמה), וזו אסורה מפני בעלה של זו, שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה, כמו שנתבאר.
א. היה לאחת מהן עד שמת בעלה - זו שיש לה עד אסורה מפני יבמה, וזו שאין לה עד מותרת, שהרי העיד העד שמת יבמה, והיא נאמנת לומר שמת בעלה.
ב. היו לזו בנים ולזו אין בנים, ולשתיהן אין עדים - זו שאין לה בנים אסורה, וזו שיש לה בנים מותרת.

שתיהן מותרות.

פרש"י: שתיהן מותרות – שאין כאן זיקת יבם, זו מפני בניה וזו בעדי חברתה.

א . היה לאחת מהן עד

ב"ש: היינו לרמב"ם שע"א מעיד ליבמה. אבל לרא"ש בעיניו ב' עדים.

1. יבמות (ק"ט): משנה - שתי יבמות, זו אומרת

מת בעלי וזו אומרת מת בעלי: זו אסורה מפני בעלה של זו וזו אסורה מפני בעלה של זו.

א . לזו עדים ולזו אין עדים: את שיש לה עדים - אסורה. ואת שאין לה עדים - מותרת.

ב . לזו בנים ולזו אין בנים: את שיש לה בנים - מותרת. ואת שאין לה בנים - אסורה.

ג"מ: תנא – לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים –

1

לא היו להם לא עדים ולא בנים, והיו כאן יבם או יבמים ויבמו אותן, ומתו גם הם בלא בנים, ואין להם אחים אחרים - אסורות להינשא לזר כמו שהיו בתחילה. אבל אם הניחו אלו בנים, או שגרשום בגט - מותרות להינשא לזר.

ליבום.

ואע"פ שכבר נתייבמו בחזקת שמתו בעליהן נאמנות הן אצל עצמן אבל אי אפשר להתירה לזר אלא בעדות יבמתה שמעידה לה שמת יבמה ואין יבמות מעידות זו לזו משום צד היתר.

נתיבמו ונתגרשו הרי אלו מותרות לזר:

(שם): נתייבמו ומתו היבמין – אסורין להינשא.

רא"א – הואיל והותרו ליבמים הותרו לכל אדם.

✓פירש הטור – היו להם כאן שני יבמין ונתייבמו להן, שהאישה נאמנת לומר מת בעלי שאתיבם ולענין יבום לא הוצרכו זו לעדות זו, ומתו היבמין - אסורות להינשא לשוק: זו - מפני בעלה הראשון של זו, וזו - מפני בעלה הראשון של זו, דשמה עדיין הם חיים והרי הן זקוקות

קנח

באיזה אופן אשה נאמנת להתייבם, ואם עד אחד נאמן

ג: עד אחד בעדות אישה

יבמות (צג): נאמן להתירה ליבם וגם לשוק, כא"ד רב ששת. כ"פ הרי"ף, רמב"ם והרשב"א. כ"פ המחבר **לאפוקי** הרא"ש – שאינו מתירה לשוק, כיון שראיות רב ששת נדחו. כ"פ הרמ"א בשם י"א

ד"מ (הרבה פוסקים): והשע"ה ועיגון יש להתיר.

• בזה"ז שרק חולצים אפשר שהיבמה עצמה נאמנת (אף ששונאת אותו לא תשקר שהרי לא תתייבם).

ד: חמש נשים לא מעידות (שם ק"ז).

ה: שתי יבמות שאומרת שמת בעליהם (שם ק"ט).

א: נאמנת אישה לומר שמת בעלה להנשא ולהתייבם (שם ק"ד).

- והיבם כנס על פיה לנחלה (שם ק"ז).

- אבל לא נאמנת לשוק (שם ק"ח): שחוששים שתקל באיסור לאו (רמב"ם).

• **מך:** ואין האיש נאמן לומר שמת אח שייבם אשתו (שם), שחוששים שעניו נתן בה (רמב"ם).

• **האם יבם** נאמן לומר שמת אחיו לפוטרה ע"י חליצה:

רשד"ם – נאמנת, אומנם הח"מ – מסתפק.

גור – תלוי בלשון: אם אמר 'מת שאיבם אשתו' אינו נאמן, 'מת' נאמן לחולצה.

סימן קנט: יבמה שנתקדשה לזר אם יש זיקה לאסור בקרובותיו.

ובו ז' סעיפים (יבמות: צג, קיד, קיז, קיח)

1. הזקוקה ליבם שנתקדשה לאחר בשוגג - נותן לה הזר שקידשה גט, ויבמה מייבם או חולץ.
- (ואף) אם היה יבמה כהן, שאינו יכול לישא גרושה – תצא מהזר בגט, כדי שלא יהא חוטא נשכר, וחולץ לה יבמה.
- א. ואם חזר הזר שגירשה מהאירוסין, ונשאה אחר שחלץ לה יבמה - אין מוציאין אותה מידו.
- ב. הגה: וי"א דאפילו חזר ונשאה - מוציאין אותה מידו, הואיל ונתקדשה לו באיסור.
2. ודוקא אם קדשה במזיד, אבל אם קדשה בשוגג, שלא ידעו שהיה לה יבם - אם רוצה היבם ליבם, צריך המקדש לגרשה, ואם רוצה היבם לחלוץ, חולץ לה ונשאת למקדש, וצריך לחזור ולקדש אותה אחר שחלץ לה יבמה (ר"ת). וכן נראה לי עיקר.
3. תה"ד: ויש אומרים דוקא בשוגג גמור, שלא ידעו שיש כאן יבם. אבל היה כאן יבם, אלא שהיה סבורה שמת, כי כן יצא הקול - תצא מן המקדש.

א"ר אשי: לפי שמואל שצריכה גט, חולץ לה היבם ומותרת (למקדש).
א"כ יהא חוטא נשכר? אלא ה"ק – אם יבמה ישראל נותן לה המקדש גט והותרה ליבם (אף שנתקדשה במזיד שלא קונסים היבם).

1. **יבמות(צב):** אר"י א"ר – מניין שאין קידוש תוספים ביבמה לשוק שנאמר 'לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר' לא תהיה בה הוי-ה לזר.
ושמואל אמר – צריכה גט מספק (שספק אם קידוש תוספים בה).
✓אמר אמימר – הילכתא כשמואל.

חוטא נשכר ואסורה עליו לכתחילה, מ"מ אם חזר ונשאה לא יוציא כמ"ש הרמב"ם (א.1).

רי"ו(הרמ"ה): יבמות(צב). האשה שהלך בעלה למדינת הים וא"ל 'מת בעלך ואחר כך מת בנך' (שמותרת לשוק) ונישאת, וחזרו ואמרו הפוך היה (וזקוקה ליבום) – תצא.

ודוקא שבאו אח"כ עדים והזימו את הראשונים, אבל אם הכחישו אותם – לא תצא.

א. חזר ונשאה

ב"ש: אף שלא גירש קודם אם עכשיו נשאה – לא תצא. וכ"מ מה"ה.

והב"מ – חייב לגרשה תחילה שלא יהא חוטא נשכר, שצריך חליצה תהא אחר גירושין.

ב. אפילו חזר ונשאה

ב"ש: באמת לא מצינו מי שחולק.

ומ"ש הטור שהרא"ש שחולק על הרמב"ם, היא לפי גרסתו 'חזר וקידשה', אבל חזר ונשאה לכו"ע לא תצא.

2. דווקא אם קדשה במזיד

ב"ש: קאי אסיפא (1). שאם קדשה בשוגג מותרת למקדש.

ת' ריב"ש: אם חלץ היבם ומסר מודעא על החליצה, כופין אותו לחלוץ ומותרת למקדש.

צריך המקדש לגרשה

האם צריך לגרש קודם שיחלוץ לה היבם?

■ **לבוש** – א"צ המקדש לגרש קודם חליצה, אלא חולץ ומותרת למקדש, אבל טוב יותר לגרש קודם, שהרי כתוב 'אם לא יחפוץ לקחתה וחליצה' משמע שאם ירצה ליבם יוכל ליבם, והרי אם לא גרשה לא יוכל ליבם. אלא שהפוסקים לא כ"כ.

כ"כ ישועות יעקב וכנסת יחזקאל.

■ **שב יעקב וב"מ** – א"צ לגרש קודם שיחלוץ.

3. תצא

ב"ש: והב"י – חולק על תה"ד, אף כשסמכה על הקול הוי שוגגת. כ"כ הב"ח. והט"ז – פסק לחומרא.

תו"ס: ואם היה היבם רוצה לייבם ואינו כהן חייב הזר לגרשה, אבל רצה היבם לחלוץ מותרת למקדש כיון שבקידושין לבד (שלא היו נישואין) לא קונסים.

יבמה שנתקדשה לזר וחלץ לה היבם האם

מותרת למקדש

● **רמב"ן** – ר"ת שמתיר מיירי שהתקדשה בשוגג, ובה"ג שאוסר מיירי שנתקדשה במזיד.

ולכן: נתקדש במזיד – קונסים אותו ואסורה עליו אף שיחלוץ לה היבם.

נתקדשה בשוגג – שלא ידעו שיש יבם, אם רוצה היבם לייבם כופין המקדש לגרש, ואם ירצה לחלוץ מותרת למקדש, וצריך המקדש לקדש פעם שניה אחר החליצה.

כ"פ הרשב"א, ריטב"א, רא"ש והטור.

● **השו"ע** – אף שקדשה בשוגג אסורה למקדש אף שחלץ לה היבם (כ"כ ב"ש בדעת המחבר).

א. רמב"ם: אם אחר שחלץ לה היבם חזר המקדש וקידשה שוב – אין מוציאים ממנו (טור) – אף שקדשה מתחילה במזיד.

ב. אבל הרא"ש – חזר ונשאה מוציאים ממנו.

1. נותן לה גט

ב"ש: לפי המחבר אף קידש בשוגג אסורה למקדש, אפילו אם ירצה היבם לחלוץ.

ובאמת ר"פ – מתירים אותה למקדש. אף הרמב"ם יתיר בשוגג.

וקשה: שבסימן (יז/נח) פסק שמותרת למקדש אם בעלה חזר וגירשה?

וכן קשה על תה"ד (3). שאם היתה סבורה שמת תצא מן המקדש, ובסימן י"ז התיר?

וי"ל: שאם השוגג היה ע"פ עד אחד באמת מותרת למקדש, ומה שאסרו המחבר ותה"ד בשוגג מיירי שהיה ע"פ קול בעלמא (ולא שוגג גמור).

וב"מ – חולק על הב"ש, אפילו שוגג גמור חמור יותר ממקדש אשת איש שהלך בעלה למדינת הים, ששם לא תפסו מעשיו כלל ונשארה מותרת לכל העולם (אם בעלה יגרשה). אבל כאן שתפסו מעשיו (שקידושין תופסים ביבמה לשוק) – קנסוהו שיוציא לבטל מעשיו שלא יהא

1. **נשאת לזר, אפילו בשוגג, מוציאה בגט, א. ואפילו היו לו בנים ממנה, ונאסרה עליו ועל יבמה, ב. וי"ג דרכים שנתבארו בסימן י"ז בה.**
2. **אלא שאין הוולד ממזר. א. וי"א שהוא ממזר מדרבנן.**

3. ויבמה חולץ לה, ואחר כך תהיה מותרת לאחרים (ועיין לעיל סימן קנ"ז/ד').

להלכה:

- **רמב"ם** – אין הוולד ממזר. משמע שאף מדרבנן אינו ממזר.
- כ"ד הרי"ף – שאינו ממזר כלל.
- **הרא"ש** – הוי ממזר מדרבנן, דמחלפא באישה שהלך בעלה למדינת הים.
- כ"כ התוס', וכ"מ מהמרדכי.

כשהיבם משומד

- **מ"כ:** נפלה לפני יבם משומד והעידו שמת והתירו להינשא, ואח"כ נודע שהוא חי – כתבו הגדולים כיון שכבר נישאת מותרת.
- **ב"י** – ואני ראיתי שנישאה לשוק ונודע שיש לה יבם משומד והורה המורה הרב יעקב בי רב שאין מוציאים מבעלה.
- **ד"מ** – משמע אפילו לא חלץ התירוה.

1. נישאת לזר

- **ב"י:** אפילו לא בא עליה.
- כ"כ כ"מ וד"מ.
- **ריב"ש:** ודוקא בידוע שיש לה יבם, אבל ע"פ קול לא תצא.
- **דרישה:** ואם חלצה והיתה החליצה פסולה שצריך לחלות שנית ונישאת לפני החליצה השניה – לא תצא.
- **ב"ש:** שנים אומרים אין לה יבם ושנים אומרים יש לה יבם – אם באו שנים והתירוה ואח"כ באו שנים אחרים שוב לא תצא מהתרה (ב"י, ד"מ בשם רי"ו).
- **וקשה:** (יז/מב) שפסק שתצא (אף אם התירוה תחילה ע"פ הראשונים)?
- **והספר ראש פינה תירץ** – כאן מיירי שהתירוה ע"פ הראשונים ונישאת כבר, לפי שבאו עדים שניים.

1. יבמות(צב): א"ר גידל א"ר ירמיה – קידושין

אין בה, נישואין יש בה משום שמחלפה באישה שהלך בעלה למדינת הים.

פירש הרי"ף – אם נתקדשה היבמה לזר קודם שחלצה אינה נאסרת על יבמה, אא"כ נישאת שנאסרת על יבמה משום דמחלפה באישה שהלך בעלה למדינת הים.

הרא"ש – נישאת אפילו בשוגג.

א. אם יש ליבמה זו בנים מהזר

- **רב יהודאי גאון** – חולץ לה היבם ויושבת תחת בעלה, כדי שלא להוציא לעז על בניה.
- כ"ד בה"ג ות' מימוני(ראב"ן והרמ"ה).
- **כ"ד הריב"ש** – הרבה גאונים מתירים אם נשיאת וחלץ לה היבם אח"כ, ואף למחמירים אם אין ברור שהיה לה יבם אלא שיצא קול – לא תצא.
- כ"כ מהר"י מינץ.

- **✓ והרי"ף** – אפילו יש לה בנים אסורה לחזור לבעלה לולם. וכ"מ מהירושלמי.

כ"פ הרא"ש.

• **כ"פ הרמב"ם** – נישאת לאחר והבעל והאישה לוקים, ומוציאה בגט אפילו יש לו כמה בנים ממנה ונאסרה עליו ועל יבמה.

• **כ"ד בעה"ט** – אפילו מת היבם תצא, כיון שכבר נאסרה לבעל וליבם

• **ב. הטור:** וטעמו – כיון שדינה כדין אישה שהלך בעלה למדינת הים ונישאת לשוק ואח"כ בא בעלה שתצא מזה ומזה וי"ג דברים האמורים בה.

2. יבמות(צב): משנה – א"ל מת בעלה ואח"כ

בנה, ונשיאת ואח"כ אמרו הפוך היה – תצא והוולד הראשון והאחרון ממזר.

• **גמ:** המשנה לפי ר"ע דס"ל שיש ממזר מחייבי לאו-ים, אבל לחכמים אין ממזר מיבמה.

1. שומרת יבם שזינתה, לא נאסרה על יבמה, א. אם הוא ישראל.

ב. (וי"א דאסורה לבועל משום קנסא) (נמ"י פרק האשה).

אסורה מאחר שנבעלה לאסור לה.

• **ב. נמ"י** – מיהו אסורה לבועל משום קנסא.

1. סוטה(ית): אמרי בנהרדעא - לית הילכתא

כרב המנונא דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה יבם.

א. **רי"ן** – ודוקא שהיבם ישראל, אבל אם הוא כהן

ב"ש: אף שמותרת ליבם אסור לבועל. מכאן שהאונס אשת ישראל, אע"פ שלא נאסרה על בעלה אסורה לבועל. ובשליטי גיבורים – פסק לאוסרה אף על היבם. **מל"מ** – לא ידעתי היכן נאמרה הגזרה שכתב שליטי גיבורים. **ותח"ס** – מי שיתיר לבועל יבמה אחר שיחלוץ זה אין מי שימחה, אבל מאתי לא תצא הוראה.

1. לא נאסרה על היבם

מנחת עני: שומרת יבם שזינתה והרה לזנונים, האם אפשר לחלוץ לה בימי עיבור והנקה? **כיון** דאמרינן (יבמות מא:) כל העולה ליבום עולה לחליצה, וזו שאינה עולה ליבום שהרי מעוברת חברו, גם לא עולה לחליצה. א"ד רק איסור דאורייתא אסור אבל כאן תקנה דרבנן היא ומותר? **על כן** כשר הדבר להמתין בחליצה עד גמר ימי ההנקה.

ב. **משום קנסא**

ד

1. נתייבמה בטעות, כגון ששמעה שמת בעלה, ואחר כך בא:

אם היתה נשואתו, אינה צריכה גט מהיבם, (ומותרת לבעלה) (טור).
ואם היתה ארוסתו, צריכה גט מהיבם (ואסורה לבעלה).

ויאמרו ודאי ראשון גרשה ונשאת לשני (שהוא אדם זר), ואם תחזור לראשון יאמרו מחזיר גרושתו לאחר שנישאת. אבל יבמה לא יאמרו שגירשה ראשון ונישאת לשני, שהרי גרושת אחיו אסורה. ובדאי יאמרו שבטעות יבמה, לכן מותרת לחזור לראשון דהוי אנוסה. **אבל היתה ארוסתו** יאמרו תנאי היה באירוסין של הראשון (אבל בנישואין אין שייך תנאי, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות) ולא נתקיים התנאי ונישאת לאחיו, ולכן אסורה לראשון משום מגורשת אחיו.

ומותרת לבעלה

בד"ה: דווקא לרא"ש שפירש באשה בעלמא הנישאת לאחר אסורה לבעלה שיאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו משנישאת. ולפ"ז באשת אחיו מותרת לבעלה שאף שגירש הראשון עדיין אסורה לאחיו משום גרושת אחיו. אבל לש"פ שאסורה לבעלה משום קנס כיון שלא דייקא, א"כ אף באשת אחיו אסור לבעלה משום אותו טעם, קנס.

1. יבמות(צד): לפי ר"ע מי שנשא בטעות אשת

אח (יבום בטעות) או אחות אשתו – צריכה ממנו גט. וכיון שצריכה גט הרי אשתו ראשונה הוי אחות גרושתו ונאסרה עליו.

ומסבירה הגמרא: האי אשת אח ה"ד?

כגון שאחיו קידש אישה והלך למדינת הים ושמעו שמת ועמד ונשא ארוסת אחיו ואח"כ חזר אחיו – צריך לגרשה בגט, לפי שהאנשים אומרים שבאירוסין אחיו היה תנאי ולא נתקיים, ומה שזה נשא הוי נישואין גמורים, ועכשיו שמגרשה הוי אשת אח שאסורה לחזור לאח הראשון.

אבל אם אח הראשון נשאה והלך למדינת הים, אין לומר שהיה תנאי בנישואין וכולם יודעים שמה שנשאה האח השני היה בטעות ואינו כלום וא"צ מהשני גט, וממילא מותרת לחזור לראשון.

הרי"ף: פסק הלכה כר"ע.

1. נתייבמה בטעות

ט"ז: ביאור הסוגיה –

היתה נשואתו א"צ גט מהיבם – ול"ד להלך בעלה למדינת הים ואמרו שמת שאסורה לחזור לבעלה הראשון ! משום שצריכה גט מהשני שהרי נישאת ע"פ ב"ד

ה

1. היבם אסור בקרובות זקוקתו, אפילו מתה קודם שייבם או יחלוץ, בין

שהוא יבם אחד, בין שהם שני יבמים. א. (הגה – 1/6: ואפילו ספק אם זקוקה או לא, אזלינן לחומרא).

2. לפיכך אם קידש אחד מהם אחות זקוקתו - אסור לו לכנסה, מפני שהיא כאחות ארוסתו, עד שייבם אחיו או יחלוץ לזקוקה ותפקע הזיקה.
א. וי"א דדוקא בקידשה - אבל אם כנסה, פקעה לה זיקה ומותר לבא עליה קודם שייבם או יחלוץ אחיו.

3. הגה: וי"א דעכשיו בזמן הזה דאיכא חרם ר"ג שלא לשאת שתי נשים, אם נפלה לאחד שומרת יבם - אסור לישא אחרת עד שיחלוץ ליבמתו (ר"י מינץ). א. ודוקא שלא היתה משודכת לו כבר, אבל הם היתה משודכת לו כבר - מותר לכנסה (הגהות מרדכי דכתובות).

ט"ז: ממילא אם הוא לבד ואין לו אח שנראה ארוסתו עליו באיסור עולם משום אחות זקוקתו או אחות חלוצתו.

א. אבל כנסה פקעה לה זיקה

ב"ש: כ"ד התו"ס, הרא"ש והמרדכי.

אבל נמ"י (אחרונים) - לא מהני שכנסה עד שעשה אחיו מעשה. כ"כ ב"מ (יש"ש).

אבל הב"מ עצמו - אם יש לו אח שיכול לעשות מעשה ביבמה יש להחמיר כנמ"י, אבל כשאין לו אח אם נחמיר עליו שצריך להוציא אשתו ולחלוץ ליבמתו - אין להחמיר במחלוקת זו שהיא מדרבנן, וקי"ל (קסד/ז) שאין אוסרין אשתו משום ספק דבריהם, אלא היבמה מותרת לשוק בלא כלום.

אא"כ מיחו בו ב"ד שלא יכנסו ועבר וכנס שיש לקונסו כמו שפסק הרא"ש (קעו/א).

3. נפלה לאחד שומרת יבם

ב"ש (הגמ"ר): אפילו שני אחים.

פת"ש (שב"י): ואם א"א לחלוץ ולאחר לייבם לא אוסרים לו לישא אחרת.

א. אם היתה משודכת לו כבר

שו"ת מנחת עני: שומרת יבם שזינתה וילדה לזנונים ומנע אותה לחלוץ בימי ההנקה.

אחד היבמים היה מבוגר ונשתדך עם בתולה ועשה הכנה לנישואין, כשהיה היה מוכן ואפוי נודע לו על יבמתו זו שזינתה והרה לזנונים שלא יכול לחלוץ לה, ואם נמנעו מלהינשא עד אחר ימי ההנקה יש הפסד גדול וחשש לביטול הנישואין - יש להתיר בכה"ג לחלוץ לה בימי ההנקה.

ואף אם היבמה מתנגדת לחלוץ עד אחר ימי ההנקה - יש להתיר לו לישאנה, ובלבד שישבעו היבמים בשבועה וקנס שיחלצו לה אחר שתתבע חליצה.

כיו"ב כתב תח"ס - יבמה שאינה רוצה לילך אחר היבם למקום רחוק לחלוץ, והיבם רוצה לישא אישה - דינה של

1. יבמות (יז): שומרת יבם שמתה -

אר"ה - מותר באמה, אלמא קסבר אין זיקה.

✓רב יהודה - אסור באמה, אלמא קסבר יש זיקה.

א. מרדכי (רבנו ברוך): יהודי נהרג, ובאותו היום מת בנו ולא ברור מי מת ראשון, ועמד אחיו וחלץ לאשת המת, ועכשיו רוצה לישא אחות חלוצתו, האם ספק חלוצתו גם אסור?

אע"פ שיש להתיר, איני רשאי לעשות מעשה לכתחילה.

ד"מ - ואפשר ה"ה אם לא חלץ אין להתיר לייבם בספק זקוקתו.

2. (שם): אמר אביי הא דרב יהודה כשמואל הוא,

דתנן (מא.) שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה משום ריב"ב אמרו - אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה.

✓ואמר שמואל - הלכה כריב"ב. כ"פ הרא"ש

פרש"י: שיעשה מעשה - יבם ואז תפקע זיקתה ממך.

א. תו"ס (ר"י): דווקא שקידש לאחותה, משום שאם ישאנה הוי כנושא אחות זקוקתו. אבל אם כבר כנסה לחופה א"צ להמתין מלבעול, שהרי היא אשתו גמורה ופקעה לה זיקה לגמרי. כ"פ הרא"ש.

3. סדר מהר"י מינץ: ר"י מפריש מנע יבם

לישא אישה עד שיחלוץ ליבמתו.

ד"מ - טעמו, דהוי כנושא שתי נשים (יבמתו שדינה כארוסתו, ואשתו החדשה) ועובר על חרם רבנו גרשום.

א. הגמ"ר: ודוקא שלא היתה משודכת לו כבר, אבל הם היתה משודכת לו כבר - מותר לכנסה.

2. עד שייבם אחיו

היבמה כמורדת שמותר לו לישא אישה, שהרי אפילו בארוסתו (שמורדת) התיר הרמ"א (ע"ב) לישא אישה אחרת.

1

1. ת"ס: **קידש אשה, ואח"כ מת אחיו שהיה נשוי אחותה - כונס את אשתו** (ט"ז – כיון שלא היתה אחות זקוקתו מעולם, שהרי יש לו אח אחר שיכול לייבמה).

2

2. (אבל אם אין לו אח אחר ו-) **קידש אחות זקוקתו, ואחר כך מת אחיו שהיתה גם כן זקוקה לו, ולא נשארה זקוקה אלא לזה - מוציא ארוסתו בגט ואת היבמה בחליצה. א. ואם מתה ארוסתו - חוזרת היבמה להתיירה, רצה חולץ רצה מיבם.**

שמאל ורב אבי – אסור.

2. א. חוזרת יבמתו להיתרה

ב"ש: וכ"ש אם מתה הזקוקה הותר המאורסת שלו. [וקשה: בס"ה – אם מתה היבמה אסור בקרובותיה, אפילו שמני אחים?].

רצה חולץ

ב"מ: דווקא אירס אחות זקוקתו, אבל אם נשאה ואח"כ מתה הזקוקה – מותרת לשוק בלא חליצה (כשהוא אח יחידי), כיון שכבר נפטרה בחיי אחותה.

2. יבמות (מא): שומרת יבם שקידש אחיו את

אחותה, משום ריב"ב אמרו – אומרים לו המתן עד שיעשה אחיו מעשה.

מת יבם זה – מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה.

פרש"י: מת יבם זה – ולא נשאר לו אח.

אשת אחיו בחליצה – אבל לא לייבם דהוי אחות גרושתו.

א. (שם): איבעיא להו – מתה אשתו האם מותר ביבמתו (א"ד כיון שנאסרה עליו שעה אחת בחיי אשתו שוב אסורה לעולם)?

אב ורבי חנינא – מותר ביבמתו, לפי שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה, תחזור להיתרה הראשון.

קנט

יבמה שנתקדשה לזר אם יש זיקה לאסור בקרובותיו

רש"ם – נאמנת, אומנם הח"מ – מסתפק. **ג"ר** – תלוי בלשון: אם אמר 'מת שאיבם אשתו' אינו נאמן, 'מת' נאמן לחולצה.

ג: עד אחד בעדות אישה

יבמות (צג): נאמן להתיירה ליבם וגם לשוק, כא"ד רב ששת. כ"פ הרי"ף, רמב"ם והרשב"א. כ"פ המחבר **לאפוקי** הרא"ש – שאינו מתירה לשוק, כיון שראיות רב ששת נדחו. כ"פ הרמ"א בשם י"א

א: נאמנת אישה לומר שמת בעלה להנשא ולהתייבם (שם קיד:).

- והיבם נכנס על פיה לנחלה (שם קיז:).

- אבל לא נאמנת לשוק (שם קיח:) שחוששים שתקל באיסור לאו (רמב"ם).

• **מנ:** ואין האיש נאמן לומר שמת אח שייבם אשתו (שם), שחוששים שעניו נתן בה (רמב"ם).

• **האם יבם** נאמן לומר שמת אחיו לפוטרה ע"י חליצה:

ד"מ(הרבה פוסקים): והשע"ה ועיגון יש להתיר.
 • בזה"ז שרק חולצים אפשר שהיבמה עצמה נאמנת
 (אף ששונאת אותו לא תשקר שהרי לא תתייבם).

ד: חמש נשים לא מעידות (שם קי"ז).
ה: שתי יבמות שאומרת שמת בעליהם(שם קי"ט).

סימן קס: חיוב מזונות היבמה וקבורתה, ודין נכסיה וירושטה.

ובו ח סעיפים (כתובות: נב, פ. ב"ב: קנח. יבמות: לח, מא.)

א

1. יבמה שלשה חדשים הראשונים, ניזונת משל בעלה **א**. ומעשה ידיה ליבם, מכאן ואילך אינה ניזונת לא משל בעל ולא משל יבם.
2. עמד בדין (לאחר שלשה חדשים) (ריב"ש סימן ק"ד) **א**. ותבעתו ליבם או לחלוץ (לפני בית דין), **ב**. ונתרצה לייבם **ג**. ואירעו אונס, שחלה או שהוצרך לברוח מחמת ממון או מחמת מרדין - חייב במזונותיה בלא שבועה.

א. הרא"ש: בג' חודשים ראשונים שניזונת משל בעלה מעשה ידיה ליבם.
2. שם: עמד בדין וברח - ניזונת משל יבם.
פרש"י: עמד בדין - שתבעתו או כנוס או פטור וברח. ניזונת משל יבם - משום קנס.
ב. תו"ס(ר"י): עמד בדין - דווקא שנתרצה ליבם וברח, אב לא נתרצה אלא לחלוץ אין נראה שיתקנו לה מזונות כיון שאין סופו ליבם. כ"פ המחבר.
אבל הרמב"ם - תבעה ליבם לכנוס או לחלוץ וברח

1. יבמות(מא:): ת"ר - ג' חודשים ראשונים ניזונת משל בעל, מכאן ואילך אינה ניזונת לא משל בעל ולא משל יבם.
פרש"י: ג' חודשים ראשונים - שאינה יכולה להנשא מחמת בעלה, ניזונת משל בעל שהרי כתב לה 'את תהא... ומתזנא מנכסי'
 אינה ניזונת משל בעל - ואינה דומה לשאר אלמנה שעל זמן שלא נישאה ניזונת משל בעלה שאומרת מחמת כבוד בעלי איני נישאת! משא"כ ביבמה שזקוקה ליבם (שדינה כארוסה לו).

אינה ניזונת

הר"מ מטראני: ואם ציוה הבעל בפירוש שכל משרץ אלמנותה תיזון מנכסיו – שומעים לו.

ט"ז: ואינה ניזונת משל יבם עד שיכנס.

2. ונתרצה ליבם

ב"ש: כ"כ תו"ס והרא"ש – שכיון שנתרצה ליבם הרי היא כאשתו (שקנסוהו שהיה לו ליבם מיד). אבל נתרצה לחלוץ או לא נתרצה כלל – אין לה מזונות.

אבל דעת הרמב"ם – אף שלא נתרצה ליבם חייב במזונות. כ"פ הריב"ש.

ואם ברח במזיד – לכו"ע חייב לזון אף שלא נתרצה ליבם. ואם לא ברח רק שנתעכב פה – אין חייב מזונות אא"כ תבעתו ונתרצה ליבם וחייבוהו ליבם מיד או לתת מזונות.

(אף שלא רצה ליבם או לחלוץ) "ה"ז ניזונת משל יבם בלא שבועה.

ג. תו"ס והרא"ש: ברח – לא ברח בגללה לעגנה שאין רוצה ליבם או לחלוץ, אלא שברח מחמת מרדין או מחמת ממון, ול"ד ברח אלא ה"ה חלה. דלא כרש"י שפירש – דווקא שברח שרצה לעגנה.

ד. ריב"ש: אף לרמב"ם דס"ל אלמנה משביעים אותה תחילה וסוף, ביבמה א"צ שבועה (שאינן חשש לצררי).

1. ניזונת משל בעלה

ב"ש: טעמו – ג' חודשים ראשונים דינה כאלמנה הניזונת מהיתומים ומעשה ידיה ליתומים (וכאן ליבם), אבל אחר ג' חודשים ראשונים שניזונת משל יבם מקנס אם תבעתו ליבם, אז אין מעשה ידיה ליבם.

ב

כמ"פ: הניחה מעוברת - הרי זו ניזונת עד שתלד. ילדה ולד של קיימא - הרי זו ניזונת כל ימי אלמנותה, כשאר כל הנשים (ה"ה – כיון שאינה יכולה להינשא כ"ד חודש).

ג

1. נפלה לפני יבם קטן - אין לה מזונות עד שיגדיל.

א. הגה - ילדה ספק נפל, שדינה לחלוץ שלא להתייבם, כמו שנתבאר לעיל סימן קנ"ו - נוטלת כתובתה מיד (הגהות מרדכי).

2. י"א הא דאינה ניזונת משל יבם קטן, היינו מנכסיו, ואפילו נדוניא שהכניסה לבעלה והחזיק בה, אבל לא החזיק בנדוניא שלה, כגון שעדיין מונחת ביד שלישי - ניזונת מנדונייתה, כל שכן במקום שהיא אומרת שיתנו הנכסים לידה והיא רוצה לקיים הקרן עד שיגדיל הנער ולזון מן הרווח, שנותנין המעות לידה (שם בשם הרי"ף).

לה מזונות מ"מ כלי תשמיש נותנים לה לפי כבוד בעלה, אבל אינם קנויים לה לגמרי.

א. הגמ"ר – ואם היתה מעוברת וילדה ומת תוך ל" יום (דהוי ספק בן קיימא) – נטלת כתובתה לאלתר (ד"מ) – לפי שרוב נשים יולדות בן קיימא).

2. ש"ג למרדכי (הרב פרץ): אישה שמת בעלה תוך שנה ראשונה ועדיין היתה בנדוניא ביד שלישי (לראות אם יתנהג עמה כשורה), והיה היבם קטן – אף שאינה ניזונת משל יבם אפילו מנדוניא שהכניסה לו, ה"ד כשזכה הבעל, אבל כ"ז שמונח ביד לשיש ניזונת מהם.

1. יבמות (מא:): נפלה לפני יבם קטן – אין לה מזונות מיבם.

מנכס' מבעל מאי? **רב אחא ורבניא:** ח"א יש לה, וח"א אין לה. והילכתא אין לה, דמשמים קנסוה.

שימוש בכלי הבית של בעלה

רב שמואל בן חופני: יבמה שנפלה לפני יבם קטן – נותנים לה כלי תשמיש בבית לפי כבודה וכבוד בעלה. **ב"י:** ואיני מוצא מקום לדבריו, שהרי אין לה מזונות ויתנו לה כלי תשמיש? **ושו"ת** חמדת יעקב (לרב עדס) – החידוש שאף שאין

הרמ"ט: ה"ה נפלה לפני יבם קטן אם ידוע שלא ייבם גובה כתובתה מיד.

וכל"ש כאן שרוצה היבמה לקבל עליה סכום הקרן עד שיגדל – נותנים לידה המעות.

1. אם ספק... נוטלת כתובתה

ד

מעשה ידיה שלה לעולם, אפילו היא ניזונת. (ודוקא לאחר שלשה חדשים) (ד"ע)

ט"ז: טעמו – שתוך ג' חודשים ראשונים ניזונת משל בעלה והו"ל כשאר אלמנות שמשעה ידיה ליורשים. ובים זה דינו כיוורש. משא"כ אחר גח"ר שעמד היבם בדין וברח מדינא אין חיוב מזונות על היבם רק מדין קנס, א"כ למה יהא מעשה ידיה שלו.

תו"ס, רא"ש: עמד בין וברח ניזונת מהיבם, אבל אין מעשה ידיה שלו שאינה משועבדת לו.

ועוד כתב הרא"ש – מעשה ידי האישה לבעלה משום איבה (כתובות נח:), ולפ"ז כשאין יושבת תחתיו (כמו הזקוקה) אין לחוש לאיבה.

הרא"ש בת': מ"מ בג' חודשים ראשונים שניזונת מנכסי בעלה מעשה ידיה של היבם.

ה

1. נפלו לה נכסים בעודה שומרת יבם - מוכרת ונותנת, וקיים, שאין ליבם בהם כלום עד שיכנוס. א. ואפילו עשה בה מאמר.
2. מד"ה: והוא הדין אם נשאת אלמנה מן האירוסין (ואינה זקוקה לייבום), ונפלו לה בעודה ארוסה, שמוכרת ונותנת, וקיים, דלא עדיף יבם מבעל.

הטור: בד"א בנ"מ אבל בנצ"ב לא תמכור שיש ליבם זכות בהם.
ב"י - ותימה, מה שייך נ"מ ונצ"ב בנפלו לה בעודה שומרת יבם.
והט"ז - ל"ק, דמירי שעשה בה מאמר והכניסה לו הנכסים שנפלו לה כנ"מ או כנצ"ב.

1. יבמות (לת.), כתובות (פ:): שומרת יבם שנפלו ל נכסים – מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים.
א. ה"ה - אפילו עשה בה מאמר מכרה קיים, מדאמר לב"ה לא עושה (המאמר) ספק נישואין (ונשאר דינה כארוסה).

דין פירות נ"מ או נצ"ב שהכניסה לבעלה

1. אין ליבם פירות בנכסי מלוג של שומרת יבם, 2. ובנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו אין לו בפירותיהם אלא מחצה. א. ויש מי שכתב שגם בהם אין לו פירות כלל, עד שיכנוס. הגה: והראשון עיקר.
3. וי"א דאפילו נכסי מלוג שנפלו לה בעודה תחת בעלה דינן כנכסי צאן ברזל, ויחלוקו בפירות (הרמב"ן והר"ן פרק האשה). וכן יחלוקו בירושתה, אם מתה.
א. ובמקום שהפירות שלה, כך יכולה למכור בקרקע כפי חלקה בפירות.

חייב לפדותה, ואכילת פירות כנגד פדיונה).
ב"ש: משמע אף שנפלו תחת הבעל אין ליבם פירות כיון שאינו חייב לפדותה.

1. פירות נ"מ שנפלו לה בעודה שומרת יבם
רמב"ם: הכל לאישה (ה"ה) – טעמו כיון שאין היבם

יאכל חצי פירות). וכן תמהו הר"ן וריב"ש.

1. אין ליבם

פדיון ורפואת שומרת יבם:

כתובות(נב): אין היורשים חייבים לפדות אלמנה.

רשב"א – גם היבם לא חייב לפדותה.

ר' סעדיה גאון – וכן אין היבם חייב לרפואתה ק"ו מפדיונה.

קבורת שומרת יבם:

כתובות(פ): יורשיה יורשי כתובתה (יורשי הבעל) חייבים בקבורתה.

רב סעדיה גאון – לפ"ז היבם צריך לקבורה.

3. והטור – נפלו לה תחת בעלה ומת, היבם אוכל

חצי פירות וכמו בירושה כשיטת רש"י רשב"א והראב"ד (לאפוקי רמב"ם שהם בחזקת יורשה האשה).

[**סיכום:** אכילת היבם בפירות

רמב"ם – לא אוכל.

רש"י ראב"ד רשב"א – אוכל חצי פירות]

א. רשב"א – כיון שירשיה יורשים חצי נ"מ, כך כשהיא יכלה למכור חצי נ"מ שלה.

2. פירות נצ"ב:

הטור: כמו שחלקו ביורשה (ס"ז) כן חלקו בפירות :

• **לפי ר"ש ורמב"ן** – חולקים האשה והיבם.

• **לפי ר"ת** – הכל ליבם.

• **א. והרמב"ם** – אין ליבם כלום עד שיכנסו.

ה"ה: תמה על הרמב"ם (אם כשמתה יורש חצי למה לא

1. מתה כשהיא שומרת יבם - יורשיה יורשין נכסי מלוג שלה א. וחצי

נכסי צאן ברזל ב. (מהר"ם סוללסקי): וכן אם נתן לה היבם מתנה - יורשיה יורשין אותה). **ויורשי הבעל יורשים עיקר כתובה ותוספת א. וחצי נכסי צאן ברזל, ויורשי הבעל חייבים בקבורתה.**

2. הגה: וי"א דכל צאן ברזל שלה הם בחזקת יורשי הבעל, כמו הכתובה (ר"ת והרא"ש), **א. ואין מוציאין מידם אם הם מוחזקים** (כ"כ הר"ן בתשובה).

ב. וכל זה במקום ובזמן שאין כופין לחלוץ, אבל במקום ובזמן שכופין לחלוץ, אם כן לא היתה ראויה להתייבם, י"א דאין הנכסים בחזקת יבם, ולכך אם מתה אינה יורשה. ולכך במדינות שכופין לחלוץ, אינה יורשה לדעת זה (מהרי"ק שורש צ"א).

3. ולענין מי נקרא יורשי הבעל צריך עיון :

א. כי י"א - שהיבם הוא יורש אע"ג דאביהם עדיין חי, והוא קודם בירושת הבעל לכל יוצאי יריכו (מהרי"ו סימן מ"א והר"ן פרק האשה ומהר"ם פאדוואה סימן י"ו).

ב. וי"א - דהאב יורש, דמיד שמתה היבמה פקעה זיקת יבמים, ונפלה הירושה לפני הקודם בירושת הבעל (מהרי"ק שורש צ"א).

ואע"פ שהסברא נותנת כסברא האחרונה, וכן משמע קצת לשון יורשי הבעל, אבל סוגית הגמרא והירושלמי פרק האשה שנפלו משמע שהיבם יורש השומרת יבם, וא"כ אין לאב חלק בירושתה, וכסברא הראשונה. ואם היבמים רבים, עיין לקמן סי' קס"ה/ד-הגה.

יורשי האב.

גמ' (קנח): בחזקת מי?

▪ **ר' יוחנן** אמר - בחזקת יורשי הבעל.

▪ **ור' אלעזר** אמר - בחזקת יורשי האשה.

▪ **ור' שמעון** בן לקיש משום בר קפרא אמר – יחלוקו.

וכן תני בר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין

0. ב"ב(קנח): משנה – נפל הבית עליו ועל

אשתו. יורשי הבעל אומרים - אשה מתה ראשון ואחר כך מת הבעל. יורשי אשה אומרים - בעל מת ראשון ואחר כך מתה אשה:

בית שמאי אומרים – יחלוקו.

ובית הלל אומרים - נכסים בחזקתן, כתובה - בחזקת יורשי הבעל. נכסים הנכנסין והיוצאין עמה - בחזקת

לירש יחלוקו.

כ"פ השו"ע(צ/ו): נפל הבית עליו ועל אשתו. ואין ידוע איזה מהם מת תחלה, ואין לו בנים ממנה: יורשי הבעל - יורשין עיקר הכתובה והתוספת. ויורשי אשה - יורשין נ"מ. ובין שניהם - חולקים נכסי צ"ב.

1. יבמות(לח.), כתובות(פ:): משנה - שומרת יבם שנפלו לה נכסים, מודה ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקים. מתה, מה יעשו בכתבתה ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה?

ב"ש אומרים: יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב. וב"ה אומרים: נכסים (נצ"ב) - בחזקתן, כתובה - בחזקת יורשי הבעל, נכסים הנכנסים והיוצאים עמה (נ"מ) - בחזקת יורשי האב.

סיכום להלכה:

1. נ"מ מי יורשם?

נפלו כשהיא יבמה - לכו"ע בחזקת יורשי האישה. כ"פ הרמב"ם והמחבר(1).

נפלו בחי בעלה:

- **✓רמב"ם** - בחזקת יורשי האישה.
- **ה"ה(רצת גאונים)** - בחזקת יורשי הבעל.
- **רש"י רב"ד והטור** - כדין נצ"ב שחולקים.

דין נכסי צאן ברזל:

- **א. ✓רש"י רמב"ם** - יחלוקו יורשי הבעל ויורשי האישה, כדין נפל הבית עליו ועל אשתו (ב"ב קנח) לעיל (0), דקי"ל כבר קפרא שיחלוקו.

• **2. ר"ת, רא"ש, ראב"ד וקצת הגאונים** - בחזקת יורשי הבעל, שאין לדמות לב"ב, ששם אם מת הבעל ראשון אז האישה כאילו גבתה כתובתה (עיקר ל נצ"ב) ולכן יחלוקו, אבל כאן שהיבמה זקוקה ליבם אין לה כלום עד חליצה ולכן לכו"ע הכל ליורשי הבעל.

א. הר"ן: אין לנו להכריע בין השיטות, לכן נצ"ב א"א להוציא מיד יורשי הבעל.

ב. מהרי"ק (שורש צ"א): נכסי צ"ב בחזקת יורשי הבעל דווקא במקום שאין כופים לחלוץ, אבל במדינות אלו שכופים לחלוץ אין הנכסים בחזקת היבם, ולכן אם מתה אינו יורשה.

ב"ש - **אבל** מהרי"ק(שורש ק"ב) כתב: אף שכופים לחליצה היינו לעניין איסור אבל לעניין ממון אין מוציאים מהיבם.

כ"פ מהרי"י לבית הלוי ומהרשד"ם - שאף למנהג שכופים על החליצה היבם יורש נצ"ב.

3. מי נקראים יורשי הבעל לרשת שומרת יבם

• **א. רש"י, מהרי"ו, הר"ן, מהר"ם פדוואה** - היבם יורש נצ"ב והכתובה לשה אף שאביהם חי. מהרי"ו: ואם יש שני יבמים חולקים בשווה (אף שאחד מהם בכור).

• **ב. מהרי"ק** - האב יורש, דמיד שמתה פרעה זיקת היבם ונפלה הירושה לפני האב.

ח

1. ראובן שמת, ולו שתי נשים ונשארו זקוקות ליבם, ומתה אחת מהן - אין ליבם שום טענה בנכסים, לפי שהשניה בפניו.

2. הגה - רע"ף: ספק שומרת יבם שמתה, אין יורשי הבעל יורשין אותה, דהם ספק ויורשיה ודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי, כדלקמן סימן קס"ג/ז.

בנכסים, לפי שהשניה בפניו, **משא"כ** בשומרת יבם אחת שמתה, כיון שהיתה זקוקה לו ואין אחרת שיחול זיקתו עליה הרי הוא יורשה. כנ"ל.

1. רשב"א: ראובן שמת, ולו שתי נשים ונשארו זקוקות ליבם, ומתה אחת מהן - אין ליבם שום טענה

קס

חיוב מזונות היבמה וקבורתה, ודין נכסיה וירושתה

א: מתה כשהיא שומרת יבם מי יורש (יבמות לח.):

• נ"מ ליורשה האישה.

ב: דין נצ"ב:

רש"י רמב"ם – יחלקו כמו שנפל עליו ועל אשתו כבר קפרא. כ"פ

המחבר.

ר"ת, רא"ש, קצת גאונים – בחזקת יבם. כ"פ הרמ"א.

• הגה: מי הם יורשי הבעל (הרמ"א הביא ב' דעות)

רש"י ושא"פ – היבם. מהרי"ק – האב.

• הגה: במקום שכופין לחלוץ אין היבם יורש כלל (מהרי"ק).

ג: דין פירות היבמה בחייה:

רמב"ם – הכל לאישה. טור – חולקים.

ד: דין פירות נצ"ב:

רש"י ורמב"ם – חולקים. ר"ת – ליבם.

והרמב"ם – אין ליבם כלום. כ"פ המחבר (י"א).

• רשב"א: אין היורשים חייבת לפדותה – וכן אין היבם חייב לפדות זקוקתו.

רב סעדיה – וכן אין חייב היבם לרפאותה ק"ו מפדיון, אבל לקבורה חייב כיון שיורש הכתובה.

ה: היו שתי יבמות ומתה אחת – אין לייבם בנכסי המתה כיון שיש אחרת (רשב"א).

הגה: ספק זקוקה אין היבם יורשה (רשב"ץ).

א: שומרת יבם גח"ר ניזונת משל הבעל, משם ואילך

לא ניזונת לא משל בעל ולא משל יבם (יבמות מא:).

• מ"ן עמד בדין וברח – ניזונת משל יבם (שם)

– מיירי שתבעתו לדין ונתרצה לייבם (תו"ס, רא"ש).

– ול"ד ברח כדי

לעגנה אלא שנאנס (תו"ס, רא"ש).

– וא"צ להישבע ליטול מזונות (ריב"ש – אף לרמב"ם שמצריך שבועה באלמנה, מודה כאן שביבם כיון שאין חשש לצררי).

ב: הניחה מעוברת – ניזונת כל ימי עיבור והנקה (רמב"ם).

ג: נפלה לפני יבם קטן – אינה ניזונת לא מבעל ולא מייבם (יבמות מא:).

• הגה: ילדה ספק נפל – עכ"ז נוטלת כתובתה, לפי שרוב נשים יולדות בן קיימא (הגמ"ר).

ואם עדיין הנדוניה ביד שלישי ניזונת ממנו (ש"ג בשם הרב פרץ).

ד: מעשה ידיה שלה אף שניזונת (מחוץ לגח"ר) (תו"ס והרא"ש).

הרא"ש – וטעמו כיון שאין יושבת תחתיו אין איבה.

ה: נפלו לה נכסים בעודה שומרת יבם – נותנת ומוכרת וקיים (יבמות לח. כתובות פ:).

סימן קסא: מי שהיו לו אחים רבים או נשים רבות, שמתו ונפלו נשותיהם לפניו.

ובו ט סעיפים (יבמות: כד, לט, מג, מד).

א

מי שהיו לו נשים רבות, ומת, ולו אח – ביאתה או חליצתה של אחת מהם פוטרת כולן, ואין היבם יכול לייבם אלא אחת מהן.

או חליצתה

דרישה: לכתחילה אין לחלוץ רק לאחת שלא יאסור גם

השניה לכהן (ב"ח – מפני מרעית עין, שלהלכה לא אוסר השניה).

והב"י – אין איסור לחלוץ לשניה.

יבמות (מג:): משנה – מי שהיה נשוי לשתי נשים ומת, ביאתה או חליצה של אחת פוטרת צרתה.

גמ: דכתיב "אשר לא יבנה את בית אחיו", בית אחד הוא בונה ולא שני בתים.

"בית חלוץ הנעל" בית אחד חולץ ולא שני בתים.

ב

היו בהן פסולות לכהונה, אם בא לחלוץ - אינו חולץ אלא לפסולה ולא

לכשרה.

רי"י – וכופין אותו לחלוץ לפסולה, ואם עובר מנדון אותם, ואם התרו בו למלקות – אף מלקים אותו.
וכנה"ג – אין כופים אותו וע"ז, אלא עצה טובה קמ"ל.

(שם): היתה אחת כשרה ואחת פסולה לכהן – חולץ לפסולה (שלא לפסול הכשרה לכהן), ואם הוא מייבם יכול ליבם אף הכשרה. [כאן שנה רבי שלא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים לו].

ג

היו לו אחים רבים, ונפלו נשותיו לפנייהם - אחד מיבם או חולץ לאחת

מהיבמות, והותרו שאר הצרות.

רולפ"ז פסק הטור – היו לו אחים רבים, ונפלו נשותיו לפנייהם - אחד מיבם או חולץ לאחת מהיבמות, והותרו שאר הצרות.

יבמות(מג:): משנה – מי שהיה נשוי לשתים נשים ומת, ביאתה או חליצה של אחת פוטרת צרתה.
באר הגולה – א"כ אם יבוא אח שני על צרתה הו"ל אשת אח שלא במקום מצווה.

ד

1. מצוה על הגדול ליבם (או לחלוץ) לא רצה א. (או שאי אפשר לו לחלוץ או

לייבם כגון שהיה נשוי אחותה) (ריב"ש סי' קנ"ט) - חוזרין על כל האחים זה אחר זה דרך גדילתן. ב. לא רצו, חוזרים אצל הגדול ואומרים לו: 'עליך המצוה, או חלוץ או יבם'. ג. לא רצה לא לחלוץ ולא ליבם, כופין אותו לחלוץ ואין כופין אותו לייבם.

2. **הגה** – **ריב"ש**: ואפילו אם נשבע הגדול שלא לייבם ולא לחלוץ - כופין אותו ולא לקטן. ומכל מקום מתירין השבועה לגדול, אע"פ שאינה חלה (משום שנשבע לבטל המצווה), משום מראית העין.

וכ"מ בגמרא, כ"כ הרמב"ם.
הראנ"ח – בזה"ז שמצוות חליצה קודמת גדול עדיפה. ואם שניהם לא רוצים לחלוץ – כופים הגדול ולא את הקטן. אבל אם הקטן רוצה לחלוץ לא כופים הגדול.

חוזרים דרך גדילתן

כ"כ התו"ס וש"פ.

דלא כהרמב"ם – דס"ל שאחר שלא רצה הגדול ליבם כולם שווים.

כופין לחלוץ ולא לייבם

ב"ש: אף למ"ד מצוות ייבום קודמת אין כופין ע"ז שאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת.

1. **יבמות(לט:)**: מצוה בגדול ליבם. לא רצה,

מהלכין על כל האחין. לא רצו, חוזרין אצל גדול ואומרים לו, עליך מצוה, או חלוץ או יבם.

א. **ריב"ש**: אם היו ג' יבמים והגדול אסור בה מפני שהוא נשוי אחותה – הו"ל כמי שאינו ושני נכנס במקומו.

ב. **גמ'**: אמאי חוזרים על הגדול? כדי לכופו, שמצוה בגדול.

ג. **כ"פ הרמב"ם** – וכפיה דווקא לחלוץ אבל לא לייבם.

1. לא רצה

ב"ש: פירוש לא רצה ליבם אלא לחלוץ מחזרים על שאר אחים, שייבום קטן עדיף מחליצת גדול.

ה

אמר הגדול: 'המתינו עד שיגדיל אחי הקטן', או שהיה אחיו חרש ואמר: 'המתינו עד שיבריא', או שהיה גדול ממנו במדינת הים ואמר: 'המתינו עד שיבוא' - אין שומעין לו.

במדינת הים

ט"ז: ל"ד במדינת הים, אלא אפילו הוא במקום קרוב כל שאינו בעיר וצריך הוצאות להגיע לשם והקטן כאן - יחלוץ הקטן.
כ"כ ב"ש ותח"ס.

יבמות(לט.): משנה - תלה בקטן עד שיגדל או בגדול עד שיבוא ממדינת הים או חרש או שוטה - אין שומעים לו אלא אומרים או יבם או חלוץ.
גמ: טעמו - כל שהי"י מצוה לא משהי"נ.

1

1. לא רצה הגדול ליבם אלא לחלוץ, והקטן ממנו רוצה ליבם - ביאת קטן עדיפא. א. אבל אם אין שניהם רוצים ליבם, אלא לחלוץ - חליצת הגדול עדיפא.
2. הגה: ועיין לקמן סימן קס"ה/א דבזמן הזה מצות חליצה קודמת.
3. ואפילו למאן דאמר יבום קודם, אם היא אינה חפצה ביבום רק בחליצה - חליצת הגדול קודם (ת"ה סימן ר"כ).

3. **תה"ד:** מצוות ייבום קודם - דווקא כשהיא רוצה, שאל"כ אין כופים אותה להתייבם כיון שגדול האחים חפץ לחלוץ.

1. חליצת גדול עדיפה

ב"ש: ואם הגדול נשוי עדיף שהקטן שהוא פנוי יחלוץ (כיון שהקטן ראוי ליבום ולא הגדול משום חרם רבנו גרשום לא לישא אישה נוספת).

1. **יבמות(לט.):** איתמר - ביאת קטן וחליצת גדול מי עדיף? רבי יוחנן ור"ל פליגי -
ח"א - ביאת קטן עדיפה, שהרי מצווה ביבום.
וח"א - חליצת גדולה עדיפה, דבמקום גדול ביאת קטן אינה כלום,
ווא"ד: ביאה קטן לכו"ע עדיפה,
א. כי פליגי - בחליצת קטן:
מ"ס - חליצת גדול עדיפה שהרי מצוה בגדול.
ומ"ס - שניהם שווים, ומה שהגדול עדיף דווקא ביבום ולא בחליצה.
רי"ן: כיון שלא נפסקה הלכה, כשאפשר לחלוץ בגדול עדיף, ואם הגדול לא רוצה לחלוץ אין כופין אותו.

1

- יבמות(כ"ז.):** אף על פי שמצוה בגדול ליבם - אי קדם הקטן וייבם זכה.
2. הגה - **תה"ד:** והוא הדין אם חלץ לה הקטן - מהני בדיעבד. אבל לכתחילה צריכה להדר אחר הגדול, ולתת לו חלקו בממון, כמו שיתבאר לקמן סי' קס"ה/ד.

ח

היו לו ארבעה אחים, ומתו, ונפלו נשותיהם לפניו - אם היה עשיר ויכול לזונן, אם ירצה ליבם את כולם, מיבם. ואם לאו - חולץ למי שירצה מהן, ומיבם למי שירצה מהן, אחת מכל בית.

קטטה בביתך.
לא צריכא דאפשר ליה. א"ה אפילו טובא נמי? עצה טובה קא משמע לן ד' אין טפי לא כי היכי דנמטייה עונה בחדש.
פרש"י: אפשר לו - שעשיר הוא ויכול לזונן.

יבמות(מג): משנה - ד' אחים נשואים ומתו, אם רצה גדול האחים ליבם כולן הרשות בידו.

גמ(מז): הרשות בידו - ושבקי ליה?
והתניא: וקראו לו זקני עירו הן ולא שלוחן ודברו אליו מלמד שמשיאין לו עצה הוגנת לו שאם היה הוא ילד והיא זקנה הוא זקן והיא ילדה אומרין לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה כלך אצל שכמותך ואל תשים

ריב"ז: יבמה שנשארה זקוקה לשני אחים, והגדול הוא מאנוסי הזמן, והשני יהודי - היהודי קודם לחלוץ. ואם קדם האחר וחלוץ - הותרה לשוק (ועיין לעיל סימן קנ"ז סעיף ד').

מי שהיו לו אחים רבים או נשים רבות, שמתו ונפלו נשותיהם לפניו.

ה: תלה הגדול בקטן - אין שומעים לו (שם לט.).
ו: הגדול לחלוץ והקטן לייבם - קטן עדיף. אבל שניהם לחלוץ הגדול קודם (שם לט.).
הגה: כשהיבמה לא רוצה להתייבם הגדול חולץ (תה"ד).
ז: קדם קטן ויבם - זכה (שם כד.).
הגה: חלוץ הקטן מהני דיעבד (תה"ד).
ח: נפלו לפניו ד' יבמות - אם הוא עשיר יכול ליבם כולן (שם מג.).
ט: יש לה שני יבמים הגדול מהאנוסים והשני יהודי - עדיף מיהודי. ואם קדם וחלוץ האנוס כשר (ריב"ש).

א: ביאת וחליצה של אחת מנשיו פוטרת שאר צרות (יבמות מג:).

ב: חולץ לפסולות ולא לכשרות (שם).

ג: א' מהאחים מייבם או חולץ (יבמות מג: אחת שנחלצה או נתייבמה השאר נפטרו והן בכרת אשת אח).

ד: מצוה בגדול ליבם או לחלוץ, לא רצה חוזרים על שאר האחים (יבמות לט.).

• **הגה:** אם האחד אסור ביבמה משום אחות אשתו השאר ייבמו (ריב"ש).

• גדול לא רצה לחלוץ וקטן רוצה - לא כופים הגדול כיון שיש קטן. אבל שניהם לא רוצים כופים הגדול (ראנ"ח).

סימן קסב: דיני צרת היבמה וקרובותיה.

ובו ה' סעיפים (יבמות : י, יא, מ, מט..)

הכונס את יבמתו - נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחים, בעשה.

א

רמב"ם: פסק כמ"ד שעובר בעשה 'יבמה יבוא עליה' ולא על צרתה, ולא הבא בכלל עשה עשה.
הטור: לפיך תוספים בצרה קידושין ואין הוולד ממזר.

יבמות(יא.): אותמר – הבא על יבמתו (וכנסה) ובא אחד מהאחים על צרתה, רבינא ורב אחא:
ח"א – בכרת. וח"א – בעשה.

ב

החולץ ליבמתו - נאסרה החלוצה וצרותיה עליו ועל שאר האחים, בעשה.

על החלוצה כרת. על הצרה בין הוא ובין האחים חייבין על הצרה כרת.
ורבי יוחנן אמר - בין הוא ובין האחין אינן חייבין לא על

יבמות(י.): איתמר – החולץ ליבמתו וחזר וקדשה:
אמר ר"ל - הוא אין חייב על החלוצה כרת והאחין חייבין

ר"ל	אינו כרת	כרת	כרת	כרת
ר' יוחנן	אינו כרת	לא כרת	אינו כרת	אינו כרת

הבא על צרתה איזה איסור עובר?
✓רש"י – בעשה. **רמב"ם** – איסור דרבנן.

בעשה

ט"ז: "אשר לא בנה" שוב לא יבנה, וע"י חליצה פקע איסור אשת אח שהיא בכרת.

החלוצה כרת ולא על הצרה כרת.

מ"ט דר"ל? אמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה.

איהו הוא דקאי בלא יבנה אבל אחיו כדקיימי קיימי.
 ועלה דידה הוא דקאי בלא יבנה הא צרה כדקיימי קיימי.
ורבי יוחנן – מי איכא מידי דמעיקרא אי בעי האי חליץ ואי בעי האי חליץ ואי בעי להאי חליץ ואי בעי להאי חליץ והשתא קאי עלה בכרת אלא איהו שליחותא דאחים קעביד איהי שליחותא דצרה קעבדה.

סיכום:

בא על <	על החלוצה		על הצרה	
	הוא	אחיו	הוא	אחיו

- 1. החולץ ליבמתו, אסור מדרבנן בקרובותיה, א. אפילו בשניות. וכן היא אסורה בקרוביו.**
- 2. אבל האחים מותרים בכל קרובותיה. 3. (ואפילו לא חלץ לה אלא מספק, אפילו הכי אסור בכל קרובותיה, אף שהוא ספק מדרבנן לפעמים החמירו) (מרדכי ריש החולץ).**

(שזה אף בגרושתו).

2. יבמות(מ.מ.): משנה – והאחים מותרים.

3. אלא מספק

בנה"ג: ותימה, הא קי"ל שכל ספק חלוצה לא גזרו (יבמות כ"ד.)?

1. יבמות(מ.מ.): משנה – החולץ ליבמתו הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. והאחים מותרים בכל קרובותיה.

פרש"י: אסור בקרובותיה – כאילו היא אשתו וכל הקרובות שנאסרו מחמת אשתו אסורות מדרבנן בחלוצה.

א. גמ': ופשטין – שאף בשניות גזרו חכמים בחלוצה.
יבמות(מט.): משנה – מתה החלוצה מותר באחותה

1. מותר אדם לישא אחות צרת חלוצתו ושאר קרובותיה.

2. אסור לישא צרת קרובת חלוצתו.

שם(מ.): משנה –

1. מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו.

2. ואסור בצרת קרובת חלוצתו.

פירוש: אחת צרת חלוצתו – כגון שנפלו לפניו לאה ודינה, וחלץ ללאה, מותר באחות דינה.

צרת קרובת חלוצתו – חלץ ללאה, ואחותה רחל נשואה לזר ולה צרה, ומתו בעליהן – אסור בצרת רחל.

גמ': מ"ש רישא (1.) ומ"ש סיפא (2.)?

בסיפא – זו הולכת עמה לב"ד גזרו, וזו לא הולכת עמה לב"ד לא גזרו.

פרש"י: זו הולכת עמה לב"ד – כשלאה הולכת לב"ד לחלוץ מוליכה עמה את אחותה רחל, ויחשבו האנשים שחלצו לרחל, לכן אסור בצרת רחל.

זו לא הוללת עמה לב"ד – כשלאה הולכת לחלוץ דינה צרתה לא הולכת עמה לב"ד.

קסב

דיני צרת היבמה וקרובותיה

ג: החולץ ליבמתו אסור מדרבנן בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו (יבמות מ).
א קרובות שניות אסורות, אבל האחים מותרים בקרובותיה (שם).
הגה: אף חלוצה מספק אסור בקרובותיה (מרדכי).
ז,ה: מותר באחות צרת, ואסור בצרת קרובת חלוצתו (שם מ).

א: הכונס את יבמתו נאסר הצרות לו ולאחיו (יבמות יא).
ב: החולץ ליבמתו נאסר החלוצה וצרתה עליו ועל האחים (יבמות י:).
 • מה האיסור בצרתה?
צ' יוחנן – לא בכרת: אלא –
צ'רש"י – בעשה.
לתו"ס – בלאו.
 ולרמב"ם – איסור דרבנן.
לר"ל – כולם בכרת, מלבד הוא בחלוצה דלא הוי כרת.

סימן קסג: המייבם זוכה בנכסי המת, וטענת בני היבם.

ובו ח סעיפים (יבמות : כד, לו, לח, מ).

א

- המייבם את יבמתו - זוכה בנכסי המת א**. ועומד במקומו ליטול חלקו בנכסי אביהם. **ב**. (ואפילו גירשה אחר כך מיד, ובלבד שהיתה ראויה לו ליבם).
- ודוקא במוחזק, כגון שמת אביהם ואחר כך מת אחיו קודם שחלקו. אבל לא בראוי, כגון אם מת אחיו ואחר כך אביהם. ואפילו במוחזק - אינו נוטל אלא בגוף הנכסים, אבל אם השביחו הנכסים, אינו נוטל חלק אחיו באותו שבח, א**. אפילו אם שבחו אחר יבום, קודם חלוקה.
- הגה:** י"א שכל שמקרי ראוי גבי בכור, מקרי גם כן ראוי אצל יבם (ריב"ש ס' ת"ט).
א. וי"א דיבם נוטל במלוה ובשאר ראוי, רק שאינו נוטל בראוי של אביו, אם מת אחר אחיו (מהרי"ו ס' מ"א). והסברא ראשונה נראה עיקר.

1. יבמות(מ.): משנה – הכונס את יבמתו זכה

בנכסי אחיו.

גמ: מ"ט? "יקום על שם אחיו המת" אמר רחמנא והא קם.

א. יבמות(כ"ד.): "יקום על שם אחיו" – לנחלה (לרשת חלק אחיו), לפי שנאמר 'על שם אחיהם בנחלתם' מה שם נחלה אף כאן נחלה.

ב. נמ"י: זכה בנכסי אחיו – אפילו מגרשה למחר, דכתיב 'יקום על שם אחיו' והרי קם.

מיהו בירושלמי – אם היא אסורה עליו שאסור לקיימה אפילו מדרבנן (כגון שעשה ביבמה זו מאמר ובזו ביאה) – לא זכה בנכסים.

2. בכורות(נא.): משנה – יבם אינו נוטל שבת

ולא בראוי כמוחזק. מ"ט? בכור קרייה רחמנא 'והיה הבכור'.

א. ולא בשבת:

אבי אמר – דווקא ששבחו בין מיתה לייבום, אבל אחר ייבום ולפני חלוקה נוטל היבם השבת.

רבא אמר – אף אחר ייבום קודם חלוקה לא נוטל, כמו בכור שאין לו קודם חלוקה.

3. ריב"ש: כל שנקרא ראוי לבכור הוי ראוי ליבם.

א. אומנם מהרי"ו – יבם גובה ממלוה של הבעל ומשאר אוי, מלבד מנכסי אבא, אם מת אחר אחיו.

2. אינו נוטל... שבת

ב"ש: היינו בנכסים של אביהם אין נוטל שבת אבל בנכסי אחיו נוטל שבת, שהרי אין מי שחולק עמו.

3. כל שמקרי ראוי לגבי בכור

ב"ש: לא חולק הריב"ש (3.) עם מהרי"ו (3.א) –

הריב"ש – מיירי שאינו נוטל בראוי בנכסי אביהם כמו בבכור, אבל בנכסי אחיו המת מודה למהרי"ו שנוטל בראוי.

אלא שמהרי"ו – חולק בדבר אחר, דס"ל שאף בנכסי אביהם נוטל בראוי. כ"כ אגודה (ראבי"ה).

ומהטור – משמע דס"ל שאפילו בנכסי אחיו אינו נוטל בראוי. כ"מ מת' מהר"א ששון ות' רש"ך.

סיכום: מתי היבם אינו נוטל בראוי?

• ריב"ש – אינו נוטל רק בנכסי אביו, אבל בנכסי אחיו נוטל אף בראוי.

• מהרי"ו – רק בנכסי אבי אביו אינו נוטל בראוי, אבל בנכסי אביו או אחיו נוטל בראוי. כ"כ אגודה (ראבי"ה).

• ומהטור – משמע שאף בנכסי אחיו אינו נוטל בראוי. כ"מ מת' הר"א ששון ורש"ך.

1. החולץ ליבמתו, הרי הוא כאחד משאר האחים לנחלה. ואם האב קיים

– ויהא י"ש הכל, ואם מת – יחלוקו האחים ביניהם.

2. הגה – תה"ד: ואפילו רצה ליבם, אלא שהיא לא רצתה, וחלץ לה, אין לו בנכסים רק כשאר יורש.

3. מהרי"ק: ואפילו קודם שחלץ, אם תפס האב ואמר: 'קים לי כמ"ד מצות חליצה קודם' – ועל כורחן של אחים יצטרכו לחלוץ – אין מוציאים הנכסים מידו.

4. וכל זה מדינא, אבל כבר יש תקנה שהחולץ יש לו חצי הנכסים, ועיין לקמן סי' קס"ה/ד.

לחלוץ חלוקים נכסי המת שוה בשוה.

כ"פ הרמ"א(קסה/ה) – הקהילות תקנו תקנה אם יתרצו היבם והיבמה בחליצה, יחלוקו כל הנכסים שהניח, אפילו אין מגיע החצי לכדי כתובתה,

3. אם תפס האב

ב"ש: היינו במקום שאין כופין לחלוץ יכול האב לומר קי"ל כמ"ד מצוות חליצה קודמת וזוכה בנסי המת.

1. יבמות(מ.): משנה – החולץ ליבמתו הרי הוא

כאחד האחים לנחלה, ואם יש אב נכסים של אב.

גמ: כאחד האחים – פשיטא? סד"א הואיל והפסידה מיבום לקונסו, קמ"ל.

אם יש אב נכסים לאב – דאמר מר (ב"ב קטו.) האם קודם לכל יוצאי חלצו לנחלה.

4. מרדכי: תקנת הקהילות אם התרצו שניהם

כיון שהתורה זיכתה לו.

ערוך השולחן – וממילא לא ירצו ליבם אלא לחלוץ, אבל אם היבם בכל זאת ייבם – פשוט שמוציאים מהאב ליבם,

חלוקה בנכסי המת

ג

1. ייבם היבם בתוך שלשה חדשים, וילדה לסוף תשעה חדשים, ספק אם הוא בן תשעה חדשים לראשון, או בן שבעה לשני, ותובע הספק נכסי המת, שאומר שהוא בנו; והיבם אומר: 'אני יורשו כי אתה בני' - יחלקו היבם והספק ביניהם, אפילו אם אחד מהם מוחזק, אין חוששין לחזקתו. א. ואם מת הספק קודם חלוקה, יחלקו הזקן והיבם. ב. הרא"ש: ויש מי שאומר שאם אין אבי המת קיים - יטול היבם הכל.

ול"ד לספק ויבם בנכסי הזקן שאז היבם דוחה לספק (ס"ו) לפי שהיבם יורש ודאי אף שהספק בן המת, משאכ"כ שאין היבם יורש אחיו אלא במקום שאין לו בן.

אפילו אחד מהם מוחזק

ט"ז: כיון שהנכסים בחזקת המת ושניהם באין בטענת ספק, ואם הוא כדברי אחד אין לשני זכיה בו, הילכך הוי ספק וחולקים. כ"כ הרא"ש.

ב. יטול היבם הכל

ב"ש: זוהי דעת הרא"ש (לאפוקי הרמב"ם), דס"ל כשאין הזקן קיים הו"ל היבם יורש ודאי מצד שהוא אח המת בלא טענת יבום, ואילו הספק אין ידוע אם הוא יורש.

נ"מ במחלוקת זו: אם מת היבם והניח בנות ולא בנים, והספק טוען שהוא בן היבם, היורש ורוצה לירש הכל :

לפי הרא"ש – כיון שהבנות ודאי יורשות (כשאין בנים) וזה רק ספק, הבנות ירשו הכל.

ולפי הרמב"ם ו"פ – הבנות והספק חולקים.

1. יבמות(לז): ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי

המת:

ספק אומר: אני בן המת והנכסים שלי. יבם אומר: אתה בני ואין לך בנכסים כלום – הוי ממון המוטל בספק ויחלקו.

הרא"ש: אף רבנן שחולקים על סומכוס (ב"ב קנח:): מודים כאן, דלא שייך כאן הממע"ה, שאין זה מוחזק יותר מזה.

ואפילו אם יתפוס אחד – אינה חזקה כיון שהנכסים בחזקת המת ושניהם באים בטענת ספק.

וא"ת: יאמר היבם סלק מכאן הזכיה מכוח היבום, עדין אני יורש אחי המת עם שאר אחי, ואתה רק ספק ואין ספק דוחה את הוודאי?

ו"ל דמירי שהסבא קיים שלולא היבם, הסבא יורש נכסי בנו המת, ולכן בא היבם לזכות מכוח יבום והוי ספק וספק, ולכן חולקים.

א. ואם מת הספק והסבא טוען שהספק היה בנו של הנפטר ואני יורשו – חולקים הסבא והיבם.

1. יחלקו היבם והספק

ב"ש: לפי הרמב"ם ו"פ חולקים אף שאין הזקן קיים, ולא הוי כה"ג היבם ודאי יורש, שהרי אם יש למת זרע הרי אינו יורש אחיו. נמצא כשבא לירש אחיו צריך לטענה שהספק בנו שזו טענת ספק.

ד

1. ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי המת, הוא אומר: 'אני בן המת ואטול הכל', והם אומרים: 'אחינו אתה ואין לך חלק אלא כאחד ממנו' - החלק שהם מודים לו יטול, והשאר יחלקו ויטול הוא חצי והם חצי.

2. ויש מי שאומר - שכל הנכסים חולקים בשוה, הוא מחצה והם מחצה (ויש שמעבירים זה לס"ס ה').

1. שם (לז): ספק ובני יבם באו לחלוק בנכסי המת:
ספק אומר – אני בן המת ואטול הכל.
בני היבם אומרים – אח שלנו אתה ומגיע לך חלק ביורשה כמו שאר אחים.

2. אבל הרמב"ן – פסק שחולקים הכל בשוה.
ב"ש: ואין להקשות מס"ז ספק ובני יבם בנכסי זקן שאין חולקים בשוה! משום שכאן אם היה בא הספק לדין עם אביהם היה נוטל מחצה, אף כאן לא נשתנה דינם. משא"כ בס"ז שאם הספק היה בא לדין עם היבם היה נדחה לגמרי, ועכשיו נתחדש דינו ונוטל מה שמודים לו ובשאר חולקים.
ובשו"ע שנת תכ"ג הופיע י"א זה בסעיף ה' כ"כ באר הגולה, ביאור הגר"א והט"ז.

חלוקה בנכסי היבם

0. ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם, לאחר שחלק היבם בנכסי המת, ואומר הספק: 'אם אחיכם אני תנו לי חלק ומה שלקחתי מנכסי המת עם אביכם אחזור ונחלק הכל, ואם איני אחיכם תחזרו לי נכסי אבי שלקח אביכם':
1. אין חוששין לדבריו.

2. [ויש גורסים כאן הדעה מסעיף ד.2: ויש מי שאומר שכל הנכסים חולקים בשוה, הוא מחצה והם מחצה (שפסק כרב ירמיה דהדר דינא, ראה בפנים)].

0. יבמות (לז): ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי היבם אחר שחילקו בנכסי המת:
בני יבם אומרים – תביא ראיה שאחינו אתה ותטול.
אומר הספק – ממ"נ, אם אני אחיכם תנו לי חלק כשאר אחים (פרש"י – וחצי שנטלתי בנכסי המת אחזיר לכם, לפי שנטלתי היבם מרובים וחלק האחים עדיף טפי). ואם אני בן המת תחזירו לי חצי שנטת אביכם (שהרי ספק ויבם חלקו כמ"ש ס"ג).

רבי אבא אמר – קם דינא (אחר שכבר נעשה דין בנכסי המת אין יכול לערער עליו, ומה שטוען שהוא אחיהם אומרים לו הבא ראיה וטול – רש"י).
ר' ירמיה אומר – הדר דינא (ומחזירים לו חצי מנכסי המת או חלק כשאר אחים).

להלכה:

1. הרי"ף – הלכה כרבי אבא ואין חוששים לדבריו.

2. והר"ז – הלכה רבי ירמיה.
רמב"ן: מ"מ כיון שיש מחלוקת גדולים לא מוציאים מבני היבם. כ"פ הרא"ש.

סיכום: קם דינא או הדר דינא?

- **הרי"ף** – קם דינא ואין בדברי הספק כלום.
 - **הר"ז** – דר דינא וטענת הספק טענה.
 - **רא"ש והרמב"ן:** מספקא לא מוצאים מבני היבם.
ב"ש: נ"מ בין הרי"ף והרא"ש כשתפס הספק – לרי"ף – לא מהני תפיסה.
לרא"ש – כיון שדהוי ספקא דדינא מהני תפיסה.
- [* : קשה אם י"א זה (2) היא דעת הר"ז, א"כ הוא נוטל כאחד מהאחים או מקבל כל נכסי המת. ולא כמ"ש

שחלוקים כל הנכסים בשוה ?

ב"ש: וה"ד לאחר שחלקו בנכסי המת (אז קם דינא) אבל אם עדיין לא חלקו יכול לומר הספק ממ"נ וכו' (שאז ודאי הדר דינא). כ"כ התו"ס.

1. אין חוששים לדבריו

חלוקה בנכסי הזקן

1 **המת ויש לי ליטול החצי - אין שומעין לו** (כיון שהיבם ודאי יורש והספק ספק - אין ספק מוציא מיד הוודאי).

2 **המת ויש לי ליטול החצי, והם אומרים: 'אתה אחינו ואין לך אלא השליש' (כאחד האחים) - החצי שהוא מודה להם יטלו, והשליש שהם מודים לו יטול, והשתות (שישית) הנשאר יחלקו, יטול הוא חציו והם חציו.**

ח **זקן ויבם בנכסי ספק או ספק וזקן בנכסי יבם - חולקין.**

המייבם זוכה בנכסי המת, וטענת בני היבם

קסג

א: הכונס את יבמתו זכה בנכסי המת (יבמות מ.).
בנוסף נוטל בירושת אביו חלקו וחלק במת (שם כ"ד).
הגה: אפילו גרשה למחר (נמ"י). בתנאי שהיא ראויה לו (ירושלמי).
האם זוכה בראוי?
בכורות(נא): יבם אינו נוטל בשבח ולא בראוי.
כ"פ מרן.
הגה: אף שרצה ליבם רק שהיא לא רצתה - לא זוכה (תה"ד).
ואם קודם חליצה תפס האב ואמר קי"ל שחליצה קודמת (ולכן אני יורש בני המת) אין מוציאים מידו (מהרי"ק).
ב"ש: ואם ייבם בכ"ז - מוציאים מיד האב.
הגה: לפי התקנה יש לחולץ חצי מהנכסים (מרדכי).
חלוקה בנכסי המת (הכל לז):
ג: ספק ויבם - חולקים. מת הפסק יחלקו הזקן והיבם.
ד: ספק ובני יבם בנכסי המת - הספק יקבל חלק כשאר אחים שמודים לו ל חצי השאר.
ה: ספק ובני יבם הנכסי יבם לאחר שחלקו - טוען הספק: אם אני אח תנו לי חלק כאחים ואחזיר חלק שנטלתי מאביכם, ואם אני אחיכם תנו לי חצי שלקח אביכם - אין בדבריו כלום (דקם דינא).

א: הכונס את יבמתו זכה בנכסי המת (יבמות מ.).
בנוסף נוטל בירושת אביו חלקו וחלק במת (שם כ"ד).
הגה: אפילו גרשה למחר (נמ"י). בתנאי שהיא ראויה לו (ירושלמי).
האם זוכה בראוי?
בכורות(נא): יבם אינו נוטל בשבח ולא בראוי.
כ"פ מרן.
הגה: אף שרצה ליבם רק שהיא לא רצתה - לא זוכה (תה"ד).
ואם קודם חליצה תפס האב ואמר קי"ל שחליצה קודמת (ולכן אני יורש בני המת) אין מוציאים מידו (מהרי"ק).

סימן קסד: שהיבמה לא תתייבם ולא תחלוץ תוך שלשה חדשים, ודין אם נתיבמה ונמצאת מעוברת.

ובו ח' סעיפים (יבמות: לה, לז, מא, מג).

א

1. היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו תשעים יום ממיתת הבעל, חוץ מיום המיתה ויום היבום או החליצה.
2. ואם יבם או חלץ תוך זמן זה, ולא נמצאת מעוברת - הרי זו נפטרת ואינה צריכה כלום, א. אבל לא תינשא לאחר אע"פ שחלצה, עד שישלימו תשעים יום למיתת הבעל.
3. ואם מת היבם תוך התשעים יום או אחריהם - י"א שצריכה להמתין תשעים יום אחר מיתתו, א. ואם היו שני יבמים ומת אחד מהם - מותרת להתייבם לשני תוך

תשעים יום למיתתו של זה.

4. הגה: וי"א דכל שחלצה תוך ג' חדשים, בין נמצאת מעוברת והפילה, או לא נמצאת מעוברת - הוה ליה חליצה פסולה וצריכה חליצה אחרת מכל האחין (הגהות מרדכי סוף גיטין). ועיין לקמן סימן ק"ע סעיף ה.

ט"ז: שמא מעוברת היא ותפגע באשת אח שלא במקום מצוה, ובמקום שאי אפשר לייבם גם לא תחלוץ

ב"ש: אפילו ידוע שאינה מעוברת (כגון קטנה), כיון שליבום לא עולה גם לחליצה אינה עולה, כמ"ש שם(מא): אפילו יבוא אליה ויאמר שאינה מעוברת אסורה לייבם.

2. ואם ייבם

ב"ש: משמע אף שיבם תוך ג' חודשים אין מפרישים אותה אא"כ היא ודאי מעוברת.

ציץ אליעזר: בשעת הדחק שהיבם הולך למרחקים ואז תתעגן - מותר לחלוץ אף תוך ג' חודשים.

א. המחבר כתב שבדיעבד שעבר וחלץ ולא נמצאת מעוברת - נפטרה.

כ"פ הט"ז להלכה - כהשו"ע שהם דעת רמב"ם רש"י תו"ס והטור.

ודברי הרמ"א - הם דעה יחידאה.

ב. שו"ת זכרון יוסף - אף הרמ"א לא פסק דלא מהני חליצה רק לכתחילה, אבל במקום עיגון יתיר לחלוץ תוך ג' חודשים.

לחלוץ תוך ז' ימי אבלות

לפי דעת הראנ"ח - שאונן לא יכול לחלוץ לפי שאינם יכולים לכוון, גם אבל לא יחלוץ.

ולפי מהרי"ט - שאונן לא חולץ כיון שפטור מכל המצוות, באבלות יכולים לחלוץ.

1. יבמות(מא): היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו לה ג' חודשים.

גמ(מג): ג' חודשים - חוץ מיום המיתה ומיום שנתארכה.

2. הטור: חלצה או נתייבמה תוך ג' חודשים ולא נמצאת מעוברת - ה"ז פטורה וא"צ כלום.

א. שם(מא): ת"ר - אע"פ שחלצה תוך ג' חודשים לא תינשא לאחר עד ג' חודשים אחר מיתת הבעל.

3. תו"ס(ר"ת): ג' חודשים אחר מיתת הבעל -

ודוקא שחלצה שאז מוכח שלא בא עליה היבם, אבל לא חלצה ומת היבם - צריכה להמתין ג' חודשים אחר מיתת היבם, שיבמה קרובה לביאה יותר מארוסה, ובארוסה צריכה להמתין ג' חודשים.

ב"ש - ואפשר בימנו שכופים על החליצה א"צ להמתין ג' חודשים, שהרי אינה קרובה לביאה.

א. תה"ד - ואם יש כמה יבמים ומת אחד - מותר להתייבם שלני אף תוך ג' חודשים למיתת היבם ראשון. **ט"ז:** טעמו, דמי אמר שכנוסה של מת היא ולא כנוסה של חי. ול"ד לארוסה שעומדת לביאת ארוס אחד א"כ דמי לנשואה.

3. אבל הגמ"ר - חלצה תוך ג' חודשים חליצתה פסולה וצריכה לחזור על כל האחים שיחלצו לה (לאפוקי הרמב"ם והטור 2. דס"ל שנפטרה בחליצה תוך ג' חודשים).

1. לא תתייבם

ב

1. החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת, וילדה:

א. אם הוולד של קיימא - אין החליצה כלום, הוא מותר בקרובותיה, ולא פסלה מהכהונה.

ב. ואם הפילה או ילדה ולא חיה שלשים יום - צריכה חליצה אחרת, שחליצת מעוברת לא שמה חליצה.

ג. וחולץ לה הוא או אחד משאר אחין.

ד. (וי"א שלא יחלוץ לה הוא אלא אחד משאר האחין) (טור בשם הרא"ש).

חליצת מעוברת לא שמה חליצה

ג. רמב"ם – וחולץ לה הוא או אחד האחים.

ד. והרא"ש – דווקא אחד מהאחים ולא הוא, דכיון שהורע זיקתו הרי כאילו נתן לה גט ולא יכול לחלוץ.

1. ואם הפילה... צריכה חליצה אחרת

ב"ש: לפי התוס' – הוי חליצה לחומרה ואסורה לכהן ולהתייבם, ורק לקולא אמרין דלא הוי חליצה וצריכה חליצה אחרת.

וכתב נמ"י – ואם נישאת לכהן או נתייבמה יוצאת ממנו.

ג. או אחד משאר אחים

ב"ש: ולמ"ד צריכה לחזור על כל האחים ג"כ צריכה לחזור על כל האחים.

1. יבמות(לה:): משנה – החולץ ליבמתו

ונמצאת מעוברת וילדה:

א. אם הוולד של קיימא – אין החליצה כלום, הוא מותר בקרובותיה, ולא פסלה מהכהונה.

ב. ואם הפילה או ילדה ולא חיה שלשים יום – צריכה חליצה אחרת, שחליצת מעוברת לא שמה חליצה.

גמ': איתמר – החולץ למעוברת והפילה :

רבי יוחנן – חליצת מעוברת שמה חליצה וא"צ חליצה אחרת.

צור"ל אמר – חליצת מעוברת לאו שמה חליצה וצריכה חליצה האחים.

והילכתא כר"ל.

פרש"י: שמה חליצה – שנתגלה למפרע אחר שהפילה דבר חליצה היא.

ג

ביאת מעוברת נמי לא שמה ביאה. לפיכך הכונס או חולץ ליבמתו תוך שלשה חדשים, ולה צרה - לא תנשא עד שתלד או שמא תפיל ולא היתה הביאה או החליצה כלום, והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם.

אלא וולד פוטר, ואין הוולד פוטר עד שיצא לאויר העולם.

[כלומר:

אם הוולד בן קיימא – אינו פוטר מיבום עד שיצא לאויר העולם.

ואם אינו בן קיימא – ייבום וחליצה אינו פוטר במעוברת]

יבמות(לה:): מחלוקת רבי יוחנן * ר"ל –

ר' יוחנן – ס"ל חליצת מעוברת שמה חליצה, וביאת מעוברת שמה ביאה.

ר"ל – ס"ל בין חליצת בין ביאת מעוברת אינה כלום. **והילכתא כר"ל.**

ותניא: הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת ה"ז לא תינשא צרתה שמא לאו וולד בן קיימא הוא (וצריכה ייבום). ואין ביאת או חליצת מעוברת פוטר צרתה

ד

היבמה לא תתייבם בעת נידתה, אבל חולצת היא. ואם עבר ויבם ובא עליה בעת נדותה – קנאה.

בייבום לעולם, משא"כ נידה שעומדת לטבול ותהיה מותרת.

לא תתייבם

ט"ז: וקמ"ל דל"ת יבוא עשה של 'יבמה יבוא עליה' וידחה ל"ת של נידה, כמו שדוחה איסור אשת אח (שהיא בכרת), קמ"ל שלא דוחה, שהרי אפשר לקיים שניהם שימתין עד שתטהר.

ת' הרא"ש: יבמה נידה האם נאמר של תתייבם לעולם, כיון שבשעת נפילה לא יכלה להתייבם. וכמו מי שנפלה לפניו אחות אשתו אף שאח"כ מתה אשתו לא תתייבם (כיון שנאסרה עליו בשעה אחת)?

תשובה: אין ללמוד מאחות אישה, שנידה ל"ד לעריות, שעריות אסורות משום קורבה אך לשאר העולם מותרות. משא"כ נידה שאסורה לכל העולם, וגם ל"ד למעוברת שמא תלד וולד בן קיימא ותיאסר

ה

1. הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת - מפרישים אותה וממתינים לה, אם הפילה, יחזור ויקיים.
2. הגה - נ"מ"י וה"פ: וי"א דווקא שכנסה קודם שהוכר העובר, אבל אם כנסה משהוכר העובר צריך להוציאה אע"פ שהפילה.
3. וכשמקיימה - צריך לחזור ולבעול, דביאת מעוברת לא שמה ביאה (ב"י בשם רבי' ירוחם). א. ואם רצה להוציאה - צריכה גט וחליצה.

אבל הרשב"א ושי"פ - ס"ל שגם במעוברת ומנקת חברו לא קונסים שלא יחזיר (כמ"ש הרמ"א יג/ו).
וכ"ד התוס' - אף שכנסה אחר שהוכר העובר אם תפיל מותר להחזירה.

3 א. צריכה גט וחליצה

ב"ש: ה"ד שרוצה להוציאה קודם שבעל לשם יבום אחר ההפלה אז צריכה גט משום ביאה ראשונה וחליצה משום זיקה, דקי"ל ביאת מעוברת לאו שמה ביאה (לחומרה שמה ביאה ולא לקולה)
וכן הדין אם ילדה ומת בו ביום, שמהתורה דינו כוולד מעליא ואסורה להתייבם וצריכה גט וחליצה.

1. **רמב"ם:** הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת - מפרישים אותה וממתינים לה, אם הפילה, יחזור ויקיים.
ה"ה: ומפרישים אותם - פשוט, שמא היא מעוברת והוי אשת אח שלא במקום מצווה (אם תלד וולד בן קיימא).
3. **רי"ו:** יחזור ויקיים - ויחזור ויבעל, דביאת מעוברת לאו שמה ביאה.
- א. **הרמ"ה:** ואם לא רוצה לקיים אלא לחלוץ צריך בנוסף גם גט, שלא יאמרו יבמה כנוסה יוצאה בחליצה.

2. כנסה משהוכר עוברת

ביאור הגר"א: שקונסים אותו כמו מעוברת ומנקת חברו. וצ"ל דס"ל שגם קונסים אותו שלא יחזיר עולמית.

1. (כשכנס את יבמתו ונמצאת מעוברת ילדה): **ולד שלא נגמרו סימניו ולא כלו חודשיו - קרוי נפל. ואם ילדה ולד שנגמרו סימניו ואין ידוע אם כלו חודשיו, אפילו מת ביום שנולד - הרי זה מוציאה בגט וחולץ לה, ואחר כך תהיה מותרת לאחרים. ואם נתקיים הוולד שלשים יום אחר שנולד (או שכלו לו חודשיו) (המ"מ) - הרי זה ולד של קיימא ואינה צריכה ממנו גט, מפני שהיא ערוה עליו.**

וצריכה גט - שדומה לכנוסה כיון שיבמה ובא עליה.
כ"ד הראב"ד.
וכתב הרמ"ה: ולא תצא מהיבם כיון דהוי ספק אם הילד בן קיימא.
והטור - לא נהירא, שהרי הטעם שהתרנו כשניאת לזר אם הוא כהן ע"פ שיטת רבנן שתולים שהוולד בן קיימא, א"כ מאותם טעם נאסרה על היבם שהוולד בן קיימא.

1. **רמב"ם:** ואם ילדה אפילו מת ביום שנולד - ה"ז מוציאה בגט וחליצה ואח"כ תהיה מותרת לאחרים.
ה"ה - ומיירי שלא נודע בבירור שכלו לו חודשיו אלא שנגמרו סימניו, לפיכך:
צריכה חליצה - שוולד זה פוטר מהתורה ואינו פוטר מדרבנן ולכן צריכה חליצה לזיקתו, שביאת מעוברת לאו שמה חליצה.

1. ילדה ולד של קיימא לאחר ששה חדשים משנתיבמה - ה"ז הוולד ספק אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון. לפיכך - יוציא בגט, והולד כשר. א. ואם בא עליה אחר שילדה, ונתעברה וילדה - אותו ולד ספק ממזר.

א. ג"מ(לז): אמר רבא - ראשון ראוי להיות כ"ג והשני ספק ממזר.

1. יבמות(לה): משנה - ספק בן ט' לראשון או בן ז' לשני - יוציא והוולד כשר (ממ"נ) וחייבים באשם תלוי.

ח

1. כל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זיקת יבם אם לאו, כגון יבמה שילדה ולד שלא נודע שכלו לו חודשיו ומת בתוך ל' יום או ביום ל', שדינה שתחלוץ מספק מדבריהם כמו שנתבאר, אם הלכה ונתקדשה לאחר או נשאת קודם חליצה - חולץ לה יבמה ותשב עם בעלה. ואם נתקדשה לכהן שהוא אסור בחלוצה - אינו חולץ לה, שאין אוסרין על זה אשתו משום ספק דבריהם.

ר"י מ"נ: (וה"ה אם אין היבם כאן, שלא תצא מבעלה ישראל, ומותרת לו בלא חלצה הואיל וכבר נשאה).

3. גירשה הכהן או מת - הרי זו חולצת לכתחילה, ואחר כך תהיה מותרת לאחרים.

3. הרמב"ם: אבל אם גירשה הכהן או מת - הרי זו חולצת לכתחילה, ואחר כך תהיה מותרת לאחרים. **ה"ה** - שהרי לא התירוה בלא חליצה אלא כדי שלא תיאסר על בעלה כהן, ועכשיו ממילא מגורשת.] * : תימה, אם יחייבוה עכשיו חליצה יצא לעז על בניה מהכהן ?]

1. ספק דבריהם

הרא"ש: ואף שעכשיו שנשאת תחתיו הוי ספק יבמה דאורייתא, ואם היתה חולצת היתה אסורה רק מספק דרבנן ! מ"מ כך עדיף יותר, שאם תחלוץ יאמרו ביררו חכמים שהוולד שהפילה היה נפל ולכן הצריכה חליצה ויאמרו חלוצה מותרת לכהן.

0. יבמות(לז): אם ילדה ולד ולא שהה ל' יום (שלא ברור שכלולו חודשיו) - **לרבנן** - הוי הוולד מעליא ומותרת לשוק. **לרשב"ג** - הוי ספקא (וצריכה לחלוץ).

עמדה ונישאת לשוק:

רבינא משמיה דרבא אמר - אם אשת ישראל היא תחלוץ (ותישאר תחת בעלה). ואם אשת כהן היא (שאם תחלוץ תאסר על בעלה) אינה החולצת. **ורב שרביא** אמר - אחד זו ואחד זו חולצת.

הרי"ף: להלכה כרבא, כיון שלפי רבנן דינו כוולד מעליא, לכן הכהן שא"ל לחלוץ סומכים על רבנן, אבל בישראל שאפשר לחלוץ ותחזור לבעלה עבדין כרשב"ג. כ"פ רמב"ם והרא"ש.

קסד

שהיבמה לא תתייבם ולא תחלוץ תוך שלשה חדשים, ודין אם נתיבמה ונמצאת מעוברת.

הרא"ש).

ה: הכנס את יבמתו ונמצאת מעוברת – מפרישים אותם, ואם הפילה יקיים (רמב"ם).

• **הגה:** וי"א דווקא כנסה קודם שהוכר העובר, אבל אח"כ יוציאנה (נמ"י והג"א אלפסי).

הג"א – טעמו שקונסים אותו וכמו במעוברת חברו שיוציא.

אבל לפי הרשב"א ושי"פ – גם במעוברת חברו לא קנסו שיוציא, כ"פ הרמ"א עצמו (יג"י), א"כ ה"ה לכאן. כ"פ התוס'.

• **הגה:** אם רצה להוציאה (קודם בעילה שאחר ההפלה) – צריכה גט וחליצה (הרמ"ה). **ב"ש** – ואם כבר בעל אח"כ די בגט.

ו: כנס יבמתו וילדה ולד שגמרו סימניו אבל אין ידוע אם כלו לו חודשיו ומת – ה"ז מוציאה בגט ובחליצה ואח"כ תהיה מותרת לשוק (רמב"ם).

ז: ילדה ולד של קיימא אחר ששה חודשים משנתייבמה, ספק בן ט' לראשון או בן ז' לשני – יוציא בגט והולד כשר ממ"נ (שם לה:).

ואם בא עליה אח"כ ונולד בן נוסף – אותו הוולד ספק ממזר (שם לז:).

ח: כל יבמה שיש עליה ספק זיקה (כגון שילדה ולד שמת תוך ל' יום) – אם נתקדשה לישראל יחלוץ, נתקדשה לכהן מותרת בלא חליצה.

הגה: ה"ה אם אין היבם כאן לא תצא אף מבעלה ישראל.

• **מ"נ:** גרשה בעלה הכהן ה"ז חולצת כדי להתירה לאחרים (רמב"ם).

א: אין לחלוץ או לייבם עד אחר ג' חודשים למיתת בעלה (יבמות מא:).

וכן לא תינשא לשוק עד אחר ג' חודשים ממית הבעל אף שחלצה (שם).

• **מ"נ בשם י"א:** מת היבם תוך ג' חודשים (ולא ייבם) י"א שצריכה להמתין 90 יום ממיתת היבם (שיבמה קרובה לביאה יותר מארוסה) – תוס' והרא"ש.

ב"ש – ואפשר בימנו שכופים לחלוץ אין צורך להמתין.

• **מ"נ:** ואם שני יבמים ומת אחד – מותרת לשני תוך ג' חודשים של מיתת היבם (תה"ד).

הגה: חלצה תוך ג' חודשים למיתת הבעל – חליצתה פסולה וצריכה לחזור על כל האחים (תה"ד).

לאפוקי הרמב"ם ומ"נ – שנפטרה מחליצה זו (יבמות ראש פרק החולץ לה:).

ב: החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה (יבמות לה:).

אם הוולד בן קיימא – אינו כלום ולא פסלה לכהן. **לא חי ל' יום** – צריכה חליצה אחרת (שחליצת מעוברת לאו שמה חליצה).

• **חליצה אחרת:**

רמב"ם – אן הוא או שאר אחים.

רא"ש – דווקא שאר אחים. **כ"פ** הרמ"א בשם י"א.

• **תוס':** חליצה נוספת לחומרה ולא לקולה (אסורה לכהן ואסורה להתייבם).

ג: ביאת מעוברת לאון שמה ביאה, ולכן לא תינשא צרתה (שם לה:).

ד: לא תתייבם בעת נידתה, עבר ויבם קנאה (ת'

קסה:

סימן

איזה מהם קודם או חליצה או יבום.

ובו ו' סעיפים (יבמות: ד, לט, פה, קיא, קיב. כתובות: סד, עז).

א

1. מצות יבום קודמת למצות חליצה. א. ואם אינה רוצה להתייבם

לשום אחד מהאחים, ב. (או בגדול כשרוצה לייבם) בלא טענה מספקת - דינה כמורדת.

2. וי"א שמצות חליצה קודמת. א. הגה - ואין לה דין מורדת אם אינה רוצה להתייבם (ר"ת).

ב. ר"ת והרא"ש: ומכל מקום - אין כופין אותו לחלוץ, אלא מטעין אותו אם יכולין להטעותו, כגון שאומרים לו: 'חלוץ על מנת שתתן לך מנה'. ודוקא אם אינו מאותן שכופין להוציא גבי בעל, כמו שנתבאר לעיל סימן קנ"ד. (ועיין סעיף א2.3).

מצוה - מצות יבום קודמת למצות חליצה, ועכשיו שאין

0. יבמות(לט:): בראשונה שהיו מתכווין לשם

תקנות הרבנות הראשית לישראל (הגר"צ מאיר חי עוזיאל, הגרי"א הלוי הרצוג): ברוב קהילות ישראל קבלו שאין ליבם כהרמ"א כיון שלא מתכוונים לשם מצווה, לפיכך אנו גוזרים לאסור יבום לגמרי וחייבים לחלוץ. ואם לא יסכים לחלוץ מחייבים אותו מזונות כפי שיפסקו ב"ד.

ויב"א(ו/יד) – הספרדים ועדות המזרח ותימן קבלו הוראות הרמב"ם ומרן שקי"ל כחכמים שמצוות ייבום קודמת אף בזה"ז, לכן אין תוקף לגזרת הרבנות הראשית. ולכן אם ירצו לייבם יתייבמו, ואדרבה יש לעודדם להתייבם רק שיסבירו להם שיכוונו למוצצה, ואף שלא יכוונו למצוה עדיף ליבם כחכמים.

ואף למנהג אשכנז שפוסקים כהרמ"א – אם שניהם רוצים לייבם ואינם באים לב"ד אלא מתקרבים זל"ז אין בכוח ביד ב"ד להפרישם כמ"ש שו"ת הב"ח.

א. אינו כופין אותו (ר"ת)

ב"ש: מהרמ"א משמע שבכל גוונא אין כופים רק במילים.

וליתא, שלפי ר"ת והרא"ש – רק כשאין ידוע שמתכוון למצווה אין כופים, אבל כשידוע שאין כוונתו למצווה כופים אותו לחלוץ אף בשוטים (לשטה זו שחליצה קודמת).

כ"כ ת' מהר"י לבית הלוי – שלדעה זו ג' חילוקים:

א. כשמתכוונים למצוה – מניחים אותם לייבם.

ב. כשאין ידוע שכוונתם למצוה – כופים במילים.

ג. כשידוע שאין כוונתם למצוה – כופים אף בשוטים.

מ"מ המנהג שלנו שאין כופים שמא הלכה כהרי"ף שמצוות יבום קודמת.

מתכווין לשם מצוה – אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום.

אמר רמי בר חמא א"ר יצחק: חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה?

אמר ליה רב נחמן בר יצחק אכשור דרי? מעיקרא סברי לה כאבא שאול ולבסוף סברי לה כרבנן. דתניא אבא שאול אומר הכונס את יבמתו לשם נוי ולשום אישות ולשום דבר אחר כאילו פוגע בערוה וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר. וחכמים אומרים יבמה יבא עליה מכל מקום.

(שם): **אמר רב** – אין כופין (רש"י – לחוץ, ר"ת – לייבם), כי אתו קמי"א: אי בעי ייבם.

מחלוקת ראשונים:

• **צהרי"ף** – הלכה כחכמים אליבא דרמי בר חמא שמצוות ייבום קודמת אף שלא מתכוון לשם מצוה. כ"פ הרמב"ם.

א. ולכן יבמה הראויה להתייבם ולא רוצה דינה כמורדת (שיוצאת בלא כתובה).

ב. רמב"ם: ואם היו יבמים רבים ותבע אותה הגדול והיא רוצה בקטן – אין שומעים לה שמצווה בגדול לייבם.

• **2. רש"י, ר"ת והרא"ש** – הלכה כאבא שאול שמצוות חליצה קודמת. כ"פ מהרי"ק ומרדכי.

א. ר"ת: ולכן אין לה דין מורדת אם אינה רוצה להתייבם.

1. מצוות יבום קודמת

ת' פרח שושן: אם היבמה סומא, ודאי מורים שמצוות חליצה קודמת, דכיון שהיא סומא יבואו לקטטה תוך ביתו.

2. מצוות חליצה קודמת

2א

1. הגה: ואם שניהם רוצים ביבום, אין מניחים אותם לייבם אלא אם כן ניכר וידוע שמכוונים לשם מצוה (טור בשם ר"ת).

2. וי"א דאם יש לו אשה אחרת – שכופין אותו ומנדין אותו עד שיחלוץ (טור בשם סמ"ג).

3. וי"א אפילו בלא אשה אחרת, אם אינם מכוונים לשם מצוה, והיא אינה רוצה להתייבם, ואין יכולים להטעותו – כופין אותו לחלוץ. **א.** והמנהג כסברא הראשונה, שאין כופין לחליצה כלל, אפילו יודעין בו שנתן עיניו בממון (מהר"ם פאדוואה סימן י"ח), אלא מפשרים ביניהם כפי תקנת הקהילות, כמו שיתבאר למטה סעיף ד'.

4. וכל זה כשהוא אומר שרוצה להתייבם, ואפשר להתייבם שאין חשש איסור בייבומו. אבל אם אומר שאינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ, כופין אותו (ב"י בשם ר"ת). **א.** ודוקא בבאה מחמת טענה,

כדרך שנתבאר לעיל סימן קנ"ד/ו (תה"ד סימן ר"כ).

5. מיהו אם אפשר להטעותו ולומר לו שיקח ממון הרבה על החליצה, מטעין ליה כדי שלא נצטרך לכופ (נמ"י מ"כ). **א.** ויזהירו שלא ישלישו הממון ביד שלישי, כי אז לא יכולין לומר לו: 'משטה היינו בד' (מרדכי פ' החולץ). **ב.** ועיין לקמן סימן קס"ט סעיף ב'.

טענה (כ"כ התו"ס לתירוץ שני. מ"מ לתירוץ ראשון של התו"ס אף בלא טענה כופין לחלוץ – הגהות והערות).

5. **ב"י:** מצאתי כתוב – יבם שלא רוצה לחלוץ ולא לייבם יטעוהו בכל מה שאפשר שתחלוץ לו, ותמחל לו כל ממון שיש בידו משל אחיו ואפילו בקניין, ותמסור קודם מודעא. ואחר שתחלוץ יגבו ממנו. **טעמו** – כיון שניתן להכותו (כדי שיחלוץ) כ"ש שניתן להפקיע ממנו כדי לקיים המצוה. **א. מרדכי** – ואם השלישו הממון ביד שלישי לתת לחולץ לא יכולה אח"כ לומר משטה הייתי.

1. אין מניחים ליבם

פת"ש: יבם שרגלו עקומה שא"א לחלוץ, ואין לו אחים אחרים שיחלצו, והם צעירים, האם מותר לייבם? **ת' שב יעקב** – אין לייבם כי יש חשש בזה 'כל שאינו עולה לחליצה אינו עולה לייבום'. אך יש להתיר ליבם לישא אישה אחרת על יבמתו. **אך כנסת יחזקאל** – אם שניהם רוצים אפשר לייבם. **כ"פ שבו"י** – וכן עשו הלכה למעשה. **כ"פ ישועות יעקב**. **כ"פ ב"מ** – אף האידנא אף שנקטעו שני רגליו ואף שיש לו אישה – חייב לייבם, ויתכן שאף כופים ליבם והברירה בידו אח"כ לגרשה בכל כורחה. **כ"ד חת"ס**.

אא"כ מכוונים לשם מצוה

ב"ש: מ"מ אין כופים ליבם (תו"ס).

2. יש לו אישה אחרת

ב"ש: כופין אותו – אפילו בשוטים (ב"י בשם מ"כ). **מ"מ יב"א** – ס"ל שאף שיש לו אישה אחרת יכול לייבם.

3. המנהג שאין כופין

שב יעקב: כ"פ מהר"א מזרחי, דברי ריבנות, מהר"ם מלובלין, ת' מהר"י בי רב. **כ"כ מהרי"ל** – לא מבעיא שלא לכופו בשוטים, אלא אף הרחקות של ר"ת (שלא לדבר עמו ולא לנהל מו"מ איתו) גם אין לעשות.

4. ואפשר לייבם

1. יבמות(לט:): אמר רב – אין כופין, כי אתו לקמיה דרב א"ל אם תרצו תחלצו ואם תרצו תייבמו.

אין כופין

• **רש"י** – אין כופין לחלוץ, ואם ירצו שניהם לייבם יכולים ליבם, ואין חוששים שאין מתכוונים למצוה.
• **ר"ת** – אין כופים לייבם, ואף ששניהם רוצים ליבם אין מניחים להם, אא"כ יודעים שמכוונים לשם מצוה, כגון שבאו לחלוץ ואמרו להם ב"ד 'אם תרצו לייבם' שאז מוכח שמתכוונים לשם מצוה.

2. ריב"ש: אף למ"ד מצוות ייבום קודמת, אם יש ליבם אישה מצוות חליצה קודמת.

ובסמ"ק – **מנדים** אותו עד שיחלוץ **ובהגמ"ר** (רבנו אביגדור הכהן) – כופין אותו לחלוץ. כ"כ מהרי"ק.

אך המרדכי (ראבי"ה) – אין כופין לחלוץ

3. כפייה לחלוץ

• **רש"י** – אם אמרה שאינה רוצה להתייבם והדברים ניכרים, אם יכולים להטעותו שיתנו לו כסף אם יחלוץ – מטעים אותו. ואם א"א כופים אותו לחלוץ בכל אמתלא שתיתן (פירוש אם' שאמתלא זו לא כופים בבעל לגרש בסימן קנד). **כ"פ הרמ"א בסעיף א' (א1.2).**

• **אבל ר"ת** – דווקא אמתלא שבבעלה כופים אותו לגרש (כמ"ש קנ"ד/ו) כופים אותו לחלוץ, שאל"כ אין כופים לחלוץ.

כ"פ הרמ"א בשם ו"א.

א. מ"מ פסק הרמ"א – שהמנהג כסברה ראשונה שאין כופים לחליצה כלל.

באור הגר"א: טעמו – כי ר"פ פסקו כחכמים שייבום קודם, ואף למאן דס"ל כאבא שאול פסקו שאין לכפות לחליצה, שחליצה מעושת פסולה.

4. תו"ס: אף לר"ת שאין כופים לחלוץ, ה"ד כשרוצה לייבם אבל אם אינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ כופים אותו לחלוץ. **כ"פ נמ"י.**

א. כ"פ תה"ד – מיהו דווקא שבאה היבמה מחמת

הט"ז: כתב המרדכי – דווקא אמרה לשליש במעמד שלושתם 'תן לו המעות אח שיחלוץ', שאז קנה אותם היבם במעמד שלושתם, והוי כבא לידו, אבל אם לא היה במעמד שלושתם – לעולם הם שלה. ולפ"ז ה"ה אם קבלה קניין או נשבעה לו ע"ז – חייבת לתת לו.

ת' נו"ב: יבמה קטלנית שמתו כבר שני בעליה, האם יכולה לכופ היבם לחלוץ? תשובה: אין יכולה לכופו לחלוץ, שהרי אף במקום שאסור ליבם אין כופין אף בבאה מחמת טענה (שרוצה שיהא לה ילד שיטפל בה לעת זקנתה), שהרי אף אם יחלוץ לא תינשא כיון שהיא קטלנית. אומנם לגוף הדבר ליבם אישה קטלנית אין איסור דשומר מצוה לא ידע דבר רע, וזה תלוי אם מצוות יבום קודמת.

5א. שלא ישלשו ביד שלישי

ב

1. יבמה שנדרה הנאה מיבמה:

בחיי בעלה, א. או שנדרה הנאה מכל היהודים - כופין אותו שיחלוץ לה. ואם נדרה לאחר מיתת בעלה - מבקשים ממנו שיחלוץ לה. וכן אם נתכוונה בנדרה אפילו בחיי בעלה, כדי שלא ייבם אותה - מבקשים ממנו שיחלוץ.

2. הגה: – *ק"ק*: היה יבמה כהן, והלכה ונתקדשה לאחר כדי שלא יוכל ליבמה - דינה כאלו נדרה הנאה ממנו. ומ"מ אין כופין אותו לחלוץ, הואיל והיא גרמה שאסורה לו. **א. וי"א** שאם רקקה לפני האחים או כדומה לזה, וגרמה שאסורה לייבם - אין לה דין מורדת הואיל וא"א לה לייבם מעכשיו (רשב"א אלף רמ"ז). **3. וכבר נתבאר בסמוך שכל חלוקים אלו למ"ד מצות ייבום קודם, אבל למ"ד מצות חליצה קודמת - אין לה דין מורדת כלל אם אינו רוצה ביבום.**

כ"פ הרמב"ם – ... או שנדרה הנאה מכל היהודים כופין אותו שיחלוץ לה. **צריך להשלים** *****

הר"ש בן הרשב"ץ: ואם מצאה פתח לנדרה מתייבמת, ול"א כיון שלא היתה ראויה ליבום בשעת נפילה שוב לא מתייבמת. וה"ה אם היה בעל מום בשעת נפילה ואח"כ נתרפא יכול לייבם. מ"מ אם היה נכפה בשעת נפילה ואמר נתרפא – לא מהני, כיון שנכפה הוא מום שבסתר וא"א להביא ראיה שנתרפא. **רשב"א:** שכיב מרע שגירש אשתו ויש ספק בגט, והיבם רוצה לעגנה (שלא רוצה לחלוץ בטענה שהיא מגורשת) – כופים אותו לחלוץ.

1. יבמות (קיא): משנה - הנודרת מיבמה:

בחיי בעלה – כופים אותו שיחלוץ. **לאחר מיתת בעלה** – מבקשים ממנו שיחלוץ. **ואם נתכוונה ליבם, אף בחיי בעולה רק מבקשים ממנו שיחלוץ.** **פרש"י:** בחיי בעלה – לא נתכוונה לפטור עצמה מהיבם, לאחר מיתת בעלה היה לה כעס על היבם ולכן נדרה.

א. שם (קיב): איבעיא להו – נטולה אני מהיהודים (שלא תבעל ליהודים), מהו ליבם. האם עולה על דעתה שימות בעלה ותיפול לפניו ליבום, או לא? **ר"ב אמר** – יבם אינו כבעל (ומותרת ליבם בלא הפרה). **ושמואל אמר** – הרי הוא כבעל (ואסורה לבים). ומסקינן הלכה כר"ב.

הרי"ף פירש: לא לעניין נדר קאמר אלא האם אסורה ליבם מפני שנדרה בחיי בעלה שכופין אותו לחלוץ לפי רב. ונ"מ שאינה מורדת.

2. והתקדשה לאחר

ב"ש(לבוש): דווקא ברקקה (א2). ס"ל לרשב"א שאין דינה כמורדת, שי"ל שלא ידעה שאם תירוק תיאסר ליבם. אבל אם התקדשה לאחר שידעה שתיאסר דינה כמורדת.

מ"מ אין כופין

ב"ש: המילה 'מ"מ' אין כופין אינה מובנת, ומהיכן למדנו שאין כופין 'מאחר' שהיא גרמה להאסר'.

והגר"א כתב – שתיבת ומ"מ היא ר"ת ומבקשים ממנו ואין כופין.

והספר ראש פינה – צ"ל 'ומ"ה' שאין כופין ופירוש ומשום הכי אין כופין אותו

א . אין לה דין מורדת (רשב"א)

ב"ש: מ"מ דעת מרן שדינה כמורדת כמ"ש בסתם (1). "מבקשים ממנו לחלוץ" שאם לא יחלוץ דינה כמורדת (כמ"ש ס"א) כיון שהיא גרמה להיאסר עליו. והרשב"א – חולק, כמ"ש הרמ"א כאן.

2 א. רשב"א: יבמה שחזרה וקיבלה מאמר גם מהאח האחר ואסרה על עצמה על שניהם או שרקקה דקי"ל דאסורה להתייבם – שוב לא כותבים עליה אגרת מרד, שהטעם לאגרת מרד שתחזור בה ותתייבם, וכאן כבר נאסרה להתייבם ואין טעם לאגרת מרד. והראיה אין לך גורמת להיאסר על בעלה יותר מזנות, ואין דינה כמורדת ולא הפסידה בלאותיה.

נמ"י – מיהו אין כופים אותו לגרשה אלא תשב עגונה כל ימיה מאחר שהיא גרמה לאיסור. וכ"ה בת' הרשב"א.

או"ז: מי שנתן עיניו באשת אחיו בחייו, אסור אח"כ ליבמה, וכופין לחלוץ (שהרי ברור שאינו מכוון למצוה).

1. כופין אותו שיחלוץ

ב"ש: כופים אף בשוטים, ואם אין ידוע מה היתה כוונתה מסתמא דעתה לאסור עצמה על היבם ואין כופים אותו לחלוץ

ג

1. יבמה שתבעה היבם לחלוץ, והיא אינה רוצה אלא לישאר עגונה - אין שומעין לה, אפילו היה היבם נשוי. א . (ודינה כמורדת, ונתבאר דינה סי' עז/ב,ג).

אותה לחלוץ.

1 א . ודינה כמורדת

ב"ש: ובטור והרמב"ם לא כתבו שהיא מורדת, מהרא"י וה"ה כתבו כן.

ואפילו רוצה להתייבם כיון שהוא רוצה לחלוץ והיא לא רוצה דינה כמורדת, כיון שהדבר תלוי בו לחלוץ או ליבם.

דינה כמורדת

כרם שלמה (ת' ח"צ): מה שכופין לחליצה לטובתה שלא תישאר עגונה, אבל אם רוצה לעגנה וגם היא אינה מקפידה – אנן לא איכפת לן. כ"כ חת"ס – אין חיוב, אבל ולפי הזוהר טוב לחלוץ והוא גמ"ח לנפטר.

0. כתובות(סד): אמר שמואל – אין כותבים אגרת מרד על השומרת יבם. **מתיב' –** אחת לי ארוסה ואפילו שומרת יבם כותבים אגרת מרד?

... אידי ואידי מיירי שתבע הוא, כאן שתבע לחלוץ – כותבים אגרת מרד, תבע ליבם – אין כותבים. **למסקנה:** אידי ואידי שתבע ליבם, ול"ק כאן כמשנה ראשונה שמתכוונים למצוה לכן כותבים אגרת מרד אם היא לא רוצה, וכאן כמשנה אחרונה (שלא מתכוונים למצוה) אין כותבים אגרת מרד.

1. אם תובע לחלוץ האם כופים אותה

רמב"ם - יבמה שתבעה היבם לחלוץ, והיא אינה רוצה אלא לישאר עגונה - אין שומעין לה, **ה"ה:** טעמו – אף שלמסקנה קי"ל כמשנה ראשונה (שמצוות יבום קודמת), מ"מ כשהוא תובע לחלוץ נזקקים לו.

ה"ה(קצת מפרשים) – חולקים, כיון שמצוות יבום קודמת אם תבע לחלוץ והיא רוצה להתייבם אין כופים

17

1. כל יבמה שדינה שתחלוץ ולא תתייבם - הרי זו נוטלת כתובתה.
 - א. (ושמין לה בגדים כמו לאלמנה) (ריב"ש סי' ש"כ).
2. וכן אם היה יבמה מוכת שחין או שאר מומי אנשים שנתבארו בסימן קנ"ד - חולץ לה ונוטלת כתובתה.
 - א. ואפילו היו המומין ההם בבעלה, יכולה היא לומר: 'לא אחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל'.
3. הגה: וה"ה למ"ד מצות חליצה קודמת, אע"פ שאין כופין אותו לחלוץ - צריך ליתן לה כתובתה מיד, שהרי דינה כחלוצה (תשובת ר"ד כהן).

2. יבמות (ד.): מניין ליבמה שנפלה לפני מוכה

שכין שאין חוסמין אותה (לא סותמים טענותיה אלא כופין לחלוץ)? שנאמר 'לא תחסום שור בדישו' וסמך ליה 'כי ישבו אחים יחדיו'.
כ"פ הרמב"ם.

א. כתובות (עז.): משנה - מעשה בצידון בברסי אחד שמת והיה לו אח ברסי, אמרו חכמים, יכולה היא שתאמר, לא אחיך הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל.

1. יבמות (פה.): בעו מיניה בני בירי מרב ששת -

איסור שניה לבעל (שאין לה כתובה) ואינה שניה ליבם, יש לה כתובה?

א"ר ששת - כתובתה על נכסי בעלה הראשון, ואם אין לו תקנו לה משני. ואם היתה שניה לבעל אף מיבם אין לה.

הגר"א - מזה שלא שאלה הגמרא הפוך, שניה ליבם ולא לבעל, משמע שבכה"ג (אף שלא יכולה להתייבם אלא לחלוץ) יש לה כתובה, כיון שלא עברה על איסור.

צה"ה: ועפ"ז פסק הרמב"ם - כל יבמה שדינה שתחלוץ ולא תתייבם - הרי זו נוטלת כתובתה.

21

1. הגה: וכל זה מדינא, אבל הקהילות תקנו תקנה אם יתרצו היבם והיבמה בחליצה, יחלוקו כל הנכסים שהניח, אפילו אין מגיע החצי לכדי כתובתה, א. ומנכין לה מחלקה כל מה שבזבזה בחיי בעלה, וצריכה לישבע, אם לא שהתפשרו עצמם בלא שבועה. ב. ומה שנתן הוא במתנת שכיב מרע, אין מנכין לה מחלקה כלום (מרדכי פרק החולץ).
2. ואותו החצי שמגיע לחלק יורשי הבעל - נוטל החולץ, ואין לאב ולא לשאר אחין חלק בו. ואפילו תפסו - מוציאים מידן, דעיקר התקנה היתה כדי שיתרצו בחליצה, ולכן החולץ עיקר בזה (תה"ד סימן ר"כ).
3. ואפילו אם רוצין שאר האחין לחלוק עם גדול האחין, ואומרים שהם רוצים לחלוץ - אין שומעין להם אם גדול האחין רוצה לחלוץ.
4. וכל זה שאין מגיעין חצי הנכסים לכדי כתובתה - דודאי אינה נוטלת יותר מכדי כתובתה (תקנות שו"ם).
5. מהר"ם סד"א: ויש דעות אחרות בענין תקנות הקהילות. על כן נוהגין להתפשר ביניהם. ואפילו יש לה שטר חליצה מן האחין (שמחייבים לחלוץ לה) - צריכה להתפשר עימהם בממון, אם לא שפירשו בהדיא לחלוץ לה בחנם.

שחולקים הממון שהניח המת בין היבמה ליבמים.
א. ומנכים מחלקה מה שבזבזה מנכסי בעלה,

1. מרדכי: אם ירצו שניהם בחליצה תקנו בקהילות

5. שטר חליצה מן האחים

ב"ש: ואם אח"כ אומר שרוצה לייבם אין כופים אותו לחלוץ, שמא מצוות ייבום קודמת ונמצא מתנה עמ"ש בתורה. וכ"ה בת' מהרשד"ם.
מ"מ יכולים לעשות הרחקות של ר"ת שלא לדבר עמו ולא לנהל אותו מו"מ רק שלא יאמרו שזה בגלל שלא חלץ.

שיחלוץ לה בחינם

ב"ש: אם לא כתב כן כוונתו שיחלוץ לפי תקנת הקהילות (לחלוק בחצי כתובתה).

ב"ש: מצוות יבום אף שרוצה ליבם ולגרש מיד, אף שלא יכולה להתעבר מביאה ראשונה (יבמה מאירוסין) מ"מ כיון שראוה לקיים שם לאחיו, לאפוקי איילונית.

שב יעקב: אישה הזקוקה לחליצה ויש לה שטר חליצה מכל האחים, והאח הגדול דוחה אותה לשאר אחים שהם גרים במדינת הים – אין יכול לדחותה.

ב. מ"מ מה שנתן לה בעלה במתנת שכיב מרע אין מנכים מחלה.

וטעם תקנת הקהילות כדי שלא יעגן אותה, שפעמים הוא חפץ ליבם והיא לא רוצה, ואין בידנו לכפותו לחלוץ, וגם לא רצו לפסוק דינה כמורדת (שלא רוצה להתייבם) כיון שלפי התו"ס חליצה קודמת, לכן תקנו לחלוק עמה בכל הנכסים.

2. תה"ד – כשחולקים הממון נוטל החולץ חצי הממון ולא האב ושאר היבמים, ואפילו תפסו מוצאים מהם.

1. יחלקו כל הנכסים

באה"ט: ת' שארית יוסף – ואין חולקים אלא שיעור כתובה ונצ"ב, שבזה אין לאב ולאחים אחרים חלק, ונכסי מלוג היא נוטלת הכל.

והמותר – אם יש אב הוא נוטל ואם לאו חולקים כל האחים בשווה.

ואם בכל זאת לא נתרצה לחלוץ, האישה צריכה להתפשר עמו בחצי שלה, ולא יתפשרו משאר מכסי המת, דילמא יפסידו שאר האחים.

ה

נאמ"ס: נולדו בה מומין כשהיא שומרת יבם, אם אינו רוצה ליבם - חולץ לה ונותן לה כתובה.

'נסתחפה שדך' והיה חייב לתת לה כתובתה. ה"ה ביבם שהרי הוא עומד במקום הבעל.
וקמ"ל שאף שנולדו בה מומים בעודה שומרת יבם הוא אמינא כיון שעדיין לא יבם אינה יכולה לומר 'נסתחפה שדך', קמ"ל דלא גרעה מארוסה (ומקבלת כתובה).

האר הגולה: כמו ב (ק"ז/ח) אישה שנולדו בה מומים אחר שנתארסה.

פירש הפרישה – פשוט שאם נולדו בה מומים תחת בעלה שחייב היבם בכתובה, שהרי יכלה לומר לבעלה

איזה מהם קודם או חליצה או יבום

קסה

כמורדת (רמב"ם).
וי"א שמצות חליצה קודמת (כאבא שאול שם).
כ"פ רש"י רא"ש ור"ת. **כ"פ** המחבר בשם וי"א.
הגה: ולכן אין דין מורדת אם אינה רוצה להתייבם

1א: מצות יבום קודמת לחליצה (יבמות לט:).
כ"פ הרי"ף, רמב"ם והריב"ש – הלכה כחכמים.
ולכן אם אינה רוצה להתייבם בלא שום טענה דינה

אחרת.

כנסת יחזקאל – יש להתיר ליבם.

כ"כ שב"י, ישועות יעקב, ב"מ וחת"ס.

הגה: ויזהרו לא לשלש המעות ביד השליש (מרדכי).

הט"ז (מרדכי): דווקא שאמרה לשליש במעמד שלושתם 'תן לו המעות אחר שיחלוץ', שאל"כ לא קנה (ואפשר להטעותו).

ב: יבמה שנדרה הנאה מהיבם (יבמות קיא: קיב).

אם נדרה בח"י בעלה או שנדרה מכל היהודים – כופין היבם לחלוץ.

אם נדרה אח רמות בעלה – מבקשים ממנו לחלוץ.

הגה: היה יבמה כהן והלכה ונתקדשה לאחר כדי שתאסר לבים – אין כופים שיחלוץ (רשב"א).

ג: כשתבע היבם לחלוץ והיא אינה רוצה – הוי מורדת (כתובה סד).

ד: יבמה שדינה לחלוץ ה"ז נוטלת כתובתה (כדין גרושה). היה יבמה מוכה שכן חולץ ונוטלת כתובתה (יבמות ד).

הגה: ה"ה למ"ד מצוות חליצה קודמת, אף שאין כופין לחלוץ נוטלת כתובתה (רד"ך).

ד: הגה: תקנות הקהילות כשמתרצים לחוץ שחולקים הנכסים, אף שלא תקבל כדי כתובתה (מרדכי).

וכשחולקים הממון, החולץ נוטל החצי ולא האב, שהתקנה היתה שיתרצה לחלוץ (תה"ד).

ה: נולדו בה מומים כשהיא שומרת יבם והיבם אינו רוצה ליבם – חולץ ונותן לה כתובה (רמב"ם).

(ר"ת).

ואין כופים אותו לחלוץ אלא מטעים אותו (רש"י לאפוקי ר"ת).

• ב"ש: יש פעמים שאף כופים בשוטים לחלוץ (רש"י הרא"ש):

א. כשמתכוונים ודאי למצוה – מניחים אותם להתייבם.

ב. כשאין ידוע כוונתם – כופים לחלוץ במילים.

ג. כשידוע שאין כוונתם למצוה – אף כופים בשוטים לחלוץ.

מ"מ המנהג שלא לכופ שמא הלכה כר"ף שמצוות ייבום קודמת. כ"כ שב יעקב מהריב"ל.

א: הגה: אף ששניהם רוצים ליבם אין מניחים להם אא"כ ניכר שמתכוונים למצוה.

המקור: יבמות(לט): אמר רב – אין כופים :

רש"י – אין כופים לחלוץ אם שניהם רוצים ליבם

ר"ת – אין כופים ליבם, ואף ששניהם רוצים אין מניחים ליבם אא"כ יודעין שמתכוונים למצוה.

הגה: וי"א שאם יש לו כבר אישה כופין לחלוץ (ריב"ש).

הגה: לכפות לחלוץ

רש"י – אם א"א להטעות כופין.

ר"ת – אין כופים (אא"כ בדוגמא שכופים הבעל לגרש אשתו).

ר"ת: אף לר"ת שאין כופים ה"מ כשרוצה ליבם, אבל כשאינו רוצה לא ליבם ולא לחלוץ – כופים אותו לחלוץ

הגה: מיהו אם אפשר להטעותו שיקבל ממון עדיף מלכות (ב"י).

• כשא"א ליבם (רגלו עקומה, נקטעו רגליו) האם יכול יבם?

ת' שב יעקב – אין ליבם, אין יש להתיר לו לישא אישה

סימן קסו: מצות יבום שתלך היבמה אחר היבם, ושיקדשנה, ואם כינס בביאה באיזו ביאה היא נקנית.

ובו ט סעיפים (יבמות: כ"ד, לח, לט, נב, נג, נד, נו. קידושין: מד. סנהדרין: לא).

1. היבמה הולכת אחר היבם למקום שהוא שם, וב"ד נותנים לו עצה

א

ההוגנת לשנים, אם לייבם אם לחלוץ.

א. הגה: ודוקא שהיבם במקום דירתו, והוא במקום ב"ד, אבל אם הלך למקום אחר, אין כופין היבמה לילך אחריו (נ"י סוף פרק זה בורר).
ב. וכן אם הוא דר בין העובדי כוכבים או בין הדיוטות שאין יודעין סדר חליצה - אין לדיינין לילך אחריו, אלא כופין אותו לילך למקום וועד, ויפטור יבמתו (הגהות אלפסי פ' מצות חליצה).

ובת' שיבת ציון: דבר זה עומד בספק (כיון שיש מחלוקת).

ובפרט שבת' מהריב"ל – מפקפק בסיום דברי נמ"י שהוא חייב ללכת אחריה. ולכן גם הרמ"א לא כתב סיום דברי הנמ"י.

ולכן היא לא חייבת ללכת אחריו לעיר האחרת ואין דינה כמורדת, אבל גם הוא לא חייב ללכת אחריה (שארין כופים אותו).

מקור ברנך: ואם הלך למקום אחר ע"ד להשתקע שם ונתעכב יב"ח אבל עדיין לא העביר דירתו – היבמה ההולכת לאותו מקום שנתעכב יב"ח.

רשד"ם: ואם הזמינו היבם לבוא לעיר היבמה לחלוץ חייבים לשלם לו הוצאתיו ושכר טרחו, אא"כ פירשו לו ע"מ שאין.

למקום שהוא שם

ת' שיבת ציון: כל הדין שהיבמה הולכת לעיר היבם דווקא שלא הגיעו להסכמה, אבל אם הסכימו שניהם בעיר שלה – אין מקום לדינים אלו. וכן המנהג לסכם בניהם. ואף שהמהרש"ל – הקפיד דווקא בעיר שלו, מ"מ ר"פ חלקו עליו (שאילתות ר' אחאי, ספר הישר לר"ת, ת' ב"ח החדשות).

1. סנהדרין(לא): היבמה הולכת אחר היבם להתירה.

עד כמה? א"ר אמי – אפילו מטבריה לציפורי. מאי קרא? 'וקראו לו זקני עירו' ולא זקני עירה.

פירש נמ"י: אפילו מטבריה לציפורי – אפילו שבטבריה היו כמה בתי דינים חשובים וביציפורי לא היו ב"ד חשובים, אפ"ה היבמה הולכת לציפורי. כן פירש שהטור.

א. נמ"י(הרא"ה): דווקא שמקום דירתו בציפורי, אבל אם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופים אותו לבוא אחריה, שלא נקראו זקני עירו אלא במקום דירתו. וכ"מ מהירושלמי.

1. הולכת אחר היבם

ת' הרדב"ז: אפילו מא"י לחו"ל.

א. אין כופים (נמ"י)

וסיים הנמ"י – אלא כופים אותו לבוא אחריה.

וישנה מחלקות בדעת הנמ"י – אם היו גרים בשני עיירות והלך היבם לעיר שלישית

דעת הב"ש – מוכרח היבם לבוא לעיר שלה (בכל גוונא הולך אחריה אף שהיו דרים בשתי עיירות).

דעת הרדב"ז – שניהם ילכו לעיר שהיה דר מתחילה (ודוקא אם היו גרים מתחילה בעיר אחרת חייב לבוא אחריה).

ב

1. מן התורה אין צריך לקדשה, אלא בא עליה. א. וחכמים תקנו שלא יבא עליה עד שיקדשנה בפני עדים, בכסף או בשטר, והוא נקרא מאמר. ב. הגה - ואם קדשה בשטר, נמי מקרי מאמר (ה"ה).

2. ואפילו נתן לה פרוטה ואמר לה: 'הרי את מקודשת לי בזו ובקדושי אחי' - הרי זו מקודשת, דהוי כמלוה ופרוטה (ריב"ש סימן קס"ג).

3. נדב"ר: וצריכה גם כן חופה אחר קדושין, כמו שאר אשה.

4. ריב"ש: ויכול לעשות מאמר על ידי שליח, כמו בשאר קדושין.

5. ואם בא עליה בלא מאמר - קנה, ואין צריך לחזור ולקדש, ומכין אותו מכת מרדות.

א. (*גיטות*: ודוקא שבא עליה בפני עדים).

1 א. והוא הנקרא מאמר

הגהות והערות: מאמר – כיון שקידושין צריכה אמירה ולא בשתקה, ולא כמו בביאה.

ב"מ: שומרת יבם שזינתה מותרת ליבם, ואם זינת אחר מאמר מחלוקת תו"ס*הראב"ד אם מותרת ליבם.

שיקדשנה בפני עדים

ב"ש: וא"ל – "התקדשי לי במאמר יבמין".

ואף שנותן לה כסף לא הוי קידושין גמורים רק לאחר ביאה, ואם רצה לפוטרה לפני ביאה צריכה גט – חליצה.

ב"ש: עשה מאמר בעדים והייחוד בלא עדים.

שליטי גיבורים – לא נגמר הקניין וצריכה גט – חליצה.
הרמ"א – אם עשה מאמר בעדים, בייחוד א"צ עדים, ודוקא כשעושה ייחוד בלא מאמר צריך עדים.

וליתא לדברי הרמ"א.

וב"מ – לא משמע כן בשליטי גיבורים. ואדרבה מהתו"ס(קידושין יב: ד"ה משום פריצותא) משמע דלא בעי עדים על הביאה. ונעלם ממנו דברי התו"ס.

1. יבמות(נב.): אם בעל היבם – קנה.

רמב"ם – שמן התורה א"צ לקדשה שאישה הקנו לו מהשמים.

א. **(שם):** אר"ה – מצוות ייבום (לכתחילה) מקדש ואח"כ בועל.

כ"פ הטור – כחמים תקנו שלא יבוא עליה עד שיקדשנה קידושים גמורים בפני עדים בשווה פרוטה, וזה הנקרא מאמר.

ב. **(שם(נד.)):** גם בשטר אפשר לעשות מאמר כמו בקידושין דעלמא. כ"פ ה"ה.

2. **ריב"ש:** ואם קידשה שא"ל 'הרי את מקודשת לי בקידושי אחי', ולא נתן פרוטה – לא מקודשת דהוי מקדש במלוה. מ"מ אם גם נתן פרוטה הוי מקדש במלוה ופרוטה ומקודשת, שדעתה על הפרוטה.

5. **(שם):** אם בעל בלא מאמר קנה – ולוקה מכת מרדות כמו מי שמקדש בביאה.

אין עושין בה מאמר, אלא מדעתה. וקטנה שנתאלמנה מהאירוסין - אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה.

וקטנה שנתאלמנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה.

פרש"י: מהאירוסין – שרשות אביה עליה כל שלא השיאה.

קידושין(מד.): תניא – העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה:
רבי אומר – קנה. ויחכא – לא קנה.

כותב לה כתובה, ואין נכסי היבם משועבדים לה, שכתובתה על נכסי בעלה הראשון. ואם אין לראשון נכסים - כתובתה על נכסי היבם.

הראשון ואי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

נכסי בעלה הראשון

ב"ש: ולעניין מזונות מהיבם – ניזונת אף לאחר מותו (תו"ס והרא"ש).

וכן היבם אוכל פירות וחייב בפדיונה (הר"ן).

יבמות(לח.): כתובתה על נכסי בעלה הראשון. וטעמו (שם לט.): שמן המשים הקנו לו אישה, ואם אין לבעלה הראשון כתובתה על נכסי היבם.

פרש"י: מן המשים הקנו לו – ואין נכסיו משתעבדים לכתובה ויכול למכור בכל עת שירצה.

שם(נב.): אמר אב"י – כתובת יבמין כיצד כתב לה: "אנא פלוני בר פלוני קבילית ית פלונית יבמתי עלי לזון ולפרנסה כראוי", ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה

ה

נולד לו בן ממנה - א"צ לקרותו על שם אחיו המת.

נאמר כאן 'יקום על שם אחיו', ונאמר להלן 'על שם אחיהם יקראו בנחלתם', מה להלן לנחלה אף כאן לנחלה.

יבמות(כד.): "יקום על שם אחיו המת" – לנחלה. אתה אומר לנחלה או אינו אלא לשם, יוסף קוראים לו יוסף?

ו

1. יבמות(ק:) כתובת יבמים צריכה שרטוט, מפני הפסוקים שכותבים

בה. א. (ועיין בטור סי' זה טופס הכתובה).

ליכי, כדהוו כתיבי בכתובה דכתב לך בעלך קדמאה. ועלי מזוניי וכסותיי וסיפוקיי ומיעל עליי כאורח כל ארעא וצביאת פלונית בת פלוני דנא ואתיבמת לפלוני בר פלוני יבמה כדי לאוקמי שמה בישראל כדכתיב "והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת".

ודא נדוניה דהנעלת ליה מבי אבואה כך וכך, וצבי הוא ואוסיף לה מדיליה כך וכך, וקבל עלוהי פלוני דנא אחריות תוספת כתובה דנא עלוהי ועל ירתוהי בתריה מקרקעי ומטלטלי ואפילו מן גלימא דעל כתפיה.

1א. טופס כתובת יבמים

ביום פלוני כך כך לשנת פלוני וכו' איך פלוני בר פלוני אתא קדמנא וכך אמר לנא: אחי דמן אבא שכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק, ובר וברת מורית ומחסין ומוקים שמא בישראל לא שבק. ושבק הדא אתתא דשמה פלונית בת פלוני דממתא פלונית דהות נסיבא ליה וחזי לי מן דאורייתא לייבומה כדכתיב בספר אורייתא דמשה "יבמה יבא עליה". ואנא אפלח ואזון ואפרנס יתיכי כהלכות גוברין יהודאין דפלחין ומוקרינן וזנין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון בקושטא ויהיבנא ליכי כסף עשרין וחמשה זוזי דחזו

ז

1. הבא על יבמתו, בין בשוגג, בין לשום זנות, בין שאנסוהו עובדי

כוכבים והדביקוהו ביבמתו בעל כרחו א. ע"י קושי, בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או אנוסה, בין שהיתה היא מזידה והוא שוגג או אנוס, בין שהיא ערה או ישנה - קנה, אפילו בהעראה.

1. יבמות(נג:) משנה - הבא על יבמתו בין

בשוגג בין במזיד בין באנוס בין ברצון אפילו הוא שוגג והיא מזידה הוא מזיד והיא שוגגת הוא אנוס והיא לא אנוסה היא אנוסה והוא לא אנוס אחד המערה ואחד הגומר – קנה. ולא חילק בין ביאה לביאה.

פרש"י: בשוגג – שחשב שאתה היא.

קנה – זכה בנחלה וצריך להוציאה רק בגט.

א. **גמ':** אנוס ה"ד? אם אנסוהו גויים ובא עליה, הרי אין קושי שלא לדעת (ולא מקרי אנוס) וקנה? אלא ... /ולכן פסק התוס' – ואין יבמה נקנית אלא אם בא עליה בקישוי.

1. בין לשם זנות

ב"ש: אף למ"ד חליצה קודמת כאבא שאול שהכונס לשם נוי כאילו פוגע בערווה, מ"מ בדיעבד קנה.

כ"כ נמ"י – אבא שאול אסר מדרבנן לייבם אבל מדאורייתא אין איסור ולכן דיעבד קנה.

מיהו אף למ"ד שאסור מהתורה לשם נוי מ"מ בדיעבד קנה.

אפילו בהעראה

לילד משא"כ בלא כדרכה.

ב"ש: תו"ס – אף שלא כדרכה קנה, ואף דכתיב 'להקים שם לאחיו', הפסוק בא למעט אל איילונית שלא ראוי

ח

1. בד"א, כשנתכוין לשם ביאה בעלמא, א. ואפילו לא נתכוין אלא לביאת בהמה.

2. אבל אם לא נתכוין לשם ביאה כלל, כגון: א. שהוא ישן ב. או שיכור (כלוט) שאינו מכיר כלום, ג. או שנתכוין להטיח בכותל והטיח ביבמתו, ד. או שנתקשה לאשתו ונפל מן הגג ונתקע ביבמתו – לא קנה. ה. וכן אם הדביקוהו ביבמתו בלא קישוי, אלא באבר מת - לא קנה.

ה. תו"ס: יבמה אינה נקנית רק בביאה של קישוי אבל באיבר מת לא קונה.
ב. רמב"ם: לכן השיכור (כלוט) שאינו מכיר כלום לא קנה.

1. ב. שהוא ישן

ב"ש: הכל תלוי בכוונתו, אם כוונתו לשם ביאה אף שהיא אין כוונתה – קנה.

אבר מת לא קנה

ב"ש: אף למ"ד בעריות חייב אף באבר מת! שאני יבמה דבעינן ביאה דרך הקמת שם. וגרע מביאה שלא כדרכה.

1. יבמות(נג:): א"ר יהודה - ישן לא קנה עד שיתכוון לשם ביאה.

א. אמר רבא – נתכוון להטיח בבהמתו והטיח ביבמתו קנה דהא מתכוון לשם ביאה בעולם.

2. אבל נתכוון להטיח בכותל והשטיח ביבמתו – לא קנה.

(שם): אנוס (שקונה בימתו) ה"ד?

אילמא אנסוהו גויים ובא עליה, הרי אין אנוס בעורה, שאין קישוי אלא לדעת (ולא מקרי אנוס)?

א. אלא בישן, והאר"י ישן לא קנה.

ד. אלא בנתקע, והאמר רבה – נפל מן הגג ונתקע ביבמתו לא קנה.

אלא נתכוון לאשתו ותקפתו יבמתו ובא עליה (דזה מקרי אנוס שקנה).

ט

1. בד"א א. שביאת שוגג קנה, ביבמתו שנפלה לו מן הנשואין. אבל אם נפלה לו מהאירוסין: ב. י"א - שלא קנה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה. ג. ויש מי שאומר - דה"ה להעראה.

2. (י"א שהבא על יבמתו צריך לברך: אשר קדשנו במצותיו וציונו על ביאת יבמה) (טור בשם העיטור):

רב אמר – אוכלת שהרי ריבתה התורה ביאת שוגג כמזיד.

ושמואל אמר – מה שריבתה התורה דווקא להיות כמו הבעל אבל לא יותר מהבעל, והרי בארוסה אף אצל הבעל לא אוכלת.

ר"א ד: מן האירוסין לכו"ע לא אכלה שהרי אף אצל הבעל לא אכלה, כי פליגי מן הנישואין:

רב אמר – אוכלת, שהרי ריבתה התורה ביאת שוגג כמזיד.

1. יבמות(נו:): א' המערה ואחד הגומר ביאתו – קנה. מאי קנה?

רב אמר – קנה הכל. **ושמואל** אמר – לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה: לירש נכסי אחיו ולפוטרה מייבום [אבל לא ליורשה ולטמא לה ולהפר נדרה ולאכול בתרומה].

מן הנישואין לכו"ע אף אוכלת תרומה, כיון שגם אצל בעלה אכלה. כי פליגי מן האירוסין:

2. בעה"ט: כתב הרב המחבר – הכונס את יבמתו (פירוש שבא עליה) מברך 'אשר קדשנו... על בעילת יבמה' ככל המצוות.
ולא נראה – שכל מצווה התלויה באחר לא מברך עובר לעשייתו (שמא לא יצא לפועל).

1. ב. י"א שלא קנה

ב"ש: ככתב בשם י"א לפי שבב"י דייק מהרמב"ם שקנה לכל חוץ מאכילת תרומה, ולכן כתב בשם י"א כיון דס"ל כהרמב"ם.

2. צריך לברך

ב"ש: והעיסור עצמו ככתב שיברך אחר הביאה דחיישינן שמא תחזור בה והוי ברכה לבטלה.

ושמואל אמר – אינה אוכלת, מה שריבתה התורה לדברים האמורים בפרשה ולא שאר דברים.

רי"ף והרא"ש: הלכה כ"ד.

ב. מה לא קונה מאירוסין:

תו"ס והרא"ש: לא אוכלת בתורה – ה"ה שלא יורשה ולא מטמא לה ולא מפר נדריה.

ומהרמב"ם משמע – שחולקים רק לעניין אכילת תרומה אבל לשאר דברים קונה.

והמחבר פסק בשם י"א כדעת התו"ס והרא"ש.

באיזה ביאה לא קונה מהאירוסים?

א. תו"ס: א' המערה וא' הומר קונה – ל"ד, אלא המחלוקת בביאת שוגג, אבל בהעראה לכו"ע קונה.

ג. מירושלמי משמע – שחולקים גם בהעראה.

קסו

מצות יבום שתלך היבמה אחר היבם, ושיקדשנה, ואם כינס בביאה באיזו ביאה היא נקנית:

ד: כתובה על נכסי בעלה הראשון (ואין נכסי היבם משתעבדים), ואם אין לראשון כתובה על נכסי היבם (יבמות לח.).

ה: נולד לה בן א"צ לקרותו ע"ש בעלה שמת (יבמות כ"ד.).

ו: הבא על יבמתו בין שוגג בין מזיד או אנוס, בין גמר ביאתו או רק העראה – קנה (יבמות נג:).

ז: אם לא נתכוון לשם ביאה כלל, כגון: ישן, שיכור או נתכוון להטיח בכותל – לא קנה (שם).

טו: ביאת שוגג שקונה דווקא שנפלה לו מהנישואין, אבל נפלה מהאירוסין לא קנה ליורשה ולטמא לה ולהפר נדריה (יבמות נו. כא"ד).

הגה: הבא על יבמתו צריך לברך (העיסור).

א: היבמה הולכת למקום היבם לחלוץ (סנהדרין לא:).

הגה: ודוקא במקום דירתו אבל הלך למקום אחר אין כופים היבמה לילך אחריו (נמ"י במ שהרא"ה).

ודוקא שבמקומו יש ב"ד הבקיאם בחליצה (הג אלפסי).
• **רשד"ם:** הזמינו היבם למקום היבמה צריך לשלם לו הוצאותיו ושכר טרחה.

ת' שיבת ציון: דווקא שאל הסכימו בניהם לאיזה מקום ילכו, אבל הסכימו אין קפידא למקום.

ב: בעל בלא מאמר קנה מ"מ תקנו חכמים שיקדש תחילה (יבמות נב.).

הגה: אף שקידשה בפרוטה מקודשת (ריב"ש).

וצריכה גם חופה אחר הקידושין (הגמ"ר).

מרו: בעל בלא מאמר קונה ולוקה (שם).

ג: אין עושה מאמר אלא מדעתה (קידושין מד.).

סימן קסז: דין יבם קטן וחליצתו וכן קטנה.

ובו ו' סעיפים (יבמות : צו, קא, קה, קי, קיב. נידה : מד, מה.)

דין הקטן:

1. קטן פחות מבן תשעה - אין ביאתו כלום. ומבן תשע שנים ויום אחד ואילך - ביאתו קונה ביבמתו כמאמר בגדול (ואחר יג"ל ביאתו מהתורה).

2. ובאשה דעלמא - אינו קונה כלל. לפיכך נשא אשה ומת - פטורה מהחליצה ומהייבום.

1. נידה(מה): בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדל.

גמ': לכשיגדל מספיק גט (בלא חליצה), והתניא – עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול שצריכה גט¹ חליצה? ה"ק כשיגדל יבעל ויתן גט.

פרש"י: כמאמר בגדול – מ"מ זוכה בנכסי אחיו.

2. יבמות(צו): משנה – קטן בן ט¹ שנשא אישה ומת - ה"ז פטורה מהייבום.

פרש"י: פטורה – אף שביאתו ביאה, מ"מ קידושין אינם קידושין ואין קניין בקטן כלום עד שיביא ב' שערות. אבל ביבמה הואיל וזקוקה לו דינו כמאמר.

2. נשא אישה ומת

ב"מ: דווקא שמת קודם י"ג, אבל מת אחר י"ג לא נפטרה.

- ואפילו נבדק קודם ולא נמצאו לו ב' שערות חיישין שמא נשרו.

- אפילו יש ספק שנבעלה לא מתירים מכוח ס"ס. (שמא לא נבעלה ושמא עדיין לא הביא ב' שערות), כיון שהספקות חלשות.

דשמא לא נבעלה - לא הוי ספק כלל, דודאי נבעלה ושמא לא הביא ב' שערות – הוא נגד חזקה דרבא שאחר י"ג חזקה שמביא ב' שערות.

1

1. בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו - אינו יכול לפטרה בגט, עד שיגדיל ויבא עליה אח"כ. ואם לא בא עליה אח"כ, ובא להוציאה - צריכה גט וחליצה.

2. ואם בא עליה כשהוא קטן, ומת קודם שהגדיל, או מת אחר שהגדיל אבל לא בא עליה משתגדיל - חולצת ולא מתייבמת.

3. ואם משהגדיל נשא אחרת, ולא בא על היבמה משהגדיל - שתיהן חולצות ולא מתייבמות.

ראשונה וחלה עליה זיקת שניה, ותנן (לא:): מי שהיה עליה זיקת יבם א' ולא זיקת שני יבמים (שפטורה מיבום).

3. (שם): בן ט¹ שבא על יבמתו ומשגדל נשא אישה נוספת, ומת:

אם לא בא על הראשונה משהגדיל – הראשונה חולצת ולא מתייבמת (כמו ב' 2). והשניה (שנשאה כשהיה גדול) – חולצת או מתייבמת.

גמ': שניה חולצת או מתייבמת – ויעשו ביאת בן ט¹ כמאמר בגדול (ואז הוי בעלת זיקת שני יבמים) ותדחה הצרה (אשתו השניה) מייבום?
[פירוש: כיון שהראשונה הוי בעלת זיקת שני יבמים, שלא יכולה להתייבם, גם צרתה תדחה מייבום].

רב אמר – לא עשו ביאת ט¹ כמאמר בגדול.
ושמואל ור' יוחנן – עשו, ותנאי היא (ולכן באמת השניה רק חולצת ולא מתייבמת).

1. נידה(מה): בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדל.

גמ': לכשיגדל מספיק גט (בלא חליצה), והתניא – עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול שצריכה גט¹ חליצה? ה"ק כשיגדל יבעל ויתן גט.

פרש"י: קנאה – זוכה במכסי אחיו, אע"פ שאין קניין לקטן הרי קוניה לו ועומדת.

גט עד שיגדל – אם בא לגרשה. שקידושי אחי המת קידושין גמורים וגירושין של זה שאין גירושין לפי שאינו בן דעת.

וחליצה לזיקתו – שאין קידושין גמורים ביבמה להיות אשתו לצאת בגט בלא חליצה.

כשיגדל ויבעל – ואז הוי אשתו שיוצאת בגט.

2. יבמות(צו): משנה – בן ט¹ שבא על יבמתו ומת – חולצת ולא מתייבמת.

פרש"י: חולצת ולא מתייבמת – כיון שיש עליה זיקת שני יבמים. שבמאמר זה לא יצאת מזיקת נפילה

ב"ש: טעמו (שם צו): כיון שביאת קטן כמאמר, א"כ עדיין נשאר עליה זיקה ראשונה והוי אשת שני יבמים ואסורה מדרבנן להתייבם.

הרי"ף: הלכה כשמואל ולכן שתיהן חולצת ולא מתייבמת. כ"פ רמב"ם והרא"ש.

2. חולצת ולא מתייבמת

ג

1. קטן אינו חולץ, עד שיהיה בן י"ג שנה ויום א' ויבדקוהו אז וימצאוהו שהביא שתי שערות. א. אבל אם היו לו שתי שערות קודם שהגדיל, אינו נחשב גדול על ידם, אא"כ יביא שתי שערות אחרות אחר שהגדיל. ב. ומכל מקום אם מוצאים לו שתי שערות אחר שהגדיל - לא חיישינן שמא אלו היו בו מקודם.

וטעמו שם(מח): - רש"א אף תוך הפרק נשים בודקות אותה (אם הביאה סימנים לעניין חליצה), שאם ימצאו אותם שערות אחר הזמן הם שומא. ונאמנת אישה להחמיר ולא להקל.

ב. רמב"ם: כשמוצאים לה שערות אחר הזמן - מחזיקין אותה כגדולה אפילו לחליצה, ולא חיישינן שמא באו קודם הזמן. **משמע** - אם לא בדקו לפני אם ימצאו אחר י"ב אין לחשוש שהיו שם קודם, שאם חוששים למה לבדוק לפני. כ"כ התוס'.

1. ויבדקו אז

חנ"מ(לה/א): ... ואם שהו מלבדקו אחר שהיה בן יג+ ובדקוהו אח"כ ונמצאו ב' שערות - הרי הוא בחזקת גדול משעה שהיה בן יג+. ואם נתמלא זקנו א"צ בדיקה.

1. "ואם ל' א יחפ'ץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל ל' א אבה יבמי" (דברים כה/ז).

יבמות(ק): משנה - החולצת לקטן חליצתה פסולה.

וכ"ה ביבמות(קה): "איש" כתיב בפרשה וחליצת קטן אינה כלום.

א. נידה(מה): איבעיא להו - תוך הזמן כלפני זמן או כלאחר זמן?

✓רב ורבי חנינא - תוך הזמן כלפנים הזמן

רבי יוחנן ורבי"ל - כלאחר זמן.

ואסיק רבא: הילכתא כלפני הזמן.

✓פירש הרא"ש: אינה גדולה עד שתביא ב' שערות אחר שתגדל, אבל שערות שהביאה לפני י"ב אינה גדולה, עד שתביא ב' שערות אחר י"ב.

דין הקטנה

ד

1. קטנה מבת שלש שנים ויום אחד ומעלה - ביאתה ביאה לכל דבר, ואם בא עליה יבם, קנאה. א. אבל אינה חולצת עד שתהא בת י"ב שנה ויום אחד ובדקוהו אח"כ ומצאוהו שהביאה ב' שערות.

א. יבמות(קה): והילכתא קטנה אינה חולצת עד שתביא ב' שערות.

ה"ה - ואפילו בדיעבד אין חליצתה חליצה.

ב"ש - ויכול לגרשה כשהיא קטנה (ובלבד שתוכל לשמור גיטה, או שאביה יקבל גיטה).

1. נידה(מד): קטנה בת ג'1 מתקדשת בביאה, ואם בא ביבם עליה קנאה.

פרש"י: קנאה - וזכה בנכסי אחיו, ויורשה ומטמא לה.

ה

יבמות(ק'א): משנה: **יבם קטן שבא על יבמה קטנה - יגדלו זה עם זה. פרש"י:** ואם בא לגרשה קודם שיגדיל, אינו יכול, דגט קטן אינו גט.

1

1. **יבמה שנתייבמה ואמרה בתוך ל' יום: 'לא נבעלתי', אע"פ שהוא אומר: 'בעלתי', א. וגירשה - כופין אותו שיחלוץ לה (שמא לא בעל), הואיל וקדם וגירשה בגט.**
- ב. **ואם עדיין לא גירש - כופין אותו שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט (כיון שאומר שבעל).**
- ג. **(ואפילו מודה לדבריה שלא בעל - צריכה גט וחליצה, דכל כנוסה בחזקת בעולה) (המ"מ פ"ב).**
2. **גירשה לאחר שלשים יום, והיא אומרת: 'לא נבעלתי' - מבקשים ממנו שיחלוץ. א. ואם הוא מודה שלא בעל - כופין אותו לחלוץ.**
3. **היא אומרת: 'נבעלתי', והוא אומר: 'לא בעלתי' - אינה צריכה חליצה, שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה. א. (וי"א דתוך ל' יום הוא נאמן, וצריכה חליצה עם הגט).**
4. **וצרתה - לעולם מותרת, אפילו הוא והיא אומרים שלא בעל, ואפילו בתוך ל' יום. א. (וי"א דכל ל' יום הוא נאמן לומר שלא בעל, לאסור הצרה) (טור בשם הרא"ש).**

סיכום:

היא אומרת:		נבעלתי		לא נבעלתי
הוא אומר:	בעלתי	לא בעלתי	בעלתי	לא בעלתי
תוך ל' יום	רק גט	הגה: חליצה ל גט	חליצה ל גט (כיון שאומר שבעל)	הגה: חליצה ל גט (שכל כנוסה בחזקת שנבעלה)
אחר ל' יום	רק גט	רק גט וא"צ חליצה	מבקשים ממנו שיחלוץ. וגט (דמסתמא בעל)	כופים אותו שיחלוץ

נבעלה [שצריכה גט על מה שאמר בעלתי, וחליצה על מה שהיא אומרת לא נבעלתי].

2. **(שם):** אחר ל' יום – מבקשים ממנו שיחלוץ (שעשתה עצמה חתיכה דאיסורא לשוק רק בחליצה). ובזמן שהיבם מודה לה שלא בעל אף אחר יב"ח כופין אותו שיחלוץ.

3. **(שם):** היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי – ה"ז יוצאה בגט (מיירי אחר ל' והיא נאמנת שנבעלה וצריכה גט). הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי – אע"פ שחזר ואמר לא בעלתי – צריכה גט וחליצה (גט – שאחר ל' יום נאמן שבעל. וחליצה – מפני שהיא עשתה עצמה חתיכה דאיסורא)

ה"ה: לפי רש"י – מיירי רק לאחר ל' יום אבל תוך ל' יום צריך גם חליצה
א. לא אבל הרמב"ם "מיירי בכל גוונא. והטעם שצריכה גט, שכל שכנס בחזקת בעולה.

1. **יבמות (קא):** משנה - יבמה שאמרה לא

נבעלתי:
תוך ל' יום – כופין אותו שיחלוץ (שהרי אין כאן יבום) והיא נאמנת.
אחר ל' יום – מבקשים ממנו שיחלוץ.

פרש"י: לא נבעלתי - ליבם וגט יבמין יוצא מתחת ידה כדמפרש בגמ', והוא אומר בעלתיך (וסגי בגט) כופין אותו לחלוץ שעד ל' יום מוקי איניש אנפשיה מלבעול. לאחר ל' יום - הוא נאמן דלא מוקים איניש אנפשיה מלבעול ומיהו איהי לא משתריא דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא ובעיא חליצה ומבקשין הימנו אבל כופין לא דהא בעל.

א. **גמ':** מיירי שגיטה יוצא מתחת ידיה א. שאל"כ נכפנו שיבעל ויגרש.

ופסק הרמב"ם: שאם לא גירש יכפוהו לבעול או לחלוץ ויתן גט.

ה"ה – שגט לבד אינו פוטר כיון שאומרת שלא

צרתה מותרת.

להלכה: דין הצרה כששניהם אומרים שלא בעל (תוך ל' יום) –

א. רא"ש[רש"י] – אסורה.

✓ר"ת, ר"י – מותרת.

כ"כ ב"ר[ריף והרמב"ם], ורש"י.

4. שם(קרב): בעא מיניה הן (שם אמורא) בנו של

ר"נ – צרתה מהו?

א"ל – וכי מפני שאנו כופין ומבקשים (שיחלוץ) תיאסר צרתה.

פרש"י: צרתה – יבם שכנס יבמתו ונפטרה צרתה, ואמרה לאחר זמן שלא נבעלה – לא נאסרה צרתה, דחזקה הכונס את האישה בועל מיד, שדוקא לגבי היבמה עצמה מהני שעשתה עצמה חתיכה דיאסורא.

✓הרא"ש: משמע אף ששניהם אמרו שלא בעל –

קסז

דין יבם קטן וחליצתו וכן קטנה.

(יבמות קד: - חליצת קטנה פסולה).

ד: קטנה בת ג' שבא עליה היבם קנאה (נידה מד:). ואינה חולצת עד יב' (יבמות קה:)

ו: יבמה שטענה שלא נבעלה (יבמות קה:)

אמרה שלא נבעלה והוא אומר שבעל:

- תוך ל' יום – כופין שיבעל או יחלוץ ויתן גט.
- אחר ל' יום – מוציא בגט ומבקשים שיחלוץ, ואם מודה שלא בעל כופין שיחלוץ.

אמרה שנבעלה והוא אומר שלא בעל:

- תוך ל' יום – צריכה גט וחליצה
- אחר ל' יום – רק גט וא"צ חליצה (דמסתמא בעל)

א: ביאת קטן מבן ט' אינו כלום. ביאת מבן 9-12 כמאמר (מדרבנן) – (נידה מה).

קטן בן ט' שנשא אישה – אינו קונה, ולכן אם מת א"צ יבום (יבמות צו:)

ב: קטן בן ט' שבא על יבמתו – אינו יכול לגרש עד שיגדל ויבוא עליה, ואם לא בעל צריכה גט וחליצה (שם).

מת קודם שיגדל או גדל ולא בעל ומת – חולצת ולא מתייבמת (יבמות צו:).

ג: קטן אינו חולץ עד יג' ובדקוהו שהביא ב' שערות

סימן קסח: משכנסה הרי היא כאשתו, ועל מי חיוב כתובתה.

ובו ט' סעיפים (כתובות: גג, פ-פב, פה, קא).

א

משייבם היבם את היבמה - הרי היא כאשתו לכל דבר, שיכול להוציאה בגט ויכול להחזירה.

שאסורה, דכתיב "ולקחה לו לאישה" כיון שלקחה נעשית אשתו.

יבמות(לט.), כתובות(פב.): כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר.

גמ': למאי הילכתא? שמגרש בגט (וא"צ חליצה), ויכול אח"כ להחזירה, ול"א כיון שגרש הוי אשת אח

ב

גירשה והחזירה קודם שיפרע לה כתובתה - דינה כאשה אחרת שגירשה והחזירה, שאין לה אלא כתובה אחת.

גמ'(פב.): שכל המגרש אשתו ומחזירה ע"ד כתובה ראשונה מחזירה, וקמ"ל שכן הדין ביבמה אף שכתובתה ע"ש בעלה הראשון.

כתובות(פ): משנה – גרשה והחזירה הרי ככל הנשים ואין לה כתובה אחת בלבד.

ג

1. יבמה, כתובתה על נכסי בעלה הראשון. לפיכך אין היבם רשאי למכור כלום מכל נכסי אחיו.
2. ואם מכר או נתן מתנה, או חלק עם אחיו בנכסי המת, בין קודם יבום בין אחר יבום - לא עשה כלום.

1 א לפיכך אין רשאי למכור

ב"ש: ואף אם ירצה לכתוב לה עכשיו כתובה על נכסיו (כדי לשחרר נכסי אחיו המרובים) לא יוכל למכור מנכסי אחיו (תו"ס).

ואף שתקנה זו (שכתובתה על נכסי בעלה הראשון) היתה לטובת היבם, עכ"ז לא יוכל עכשיו שרוצה למכור הנכסים לומר שלא נוח לו בתקנת חז"ל. מאחר שמתחילה הסכים לתקנה זו.

ולפ"ז אם בעת שייבם כתב לה כתובה משלו יוכל למכור נכסי אחיו.

1. כתובות(פ): כנסה הרי היא אשתו ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון.

גמ'(פב): טעמו, שאישה הקנו לו מהשמים.

פרש"י: מן השמים – ולא שיעבד נכסיו לכתובתה ויכול למכורם כשירצה.

תו"ס: אינו יכול למכור בנכסי אחיו כלל, שלא תצטרך לחזור ולטרוף מהלקוחות, ואפילו ישאיר כנגד כתובתה אינו רשאי למכור השאר דחיישין שמא יאבדו.

2. כתובות(פב.): בעא עולא – חילק נכסי אחיו מהו? א"ל בין שחילק לפני שייבם או אחרי – לא עשה כלום.

ומבי"א הגמרא סיפור על אח שרצה לתת גט לפסול היבמה על אחיו, ונתן לו היבם חצי ירושת אחיו שלא יפסול אותה. מסיקה הגמרא שלא עשה כלום.

ד

1. הניח אחיו פירות מחוברים לקרקע - ימכרו, וילקח בהם קרקע והוא (היבם) אוכל פירות.

ה

2. הניח פירות תלושים או מטלטלים - ימכרו, וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. וה"ה אם הניח מעות.

רמ"א – שמין כמה יפה הקרקע עם הפירות ובלי הפירות והמותר ילקח בהם קרקע והיבם אוכל פירות.
יחכ"א – פירות המחוברים שלו.

1,2. כתובות(פ:): משנה – הניח המת מעות (רש"י – דס"ל שמטלטלים נשתעבדו לכתובת אישה) ילקח בהם קרקע והיבם אוכל פירות. פירות תלושים ילקח פירות והוא אוכל פירות.

2ה

1. ואפילו אם היה הוא חייב לאחיו מנה - מוציאין מידו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. א. וי"א שבפירות תלושין ומטלטלין ומעות, משתמש בהם כמו שירצה.

2. ה"ה, כ"א, ופ"י(ריב"ע): ואם כתוב בכתובה: 'מטלטלי אגב מקרקעי' - לדברי הכל ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

3. הגה – רע"א: ומ"מ כל זמן שלא כנסה - אין נותנים הנכסים לידו, אלא מוציאין כל המטלטלין והמעות מידו ליד ב"ד או לאפוטרופוס (עד שילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות), אבל הקרקעות הוא אוכל פירות.

תקנת גאונים שכתובה נגבית ממטלטלים, מ"מ אין בכוח התקנה למנעו מנכסיו אחיו בגלל שעבוד הכתובה. כ"כ בעה"ט(גאון).

• **והראב"ד** – כל המטלטלים והפירות התלושים ימכרו וילקח בהם קרקע, אבל חוב שחייב לאחיו אין מוציאין ממנו דלא עבדין תרי לחומרא.

1. מוציאין מידו

ב"ש: ואין היבם יכול לומר ליבמה 'לאו בעל דברים דידי את' כיון שמוציאין מדרכי נתן.

ולפ"ז: נראה לכאורה שאם הניח אחי כדי כתובתה שוב אין מוציאין ממנו החוב מר"נ, שיכול לומר 'לאו בעל דברים דידי את' מאחר שיש לה מקום לגבות.
מ"מ קורבן נתנאל – מקשה על הב"ש.

1. כתובות(פא:): תניא – הרי שהיה נושה באחיו (שהיה חייב לאחיו) ומת אחיו, לא יאמר (זה ביבם) הואיל ואני היורש החזקתי, אלא מוציאין מידו ויקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

אר"י – זה אינה משנה שיש כאן שני חומרות: א. כר"מ שמטלטלים נשתעבדו לכתובה.

ב. כרבי נתן כיון היבם חייב למת והמת חייב לה כתובה, מוציאין מהיבם ונותנים ליבמה (ולא יכול היבם לומר 'לא בעל דברים דידי את'). ולא עבדין תרי חומרות בכתובה.

להלכה:

• **והרי"ף** – כיון שתקנו הגאונים כתובה ממטלטלים שוב אין כאן תרי חומרי (שחזרו מטלטלים להיות קרקעות). כ"כ ה"ה(רמב"ן והרשב"א).

• **א. והרמב"ם** – אפילו בשאר מטלטלים (או מעות) שהניח אחיו משתמש בהם כמו שירצה, ואף שיש

ריב"ע: הנכסים שביד היבמה - מוציאין אותם מידה וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

1

1

אפילו גירשה וכנסה אחר כך סתם - אינו יכול למכור מנכסי אחיו, אלא א"כ יתנה בשעה שמחזירה שכתובתה על כל נכסיו. ובלא גירושין - אם מתרצת לו על מנת שיכתוב לה אחריות כתובתה על כל נכסיו, יכול למכור.

נפירשו התו"ס והרא"ש - אפילו גירשה וכנסה אחר כך סתם - אינו יכול למכור מנכסי אחיו, אלא א"כ יתנה בשעה שמחזירה שכתובתה על כל נכסיו. ובלא גירושין - אם מתרצת לו על מנת שיכתוב לה אחריות כתובתה על כל נכסיו, יכול למכור.

כתובות(פא.): הרוצה שימכור בנכסי אחיו כיצד הוא עושה?

אם כהן הוא - יעשה סעודה ויפייס. אם ישראל הוא - מגרש בגט ויחזיר.

ח

חא"פ: יבמה שלא היה לה כתובתה, או שמחלה כתובתה - זכה בנכסי אחיו, ומוכר ונותן כחפצו, וכשיכניסנה יכתוב לה כתובה מנה, ויהיו כל נכסיו אחראין לכתובתה כשאר כל הנשים.

תהיה קלה בעניו לגרשה.

ה"ה: מקור הרמב"ם יבמות(לט.) וכתובות(פד:) - ואם אין לה כתובה מהראשון תיקנו לה משני כדי שלא

ט

- 1. הכף הפלג חא"פ:** יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה, מפני שהיא אסורה עליו והיא מותרת ליבם - אם רצה כונס ואין לה כתובה, כדרך שלא היה לה על בעלה. **א.** (ודוקא שלא כתב לה, אבל אסור להשהותה בלא כתובה) (ה"ה פ"ב).
- 2. ודינה עם יבמה (היבם שלה) בתוספות, כמו שהיה לה על בעלה.**
- 3. אבל אם לא כתב לה בעלה כתובה, או שמכרה לו או שמחלה לו - צריך היבם לכתוב לה כתובה כדרך כל האלמנות.**
- 4. הגה - חא"פ:** וכן אם לא היו נכסים לבעלה הראשון - יש לה כתובה מנה משני, כדין אלמנה (טור).
- 5. היו לה בנות מן היבם, אם יש לה כתובה על נכסי יבם - גם הבנות ניזונות מן האחים. ואם אין לה כתובה על נכסיו, גם הבנות אינן ניזונות מן האחין (אלא מנכסי בעלה הראשון), מ"מ האלמנה ניזונית כל ימי מגר אלמנותה (ר"ן פרק נערה).**

שאסור לשבת עם אשתו בלא כתובה! מיירי שעומד לגרשה.

- 2. כתובות(קא.):** שניה אין לה כתובה - ל"ש אלא מנה/מאתיים אבל תוספת שכתב לה יש לה. וא"כ גם ביבמה זו אם כתב לה בעלה תוספת גם כשהיבמה יש לה תוספת.

- 1. ה"ה:** מקור הרמב"ם -

יבמות(פה.): מסקין - כתובתה על נכסי בעלה הראשון ואם אין לו מהראשון תיקנו מהשני.

ואם היתה באיסור שניות על הראשון (שאז אין לה כתובה) אף משני אין לה.

- א. רמב"ן והרשב"א:** אף משני אין לה - אף

1. הכונס ואין לה כתובה

ב"ש: ה"ח מדייק מהרמב"ם – שאין איסור לדור עמה בלא כתובה, כיון שמתחילה נישאת לבעלה הראשון באיסור ולא היה לה כתובה, דאדרבא שתהיה קלה בעניו ויוציאה. גם כשנישאת ליבם ואין איסור כיון שבא מכוח ראשון – אין לה כתובה. כד"ה טור.

א"פ שרמ"א פוסק לחומרא שלא ידור עמה בלא כתובה, מ"מ בדיעבד אם לא כתב לה כתובה אין עליו חיוב. משא"כ כשהייתה מותרת לראשון יש חיוב כתובה.

שלא היה על בעלה כתובה

ה"ה: ואם היתה מותרת לראשון ואסורה לשני יש לה כתובה על נכסי הראשון.

5. אם יש לה כתובה על נכסי היבם

ב"ש: א"פ אם הניח הראשון נכסים, הבנות ניזונות מהיבם, כיון שהראשון התחייב רק 'בנין נוקבין די הוי לך מנאי' ואלו אינם בנותיו.

5. כתובות (נג): בעא ר"ל – בת יבמה יש לה

מזונות או אין לה?

כיון דאמר מר כתובתה על נכסי בעלה הראשון אין לה? **א"ד** כיון דאי לית ליה מראשון תקנו רבותינו כתובה משני (שלא תהיה קלה בענין לגרשה) גם תנאי כתובה יש לה והבת ניזונת ממנו? **תיקו.**

✓ ולכן פסק הראש: שאם אין לאחיו המת נכסים פשוט שהבת ניזונת מן היבם, ואם יש לו נשאר הגמרא בתיקו.

פרש"י: בת יבמה – הכונס את יבמתו וילדה לו בת יש לה מזונות אחר פטירת היבם.

כ"פ השו"ע (ק"ב/ה): יבם אשת אחיו וילדה לו בת: אם לא היה לאחיו (המת) נכסים (שאז חל עליו חיוב כתובה וכל תנאיה) – הבת ניזונת מנכסי אביה. אבל אם היו לאחיו נכסים – אין להן מזונות אחר מיתת אביהן, אבל בחייו הוא חייב במזונותן כדין שאר הבנים והבנות בחיי אביהן (עד גיל שש, אבל אחר מותו אין לבנות אלו מזונות).

קסח

משכנסה הרי היא כאשתו, ועל מי חיוב כתובתה

להלכה:

✓הרי"ף – אחר תקנת גאונים לגבות כתובה ממטלטלים שוב אין שני חומרות. ולכן ק"ל הכי. **והרמב"ם** – אין בכוח תקנה להוציא מיד היבם. • **הגה:** וכ"ז שלא כנסה אין נותנים הנכסים לידו אלא ליד אפוטרופוס (רשב"א).

י: נכסים שביד היבמה קונים קרקע והיבם אוכל פירות (ריב"ש).

ז: א"פ שגרשה והחזירה עדיין לא יכול למכור מנכסי אחיו, אא"כ התנה עמה בשעה שמחזירה, או שיעשה סעודה ויפייסנה (פא).

ת: יבמה שלא היה לה כתובה – יכול היבם למכור מנכסי אחיו (רמב"ם).

ט: יבמה שלא היה לה כתובה מבעלה הראשון, כיון שהיתה אסורה עליו – יכול לכנס בלא כתובה (יבמות

א: לאחר שייבם הרי היא כאשתו ויכול לגרשה בגט (יבמות לט, כתובות פב).

ב: גרשה והחזירה, ע"ד כתובה ראשונה החזירה (שם פ:).

ג: יבמה כתובתה על נכסי בעלה הראשון, ולכן אינו רשאי למכור מנכסי אחיו (פ:). **ואם** חילק או מכר מנכסי אחיו – לא עשה כלום (פב. ל סיפורים).

ד: הניח אחיו פירות או מעות ילקח בהם קרקע והיבם אוכל פירות (פ:).

ה: אפילו היה חייב לאחיו המת מוציאים ממנו וילקח קרקע ואוכל פירות (שם פא).

(שם): אר"נ – לא קיל הכי כיון שיש שני חומרות א. כר"מ – שמטלטלים משתעבדים לכתובה. ב. כרבי נתן שמוציאים מהיבם לאישה.

- הגה: היו לה בנות מהיבם - אם היתה לה כתובה
מבעלה הראשון - ניזונת מהם. ואם לאו - מהיבם
(כתובות נג:).
- הגה: מ"מ אסור להשהותה בלא כת (רמב"ן).

סימן קסח: כל דיני חליצה בפרטות.

ובו נו סעיפים (יבמות : צו, קא, קה, קי, קיל, לט, מא, נב, קא-קו, גיטין: כ"ד, פח. ביצה: לו. קידושין: סג.
ערכין: כא. שבת: ס)

הקדמה

דברים פרק כה:

(ה) כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר ובמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ובמה:
(ו) והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל:
(ז) ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי:
(ח) וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה:

(ט) ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו:

(י) ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל:

פירוש רש"י על התורה:

כי ישבו אחים יחדו - שהיתה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו:

יחדו - המיוחדים בנחלה פרט לאחיו מן האם:

ובן אין לו - עיין עליו בן או בת או בן הבן או בת הבן (או בן הבת) או בת הבת:

דייני חליצה

- מצות חליצה בג' דיינים ישראלים, א. ושלא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבם וליבמה. ב (תה"ד: ואפילו שנים נשואין ב' בנות אחין, לא יהיו זה עם זה. אבל שני בשלישי, כשר).**
- ואפילו הם הדיוטות, רק שידעו להקרות את היבם והיבמה. א. ואם חלצה בפני עמי הארץ שאינם יודעים להקרות - כשרה.**

צריך שידעו הלכות חליצה.

א. רמב"ם: בדיעבד שחלצה בפני עמי ארץ שאף לקרות אינם יודעים החליצה כשרה.

ב"י - תימה, א"כ לא קראו הפסוקים ואיך חלצה כשרה?

וי"ל שהיבם והיבמה עצמם קראו.

א"נ אף שלא קראו כלל חליצה כשרה, כיון שאינם אילמים ויכולים לקרות (שכל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת).

1. מצוות חליצה

רשב"א: אף שמצוות חליצה דאורייתא אין היא מברכת עליו, כיון שאין החליצה עיקר המצווה, שהעיקר משום פו"ר והיא אינה מצוה ע"ז.

[גם הוא לא יברך על מצוות ייבום, כיון שאין הדבר תלוי רק בו, שמא לא תסכים להבעל].

זכ"ל (החיד"א): מותר לב"ד לעשות שתי חליצות ביום אחד ולא מקרי עושים מצוות חבילות. ולכן אחר גמר חליצה ימתנו מעט עד שילכו היבם והיבמה שחלצו ואח"כ יתחילו בחליצה הבאה.

2. אפילו הם הדיוטות

מהר"ם מינץ: אפילו אין ר במומחה עומד עליהם.

1. יבמות (קא): משנה - מצוות חליצה בג' דיינים אפילו שלושותן הדיוטות.

טור - דייני ישראל לאפוקי גויים.

א. טור: צריך שיהיו דיינים כשרים שלא יהא בהם פסול, וגם שלא יהיו קרובים זל"ז (**ב"י**) - לפי שחליצה דין הוא.

ב. תה"ד: אפילו בעליהן של שתי בנות אחים לא יעידו [**ט"ז** - פירוש שני בשני תרי בעל כאשתו, אף שהם כשרים, חיישין שיסברו ב"ד טועים שהם פסולים].

2. (שם): אפילו שלושתם הדיוטות.

גמ: מצוות חליצה בשלושה שידועים להקרות, כעין דיינים.

פרש"י: להקרות - לא חפצתי לקחתה, 'מאן יבמי', 'כך יעשה לאיש'.

שלושתם הדיוטות

• **תו"ס** - אפילו אינם בקיאים בשאר דברים שרי מאחר שבקיאים בקריאה. וטעמו - ששאר דברים יכולים לשאול בקיאים.

משמע הדיוטות ממש.

• **אבל נמ"י** - הדיוטות פירוש שאינם סמוכים, אבל

ב

1. נמצא אחד מהם קרוב או פסול, א. או גר - פסול. ואפילו היה אביו גר ואמו ישראלית, פסול, עד שיהא אביו ואמו מישראל. ב. (וי"א שאם אביו מישראל, כשר) (טור בשם סמ"ג).
2. ומיהו חליצה פסולה מיהא הויא לפוסלה על האחים, א. אפילו בינו לבניה.

דין הלוקח שכר מחליצה:

3. הגה – מהר"י מ'נ' ו'מ'ה'ר"א: י"א דאסור ליקח שכר מחליצה, דהנוטל שכר לדון דיניו בטליו, וכן נראה בעיני.
 - א. בחליצות, יש לזהר שלא ישב בשלשה דיינים שיושבים לחלוץ מי שנטל שכר, דהרי בעיני בית דין כשר מדאורייתא.
 - ב. ועיין בחו"מ(ט/ה) - איזה שכר מותר לדיין לקבל, ואפילו בזה נראה לי להחמיר אם נוטל שכר מן החליצה, משום מראית העין, כמו שמחמירין לענין קרובים ובשאר דברים לענין בית דין של חליצה, יותר מבשאר בית דין.
 - ג. וראיתי ושמעתי שהרב נוטל שכר הרבה מן החליצה, וסומך עצמו במה שמוכר לו סנדל של חליצה, וקולא גדולה היא בעיני, ושומר נפשו ירחק מזה.
 - ד. ולא דמי למה שעדי הגט נוטלין שכר מטעם שכתבתי לעיל סימן ק"ל/כא, גם הרב המסדר הגט כמו שכתבתי לעיל בסדר הגט סעיף ד', כי אותן הטעמים אינם שייכים בחליצה (הכל דעת עצמו).

על האחים.

3. ח'מ"מ(ט/ה): הנוטל שכר לדון, כל דיניו שדן, בטלים, א"כ ידוע שלא נטל בהם שכר.

ואם אינו נוטל אלא שכר בטלתו, מותר, והוא שיהיה ניכר לכל שאינו נוטל אלא שכר בטלתו, כגון שיש לו מלאכה ידועה לעשות בשעה שיש לו לדון, אומר לבעלי הדין: 'תנו לי שכר פעולה של אותה מלאכה שאתבטל ממנה', והוא שיקבל משניהם בשווה.

אבל אם אינו ניכר, כגון (שאינו לו מלאכה ידועה אלא) שאומר: שמא יזדמן לי שכר בקניית סחורה וסרסרות, ובשביל זה מבקש שכר - אסור (ע"ל סימן ל"ד סעיף י"ח).

ד. עדי גיטין הנוטלים שכר

- אה"ע(קל/כא): הפכות טעמ'ה'ר"א: לא יטלו עדי הגט שכר יותר מכדי שכר בטלה דמוכח (שהנוטל שכר להעיד עדותו בטלה).

הגה סדר גיטין פ"ה מהר"ק: וי"א שמתנים עם העדים: שאם יקלקלו הגט שישלמו אותו, ומכוח זה מותר לקבל שכר הרבה (שהרי אינם מחויבים בקלקול, ואם מתנה שיתחייבו בקלקול יכולים לדרוש תמורת זה שכר הרבה) אן מטעם שהעדים אסורים לישא הגרושה (ותמורת זאת מקבלים שכר), כמו שנתבאר לעיל בסי' י"ב וכן נוהגין.

1. יבמות(קד:): משנה - חלצה בשנים או בשלושה שנמצא אחד מהם קרוב או פסול - חליצתה פסולה.

ר"ש ורבי יוחנן הסנדלר - מכשירים.

- א. שם(קא:): אמר רבא - גר דן את חברו דר"ת, ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל, שנאמר 'ונקרא שמו בישראל'.

פרש"י: בישראל - שיהא מישראל מכל הצדדים. כ"פ הרמב"ם.

- ב. ובספר המצוות - אם אביו מישראל כשר אף שאמו מגרים. כ"כ התוס' - שהרי אף לענין כהונה כה"ג כשר.

2. גיטין(כד:): אמר שמואל - כל מקום ששנו חכמים חליצה פסולה, פסולה ופוסלתה מן האחים.

- א. יבמות(קב:): יבמה שגדלה בין האחים - מותרת להתייבם ולא חיישין שמא חלצה לאחד מהם מנעלו.

משמע שאם ראינו שחלצה מנעלו של אחד מהם פסולה, הרי צריך כוונת שניהם לחליצה המתירה?

ומתירצת הגמרא - מה שצריך כוונתם שניהם, ה"מ כדי להתירה לשוק, אבל כדי לאוסרה על האחים נפסלת אף בלא כוונה.

כ"פ הטור - אפילו חלצה בינה לבין עצמה נאסרת

1. קרוב

ב"ש: אע"פ שבדין מהני אם קבלו בעלי הדינים קרובים! כאן לא מהני.

באה"ט: דין שפסול מחמת קורבה האם יכול לעמוד ע"ג ג' דייני חליצה?

מהר"ם מינץ – לבי מפקפק להתיר.

וכנה"ג – מתיר.

פסול

פת"ש: נמצא אחד מהם קרוב ופסול האם כל הדיינים נפסלים כמו בעדות (נ"מ כשהיו יותר משלושה דיינים)?

מרש"י משמע – שהשאר כשרים ולא נפסלו כולם. אומנם נמ"י – כולם נפסלו.

3 ג. שומר נפשו ירחק (משכר חליצה)

ת' נו"ב: אם מצרפים שנים נוספים ל ג' דייני החליצה, והם נוטלים שכר- איני מוחה בהם, ופעמים ששנים אלו מוותרים על חלק השכר לטובת ג' הדיינים וגם כאן אני מעלים עיני, מ"מ אני איני נוטל פרוטה.

כ"כ ישועות יעקב – מוטב שיהיו שוגגים ולא מזידים.

1. לכתחלה מצוה שיוסיפו שנים על הג', ואפי' השנים הם עמי הארץ.

(חלצו בג', חליצתה כשרה) (טור).

2. (ואלו השנים שמוסיפים - לא יהיו קרובים ופסולים, ודוקא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר) (ב"י).

כ"כ הגמ"י ותה"ד.

נמ"י (ריטב"א) – אפילו גרים אפילו פסולים, כיון ש ג' הדיינים כשרים ואלו רק למילוי. כ"כ או"ז.

ב"י: המחלוקת לכתחילה, אבל בדיעבד שהוסיפו אפילו פסולים – חליצה כשרה.

ד"מ – נראה מת"ד שאלו השנים ישבו קצת רחוק מהשלושה.

טור: מ"מ כשכותבים גט החליצה יכתבו 'במוטב תלתא כחדר הוינא'. כ"כ הרב צמח גאון.

ד"מ: ואין קפידא אם אלו שנים נוטלים שכר הרבה.

1. יבמות(קה.): מצוות חליצה בשלושה (אפילו לכתחילה).

שב(קא:): מביאה הגמרא דוגמאות שחלצו בחמישה לפרסם הדבר.

פרש"י: לפרסומי מילתא - לפרסם שחלוצה היא שלא תינשא לכהן.

א"נ – שיבואו אנשים ויקפצו עליה להינשא לה.

2. אלו השנים הנוספים

רמב"ם – אפילו עמי ארצות. משמע שקרובים ופסולים לא.

צריכים הדיינים לכתחלה לקבוע מקום לומר: 'נלך למקום פלוני לחלוץ'.

(מיהו אם חלצה בלא קביעות מקום, כשר) (טור בשם הרמב"ם).

יבמות(קא:): אמר רבא – צריכי דייני למקבע דוכתא, שנאמר 'ועלתה יבמתו השערה'.

לקבוע מקום עם השנים הנוספים

תה"ד – שנים נוספים א"צ קביעת מקום.

הגמ"ר – יאמרו גם לשנים 'נלך ונשב במקום פלוני'. וכ"מ מהטור.

והד"מ: אין הכרח מההגמ"ר שיש לקבוע מקום שלנים הנוספים, אלא מעטם לפרסם הדין.

לקבוע מקום

ב"ש: ואין לקבוע מקום בשבת, דהוי כמכין משבת לחול. כיון שצריך לקבוע מקום כדי לפרסם הדבר, צריך להיות בגובה העיר.

בלא קביעת מקום – שרי.

יש"ש: מ"מ אם כן קבעו מקום והלכו למקום אחר גרע טפי.

מהר"י מינץ: בבוקר ביום החליצה יאמרו 'נלך למקום שקבענו אתמול בערב'.

כנה"ג: אף במקום שיש ב"ד צריך לקבוע מקום.

ה

16 (ראב"ה): יש קובעים מקום בו ביום, וי"א לקבוע ביום שלפניו.

ביום שלפניו

מהר"י ברונא – אם אירע עיכוב ולא חלצו בטלה הקביעות וצריך לקבוע שנית.

רש"ל: בין מנחה לערבית ביום שלפניו.
תה"ד – אפשר לקבוע כמה ימים קודם.

זמן החליצה:

1

אין חליצה כשרה אלא ביום. חלצה בלילה - חליצתה פסולה.

נמ"י: טעמו שחליצה היא דיני ממנות שגובה כתובתה.

נ"ב - ה"ד בנשואה דחשיב תחילת דין, שע"י חליצה מתחלת לתבוע הכתובה. אבל בארוסה שאין לה כתובה יש מקום להקל.

יבמות (קד.): משנה – חלצה בלילה חליצתה כשרה.

רא"א - פסול (שחליצה כדין שפסול בלילה).

ג"מ: דעת ת"ק שמכיר דעה יחידאה.

ולכן פסק הריף שחלצה בלילה פסול.

כ"פ רמב"ם והרא"ש.

1

1. מצה (ל:): אין חולצין בשבתות ולא בימים טובים, ומיהו בחוה"מ,

שפיר דמי (שהרי דנים דיני ממונות בחולך מועד – מ"ק יד:) **א.** (וי"א דאין לחלוץ בערב שבת ועיו"ט, וכן נוהגין).

ישועות יעקב (ט"ז): ובשעת הדחק חולצים בע"ש ובעיו"ט.

1א. תה"ד: אין חולצין בע"ש ועיו"ט.

כ"כ ד"מ (מהר"י מינץ).

ב"י – ואין לדבר זה עיקר.

הכרת היבם והיבמה:

ח

- 1. צריך שיכירו שהוא אחי המת, ושהיה בעולמו, וזאת היא אשת המת.**
- 2. ואפילו אין כאן אלא עד אחד שמעיד עליהם, או אפילו קרוב או אשה או עבד או שפחה או קטן שהוא מכיר ונבון - נאמן בכך.**

מכירים.

1. יבמות (קו.): אר"ה – חולצים אע"פ שאין

ואין כאן עדים שמכירים אותו – יחלצו ואח"כ יחפשו עדים המוכיחים.

2. או אישה או עבד

מהריב"ל: דווקא שהעידו לפני המעשה, אבל בשעת מעשה אין האישה והקרוב נאמנים.

פת"ש – ומקורו מהריב"ש שלמד כן מלשון הרי"ף. אומנם הב"י כתב שאין נראים דברי הריב"ש, אלא אף בשעת מעשה נאמנים.

כ"ד גט פשוט, ראנ"ח, בני שמואל [טור, רא"ש ראב"ד והרשב"א].

מהרשד"ם: אפילו מפי כתבם אפשר דמהני להכיר. כ"כ ב"מ – להתיר מפי כתבם (שזו אשת המת) רק בשע"ה גדול.

ר"בא אמר – אין חולצים אא"כ מכירים. ואסיקנא כרבא.

כ"פ רי"ף, רמב"ם והרא"ש.

כ"פ הטור – צריך שיכירו שהוא אחי המת, ושהיה בעולמו, וזאת היא אשת המת.

2. **יבמות(לט):** אסיקנא – אפילו אישה או קרוב נאמן, משום שאינו עניין של איסור או ממון אלא לגלות הדבר שזה היבם וזו היבמה. כ"פ הרי"ף והרא"ש.

כ"פ הרמב"ם – והוסיף, ה"ה עבד או קטן שהוא מכיר ונבון נאמן בכך.

ב"י – גם לעניין ישיבה אחת בעולם אלו נאמנים, שהרי הוא רק גילוי מילתא.

או"ז: בשע"ה, כגון שהיבם רוצה לילך למדינת הים

ט

צריך שידעו הדיינים שיש צ' יום משמת הבעל, חוץ מיום שמת בו ויום

שחולצת בו.

כ"פ סה"ת: צריך שידעו הדיינים שיש צ' יום משמת הבעל, חוץ מיום שמת בו ויום שחולצת בו. ב"י: גם בזה מהני עדות אישה או קרוב שעברו ג' חודשים.

יבמות(מא): היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהיו לה ג' חודשים (דתוך ג' חודשים חיישין שמא מעוברת היא).

ושם(לו): אר"ל – חליצת מעוברת לאו שמה חליצה.

חליצת קטן וקטנה

1. **צריך שידעו שהיבם בן י"ג שנה ויום אחד, והיבמה בת י"ב שנה ויום**

אחד, ושהביאו שתי שערות אחר שהגיעו לזמנים אלו.

2. **ואם יש ליבמה דדים גדולים - א"צ לבדוק אחר השערות. וכן אם היבם נתמלא זקנו - אין צריך לבדוק אחר השערות.**

ומשפט שתי השערות ובדיקתן, נתבאר בסימן קנ"ה סעיף ט"ו (סעיפים: טו-יח).

בעלה – כאן נאמנות.

תו"ס: לכתחילה כדאי לבדוק היבם והיבמה לפני שיגיעו לגיל ולאחר שיגיעו לגיל, שאם השערות הם לפני הגיל לא נחשבות. מ"מ אם לא בדקו רק אחר הגיל ורואים שערות אין לחשוש שהיו כבר לפני הגיל ומהני.

2. **הרא"ש:** ואם יש ליבמה דדים גדולים - א"צ לבדוק אחר השערות. וכן אם היבם נתמלא זקנו - אין צריך לבדוק אחר השערות.

1. **יבמות(קד):** חליצת קטן או קטנה אינו כלום.

שם(קה): ואינה חולצת עד שתביא ב' שערות.

כ"פ הטור – צריך שידעו שהיבם בן י"ג שנה ויום אחד, והיבמה בת י"ב שנה ויום אחד, ושהביאו שתי שערות אחר שהגיעו לזמנים אלו.

בדיקות היבם והיבמה:

טור: ויבמה נבדקת ע"י נשים והן נאמנות.

כ"כ המרדכי – ואפילו נשים שאינן נאמנות לומר שמת

נתבאר בסימן קנ"ה

ת' רקע"א: אף שבאישה מהני בדיקת שערות ע"י אישה אחת אפילו קרובה, באיש צריך בדיקה דווקא ע"י שני עדים, ואף שהגיע לשנים שיש חזקת רבא, וטעמו – א. יש לחוש לשיטת הרי"ף והרמב"ם שחליצת קטנה פסולה מדרבנן, משא"כ חליצת קטן פסול מהתורה. ולכן יש להחמיר בקטן יותר.
ב. דווקא בבדיקת קטנה שיש גנאי אם יבדקו אנשים הקלו, משא"כ בקטן שאפשר בקלות ע"י שני עדים.
פת"ש – מ"מ בבדיקת ריבוי שערות מתירים אף בקטן כשהגיע לכלל שנותיו (ע"י אחד), דהוי דבר העשוי להתגלות.

כ"כ הרשב"א.

כ"כ סה"ת – יבדוק בדדים, אם הטו הדדים גדולה היא, לפי שא"א לסימן עליון (דדים) בלא סימן תחתון (נידה מח.).
כ"כ הת"ו.

2. דדים גדולים

ב"ש: כתב המרדכי (סה"ת) – ובדיקה זו רק ע"י אנשים, אבל בדיקת ריבוי שערות אפשר ע"י נשים.
כ"כ ב"ח (סמ"ק) – אא"כ מוחזק לנו שהגיעה לגיל אז אף בדיקת נשים מהני.
ב"מ: ודוקא שהדדים הם בוחל וצמל שאינן גדולות ממש, אבל אם הם גדולים כדרך להיות באישה גדולה שבאה לכלל קומה – א"צ לשאול על השנים.

יא

1. אין סומכין במנין השנים לא ע"פ קרובים ולא ע"פ נשים, אלא ע"פ עדים כשרים להעיד.

2. ויש אומרים שאם הוחזק בעיני השכנים, שלא על פי האב, שבא לכלל שנים, או שיצא עליו קול שבא לכלל שנים - נאמנים להחזיקן בגדולים, אם בדקום ומצאו להם שתי שערות, א. (אבל לא מהני שראו אותו שעלה לספר תורה או שהיה שליח צבור) (מרדכי פרק מצות חליצה).

ב. ואפילו בלא חזקת השכנים, אם יש להם ריבוי שערות, או שהם ארוכות כמו שרגילות לאיש גדול ולאשה גדולה - חזקה שבאו לכלל שנים, וחולצים. ועל זה סומכים שלא לבדוק אם יש גומות בשערות, מאחר שיש ריבוי שערות או שהם ארוכות.

ג. ואם הם גדולים בקומה - יש לסמוך שהם גדולים, אפילו לא הביאו כי אם שתי שערות.

3. (ואם יש ליבמה בנים, הרי הם כסמנים) (הגהות מרדכי דיבמות).

עליו קול שבא לכלל שנים - נאמנים להחזיקן בגדולים, אם בדקום ומצאו להם שתי שערות
ב. ואפילו בלא חזקת השכנים, אם יש להם ריבוי שערות, או שהם ארוכות כמו שרגילות לאיש גדול ולאשה גדולה - חזקה שבאו לכלל שנים, וחולצים. ועל זה סומכים שלא לבדוק אם יש גומות בשערות, מאחר שיש ריבוי שערות או שהם ארוכות.
ג. כ"כ התו"ס – והוסיפו: ואם הם גדולים בקומה - יש לסמוך שהם גדולים, אפילו לא הביאו כי אם שתי שערות.

• **ריא"ז** – חולק, האב נאמן על בנו ולהחזיקו לגדול אף לחליצה, כשם שנאמן להעיד על גיל בנו לענין

1. קידושין (סג): אזדא רב חיסדא לטעמי (שאין האב נאמן להחזיק הבן להענש על פיו), שא"ר חיסדא 'בני זה בן תשע' (שביאתו ביאה) לחייב על אחת מהעריות, שהוא נאמן לחייב ע"פ קורבן ולא למכות ולעונשין.

מחלוקת ראשונים:

• **רמב"ם** – אין סומכין במנין השנים לא ע"פ קרובים ולא ע"פ נשים, אלא ע"פ עדים כשרים להעיד.
פרישה: לפי הרמב"ם רק ע"פ עדים, אבל החזקת שכנים או החזקת קול לא מהני.

• **2. וסה"ת** – ויש אומרים שאם הוחזק בעיני השכנים, שלא על פי האב, שבא לכלל שנים, או שיצא

1. עדות במניין השנים

באה"ט: פרטי דינים –

- **רשד"ם:** אין עד מפי עד כשר לעדות שנים.
- **משפט צדק:** עדות בשטר לא מהני.
- **מהריב"ל:** עדים שהעידו שמצאו בספר ששלחם שפלוגית נולדה ביום מסוים. וידוע שנערה זו נולדה באותו תאריך של פלוגית – לא מהני עדים זו.
- **עד שמעיד** שאמר לו אבי הנערה דרך סיפור שביתו נולדה בשנה פלוגית האם נאמן?
- **מהרש"ך:** – הוי עדות, ולא מקרי עד מפי עד.
- **רשד"ם:** – הוי עד מפי עד שאינו עדות.
- **מהריב"ל:** עדים שהעידו שראו נערה זו בעריסה ונראית כבת 1/2 שנה – לאו עדות היא, שעלולים לטעות בחצי שנה.

אלא ע"פ עדים

ט"ז: כיון שהיינו מוחזקים בו כקטן צריך עדים להוציאו מחזקה זו.

2 א. שעולה לס"ת

ט"ז: טעמו - לפי שיש בנ"א שנוהגים לקרות בניהם לס"ת כשנכנסים לתוך שנת ה'ג. אף אם הבן עצמו עושה כן אין מוחים בידו, הילכך לא הוי חזקה.

ב. ריבוי שערות

נו"ב: אם נמצאו ריבוי גומות בלי שערות, כלל לא מועיל להחשיבו לגדול. ורק כשיש עדות לשנים שאז יש חזקה של רבא (שכן יג"ל 1 חזקה שהביא שערות) אז גומות מהני (שאין גומות ללא שערות) להתיר אף בלא שערות, לפי שיש ב' חזקות (חזקת רבא וחזקה שאין גומות ללא שערות).

ממונות ובכורה, ורק לעונשים ולמכות אינו נאמן.

3. יבמות(יב): א"ר ספרא – בנים הרי הם כסימנים.

ורב זביד אמר – אין בנים בלא סימנים.

שיטת הראשונים:

- **רי"ף והרא"ש:** – הלכה כרב זביד. פירוש ברוב פעמים כשתלד יש לה סימנים. ואפילו בדקו ולא מצאו חיישין שנשרו. ולכן – לענין מיאון – אינה יכולה למאן מספק שמא גדולה היא ולענין חליצה – גם אינה יכולה לחלוץ שמא קטנה היא.
- **הגמ"ר:** – הלכה כאב ספרא, שבנים ודאי הם כסימנים ולא מספק. ולכן – אף שילדה כשהייתה קטנה אחר שתגדל יכולה אף לחלוץ (שלידה דינה כסימנים).
- **רמב"ם:** – כרב ספרא, שבנים כסימנים, אלא שמחלק – לענין מיאון – כל שילדה שוב אינה ממאנת. לענין חליצה – דווקא שילדה אחר י"ב הוי כסימנים וחולצת.

להלכה:

- **לענין מיאון** (קנה/יב) – קטנה שילדה לא ממאנת.
- **לענין חליצה:** הרמ"א(קסט"א) – פסק כהגמ"ר שאף שילדה קטנה תחלוץ אחר שתהיה בת יב"ל 1.
- והב"ש – תמה על הרמ"א, שהרי רי"ף הרא"ש והרמב"ם פסק כרב זביד שאין יכולה לחלוץ עד שתביא סימנים אחר יב"ל 1.

הכנות לחליצה:

1. **ישבו הדיינים כמו שצריכים לישוב בדיון, א. ויעמדו לפניהם היבם והיבמה, שמצות חליצה לכתחלה, מעומד. הגה:** אבל בדיעבד, אם חלצה מיושב, כשר (טור).
2. **וכן חולה שלא יוכל לעמוד - יוכל לחלוץ מיושב, דכל דבר שאין לו תקנה חשוב דיעבד (פוסק מהרא"י סימן ק"צ).**
וע"ל סעיף ס"ד בפירוש סדר חליצה.

יושב או מוטה.
טו"ס והרא"ש: – מ"מ לכתחילה צריכים לעמוד שדומה לדיון. כ"כ סה"ת וסמ"ג.

1. **הרא"ש:** וישבו הדיינים כמו שצריכים לישוב בדיון.
א. **יבמות(קג):** תניא – חליצה כשרה בין עומד או

1. לכתחילה מעומד

ב"ש: ואם הוא זקן וחלוש נותנים לו מקל לסמוך עליו.

אבל הרמב"ם – אף לכתחילה חליצה מיושב, ורק ריקיקה וקריאה מעומד.

וה"ה – ונהגו לעשות הכל בעמידה.

יג

1. מאחר שמסכים היבם לחלוץ, א. יאמרו לו לבטל כל מודעות שמסר, כמו גבי גט, שאם מסר מודעא תחלה - החליצה פסולה.

2. הגה: וכן אם כפו אותו לחלוץ - דינו כמו בגט. ועיין לעיל סימן קל"ד/ה.

3. ואע"ג די"א מצות חליצה קודם, ואם כן כל כפייה היא בדין - מ"מ אין לכופו אלא במקום שנתבאר סימן קס"ה/א. [כלומר רק כשיש ב' תנאים כופים אותו לחלוץ: א. יש לו כבר אישה. ב. כשאינו מכון למצוה והיא אינה רוצה].

✓ כ"פ הרמב"ם - יאמרו לו לבטל כל מודעות שמסר, כמו גבי גט, שאם מסר מודעא תחלה - החליצה פסולה. כ"פ סמ"ג והרא"ש.

טור: ומי שכופים אותו לחלוץ ומסר תחילה מודעא מנדים אותו (כמו בגיטין קל"ד).

ד"מ – ונתבאר בקל"ד שיש חלוקים וס"ל שאף שביטל המודעא מנדים אותו (ת' הרא"ש).

3. מרדכי: למ"ד חליצה קודמת, הרי כל חליצה כופים כדין, מ"מ מאחר ש"ל שייבום קודם אין לכופו לחליצה, אלא במקום שכופין לגט, ואם כפו שלא כדין החליצה פסולה.

1. סה"ת: ויאמרו לו אם נוח לו לייבם או לחלוץ, מדאמרינן (לט): שרב היה שאול כן ליבם.

והסמ"ג כתב – אין אומרים לו אם נוח לו לייבם, אא"כ היא חפצה בזה.

א. יבמות(קו.): חליצה מעושית (בעל כורכו) וגט מעושה - פעמים כשר ופעמים פסול (אם אמר רוצה אני - כשר, ולא אמר רוצה אני - פסול). [וכ"ה בערכין (כא): בגיטי נשים כופים אותו עד שיאמר 'רוצה אני'].

ערכין(כא.): האי מאן דמסר מודעא על הגט מודעתו מודעא (והגט פסול).

עיון נוסף בגט מעושה – סימן קלד:

קלד - ה

1. הא דאינו גט כשהוא אנוס, ה"מ כשמסר מודעא, אבל אם לא

מסר מודעא:

2. אם אנסוהו שלא כדין – פסול. ובדין, כגון שהוא חייב להוציא ואינו רוצה ואנסוהו ב"ד עד שהוציא - הוי גט.

3. ומצוה על כל ב"ד שבכל מקום ובכל זמן לכופו לגרש לבטל המודעא.

גמ': בישראל כשר – ה"ד שאנסוהו לגרש ע"פ הדין, אבל שלא כדין (שלפי הדין אינו חייב לגרש אשתו) אף

1. גיטין(פח:): משנה – גט מעושה (פירוש בחזקה ואונס): בגוים – פסול. בישראל – כשר.

בישראל פסול.

הר"ן - אף בימו שאין מומחים בא"י מסתמא שליחותא דקמאי עבדינן, וכופים על הגט.

3. פסול

ב"ש: לכאורה משמע שפסול מדרבנן (שלשון "פסול" בכל מקום מדרבנן). זוה אינו שהגט פסול אף מהתורה כמ"ש רש"י הר"ן והטור.

1. ב"י - ומיירי שלא מסר מודעא, שאם מסר מודעא אף בישראל פסול, אא"כ ביטל המודעא. כדאמרין (ערכין כא.) בגיטי נשים כופים אותו עד שיאמר "רוצה אני" (פירוש שיבטל המודעא כדאמר רב ששת שם).
3. גיטין(פת:): אב"י אשכחיה לרב ליוסף שהיה מעשה (כופה) בגיטין. ואף שבבבל אינם מומחים, שליחותיהו דבני ישראל עבדינן.

קלד - ו

1. מי שמסר מודעא על הגט - מכין אותו מכת מרדות, מפני שגרם להיות ממזרים, שהרי הגיע (יגיע - לשון הרמב"ם) הגט לידה ותינשא בו, ואחר זמן יבואו עדים שביטל בפניהם או שמסר מודעא בפניהם קודם שיכתוב הגט ונמצא הוולד ממזר.
א. הגה תל"ס ותלפ"ט הרא"ע: ואפילו בטל המודעא בשעת נתינה - אפ"ה משמתינן ליה, דיחוש שמא איכא ידיעתי במודעא ולא ידעי בביטול.

והקשה הב"י - הר רב בגמרא רק הילקה ולא גידה, שנידוי חמור מהלקה?
והדרישה מתרץ - בגמרא מיירי שמסר מודעא וביטלה לכן רק מלקין אותו. והטור מיירי שמסר מודעא ולא רוצה לבטלה, לכן מגדים אותו עד שיבטל המודעא.
מ"מ מלשון הרמ"א "אפ"ה משמתינן ליה" - תמוה.

1. מי שמסר מודעא... מכת מרדות

ב"ש: היינו כשחייב לגרש ע"פ דין, אבל אם אנסוהו שלא כדין ומסר מודעא - אינו חייב עונש כלל.

מכת מרדות

ב"ש: והטור כתב - מגדים אותו.
והקשה הב"י - הר רב בגמרא רק הילקה ולא גידה, שנידוי חמור מהלקה?
והדרישה מתרץ - בגמרא מיירי שמסר מודעא וביטלה לכן רק מלקין אותו. והטור מיירי שמסר מודעא ולא רוצה לבטלה, לכן מגדים אותו עד שיבטל המודעא.
מ"מ מלשון הרמ"א "אפ"ה משמתינן ליה" - תמוה.

1. יבמות(נב:): רב מנגיד (מלקה) מאן דמקדש בביאה... ומאן דמסר מודעא על הגט...
נהרדעי אמרי - רב לא מנגיד אלא במקדש בביאה.
להלכה:
תו"ס - כנהרדעי, שלא מלקים על מסירת מודעא.
והרמב"ם - פסק כחכמים, מי שמסר מודעא על הגט - מכין אותו מכת מרדות, מפני שגרם להיות ממזרים, שהרי יגיע הגט לידה ותינשא בו, ואחר זמן יבואו עדים שביטל בפניהם או שמסר מודעא בפניהם קודם שיכתוב הגט ונמצא הוולד ממזר.
א. כ"פ הטור, אלא שכתב שמגדים אותו (במקום מלקים). כ"פ הרמ"א (א.).
והב"י - תמה עליו (למה לא מלקים אותו).

1. מי שמסר מודעא... מכת מרדות

ב"ש: היינו כשחייב לגרש ע"פ דין, אבל אם אנסוהו שלא כדין ומסר מודעא - אינו חייב עונש כלל.

מכת מרדות

ב"ש: והטור כתב - מגדים אותו.

קלד - ז

אנסוהו ישראל לגרש:

1. אנסוהו ישראל לגרש שלא כדין, ואמר "רוצה אני", וגם ביטל המודעה או לא מסרה – פסול, ואעפ"כ פסלה מן הכהונה.

קלד - ח

2. אנסוהו כותים לגרש:

א.אם הוא חייב לגרשה מן הדין – פסול, ואעפ"כ פסלה מהכהונה.
ב.ואם לא היה חייב לגרשה מן הדין – אפילו ריח גט אין בו, ולא נפסלה מהכהונה.

3. (הגהות אפשׁי: ואפילו אם קבל מעות על נתינת הגט לא אמרינן משום זה נתרצה).

0. גיטין(פח:): משנה – גט מעושה (שאנסוהו

לתת גט):

בגויים – פסול. בישראל – כשר.

גמ: אמר רב נחמן אמר שמואל –

1. בישראל: כדין – פסול. שלא כדין – פסול ופוסל.

2. בגויים: כדין – פסול. שלא כדין – אפילו ריח הגט אין בו (שאינו פוסל מכהונה).

פרש"י: פסול – להתירה להינשא. פוסל – מן הכהונה.

סיכום: גט מעושה

1. בישראל	2. בגויים
כשר	א . פסול ופוסל
פסול ופוסל	ב . אינו כלום.
כדין	שלא כדין

ב"י: בכל המקרים חוששים לגט, ה"מ כשאומר "רוצה אני" וביטל המודעה או לא כתב כלל. שאם מסר מודעה ולא ביטלה, הגט בטל אפילו הוא בישראל. כ"כ ד"מ(ת' הרשב"א).

הגמ(שם): בגויים כדין פסול – מה נפשך, אם גויים בני עישוי נינהו (לאנוס לגרש) – שיהא כשר. ואם לאו – גם לא יפסול לכהונה?

א"ר משרשיא: דר"ת גט מעושה (שכפו לגרש) בגויים כשר, אלא שחכמים פסלוהו, שלא תהא כל אחת הולכת ותולה עצמה בגוי ומוציאה עצמה מיד בעלה.

אם כן שלא כדין בגוי רק יפסל כמו בישראל (ולא יהא בטל)? אלא דברי רב משרשיא אינם נכונים.

אלא טעמו – (באמת הגויים לאו בני עישוי נינהו) אלא

שחכמים גזרו כדין בגויים אטו כדין בישראל שלפחות יפסל.

פרש"י: כדין בגויים אע"פ שדין תורה אינו כלום, גזרו חכמים לפסול לכהונה משום שיחליפו בישראל שעשו כדין ויאמרו שישראל שאנס לגרש כדין לא פוסל, והרי הוא גט מעליא.

משמע שבגויים אף כדין בטל מהתורה רק שפוסל לכהונה. ויש לתמוה על הרמב"ם שפסק – שבגויים כדין רק פוסל (ולא בטל)?

1. פסולה מן הכהונה

ב"ש: שאף שהגט בטל מהתורה תוספים בה קידושין שלא אחר שיש לגזור אטו שלא כדין בישראל (שרק פסול).

ובאה"ט – צ"ע אם חוששים לקידושי אחר?
כ"כ פ"ת(תורת גיטין) – הר"ן לא חשש לזה ולא הוי קידושין כלל.

2. אנסוהו גויים

פ"ת(ת' הרשב"ז): אפילו לא הכוהו, אם איימו עליו, כל שיש בידם לעשות נקרא אונס.

3. ואפילו קיבל מעות

ב"ש: ואפילו קיבל מעות וגם אנסוהו הגויים כדין ל"א שנתרצה.

ל"א ... שנתרצה

ב"ש: דעת הרשב"ם כשקיבל מעות

הרשב"ם: ואם מסר מודעה (בלא שאנסוהו) הוי גילוי מילתא, כיון שאינו מקבל מעות בודאי אונס הוא.

משמע שאם מקבל מעות לא מיקרי אונס, דאמרינן היום היה צריך למעות ונתרצה לגרש.

ואפשר שהרשב"ם אינו חולק על הרמ"א, דיש לחלק:

פ"ת: אף הרשב"ץ והרשב"ש צידדו להקל כשקיבל מעות דהוי גט (כשמסר מודעא).
ת' משכנות יעקב – ואין להקל אף שקיבל מעות, אא"כ קיבל מעות שלא היו שלו.
 אבל אם ויתרו לו קצת מהנדוניה שקודם הגירושין היו שייכים לו, לא יעלה על הדעת שיהא דומה למכר (באונס כשקיבל מעות דהוי מכר), ולא הוי גט. וכן מבואר בת' הרב בצלאל.

באנסוהו בודאי – לא מהני מעות.
 אבל מסר מודעא – אנו לא יודעים אם היה ודאי אונס: ולכן בלא מעות אמרינן ודאי אונס היה, שאל"כ למה נתן הגט.
 אבל כשמקבל מעות, אמרינן מחמת המעות נתרצה לתת גט.

ל"א... נתרצה

קלד - ט

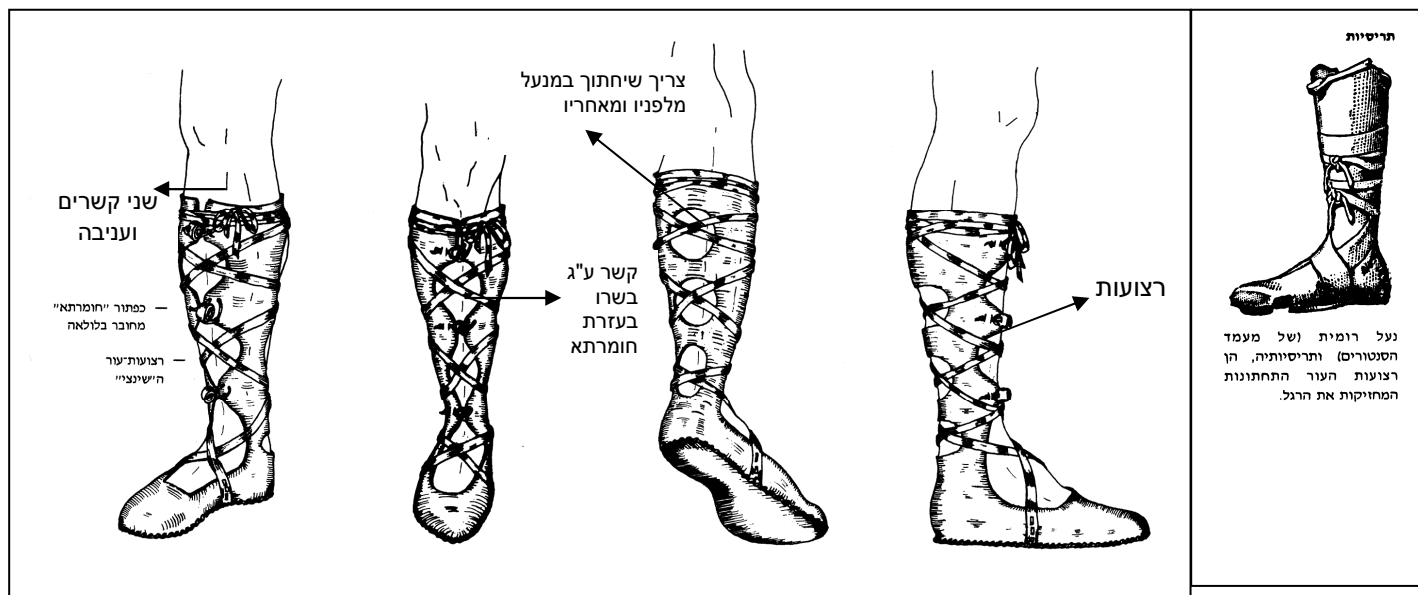
אם דחקו אותו בית דין של ישראל על ידי כותים, והיו הכותים מכין אותו ואומרים: "עשה מה שישראל אומרים לך" - דינו כאנסוהו ישראל.

יחזר בן – ופירש, כיצד עושים בגויים ויהא כשר? חובטין אותו ואומרים לו: "עשה מה שישראל אומרים לך", כיון שהעישוי ע"פ דיני ישראל אפילו כפווה הגויים לא מקרי "לפני הגויים" וכשר.
 כ"כ הרא"ש. וכן פירוש בה"ג.
כ"פ להלכה: רשב"א. וכ"מ מהירושלמי, רשב"ם ורמב"ם.

גיטין(פח): גט המעושה... ובגויים חובטין אותו ואומרים לו: "עשה מה שישראל אומרים לך".
תו"ס: **ובגויים חובטין אותו.**
ואר"ת – זהו המשך מה שאמרו "ובגויים פסול", שאפילו חובטין אותו ואומרים לו: "עשה מה שישראל אומרים לך" – פסול.

=====

צורת סנדל החליצה

דיני המנעל:

יד

1. **לכתחילה צריך לתת ליבם מנעל החליצה במתנה.** **א. ארבע:** וי"א שיהלך בו מעט, כדי שיהא נראה כשלו. **ב. (ואם לא נתנו לו, כשר) (טור).**

או"ח: וצריך שילך החולץ לפני הדיינים מרוח לרוח שיראה באיזה רגל מפסיע תחילה שהוא הימין ובו יחלוץ.

1. **שם(קא): משנה** - חלצה במנעל שאינו שלו – כשר. **ב.**

שם(קג): אביי הוה קמי רב יוסף אתאי יבמה לחלוץ, אמר תן ליבם סנדלך ואקני לו שיחלוץ.
פרש"י: ואקני לו – שיהא שלו במתנה.
כ"פ הרא"ש.

הטור – ואע"פ שאח"כ מחזיר הסנדל חשוב מתנה, שקי"ל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה (קידושין ו:).

1. לתת ליבם מנעל

באר הגולה(נחלת צבי): טעמו שכתוב 'נעלו' ובדיעבד כשר הואיל וכתוב ג"כ 'נעל'.

טו

1. **המנעל צריך שיהיה כולו של עור. לפיכך צריך לתופרו (כל תפירותיו) בעור.** **א. לכתחילה.** (וכן נוהגין. **ב. ויש פוסלין אף בדיעבד.** (טור בשם הרמ"ה), דלא כי"א דבזמן הזה שכל המנעלים תפורין בפשתן צריך להיות תפור בפשתן (בסדר ר"י מינץ בשם ר' שמריה).
2. **אבל רצועותיו - אין צריך שיהיו מעור.** **א. (וי"א דגם רצועותיו מעור (נימוקי יוסף), וכן נוהגין).**

פרש"י: התפור בפשתן – שתפר בתוכו בגד פשתן.
ל"א – שתפרו במשיחה (חוט) כעין שלנו. **כ"פ הרא"ש**
כ"כ הטור – אבל אם תפר בתוכו בגד פשתן כשר.

1. **יבמות(קב):** אר"י א"ר – סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו, שנאמר 'ואנעלך תחש'.

כ"פ הרמ"א (כב).

להלכה: התפור בפשתן

• **א. הרא"ש** – לכתחילה לא יתפור בפשתן, אבל בדיעבד כשר. ומה שלומדים מ'תחש' אינו אלא אסמכתא. כ"ד הטור.

• **ב. הרמ"ה** – אף בדיעבד פסול.

• **מהר"י מינץ** בשם רבנו שמריה – בזה"ז שרגילים לילך במנעל שתפור בפשתן אם חלץ במנעל אחר פסול (שצריך דווקא בבפשתן).

ג. **מיהו** כל הגדולים חלוקים עליו.

2. (שם): בעא מיניה ר"א מרב – הוא של עור ותרסיותיו של שער מהו? א"ל גם זה נקרא 'אנעלך תחש'.

פרש"י: תרסיותיו – רצועותיו.

תרסיותיו של שער:

✓ **לפי הטור** – אבל רצועותיו א"צ שיהיו מעור. **משמע** שמכל המינים כשר.

א. ונמ"י – דווקא של עור או שער שבא מעור, אבל שאר מינים פסול.

ב"ח וב"ש: אף הטור כוונתו שא"צ מעור אלא של שער שבא מהעור, ולא כמו שהבינו הב"י והרמ"א (א2). אלא דווקא בשער כשר אבל שאר מינים פסול.

ב"ש: ואם אפשר להלך במנעל בלא קשירה, אז לכו"ע אף ברצועות שאר מינים כשר.

טז

1. צריך לכתחילה שיהא א. העור קשה קצת, שיהא דומה קצת לסנדל.

ב. **וי"א** שהתפירה תהיה מבחוץ. ב. **וי"א** מבפנים, כדי שיהא דומה לסנדל.

ג. **וי"א** שלא יהא בגד או עור מבפנים ותפרו בו.

ד. **וי"א** שעושים אותו מחתיכה אחת, כדי שיהא דומה גם בזה לסנדל.

2. הגה: אבל נהגו לחלוץ לכתחילה במנעל שהוא תפור מבחוץ, וגם שהוא משני חתיכות (פירוש

אע"פ שהוא שתי חתיכות), דהיינו שהתחתון שלו שקורין 'שולא' הוא חתיכה אחרת. וגם הרצועות הם חתיכה אחרת תפורין בו. ויזהרו שלא תהיה העור של הסנדל משוחה בשמן לרככו (בסדרים).

1. חליצה בסנדל/מנעל

יבמות (קב.): אמר רבא א"ר כהנא א"ר – אם יבוא אליה ויאמר חולצין במנעל שומעים לו, אין חולצין במנעל אין שומעים לו שכבר נהגו בסנדל.

ורבי יוסי א"ר כהנא א"ר – אם יבוא אליה ויאמר אין חולצין במנעל – שומעים לו, אין חולצין בסנדל – אין שומעים לו שכבר נהגו בסנדל.

א"ב: האם מנעל כשר לכתחילה –

✓ **ל"ל"ק** – אין חולצין במנעל לכתחילה, שהרי אם יבוא אליה... שומעים לו, אבל כל שלא בא לא חולצין.

משמע לכתחילה אין חולצין.

כ"פ הרמב"ם.

ל"ב – אף לכתחילה חולצין במנעל.

ואפשר שכן דעת הרמב"ם (ראה לקמן).

הלכה כל"ק שלכתחילה לא רק בדיעבד כשרה, כיון שיש כמה סוגיות המסייעות

- **משנה (קא):** חלצה במנעל כשרה. משמע רק בדיעבד שם (קב.): המנעל לכתחילה – מחלוקת תנאים

✓ **רבי יוסי ס"ל** – לכתחילה לא. **רבי עקיב ס"ל** – אף לכתחילה. **קי"ל** כרבי יוסי

1. חילוקים בין מנעל לסנדל

• **א. רש"י:** סנדל הוא מעור קשה ומבושל.

• **3. נמ"י:** סנדל כולו חתיכה אחת, הסוליה וגב הרגל.

ריטב"א: וראוי לחוש לדברי שניהם.

• **שבת (ס):** אם תפרו מבפנים הוי מנעל ולא סנדל.

ב. **פרש"י** – שנתן העור לפנים מן הסנדל ותפרו.

ג. **סמ"ג וסמ"ק** – תפירות לצד פנים הוי מנעל.

טעם שלא חולצים במנעל:

שם (קב.): גזרה משום מנעל המרופט, א"נ משום חצי נעל.

פרש"י: מרופט – מבוקע וקרוע מלמעלה.

א. במנעל שהוא רך אף שיקרע מתיישב לרגלו, אבל סנדל שהוא קשה אין מתיישב לרגלו. ולכן צריך להיות בסנדל שלא יבוא לנעול מנעל מרופט.

ב"י – וכן יש לפרש בחצי מנעל, שאם נתעכל כל חצי

המנעל יכול ליישבו ברגלו, משא"כ בסנדל.

ד. ולנמ"י שסנדל מחתיכה אחת – אם נקרע מיד שם לב, משא"כ במנעל שעשוי כמה חתיכות אם יקרע אחד לא ישים לב, ונמצא שאינו חופה רוב רגלו שפסול.

כשלא מצוי בסנדל:

• עיטור והרא"ש – כשלא מצוי סנדל חולצים לכתחילה במנעל. וכ"מ מהירושלמי.

כ"כ נמ"י (תו"ס), סמ"ג ורי"ו.

ואפשר שכ"ד הרמב"ם – שכתב 'חולצין במנעל', ויש לפרש דמיירי כשאין מצוי סנדל.

ויתכן דס"ל לרמב"ם שהלכה כל"ב שאף לכתחילה חולצין במנעל.

• נמ"י (רמב"ן) – אף כשאין מצוי סנדל אין חולצין במנעל.

ב"י: ואע"פ שעכשיו אנו חולצים לכתחילה במנעל לפי שאין סנדל מצוי בנינו, מ"מ כתבו מקצת מפרשים שצריך לעשות מנעל שידמה לסנדל ככל שאשפר, ולכן יצאו דינים אלו.

יז

1. י"א שלכתחלה עושין אותו מעור בהמה טהורה. א. (גם הרצועות

והקוים שבו, גם רצועות התפירה (כ"כ בסדר ר"י מרגליות), וכן נוהגין).

ו'סמ"ג – הרגילות להחמיר לכתחילה כדברי ר"ת. כ"כ סה"ת, סמ"ק, עיטור, כלבו (הר"פ) והגמ"ר. ב"י: ולכן ראוי להחמיר לכתחילה.

א. סמ"ק וכלבו בשם הר"פ: גם ברצועות המנעל והלולאות ורצועות התפירה הכל מעור בהמה טהורה. כ"כ מהר"י מינץ, סדר חליצה של מהר"י מרגליות.

1. תו"ס: כתב ר"ת – צריך שיהא הסנדל מעור בהמה טהורה. **וטעמ** – שלומדים מ'אנעלך תחש' שתפירה בפשתן פסול. ותחש היא הבמה טהורה כדאמרין (שבת כח:).

ואין נראה, ואף בבהמה טמאה כשר. כ"כ הרא"ש, רי"ו, סמ"ג וסה"ת.

יח

1. יפאות (ק.פ.): אמר רב – יהיו בו שתי רצועות לקשרו בהם, אחת בצד זה

ואחת בצד זה (הרא"ש) – ואם אפשר ללכת בו בלא קשירה כשר אף בלא רצועות וקשרים).

א. סמ"ק: וי"א שרצועות אלו יהיו לבנות.

2. הגה – **הפ"ד**: וגם רצועות התפירה יהיו לבנים. אבל השאר, הכל שחור מבחוץ, וכן נוהגים. **א. הר"י מרא"ות:** אבל מבפנים, אין לחוש.

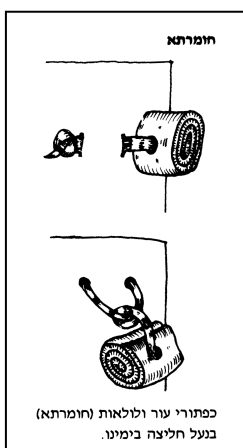
ב. הפ"ד: ואם הושחרו הרצועות מחמת זקנה, אין להקפיד, וכן נוהגין. **כ"פ:** ויהיו הרצועות ארוכות, שיוכל לכפול כל אחת שני פעמים.

יט

1. יפאות (ק.פ.): אמר רב (פ"י פירוש הטור): יעשו בו כמין

קשר, שקורים חומרתא, בצד האחד, שיכנס בנקב שבצד האחר כדי להדקו יפה. הפ"ד: ויש אומרים שיעשו שלשה קשרים בענין זה, ולפחות שנים. **הגה** – ונוהגים לעשות שלשה.

2. הפ"ד: ולא יהיו הקשרים מן המנעל עצמו, אלא רצועה אחרת מחוברת בראש המנעל. וכן יעשה הקרסים שבצד השני, וכן נוהגין. **א.** ויתפור אלו הלולאות והקרסים מבחוץ, ולא מבפנים, וכן נוהגין.

כ

1. **ס"ק:** י"א שלא יהיה לו לשון כמו שרגילים לעשות במנעלים, כדי שלא יהא מעל דמעל (פירוש: שכתוב 'וחלצו נעלו מעל רגלו', ואם יש בנוסף גם לשון הוי מעל דמעל. ב"ש – מ"מ בדיעבד אינו מעכב שהרי חולף שניהם).
- א. **הגה** - ר"י מ"ן פ"ק קט"ז רא"ה: י"א לתפור שפה סביב המנעל למעלה, ולא נהגו.
- ב. **סדר מנעלים:** ויזהר לתפור בתפירות תכופות זו לזו.
- ג. **המ"ר:** ועושים אזני המנעל קצרים, שלא יהיה לולאות והקצרים על המנעל, רק על הרגל, שלא יהיה מעל דמעל.

כא

1. יהא עשוי לצורת רגל ימנית, וינעלו ברגלו הימנית, א. ויהיה למדת רגלו, שלא יהא גדול עד שאין ראוי לילך בו, ולא יהיה קטן עד שאינו מכסה רוב הרגל. ב. ולא יהיה קרוע עד שאינו יכול לילך בו.

1. **יבמות(קד):** חלצה בשמאל – חליצתה פסולה.
- טור** – ולכן יעשב המנעל לצורת רגל ימנית וינעלו ברגלו הימנית.
- א. **משנה(שם):** חלצה בגדול שאינו יכול להלך בו, או בקטן שאינו חופה רוב רגלו – חליצתה פסולה.
- ב. **שם(קב):** אין חולצין במנעל גזרה משום מנעל מרופט.
- הטור** – ולכן ולא יהיה קרוע עד שאינו יכול לילך בו.

כב

1. חלצה בסנדל של עץ או של שעם שאינם מחופים עור, א. או ברגל שמאל, ב. או שהיה מנעל גדול עד שאינו יכול לילך בו, או קטן שאינו מכסה רוב רגלו, או קרוע שאינו יכול לילך בו, ג. או בסנדל שאין לו עקב, ג. או באנפליא של בגד - חליצתו פסולה.
2. (**יו"ט**) היה של עץ ומחופה עור, או שבגד פשתן תפור בפנים, או שחלץ במנעל של שמאל בימין, כשרה).

1. סנדל של עץ

- א. **חלצה בשמאל**
- יבמות(קד): משנה:** חלצה בשמאל פסולה. ור"א מכשיר.
- גמ:** מט דרבנן?
- אמר עולא:** ילפינן רגל רגל ממצורע, מה להלן בימין אף כאן בימין. ור"א לא יליף ממצורע.
- הגרסה בגמרא:**
- א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן – תהפוך את השיטות שרבנן מכשירים ור"א פוסל.
- ורבא אמר** – לא תהפוך (ולרבנן פסול).
- כ"פ המחבר שפסול.
1. **שם(קא):** חלצה בסנדל של עץ – כשרה.
- אמר שמואל** – ומיירי סנדל של עץ המחופה עור (שאל"כ פסולה).
- ולכן פסק והרמ"ה** – חלצה בעץ לא מחופה כור פסול. כ"פ המחבר.
- טור** – ואף במחופה של עור כשר בדיעבד ('כשרה' שכתוב במשנה, לשון דיעבד). כ"פ הרמ"א.
- נמ"י והב"י:** דווקא מחופה מכל צדדיו בעור.

גיטין(כד:): אמר שמואל – כל מקום שארז"ל 'חליצתה פסולה' פסולה לשוק אבל נאסרת לאחים לייבם.

1. או ברגל שמאל

ת' נו"ב: אף שהשו"ע פסק שפסול, מ"מ אין הדין מבורר שפסול. שהרי בגמרא חלקו רבי יוחנן (שמכשיר) ורבא (שפוסל), ולא נפסקה הלכה כמאן. גם הרמב"ם לא הזכיר דין שמאל. ומ"ש בנחתך רגל ימין, לא מדין שמאל אלא דבעינן ועמד ואמר. ולכן כשיש לצרף ספקות נוספים יש להתיר אף בשמאל (ראה לקמן סכ"ה).

ב. יבמות(קא:): חלצה המנעל גדול שיכול להלך בו או קטן שחופה רוב רגלו - חליצתה כשרה.

גמ(קג:): 'נעלו' נעלו הראוי לו, פרט לסנדל גדול שאין יכול להלך בו או קטן שאינו חופה רוב רגלו שפסול.

כ"פ הרמ"ה – חלצה במנעל גדול עד שאינו יכול לילך בו, או קטן שאינו מכסה רוב רגלו, או קרוע שאינו יכול לילך בו - פסול.

ג. הרמ"ה ורי"ו: נעל כשר לחליצה דווקא שיש לו עקב, שאל"כ פסול.

ד. שם(קב:): חלצה בקב של קיטע (צורת מנעל שיש בו בית קיבול קטן המחופה בעור) – חליצתה כשרה. אבל חלצה באנפילא של בגד – חליצתה פסולה.

כג

1. מנעל של עובדי כוכבים שמניחים אותו לרגלי הצורה ומהלכין אותה בו - לא תחלוץ בו, ואם חלצה - חליצתה כשרה.
א. אבל בשל תקרובת עובדי כוכבים, או של עיר הנדחת, א. או שנעשית לתכריכי המת - אם חלצה חליצתה פסולה.

ושל זקן – פירוש תכריכי המת שאינו להליכה ולא נעל הוא.

1. א. תרקובת ע"ז

ה"ה: המנעל עצמו לא יכול להיות תרקובת ע"ז, שתרקובת צ"ל 'המשתבר' (משהו ששופכים או שוברים לפני ע"ז), אלא מיירי שזבח לה בהמה ומעורה עשה מנעל.

1. יבמות(קג:): אמר רבא – הילכתא סנדל של ע"ז לא תחלוץ - ואם חליצתה כשר. **א. של תרקובת ע"ז** ושל עיר הנדחת, **ב. ושל זקן** העשוי לכבודו - לא תחלוץ, ואם חליצתה פסולה.

פרש"י: של ע"ז – הואיל ועשויה להילוך, ומשמי ע"ז לאו לשריפה קיימי שיש לו תקנה בביטול, ואי משום הנאה מצוות לאו ליהנות ניתנו. **של תרקובת** – שהקריבו ומסרו לשם דורון, אין לה ביטול עולמית דאיתקש למת.

חליצה בימין/שמאל

1. טוכ(סא"ד): שולט בשתי רגליו, וכן היא בשתי ידיה - יעשו בשל ימין. **א. (ואם היא איטרת יד - תעשה בימין דידה, שהוא שמאל כל אדם) (טור בשם י"א).**

כד

כה

1. אטר ברגלו:

א. י"א - שחולץ בשתייהם, במנעל של ימין בימין, ובמנעל שמאל בשמאל.
ב. ויש מי שנסתפק לומר שאין לו תקנה ג. (ונהגו כסברא הראשונה, וע"ל בפירוש הסדר סעיף מ').

ת' נו"ב: יבם שראו ששולט בשתי רגליו וחלץ בימין, ואחר שהשתדכה ערער שהוא איטר רגל, האם נאמן לפסול החליצה?

יש להתירה מכמה ספקות:

שמא – משקר היבם, שאין אדם משים עצמו רשע.

שמא – אף איטר חולץ בימין של כל אדם כהסמ"ג.

2. **איטר ברגלו**

ת' חוט השני: אם רימה היבם שהוא ימיני (שבכוונה עקר רגלו הימנית תחילה), ואח"כ התברר בבירור שהוא שמאלי, האם מתירים היבמה לשוק?

לדעת ר"פ חליצת איטר בימין פסולה, ואפילו בדיעבד. ואף שהסמ"ג התיר אין להכניס עצמנו בין ההרים.

ולכן אף שהיבם רחוק אין זו שעת הדחק ואין להתיר.

א. **חולץ בשתיים**

ב"י(בסדר חליצה): ותחלוץ שתי רגליו בב"א, בכל יד תחלוץ רגל. שאם תחלוץ בזאח"ז שמא חליצה ראשונה פסולה וצריכה לחזור על כל האחים.

והב"ח ומהר"ם לובלין – תחלוץ רגל אחר רגל, וכוונתו שניהם שבחליצה הכשרה הוא מתכוון לחלוץ.

1. **יבמות(קד.):** חלצה ברגל שמאל – חליצתה

פסולה. ור"א – מכשיר.

מרדכי(ראב"ה) והטור: ואם שולט בשתי רגליו, וכן יבמה השולטת בשתי ידיה – יעשו ברגל יד ימין של כל אדם, כמו בתפילין.

2. **אם היבם איטר ברגלו:**

• **סמ"ג(מורו)** – חולץ בימין כל אדם, מאחר שלמדו רגל רגל ממצורע.

• **א. מרדכי(י"א)** – חולץ בשתיים, במנעל של ימין בימין, ובמנעל של שמאל בשמאל.

• **ב. רמב"ן והרשב"א** – אין לו תקנה, משום ספק שמא אין לו רגל ימין.

• **הטור והמרדכי** – חולץ בימין שלו שהוא שמאל כל אדם, וכמו בתפילין. **א. 1.** ה"ה באיטר יש שתחלוץ בימין שלה שהוא שמאל כל אדם (מרדכי).

1. **השולט בשתי רגליו – יעשו בשל ימין**

כו

1. **ינעל המנעל על רגלו כשהוא יחף, ולא על בתי שוקיים, שלא יהא מעל**

דמעל. א. מרדכי(ראב"ה): ומטעם זה יש מדקדקים שלא יהא טיט דבוק במנעל מבפנים, וגם מטעם זה יש מצריכים לרחוץ רגלו הימנית יפה יפה.

1. **מעל דמעל**

ב"ש: ובדיעבד הוי פסולה שאוסרת על האחים.

ואם חולץ גם את בתי השוקיים – כשר. כ"כ הרא"ש.

ומה שמדקדקים לרחוץ רגלו – הוי חומרה.

1. **מרדכי:** ינעל המנעל על רגלו כשהוא יחף, ולא

על בתי שוקיים, שלא יהא מעל דמעל.

ואפ שסנדל עץ המחופה עור כשר (בימות קא.)! היינו לפי שהם תפורים יחד הוי מנעל אחד, משא"כ בבת שוקיים דמקרי מעל דמעל.

כז

יש מי שאומר שהיבם קושר כנף המכנסים למעלה משוקיו, (כדי

שיראו הדיינים היטב דבר בין רגלו ובין מנעלו) (הגהות מרדכי).

כח

1. **ינעל המנעל ויכרוך הרצועות סביב למנעל ברגלו, ויקשור שניהם יחד**

שני קשרים זה על זה, (ואל יהדק קשר השני בחוזק, כדי שתוכל להתירו בימין) (כן עשה מהרי"ל וכן משמע בסמ"ג), ועניבה עליהם.

2. וצריך שיהיה הקשר על בשר שוקו, ולא על אזני המנעל, לכך צריך שיחתוך במנעל

לפניו ולאחריו כמו פגימה, כדי שתהא הרצועה החוזרת דבוקה ממש על רגלו יחף.

3. ויסבב הרצועות פעמים סביב לשוק, עד שישבו ראשי הרצועות (על השוק לפניו) (ממעל לאזני המנעל) (הגהות מרדכי), דהיינו על השוק ערום.

א. ויהיו הקשרים על פני השוק ולא מאחוריו. ויכניס הקשרים (שבאזנו) בנקבים שבאזנו השניה.

1. סמ"ג: יכרוך ברצועה סביב למנעל ברגלו ויקשור שני קשרים יחד.

וכתב הירושלמי - עונבו כדי שתוכל להתיר באחת מידה.

ולכן: יש עושים עניבה על הקשר לחוש לירושלמי. כ"פ ש"פ.

2. ספר המצוות: צריך שיהא הקשר על בשר שוקו ולא על אזני המנעל.

ולכן כתב סמ"ק - שיחתוך המנעל לפניו ולאחריו כמו פגימה ויכוון שיבוא הקשר באותו מקום.

ב"י - וטעמו, דלא להוי מעל דמעל.

3. כמה כריכות כורך?

הגמ"ר - ויכרוך הרצועות סביב למנעל 5 קשרים סביב השוק.

ר"י שכתב - פעמיים סביב לשוק עד שישבו ראשי הרצועות על השוק לפניו.

א. הטור: ויכניס הקשר שבאזניו בנקב שבאזנו השנית.

סדר הקריאה

כט

1. יבמות (ק:ל) $\pm$ נדה: מלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שהוא

והיא יהיו רגילים, ותהיה יכולה לקרות 'לא אבה' (דברים כה, ז) **בנשימה אחת** (ואם לא קראה בנשימה אחת אינו מעכב שכל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת).

א. ה"ה (כ"ב) $\pm$ ק: ויש מי שאומר שצריך ג"כ שהוא יהיה יכול לומר: 'לא חפצתי' (דברים כה, ח) **בנשימה אחת.**

יבמות (ק:ל) $\pm$ נדה: ויקראו אותה (את היבמה), והיא מעומד, בלשון הקודש: 'מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אכה יבמי' (דברים כה, ז). ויקראו אותו, והוא מעומד, 'לא חפצתי לקחתה' (דברים כה, ח).

2. (ה"ה) $\pm$ נדה: וי"א שצריך שידקדקו עמה שהיא תקרא: 'לא אבה יבמי', בנשימה אחת. וכן הוא המנהג. גם וב 'לא חפצתי לקחתה'. וע"ל בפ"י הסדר סעיף ס"ו).

ויקרא שמו ב'ישראל בית חלוץ הנעל:

1. יבמות (ק:ל) $\pm$ נדה: משנה - והיא אומרת 'מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי', והוא אומר 'לא חפצתי לקחתה', ובלשון הקדש היו אומרים.

גמ': אמר אב"י האי מאן דמקרי גט חליצה לא ליקרי לדידה 'לאלתר לחודיה' 'ואבה יבמי' לחודיה דמשמע אבה יבמי. אלא 'לא אבה יבמי'.

0. דברים (כה, ז-י): ואם לא יחפץ האיש לקחת

את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי:

וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה: ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו:

ולא ליקרי לדידיה 'לאלתר לחודיה' חפצתי לחודיה דמשמע חפצתי לקחתה, אלא 'לא חפצתי לקחתה'.

חליצה המנעל

ל

1. יעמוד אצל כותל או אצל עמוד וישען בו, וידחוק רגלו בקרקע, סמ"ק: ותתיר קשרי המנעל, ואח"כ הקרסים, הכל בידה הימנית, הרא"ש: ותתפוס רגלו בידה השמאלית, ותהיה שומטת המנעל מן העקב בידה הימנית, ותחלוץ כל המנעל גם בידה הימנית, סמ"ד: וכל זה בלי סיוע שמאלית.
2. הטור: בכל זה לא תהיה יושבת, ולא על ברכיה, אלא תהיה מעומד, סמ"ד: ותכוף עצמה, ומשלכת המנעל לארץ.
- ב. (טור: חלצה בידה השמאלית או בשיניה, כשרה).

לב

3. י"א שאם לא דחק רגלו בקרקע - חליצתה פסולה.

לדחוק רגליו בקרקע ואין יכול.
כ"כ הרמב"ן – ליישב דברי הרי"ף. כ"ד רי"ו והרמ"ה.
• והראב"ד – חליצתה כשרה ששני מימרות נפרדות ולא מטעם אחד.

3. לא דחק רגלו בקרקע

מהר"ם פדואה: יבם שטוען שרגליו נפוחות ואין יכול לעמוד על כפות רגליו – חייב לחלוץ דשפיר מצי דחיק, אף שלא יכול להלך עם המנעל.
רשד"ם: יבם שרגלו עקומה ומהלך בצד רגלו ופעמים דוחק עקבו בארץ – חליצתה כשרה.

1. שם(קג.): אמר אמימר – האי מאן דחליץ צריך לדחוק רגליו בקרקע. והאי מאן דמסגי על ליחתא דכרעיה (שרגלו הפוכה, ראה ס"ד) אינה חליצה.
הרא"ש – כדי שיהא ניכר שטורחת לחלוץ מנעלו, שפעמים המנעל גדול ונראה יוצא מאליו אם לא ידחק רגליו קצת.

3. אם לא דחק רגליו:

• רי"ף – חליצה פסולה כמו האי מאן דמסגי לחתא דכרעיה שאינה חליצה.
כ"ד הרמב"ם. כ"פ הרמ"א בשם י"א.
שטעם 'דמסגי על ליחתא' אינה חליצה כיון שצריך

לא

'באמת(קפ.)': גזמת, חולצת בשיניה.

לג

1. התיר הוא הקשר, ושמטה היא המנעל מרגלו, או שהתירה היא, ושמט הוא - חליצתה פסולה.
א. הגה: וי"א דווקא שאינו יכול להלך בו בלא קשירה, אבל אם יכול להלך בו בלא קשירה, וחלצה אותו - החליצה כשרה אע"פ שהוא התיר הקשר.

א. הרא"ש: מה שפסול כשהוא התיר - דווקא בעניין שלא יכול להלך בו כשהוא מותר, לפי שהתרתו הוי כאילו שומטו כיון שסופו ליפול מעצמו. אבל מנעל שיכול

1. יבמות(קב.): א"ר ינאי – בין שהתיר הוא ושמטה היא בין שהתירה היא ושמט הוא - חליצתה פסולה (אלא צריך שתעשה היא שתיהן).

לעמוד ברגלו בלא קשירה וחלץ בו – כשרה בדיעבד.

לד

לד **כא"פ**: היתה רגלו עקומה לאחור, או הפוכה על צדה, או שמהלך על אצבעות רגליו - אינו חולץ.

יבמות (קג.): אמר אמימר – האי מאן דמסגי על ליחתא דכרעיה (שרגלו הפוכה) – לא יחלוץ.

טעמו:

לפי הרי"ף – כיון שאינו יכול לדחוק רגלו בקרקע. ולפי הראב"ד – לפי שנעלו נחלצת מעל כף רגלו ולא מעל רגלו.

מהר"א ששון (רשד"ם): כשאין לו אח אחר חולץ.

מסגי על ליחתא דכרעיה

מום זה, בדרך-כלל מום מלידה, מתבטא בעיוות של כף הרגל, שבגללו אין הוא דורך על הכף בלכתו אלא על חלק אחר. לעתים העיוות הוא הצדה, ואז דריסת הרגל היא על צדה של כף הרגל, ולעתים מתעקמת כף הרגל עד שאדם מסוגל לדרוס רק על ראשי האצבעות. במקרים חמורים מתהפכת הרגל לגמרי, עד שבעל המום דורך על חלקה העליון של כף הרגל, וחלקה התחתון מופנה כלפי מעלה.

לה

0. חלצה מן הארכובה (ברכיים) למטה - חליצתה כשירה. מן הארכובה ולמעלה, חליצתה פסולה.

1. וי"א דאקשירה קאי (שהכשירה למטה מהארכובה כשרה), שאם היה הקשר למעלה מהארכובה, פסולה. אבל אם נקטעה רגלו, אפילו מן הארכובה ולמטה, אינו חולץ.

א. (ועל כן לא יהיה המנעל ארוך עד למעלה מן הארכובה) (מרדכי ריש מצות חליצה).

2. וי"א דבנקטעה רגלו מיירי, שאם נקטעה למטה מהארכובה ונשאר כל כך משוקו שיכול להכניס בו המנעל ולקשרו למטה מהארכובה – חולץ.

המנעל בשוקו ולקשרו למטה מן הארכובה. אבל נחתך סמוך לארכובה שאינו יכול לקשר המנעל בשוקו פסולה.

0. יבמות (קא.): **משנה** – מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה. מן הארכובה למעלה חליצתה פסולה.

מין הארכובה

1. הרי"ף – מדובר הקשירה היתה למעלה הארכובה.

טור: משמע אבל מי שרגליו קטועות אף למטה מהארכובה לא חולץ (פירוש - כיון שלא מצינו בתלמוד שחליצת קיטע כשרה, ממילא מסתבר שפסולה הואיל ואין לו רגל – פרישה). כ"כ הרמב"ם וסו"ת.

2. והר"ת פירש – דמיירי שנקטעה רגלו, שאם נקטעה למטה מהארכובה חולץ ומהארכובה ולמעלה אינו חולץ. כ"ד רש"י.

כ"ד הרא"ש – ובלבד שישאר כ"כ משוקו שיכול להכניס

2. נקטעה רגלו

ב"ש: אף שברגלו עקומה (סל"ד) קי"ל שהחליצה פסולה! משום ששם גרע טפי מאחר והרגל הפוכה א"כ השוק לא מקרי מעל רגלו. משא"כ ברגלו ישרה שאז השוק נקרא מעל רגלו, ולכן אף שנחתך השוק נקרא מעל רגלו (רש"י).

ולפ"ז אם נולד עם רגל עקומה – חליצתה פסולה (שהרי לא היה לו אף פעם רגל).

מיהו לטעם הרא"ש והראב"ד – ברגל הפוכה חולץ מעל **כף** רגלו ולא מעל רגלו. ולפ"ז נולד קיטע חליצה כשרה (שלא חולץ מעל כף רגלו אלא מעל רגלו).

ואף בנקטעה רגלו ולא נשאר מקום למטה מהארכובה לקשור, אם יכול המנעל להתקיים בלא קשירה, אף אם יקשור למעלה מהארכובה – כשר.
מהר"א ששון – יבם שרגלו עקומה ומהלך בצד רגלו ולפעמים דוחק רגלו בארץ – יכול לחלוץ.

[**סיכום:** יבם שנולד קטע לפי רש"י – פסול. לפי ראב"ד והרא"ש – כשר].
ב"ש(רשב"א): נקטעה רגלו של יבם צריך לדחוק בשוקו בקרקע.

ולקושרו למטה... חולץ

ב"ש: לפירוש זה מיירי שנקטעה רגלו לכך צריך שהקשרים יהיו למטה מהארכובה, א"כ בשלא נקטעה רגלו אף שהקשרים למעלה מהארכובה – כשרה.

לו

קרעה המנעל מעל רגלו, או שרפתו – פסולה.

ת' רש"ד: קי"ל (יבמות קב.) בשמיטת רוב עקב הוי חליצה, ולכן אם נקרע הנעל בצד העקב אע"פ שיכול להלך בו – החליצה פסולה.

שם(קב.): בעי רב ינאי – קרעתו, שרפתו, מהו, גילוי כרעא בעינן והא איכא, א"ד חליצה בעינן וליכא? **תיקו.**
רמב"ם פסק: ספקא לחומרא.

לז

1. היה לבוש שני מנעלים, וחלצה העליון, אע"פ שקרעה התחתון עד שנתגלית רגלו - חליצתה פסולה. א. (אבל אם חלצה שניהם, חליצתה כשרה) (טור).

דמעל.

1 א. אם חלצה שניהם

ב"ש: וצ"ל שחלצה **שניהם בב"א**, שאם חלצה העליון תחילה ונשאר התחתון לפי גרסת הגמרא שלנו פסול ('שלפה העליון ונשאר התחתון'), ואף שאח"כ תחלוץ גם התחתון לא מהני מפני שצריכה לחזור על כל האחים.
ואם קרעה העליון וחלצה לתחתון והעליון עדיין נשאר – פסולה (גמ'), מיהו אם קרעה לעיון לגמרי וחלצה התחתון הוי חליצה מעלייתא.

0. (שם): שני מנעלים זה ע"ג זה מהו?

אם שלפה העליון ונשאר התחתון – מעל אמר רחמנא ולא מעל דמעל (ופסולה).
ל"צ שקרעה העליון וחלצה התחתון והעליון נשאר עדיין, חליצה בעינן והרי חליצה, א"ד גילוי כרעא בעינן וליכא? ולא איפשטא (ולחומרא).

1. הרמב"ם גרס 'היה לבוש שני מנעלים וחלצה העליון אע"פ שקרעה התחתון עד שנתגלית רגלו – חליצתה פסולה'.

א. הרא"ש: אבל חלצה שניהם כשרה שאין מעל

לח

סדר ריקקה

1. תעמוד נגד היבם, ותרוק בארץ כנגד פני היבם, רוק הנראה לדיינים א. כשיצא מפיה עד שיגיע לפני היבם. ב. ואם לא ראו הדיינים כשיצא הרוק מפיה כשרה.

1. שם(קו:): **משנה** – 'ורקה' רוק הנראה לדיינים.

0. דברים(כה, ט): ונגשה יבמתו אליו לעיני הדיינים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו.

ב. רמב"ם: ואם לא ראו הדיינים כשיצא הרוק מפיה כשרה.

ה"ה – ולמד כן מדאמר רבא 'צריכים הדיינים לראות' משמע לכתחילה.

א. גמ': אמר רבא – צריכים הדיינים לראות הרוק יוצא מפיה, דכתיב 'לעיני הזקנים וְחִלְצָה... וְיִרְקָה'.

ב"י – פירוש כיון שלא כתב 'ירקה לעיניו' שאז משמע אחר שיצא הרוק תראה, אלא כתב 'לעיניו' ... וירקה' משמע שצריך לראות הרוק יוצא מפיה. וּלפ"ז ביבם שכתוב 'וירקה בפניו', תחילה ירקה ואח"כ הוא רואה הרוק לפניו, וא"צ שיראה הרוק יוצא מפיה.

לט

רקקה וקלטתו הרוח קודם שהגיע נגד פניו, כגון שהיא ארוכה ממנו - צריכה לרוק פעם אחרת. אבל לאחר שהגיע הרוק נגד פניו, אפילו לא הגיע לארץ - כשרה. לפיכך אם הוא ארוך והיא קצרה, קרינן ביה שפיר 'בפניו'.

רי"ו(הרמ"ה): קלטתו הרוח אינו כלום וצריכה לחזור ולרוק, וה"ד אם עומד שם, אבל נתפזרו - כשרה.

משמע שאף שלא נתפזרו עדיין כבר פסולה על האחים. **מיהו** לפמ"ש בגמרא וברמב"ם – 'לא עשתה כלום', אף אינו פוסל על האחים. כ"ד שליטי גיבורים.

שם(קו:): אמר אב"י – רקקה וקלטתו הרוח (לפני שיגיע נגד פניו) – לא עשתה כלום. מ"ט? 'וירקה בפניו' וליכא.

תו"ס: ומ"ש (לט): 'רוק הנראה על הארץ' ה"ד למצוה מן המובחר, אבל בדיעבד אף שלא הגיע לארץ כל שראו הרוק כשר.

מ

1. יבמה שרקקה דם - אינה צריכה לרוק פעם אחרת.

2. וי"א דדוקא במוצצת, משום דאי אפשר לה בלא צחצוחי רוק.

כ"כ הראב"ד – מסתבר שבמקום חליצה א"צ לרוק פעם שנית. כ"פ הטור וכ"ד הרא"ש.

סיכום: **רקקה דם**

2. רי"ף והרמב"ם – דם שותת אינו כלום, אבל אם מצצה וירקה דם כשר שא"א שמצצה ואין בו צחצוחי רוק.

1. ראב"ד והרא"ש – אף בלא צחצוחי רוק כשר.

2. שם(קה): שלחו לאבוא דשמואל – יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שא"א לדם בלא צחצוח רוק, ומיירי שבמוצצת שאז יש צחצוח דם. כ"פ הרי"ף והרמב"ם.

1. (שם): לוי שאל בבית מדרש – רקקה דם מהו? א"ל מי כתיב 'רקקה רוק' (ולכן כשר).

הרא"ש – אף שדם שותת (שלא מצצה ואין בו צחצוחי רוק) - כשר.

מא

1. אכלה שום או גרגיר וכיוצא בו, מדברים המרבים רוק, והיה רוק זב

מפיה - אינו כלום. א. ונהגו למנעה מלאכול כלום. ב. (אפר"י מנצחיות: וכן לשתות, ותמעט בדבור, כדי שיבוא הרוק מעצמו. גם לא תנקר שיניה, כדי שלא תרוק דם).

1. היה רוק זב מפיה

ב"ש: ל"ד זב, אלא כיון שהרוק בא מחמת דבר אחר לא מהני, מיהו במוצצת לכו"ע מהני.
וכתב שלישי גיבורים – אם רקקה מחמת דבר אחר אינו כלום, ואף על האחים לא נפסלה.

1. יבמות(קו): אמר רבא – אכלה שום או

גרגישתא וירקה – אינו כלום.
וטעמו – דבעינן וירקה מעצמה וליכא.

הקריאה אחר רקיקה

מב

1. **אחר כך מקרין אותה מעומד: 'ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל' (דברים כה, ט).**
2. **ומצוה לכל העומדים שם לומר: 'חלוץ הנעל', שלש פעמים. א. וי"א שגם היבמה תאמר כן.**

כ"פ הרי"ף ושאר הפוסקים.

א. הגמ"י (רב יהודאי גאון) – גם היבמה תאמר כן.
כ"כ המרדכי.

ב"ש: ג"פ – כאבל שחולץ הנעל, כמנודה שחולץ הנעל, וכמורד במצוות סיני שחלצו הנעלים.

1. יבמות(קו): 'וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש

אשר לא יבנה את בית אחיו, עד כאן היו מקרין.
וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בכפר עיטם וגמר את כל הפרשה הוחזקו להיות גומרין כל הפרשה.

2. ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל, מצוה בדינין

ולא מצוה בתלמידים. רבי יהודה אומר מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל.

סדר חליצה

מג

1. **נמצא סדר החליצה: קוראה 'מאן יבמי' (דברים כה, ז) וקורא 'לא חפצתי לקחתה' (דברים כה, ח) וחולצת, ורוקקת, וקוראה 'ככה יעשה לאיש' (דברים כה, ט).**
- א. ואין הסדר מעכב. ולא עוד, אלא אפילו לא קראה ולא רקקה, אלא שחלצה בלבד, החליצה כשרה.**
2. **במה דברים אמורים, כשהיו יכולים לדבר, שהרי הם ראויים לקרות. אבל אילם ואילמת וקטנה - אינם חולצין, ואם חלצו, חליצתן פסולה. א. ואינה כשוטה וקטן, שלא עשו כלום, שאינה נפסלת לאחים ויכולה להתייבם להם או לו.**
3. **ויש אומרים דה"ה לחליצת חרש וחרשת שאינה כלום. א. וי"א שחליצתן פסולה, כמו של אילם ואילמת.**

נמצא: סדר חליצה –

- א. היא קוראת: מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי.
- ב. הוא קורא: לא חפצתי לקחתה.
- ג. היבם דוחק רגלו בקרקע.

- ד. היבמה חולצת ליבם את נעלו מעל רגליו.
- ה. היבמה יורק לפני היבם.
- ו. היבמה קוראת: ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו.
- ז. כל הקהל עונים: בית חלוץ הנעל, ג"פ.

ויבמתו לבית דין, והן משיאין לו עצה ההוגנת לו שנאמר 'וקראו לו זקני עירו ודברו אליו'.

1. יבמות(קו): משנה – מצות חליצה בא הוא

א"ל ר"ע הרי כתוב 'ככה יעשה לאיש' כל דבר שהוא באיש מעכב (החליצה) ולא הרקיקה.

2. שם(קד): אמר רבא – קריאה מעכבת, ולכן אילם או אילמת חליצתן פסולה (ופוסלת באחים).

ומה שאמרו שקריאה לא מעכבת כדברי זירא 'כל הראוי לבילה בילה לא מעכבת, וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת'. וכאן שאינם ראויים לקרוא קריאה מעכבת.

א. ה"ה(תוספתא): שוטה וקטן שחלצו לא עשו כלום (אף לא נפסלה לאחים).

3. חליצת חרש וחרשת

שם(קד): החרש שנחלץ וחליצת קטן – חליצתן פסולה (לפי כחמים חליצת קטן אינה כלום).

השאלה: האם משווים חליצת חרש לחליצת קטן שאינו כלום, או לא משווים רק שפסולה?

• **✓רמב"ם** – חליצת חרש וחרשת אינו כלום כמו בקטן (ואף על האחים אינה נפסלת).

• **א. ה"ה(רמב"ן ורשב"א)** – החליצה רק פסולה. כ"כ הטור.

והיא אומרת 'מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי', והוא אומר 'לא חפצתי לקחתה', ובלשון הקדש היו אומרים.

ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו, רוק הנראה לדיינים.

וענתה ואמרה 'ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו'.

עד כאן היו מקרין וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בכפר עיטם וגמר את כל הפרשה הוחזקו להיות גומרין כל הפרשה.

'ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל', מצוה בדיינין ולא מצוה בתלמידים. רבי יהודה אומר מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל.

א. משנה(קד): מה מעכב בסדר חליצה?

רא"א – החליצה עצמה והרקיקה מעכבות.

✓רע"א – רק חליצה מעכבת.

א"ל ר"א הרי כתוב 'ככה יעשה' כל דבר שהוא מעשה מעכב (אף הרקיקה מעשה שמעכב למעוטי קריאה שאינו מעכב).

מד

1. צריך שיכוונו היבם והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו. נתכוין הוא ולא היא, או היא ולא הוא, לא הותרה, אבל חליצה פסולה היא לפוסלה על האחים.

2. לפיכך יבמה שגדלה בין האחים, וראינו שחלצה נעלו של אחד מהם - אסורה להתייבם, שמא כווננו לשם חליצה, וצריכה חליצה כשרה, להתירה לזר.

א. אבל כל זמן שלא ראינו שחלצה לאחד מהם - מותרת להתייבם, ואין חוששין שמא חלצה.

• הכי קאמר אף על גב דחזינן אין חוששין שמא כווננו (ומותרת).

• וא"ד אף דחזינן לא חיישינן שכווננו וה"מ להתירה לשוק, אבל לאוסרה על האחים נאסרת (אף שלא כיוונו).

[בד"ה:] מ"ש הרמב"ם 'אסורה להתייבם שמא כיוונו לשם חליצה' (הרי אף שלא ראינו שכווננו נאסרה על האחים) !
ו"ל לרווחא דמילתא כתב כן, אבל אה"נ אף שלא כיוונו נאסרה על האחים.

וע"ל מה שנפסלת על האחים דחיישינן שמא כיוונו היא, אבל אם ידוע שאף אחד לא כיוונו לא נפסלת על האחים. [

מחלוקת ראשונים: מתי נאסרת על האחים

1. יבמות(קו): א"ר יוחנן – בין שנתכוון הוא ולא היא, בין נתכוונה היא ולא הוא – חליצתה פסולה, עד שיתכוונו שניהם כאחת.

✓כ"פ הטור - צריך שיכוונו היבם והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו. נתכוון הוא ולא היא, או היא ולא הוא, לא הותרה, אבל חליצה פסולה היא לפוסלה על האחים.

2. שם(קב): א"ר ירמיה – יבמה שהגדילה בין האחין מותרת לינשא לאחד מן האחין ואין חוששין שמא חלצה סנדל לאחד מהן.

טעמא דלא חזינן, הא חזינן חיישינן, הרי צריך ששינהם כיוונו להתיררה?

מהרי"ט כתב טעם אחר - כיון שפטורים מכל המצוות, ואם רצו להחמיר על עצמם אינם רשאים.

כנה"ג: נ"מ בין הטעמים - לחלוץ בימי אבלות

לפי ראנ"ח - לא יחלצו שאף בימי אבלות קשה לכוון.

לפי מהרי"ט - יכולים לחלוץ, שהרי האבל חייב בכל המצוות.

[**הקשה** הח"צ - לפי דבריהם הרי בשעה שמת בעלה הרי היבם והיבמה אוננים ואז לפי שיטתם אינם ראויים ליבם,

וקי"ל כל שאינה ראויה ליבום בשעת נפילה אינה ראויה לחליצה?]

התו"ס והרא"ש - רק שנתכוונו שניהם נאסרו על האחים (חליצה לא בב"ד). ואם חלצה בב"ד במעמד חליצה אף שלא כיוונו שניהם נאסרה על האחים.

ר"י ורמב"ם - אף שלא כיוון אף אחד מהם, הוי חליצה לאסור על האחים, ואף שחלצה מחוץ לב"ד. **ב"ש:** ומ"ש בשו"ע 'שמא כיוונו לשם חליצה' שמשמע דווקא כשיש חשש שכיוונו, שמא אינו בדקדוק.

1. כשהם אוננים, האם אפשר לחלוץ?

ראנ"ח - לא רצוי שיחלצו כיון שהם אוננים אינם יכולים לכוון להתירה לשוק.

מה

1. וכן אם רקקה לפני היבם א. בפני ב"ד - נפסלה מלהתייבם.

2. ויש מי שאומר דה"מ כשרקקה רוק, אבל אם רקקה דם, ואין רוק מעורב בו - אינה נפסלת בכך.

וי"ל כיון שהיבם לא מתכוון לזה לא נאסרה על האחים (שהרי אף בחליצה לא מהני לפסול בלא כוונה).

סיכום: מתי נאסרת על האחים כשרקקה בפני ב"ד **לרא"ש** - רק שנתכוונו שניהם לשם חליצה. **לש"פ** - אף אם נתכוונו רק היא נאסרה על האחים.

1 א. רקקה בפני ב"ד

ב"ש: טעמו - כיון שרקקה אחר חליצה יאמרו שכבר חלץ ויבואו להתיר יבמה לאחים אף אחר חליצה. ולפ"ז דווקא שרקקה בפני ב"ד אבל שלא בפני ב"ד אין לחוש.

1. יבמות(קד): מ"ש ריקקה שנפסלה לאחים

ומ"ש קריאה שלא נפסלה על האחים?

הקיקה שהיא אחר חליצה אם לא נאסר יאמרו אף בחליצה לא נאסרה על האחים, משא"כ קריאה שישנה לפני החליצה ואחריה לא יבואו לטעות.

א. **ב"י:** ולפ"ז דווקא שרקקה בפני ב"ד שאז יש מקום שיתירו היבמה לאחים אף אחר חליצה. אבל שלא בפני ב"ד אין חשש. **כ"פ הטור,** ה"ה(רמב"ן והרשב"א), נמ"י.

הרא"ש: קשה, אם ברקיקה נפסלת על האחים, למה בגמרא חיפשו להטעות היבם שלא רוצה לחלוץ, נציע לה שתירק בפנינו ותפסל על האחים, ונכוף אותו לחלוץ, כיון דשוב אינה ראויה לייבם?

מו

ויש מי שאומר שיש ליזהר שלא תירוק היבמה לפני היבם קודם חליצה, כדי שלא תהא חליצה פסולה ותהא צריכה לחזור על כל האחים.

*: פירוש - כשהיבם חולץ חליצה כשרה משתחררת מכל האחים. אבל כאשר החליצה פסולה נשתחררה רק ליבם זה, ואין כוח בחליצה זו לנתק הזיקה משאר אחים, ולכן צריך לחזור על כל האחים שיחלצו לה כולם.

הגמ"י: צריכה היבמה להיזהר שלא תירק לפני היבם קודם חליצה, שהריקקה פוסלת על האחים, וא"כ תהיה חליצתה פסולה כיון שאינה ראויה ליבום ותצטרך לחזור על כל האחים. כ"כ מרדכי.

מז

pe (ק.ה.): אם קראה לבד - לא נפסלה בכך מלהתייבם.

מח

1. הסומא - אינו חולץ לכתחילה. ואם חלץ, חליצתו כשרה.

א. ויש מי שאומר שאם אין אח אלא הוא - חולצת לכתחילה (כדי שלא תתעגן) (ב"י מ"כ).

2. ולא מקרי סומא - אלא בשתי עיניו (הגהות מיימוני פ"ד).

והב"ש - ואין נראה, שהרי בעיני ראוי לבילה וליכא. לכן נראה טעמו שהלימוד שצריך לראות הרוק 'וירקה בפניו' אינו אלא אסמכתא.

• **א. ראב"ד** - כשאין לו אח אף לכתחילה יחלוץ לה (דהוי דיעבד).

• **שליטי גיבורים** - אף לכתחילה חולץ הסומא (אף שיש אחים אחרים) שא"צ לראות הרוק.

ב"י: מצאתי כתוב שלענין הלכה יש לחוש שמא הראב"ד ס"ל שחליצה קודמת (ולכן הוי דיעבד). אבל למ"ד יבום קודם לא הוי דיעבד (שהרי יכול להתייבם).

1. שם (ק.ה.): תניא - חולצת מן הסומא חליצה

כשרה (משמע דיעבד).

תו"ס - ואף שאינו רואה וכתוב 'וירקה בפניו'. קמ"ל שאין צריך לראות רק הדיינים.

חליצה כשרה

• **רמב"ם** - דווקא בדיעבד אבל לכתחילה לא תחלוץ.

ה"ה - טעמו שהחליצה כשרה אף שכתוב 'וירקה בפניו', הרקיקה אינה מעכבת.

חליצה מוטעית

מט

1. קטנה שחלצה לגדול - חליצתה פסולה ונפסלה על כל האחים.

א. (וכשתגדיל, תחלוץ מאחד מהם, ואינה צריכה לחזור על כל האחים).

• **רמב"ם** - פוסלת וצריכה חליצה אחרת.

א. **תה"ד:** חליצת קטנה אינה כלום, ואפילו למ"ד חליצתה פסולה מ"מ כשתגדל א"צ לחזור על כל האחים, אלא חולצת לאחד מהאחים.

ב"ש - טעמו (כמו שסיים תה"ד):

לפי גרסה שלנו (תו"ס והרא"ש) - חליצתה אינה כלום ולכן אינה פסלת על האחים.

לפי גרסת הרי"ף - כשרה אף לכתחילה רק טוב שתחלוץ כשתגדל, מש"ה א"צ לחזור על כל האחים.

ולפי הרמב"ם - חליצתה פסולה.

וכיון שהוא מדרבנן אזלינן לפי ר"פ.

1. שם (ק.ה.): קטנה שחלצה, תחלוץ כשתגדל,

ואם לא חלצה חליצתה (כשהיתה קטנה) פסולה.

גמ' (ק.ה.): **אר"י** א"ר - זו דברי ר"מ, אבל חכ"א 'איש' כתוב בפרשה אבל אישה בין קטנה או גדולה חליצתה כשרה.

רבא אמר - עד שתגיע לעונת הנדרים.

והילכתא - עד שתביא ב' שערות.

ב"ש: שיטת הראשונים

• **תו"ס והרא"ש** - חליצת קטנה אינה כלום ואף אינה פוסלת על האחים, וצריכה חליצה כשתגדל.

• **הרי"ף** - כשרה בדיעבד (לפי גרסתו 'אם לא חלצה כשתגדל כשרה').

ז

1. חלוצה מוטעת, שאומרים לו: 'חלוץ לה ע"מ שתתן לך ק"ק זוז' -

החליצה כשרה, אפילו אינה נותנת לו כלום, א. ואפילו כפל התנאי. ב. (ואפילו אמר

לה בשעת החליצה: 'על מנת שלא תנשא לאיש', וכפל תנאו - אינו כלום (תשובת הרא"ש כלל נ"ב).

2. ואע"פ שהחליצה כשרה אף אם לא תתן לו - מכל מקום חייבת ליתן לו, כשאר שכר שכיר לעשות מלאכתו.

3. אבל אם יש טענה שאינה חפצה בו מפני שאינו הגון לה, והוא חייב לחלוץ אלא שאינו רוצה, והטעוהו שיחלוץ לה על מנת שתתן לו ק"ק זוז - אינה חייבת ליתן לו כלום.

4. (אבל אם נתנה לו המעות או השלישה לו המעות - אינה יכולה לחזור) (תשובת רשב"א אלף ר"מ) א. (ועיין לעיל ריש סימן קס"ה/ס"א).

ב. שלא תנשא לאיש

ב"ש: אף שקי"ל שאם לא כיוון להתירה לא הותרה! י"ל שכאן התכוון להתירה ע"י החליצה, ואינה נאסרת לפי תנאו והתנאי בטל כיון שא"א ע"י שליח.

3. יש טענה שאינה חפצה

ב"ש: כתב מרדכי (או"ז) - דווקא במקום שיבום קודם והיא הטענתו לחלוץ צריכה לתת לו שכרו, אבל במקום שחליצה קודמת (וממילא חייב לחלוץ) ואינה רוצה - אפילו שכר טרחה אין לו.

ולפ"ז אם יש לו כבר אישה שאז לכו"ע מצוות חליצה קודמת - אין לו אפילו שכר טרחה.

ולכאורה כיון שיש מחלוקת (קסה/א) אם יבום קודם או חליצה, מחמת הספק אין מוציאים ממנה אף שכר טרחה.

מ"מ דעת מרן שיבום קודם ואז צריך טענה שאינה חפצה בו כדי להיות פטורה. אבל בלא טענה יכול היבם לומר קי"ל שמצוות יבום קודם וצריכה לתת לו שכר.

אבל בספר קורבן נתנאל - תימה, כיון שהיא מוחזקת תאמר קי"ל שחליצה קודמת ואין לו שכרו.

4. אבל אם נתנה לו המעות

ב"ש: אבל חייבה עצמה בשטר או קניין - אין מוציאים מידה (ת' הרשב"א).

ואע"ג דקי"ל (חו"מ פא"ז, יט) שאם כתב לחברו אין יכול לפטור עצמו בטענת השטאה! שאני הכא שהוא חייב לחלוץ לה בחינם ואין ס"ד שתחייב עצמה, משא"כ שם שאמרין מסתמא הוא חייב לו ולכן נתן לו כתב.

או השלישה

גליון רעק"א: יש לחלק -

אם נתנה לשליש וא"ל לתת ליבם לאחר שיחלוץ במעמד שלושתם - כבר זכה בהם היבם.

אבל אם נתנה סתם לשליש והשליש אמר שיתן לו - יכולה לומר שמטה אני, כיון שעדיין לא זכה.

1. שם (קו.): תניא - חליצה מוטעת כשירה, אי זו היא חליצה מוטעת? כל שאומרים 'חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז'.

ומעשה באשה אחת שנפלה לפני יבם שאין הגון לה ואמרו לו 'חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז', ובא מעשה לפני רבי חייא - והכשירה.

פרש"י: טעם הדבר כמ"ש בכתובות (עד.) כל תנאי שאפשר ע"י שליח (כמו שעשה משה את יהושע לשליח לתת להם את ארץ גלעד) מועיל תנאי, אבל בחליצה שא"א ע"י שליח לא מהני תנאי.

כ"פ הרמב"ם והרא"ש - אף שלא נתנו לו, חליצתה כשרה.

א. כ"פ רי"ו - ואפילו התנה תנאי כפול חליצה כשרה.

2. שם: בת חמיה של רב פפא נפלה לפני יבם שאינו הגון, באו לפני אביי, א"ל חלוץ ע"מ שתתן לך 200 זוז. אחר שחלץ אמר לה תני לו (רש"י) - כשאר שכירות בעלמא.

3. שם: אותה אלמנה שבא לפני רבי חייא, שאל אותה: את רוצה בו, אמרה לא, הוא רק רוצה את ממוני. אמר ליבם 'חלוץ לה ובכך אתה כונסה'. אחר שחלץ לה אמר ליה: עכשיו היא פסולה לך, לך וחלוץ לה חליצה כשרה (כיון שעכשיו כבר חייב לחלוץ לא מקבל כלום).

4. הרמ"א (קסה/ס"א): ויזהירו שלא ישלישו הממון ביד שלישי, כי אז לא יכולין לומר לו: 'משטה היינו בך' (מרדכי פ' החולץ).

1. ע"מ שתתן לך 200 זוז

פת"ש: ישועות יעקב פלפל שדוקא אם אחרים הבטיחו לו שיקבל 200 זוז, אבל אם היבמה הבטיחה לו חייבת לקיים, שאל"כ החליצה הפסולה.

רש"ל: ואם מסרה קודם מודעא – אינה חייבת כלום.

אינה יכולה לחזור

נא

1. אמרו לו: 'חלוץ לה ובכך אתה כונסה', א. או שאמרו ליה: 'חלוץ לה שזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך כלום, ואם תרצה אחר כך לייבם, תתייבם', וכיוצא בדברים אלו - אינה חליצה להתירה, כיון שלא נתכוון להתירה, אבל נפסלה בכך מלהתייבם, ב. וכופין אפילו בשוטים לחלוץ לה חליצה כשרה.

א. ירושלמי: אמר ריב"ל – כל שאומרים לו 'חלוץ בכך אתה כונסה' – מהני.
יורבי יוחנן אמר – לא מהני.
ב. (שם): אותה יבמה שבאה לפני רבי חייא בא אבא, א"ל 'חלוץ בכך אתה כונסה' אחר שחלץ א"ל – עכשיו נאסרה לך (אף שזו חליצה פסולה) לך ותחלוץ לה שנית חליצה מעלייתא כדי להתירה לשוק.

1. יבמות(קו.): אותה שנפלה לפני יבם שאינו הגון. א"ל אביי - 'חלוץ ובכך אתה כונסה'. א"ל רב פפא – והרי לא התכוון להתירה לשוק! אלא אמור לו: 'תחלוץ על מנת שתיתן לך 200 זוז'.
כ"פ הרמב"ם – דלא הוי חליצה אבל נפסלת על האחים.

נב

אמרו לו: 'האישה הזאת אינה רוצה בך דרך יבום, אלא חלוץ לה ועקור זיקתה הימנה והיא נשאת לך דרך נישואין' - יש מי שאומר שחליצתה כשרה.

ה"ה: להלכה –
כתב הרשב"א - שכן הוא להלכה, אף לרבי יוחנן שמצריך שיתכוון להתירה, כגון התכוון להתירה אלא שחשב שייקח אותה דרך נישואין.
ואין כן דעת הרמב"ם – שאין הלכה כהירושלמי.
ואפשר כיון שפירשו לו שהוא עוקר זיקתה – חליצה כשרה היא אף לרמב"ם.

ירושלמי: עובדא קמי רבי חייא בר ווא, א"ל היבמה לא רוצה בך דרך יבום, חלוץ לה ועקור זיקתה והיא נישאת לך דרך נישואין (והאמת אחר שיחלוץ לה נאסרה עליו), כשחלץ א"ל אף אם יבוא משה ושמאל לא יתירו לך.

חליצה מעושית

נג

דין חליצה מעושית על ידי ישראל או על ידי עובד כוכבים, דינה כדין גט מעושה, שנתבאר בסימן קל"ד (ועיין לעיל סימן זה סעיף י"ג).

ת' הרשב"א: מבה"ג משמע – שאם היא לא רוצה להתייבם וב"ד רואים שיכניס קטטה לתוך ביתו – כופין עד שיאמר רוצה אני לחלוץ.
אבל הרא"ש – חולק על בהג.

יבמות(קו.): חליצה מעושית וגט מעושה – פעמים כשר ופעמים פסול. הא דאמר רוצה אני (כשר), הא דלא אמר רוצה אני (פסול).

נד

ר"ע: מסר מודעא על החליצה, אינה חליצה בטילה, אלא חליצה פסולה **היא** (דומיא שחליצה מעושית ומוטעית. כ"ד היזק ראה).

נה

- 1. חליצה פסולה - פוסלת על האחים, ופוסלת לכהונה, ואוסרת עליו כל קרובותיה, ואינה נשאת לזר עד שתחלוץ חליצה כשרה.**
- 2. עברה ונשאת לזר קודם שתחלוץ - חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת בעלה, ואין מוציאין אותה ממנו, מכל מקום מפרישין אותה מבעלה עד שיחלוץ לה היבם.**

ה"ה - מכל מקום מפרישין אותה מבעלה עד שיחלוץ לה היבם.

2. עברה ונישאת

ט"ז: טעמו - כיון שעכ"פ היתה חליצה אע"פ שהיתה פסולה לא תצא ממנו. אבל אם לא נחלצה כלל ונישאת לזר אפילו בשוגג תצא, אפילו יש לה בנים ממנו (קנט/ב). **אבל ביאור הגר"א** - כשנישאת לזר בלא חליצה, כיון שאסרה עצמה על היבם, קנסו אותה להיאסר על בעלה. אבל כאן שממילא אסורה על היבם (בגלל חליצה הפסולה) לא קונסים אותה.

1. גיטין(כ"ד:): אר"נ א"ש - כל מקום שנאמר 'גט פסול' או 'חליצה פסולה' - פסול ופוסל.

פרש"י: פסולה - להתירה לשוק אבל פוסלת על האחים שלא תתייבם (וכן בגט נפסלת לכהונה).

ב"י: אע"ג דלא קי"ל כשמואל בגיטין, בחליצה קי"ל כוותיה.

כ"פ הרמב"ם - חליצה פסולה - פוסלת על האחים, ופוסלת לכהונה, ואוסרת עליו כל קרובותיה, ואינה נשאת לזר עד שתחלוץ חליצה כשרה. **חז"ן** מהקטן שחלץ, ומי שחלץ באנפיליא שאינה חליצה כלל.

2. רמב"ם: עברה ונשאת לזר קודם שתחלוץ - חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת בעלה, ואין מוציאין אותה ממנו.

נו

- 1. לאחר שחלצה כותבין לה ב"ד 'גט חליצה'. ואם לא כתבוהו לה כל שנים שראו החליצה יכולים לכותבו, אע"פ שאינם מכירים לא היבם ולא היבמה, שב"ד לא חלצו בפניהם אם לא היו מכירים. א. וצריכים לשרטטו מפני המקראות שבו (ע"ל סדר הגט לה - הגה).**

כותבים לה

באה"ט: ואנו אין נוהגים לכותבו מאחר שחולצת בפני רבים א"צ לשטר ראה (מהר"י מרגליות). **והשל"ה כתב** - שמנהג יפה לכותבו. **ב"ש** - וגן חליצה לכו"ע צריך לקיימו.

1. יבמות(קו.): אמר רבא - אין חולצין אא"כ מכירים, ואין ממאנים אא"כ מכירים. **לפיכך:** כותבים גט חליצה אע"פ שאין מכירים.

פרש"י: כותבים גט חליצה - כותבים לה להיות בידה זכות (ואף עדים שראו החליצה יכולים לכתוב לה אף שהם לא מכירים, כי בודאי ב"ד הכירם).

שב(קו.): מר זוטרא כשהיה כותב גט חליצה היה משרטט הקלף, מפני הפסוקים שבו.

נוסח גט חליצה (מהטור).

ליבומי יתה מיד אקרינוה לפלונית דא מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי ואף להאי פלוני אקרינא ליה לא חפצתי לקחתה ואטלע לה רגליה דימינא ושריא סיניה מעל רגלוהי ורקת באנפוהי רוקא דאיתחזי לנא בפומה על ארעא ותוב אקרינוה לפלונית דא ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל ואנחנא דייני וכל דהוו יתבין תמן ענינא בתרה חלוץ הנעל תלתא זימנא ומדאיתעבידא עובדא דנא קדמנא שרינוה לפלוני' דא למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין ואינש לא ימחה בידה מן יומא דנן ולעלם ובעת מיננא פלונית דא גיטא דחליצתא דנא וכתבנא וחתמנא ויהיבנא לה לזכות ולראיה כדת משה וישראל:

וחתמין עליה תלתא ולא בעיא לאמתוני לבתר חליצה תלתא ירחא אלא שריא לאלתר לאינסובי לכל מאן דבעיא:

ביום פלוני כך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין בו כאן במקום פלוני אנחנא דייני דמקצתנא חתימי למטה במותב תלתא כחדא הוינא וסליקת קדמנא פלונית בת פלוני ארמלת פלוני בר פלוני והקריבה לקדמנא חד גברא דשמיה פב"פ וכך אמרת לנא פלוניתא דא פב"פ דנא אחוהי דפלוני בעלי מאבוה הוא דהוינא נסיבא ליה ושכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק ובר וברת וירית ומחסין ומוקים שמו בישראל לא שבק והדין פלו' אחוהי חזר ליבומי יתי וכען רבנן דייני אמרו ליה אי צבי ליבומי יתי ייבם ואי לא ליטלע לי קדמיכון רגליה דימינא ואשרי מסאנא מעל רגליה וארוק באפוהי ואישתמודענוה לפלונית דא דהיא אנתתיה דפלוני מיתנא לאישתמודעינוהו דפלוני דנא אחוהי דפלוני מאבוהי הוא ואמרין ליה אי צבית ליבומי יתה ייבם ואי לא איטלע לה קדמנא רגלך ימינא ותשרי סינך מעל רגלך ותירוק באנפך ועני ואמר לנא לית אנא צבי

קסט

כל דיני חליצה בפרטות.

דיני הדיינים

א: מצוות חליצה ג' דיינים אפילו הדיוטות (יבמות קא). ולא יהיו קרובים (טור).

ב: נמצא א' קרוב או פסול – פסול (שם קד:).

• **דין הגר:** אמר רבא עד שיהא אביו ואמו מישראל (שם קא:).

✓ **רמב"ם** – עד שיהא אביו ואמו מישראל.

ס"ה – מספיק אבי מישראל. כ"פ הרמ"א.

• **מין:** אף שהחליצה פסולה, פוסלת על האחים (גיטין כ"ד: אמר שמואל).

• **הגה:** דיין הלוקח שכר על החליצה – החליצה פסולה (מהר"י מינץ).

ג: לכתחילה יוסיפו עוד שנים (שם קא:).

ד: לכתחילה צריך לקבוע מקום (שם קא:).

זמן החליצה

ו: חליצה בלילה פסולה כמו דין (שם קד. – כר"א).

ז: לא יחלוץ בשבת ויו"ט, אבל בחוה"מ שרי (ביצה לו:).

הגה: וי"א שלא לחלוץ בע"ש ועיו"ט (תה"ד).

יבם והיבמה

ח: צריך שיכירו שהוא היבם והיבמה (שם קו:).

ע"א כשר להעיד ע"ז אפילו אישה או קרוב (שם לט:).

ואפילו קטן ועבד (רמב"ם).

ט: לא תחלוץ ולא תתייבם עד אחר 90 יום (מא:).

ולכן צריך שידעו ב"ד שעברו 90 יום (סה"ת).

י: צריך שידעו שאינו קטן ואינה קטנה (קד:).

ושידעו שהביא ב' שערות (קה:).

אם יש דדים גדולים או שנתמלא זקנו סגי (רא"ש).

יא: נאמנות במניין השנים (קידושין סג: – אב אין נאמן להעיד על בנו לענין עונשין).

✓ **רמב"ם** – רק ע"פ עדים סומכים לענין חליצה.

– **והרי"א** – אף האב נאמן לענין חליצה, ורק לעונשין אינו נאמן.

– סה"ת – הוחזק בעני השכנים מהני. ואף בריבוי שערות מהני להחזיקו לגדול.

כ"פ מין בשם י"א.

הגה: ובנים הרי הם כסימנים (יבמות יב:).

יב: לכתחילה יעמדו (שם קג:).

הקריאות

כט: תקרא "לא אבה יבמי" נשימה אחת (קו:).
ו"א אף 'לא חפצתי ברכת המזון בנשימה אחת (רשב"א).
ל: ידחק רגליו בקרקע (קג:).
לא: גידמת חולצת בשניה (קה:).
לג: צריך שהיא תתיר הקשר וגם תשמוט המנעל מעל רגליו (קב:).
הגה: ו"א שאם יכול להלך בלי קשירה, והיא רק חליצה - כשרה (רא"ש).
לד: היתה רגלו עקומה לאחר או הפוכה על צידה - אינו חולץ (רמב"ם).
לה: חליצה מהארכובה ולמטה כשרה, למעלה פסולה (יבימות קא:).
הרי"פ - מדובר שהקשירה למטה/למעלה מהארכובה. **משמע** שרגליו קטועות אף למטה אין לו תקנה.
כ"ד הרמב"ם, סה"ת. **כ"פ** המחבר בשם י"א.
ר"ח - מדובר שנקטעה רגלו למטה/למעלה.
כ"ד הרא"ש. **וכ"פ** המחבר בשם ו"א.
לו: קרעה המנעל ונתגלתה רגלו או שרפתו - חליצתה פסולה (שם קב:).
לז: היה לבוש שני מנעלים, חלצה העליון וקרעה התחתון - פסולה (שם קב:).
הגה: אבל חלצה שניהם - כשרה (הרא"ש).
לת: תירוק בארץ כנגד היבם רוק הנראה לדיינים (שם קו:). **ואם** לא ראו הרוק בדיעבד כשרה (רמב"ם).
לט: רקקה וקלטתו הרוח - תירוק שנית (קו:).
הגיע מול פניו וקלטתו הרוח - כשרה (הרמ"ה).
מ: רקקה דם - א"צ לרוק שנית, שא"א בלא צחצוחי רוק (קה:).
• אם לא מצצה אלא דם שותת **רי"פ** ורמב"ם - אינו כלום. **כ"פ** המחבר בשם ו"א.
ראב"ד והרא"ש - כשרה. **כ"פ** המחבר.
מא: אכלה שום שמרבה הרוק והרוק זב מפיה - אינו כלום (קו: שום או גרגיشتא).
כ"פ הרמב"ם לאפוקי הרי"ף דס"ל שגמ' זו לא להכלה.
הגה: ונהגו למונעה מלאכול כלום (סה"ת).
מב: מקרים אותם הפסוקים (קו:).
מג: סדר חליצה (קו:). **החליצה** לבד מעכבת (קד:).
אילם ואילמת חליצתן פסולה (שאינן ראויים לבילה - קד:).
שוטה וקטן לא עשו כלום (תוספתא).

יג: חליצת מעושים פעמים פסולה (קו:).

הרב"ם: לכן צריך לבטל המודעות.

דיני מנעל

יד: לכתחילה יתנו המנעל במתנה ליבם (שם קא:).
טו: המנעל צריך להיות כולו של עור ולתופרו בעור (קב:).
וה"מ לכתחילה אבל בדיעבד כשר (רא"ש).
הגה: ו"א שאף בדיעבד פסול (הרמ"ה).
• מרן: אבל רצועותיו א"צ של עור (שם - תרסיותיו משער כשר כהטור):
תרסיות שער כשר:
✓ טור - מכל המינים כשר ול"ד שער.
אבל נמ"י - דווקא של עור או שער שבא מהעור.
כ"פ הרמ"א בשם ו"א.
טז: לא חולצים לכתחילה במנעל (יבמות קב: - אם יבוא אליהו כל"ק שלכתחילה לא חולצין במנעל. כ"פ הרי"ף והרא"ש).
• טעם שלא לחלוץ המנעל גזרה משום מנעל מרופט (שם).
יז: לכתחילה יעשו מעור בהמה טהורה (תו"ס בשם ר"ת שתחש בהמה טהורה היא).
יח: יהיו בו רצועות לקושרו (יבמות קב:).
ויא שיהיו לבנות דווקא (סמ"ק).
כא: יהא עשוי לצורת רגל ימין וינעלו לימין (קד: - חלצה בשמאל פסולה. טור - לכן יעשו לצורת רגל ימין).
כב: חלצה בסנדל של עץ מחופה עור - כשר (קא:).
ואם אינו מחופה עור פסולה (הרמ"ה).
חלצה בשמאל - פסולה (קד:).
חלצה במנעל גדול או קטן מדי פסול (קא, קג:).
חלצה במנעל שאין לו עקב - פסולה (הרמ"ה).
חלצה באנפילה של בגד - פסולה (קב:).
כג: מנעל שהלבישו לע"ז - לא תחלוץ לכתחילה, ושל תקרובת ע"ז אף בדיעבד פסול (קג:).

חליצה בימין

כ"ד: חלצה בשמאל - פסול (קד:).
השולט בשתי רגליו או שתי ידיה - תחלוץ בימין (סמ"ג).
הגה: איטרת יד - תעשה בשמאל.
כה: איטר רגלו:
י"א - שחולץ בשתייה (מרדכי).
ו"א - אין לו תקנה (רמב"ן והרשב"א).
הגה: ונהגו כסברא ראשונה.
אופן נעילת המנעל
כו: ינעל כשהוא יחף (מרדכי).
ולכן ינקה רגליו שלא יהא בהם טיט (ראב"ה).

• חרש וחרשת (וקטן) – חליצתן פסולה (קד:).

צ'רמב"ם – חליצת חרש וחרשת אינו כלום כמו קטן.

רמב"ן ורשב"א – חליצתן רק פסולה ולא כמו קטן.

כ"פ המחבר בשדם וי"א.

מד: צריך ששניהם יכוונו להתירה לשוק שאל"כ לא

הותרה אבל נאסרה על האחים (קו.).

צ'רי"ף רמב"ם – אף שרק אחד כיוון נאסרה על האחים.

רא"ש והתוס' – רק כששניהם כיוונו נאסרה על האחים.

• מנ: יבמה שגדלה בין האחים וראינו שחלצה לאחים

אסורה ולהתייבם, וצריכה חליצה מכל האחים. אבל אם

לא ראינו מותרת להתייבם (קב:).

מב: רקקה בפני היבם נפסלה לאחים (קד:). ודוקא

כשהיה בפני ב"ד (ב"י).

מו: צריכה להיזהר לא לירוק לפני היבם קודם חליצה

שלא תהיה חליצה פסולה ותצטרך לחזור על כל האחים

(הגמ"י).

מז: קריאה לבד לא נפסלת להתייבם (קה).

מח: סומא לא יחלוץ לכתחילה ובדיעבד כשר (קג:).

כשאין שאר אחים אף לכתחילה יחלוץ (ראב"ד).

• ושליטי גיבורים: אף לכתחילה סומא חולץ, שאין צריך

לראות הרוק אלא הדיינים.

מט: חליצת קטנה – פסולה ונפסלה לאחים (קד:).

הגה: וכשתגדל תחלוץ שנית לאחד מהאחים וא"צ

לחזור על כולם (תה"ד).

נ: חליצה מוטעית כשרה (קו.).

ואף שפטורה מלשלם ליבם מ"מ תתן לו שכר שכיר

(שם).

ואם אינה רוצה להתייבם בטענה מבוררת, אך שכר

שכיר א"צ לשלם לו, שהרי חייב לחלוץ (שם).

הגה: ואם כבר נתנה לו או השלישה ביד שלישי חובת

לשלם (רשב"א).

נא: א"ל 'חלוץ ובכך אתה כונסה' – אינה חליצה

להתירה כיון שלא נתכוון להתירה אבל נפסלת לאחים

(קו.).

מ"מ עכשיו שכבר נאסרה עליו כופים אותו לחלוץ (שם).

נב: א"ל 'חלוץ לה ואח"כ תוכל לכונסה' (והאמת שאחר

חליצה נאסרה עליו) - יש מי שאומר שחליצה כשרה

(ירושלמי ורשב"א).

נג: חליצה בכפיה דינה כמו גט מעושה (קו.).

נד: מסר מודעה – חליצה פסולה ולא בבטלה

(ריב"ש).

נה: חליצה פסולה פוסלת על האחים לכהונה

ולקרובותיה, אבל לא הותרה (גיטין כ"ד:).

עברה ונשיאת לזר תחלוץ עכשיו, מ"מ מפרישים אותה

מבעלה עד שתחלוץ (רמב"ם).

נו: כיון שלא חולצים אא"כ מכירים היבם והיבמה, כל

שנים יכולים לכתוב שטר חליצה (קו.).

צריך לשרטט שטר חליצה מפני הפסוקים שבו (קו:).

סימן קע: דין גט אחר גט ומאמר אחר מאמר.

ובו כ סעיפים (יבמות: כו, כז, מג, נ-נב, צו.)

א

היבמה שנתן לה היבם גט כריתות - פסלה ופסל צרותיה עליו ועל שאר האחים, מדבריהם. וכל גט שפוסל אשתו מכהונה, פוסל יבמתו מהיבום, ואינה מותרת לזר, עד שיחלוץ לה.

ב

וכן המאמר (פירוש יבמה נקנית מדאורייתא בביאה, לא זולת, וחכמים תקנו שיקדשנה תחלה, וזהו הנקרא מאמר, פירוש: מאמר חכמים) - אינו קונה בה קנין גמור, שאם בא להוציאה אחר המאמר - צריכה גט למאמר, וחליצה להפקיע הזיקה.

מאמר ביבמה מהני - שאל"כ יאמרו כמו שמאמר לא מהני לקנות, גם ביאה לא מהני לקנות ויבואו לבעול אחר בעילה.

וכל גט שפוסל הכהונה פוסל ביבמה: שם(נב): א"ל 'הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם', מהו?

תניא: 'אישה גרושה מאישה לא יקחו', כל שגרושה מאישה אף שלא הותרה לעולם אסורה לכהן, והיינו 'ריח הגט' הפוסל בכוהן. ולכן גם פסולה ליבם.

יבמות(נ): גט אחד ביבמה אחת, או מאמר אחד ביבמה אחת - לכו"ע מהני.

פרש"י: גט מהני - לאוסרה שוב על היבם. מאמר מהני - שלא מפסיק חליצה אלא צריכה גט למאמרו.

(שם): מ"ט? גט ביבמה מהני - משום דמהני לאשת איש בעלמא, ואם נאמר דלא מהני ביבמה יאמרו שגם חליצה לא מהני ביבמה ויבאו לבעול אחר חליצה.

ג

הכף יבמות(נ): כחכמים ר"ד: מאחר שאין מאמר קונה קנין גמור, ולא גט דוחה דחייה גמורה - לפיכך מועיל המעשה שנעשה אחר כך, הן גט אחר גט, הן מאמר אחר מאמר, או גט וחליצה וביאה אחר המאמר, או מאמר וביאה וחליצה אחר גט, בין ביבם אחד ושתי יבמות, בין ביבמה אחת ושני יבמים, בין בשתי יבמות ושני יבמים.

ד

הכף יבמות(נ): כחכמים ר"ד: כיצד: יבם שנתן גט ליבמתו, וחזר ונתן גט לצרתה - נאסר בקרובות שתיהן. אן שני יבמים שנתנו שניהם גט ליבמה אחת, זה אחר זה - שניהם נאסרו בקרובותיה. אן שני יבמים ושתי יבמות, כל אחד נתן גט לאחת - כל אחד נאסר בקרובות של אותה שנתן לה גט.

ה

0. כשבאים להוציאה:

1. למאן דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים, בשני יבמים ויבמה אחת -

עשה מאמר בזו, ובעל הוא או אחיו לזו (פירוש לצרתה) - בעלת המאמר צריכה גט, וכן השנייה צריכה גט, וצריך לחלוץ לאחת מהן.

פרש"י: שני גיטין – לזו גט למאמרו ולזו גט לביאתו. וחליצה אחת פוטרת חברתה. וגט לא מהני לפטור על הביאה כיון דהוי ביאה פסולה (כיון שנעשה אחר מאמר).

הכף סע.י.י.: וכן אם נתן לה גט, ואח"כ בא עליה או עשה בה מאמר או
בחברתה, או שחלץ לחברתה, או שאחר הגט שלו עשה בה אחיו מאמר או בא עליה,
או חלץ לה או לחברתה - מועיל מה שנעשה אחר הגט להיאסר בקרובותיה ולהצריך
גט למאמר שנעשה אחריו.

הכף המוּלָּה (1:1): וזה תקנתם: נתן לה גט ואחר כך בא עליה או עשה בה מאמך - צריכה גט וחליצה.

הכל (מל.ו.י.: נתן לה גט, ואח"כ בא הוא או אחיו על צרתה, או שעשו בה מאמר, זו שבא עליה או שעשה בה מאמר - צריכה גט, וצריך חליצה לאחת מהן לפטור שתיהן.

פרש"י: נתן גט ועשה מאמר – באותה יבמה אף לר"ג יש מאמר אחר גט, שמסתפק אם הגט דוחה לגמרי או לא, וכ"ש לרבנן שגט דוחה קצת ומשייר קצת מהני מאמר לקנות בשיוור של הגט. ולכן צריך גט

1. עַבְדָּהּ בַּמֶּלֶךְ: הבעילה קונה קנין גמור (כשהיא בתחילה), וכן החליצה דוחה דחייה גמורה. לפיכך אין המעשה שנעשה אחריהם, מועיל, לא לפסול את זו ולא להיאסר בקרובות.

כיצד: בא על יבמתו, וחזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה - אין אותה חליצה כלום. וכן אם אחיו חזר ונתן גט לה או לצרתה, אינו כלום. וכן אם חזר ועשה בה מאמר או בעל - אינו כלום.

א. אבל אם בא הוא או אחיו על צרתה, או עשה בה מאמר - צריכה גט.

כָּל הַיּוֹם הַיָּא שְׂיוֹזָתִי:

2. pe anen: וכן אם חלץ ליבמתו, וחזר הוא או אחיו וחלצו לצרתה - אין

אותה חליצה כלום לאסור בקרובותיה. או שני יבמים שחלצו ליבמה אחת, זה אחר זה - אין חליצה אחרונה כלום, ומותר בקרובותיה.

א. אבל אם אחר שחלץ ליבמתו, בעל, או קדש הוא או אחיו אותה או צרתה - תפסי להו קדושין בהם וצריכה גט.

ב. בין קידשה לשם אישות כגון שקידשה סתם, בין לשם יבמות כגון שאמר לה: 'הרי את מקודשת לי לזיקת יבמים'.

1א, 2א. משנה(שם): אין אחר חליצה כלום,

ואין אחר בעילה כשהיא בתחילה כלום.

שם(נב): זו דברי ר"ע שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין, אבל חכמים אומרים יש אחר חליצה או אחר בעילה כלום.

2ב. חלץ ליבמתו וחזר ובעל או קידש את צרתה -

צריכה גט:

והרי"ף - בין קידש לשם קידושין או לשם יבמות. כ"כ הרא"ש.

והראב"ד - קידשה לשם יבמין א"צ גט. כ"כ הרמב"ן.

1. אין מעשה שעשה אחריהם מועיל

ב"ש: ויש לחלק כמו שמפורש ב'כיצד'.

בא על היבמה אין אחריה כלום, ורק בצרתה מהני (ביאה או מאמר).

חלץ לה - מהני ביאה ומאמר אף בה, ומ"ש 'אינו כלום' פירוש לגבי גט וחליצה אינו כלום.

יד

1. הא דאין מעשה מועיל אחר ביאה, דדוקא בביאה כשירה שלא קדם

לה מעשה אחר. אבל ביאה פסולה, כגון שנתן גט לזו ובעל את זו, או עשה מאמר בזו ובעל את זו - מועיל מעשה שיעשו אחרים, שאם יחלוץ הוא או אחיו לשלישית, יאסרו בקרובותיה, וגם היא לא סגי לה בגט, דאכתי נשאר בה זיקה.

אבל חליצה, אפילו היא פסולה, שקדם לה מעשה אחר, כגון שנתן גט לזו או מאמר בזו, ואח"כ חלץ לה או לצרתה - אפ"ה אין מועיל אחרים, אם חזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה. א. אבל אם בעל או קדש - תפסו בה.

א. ב"י: מ"ש רש"י שאין אחר חליצה מאמר, היינו לר"ע, אבל לחכמים (שתופסים קידושין בחייבי לאוין) מהני מאמר אחר חליצה כמ"ש בסעיפים (יב, יג).

1. אבל ביאה פסולה

ב"ש: וזהו תקנת חז"ל שאחר ביאה פסולה מהני מעשה, כגון:

ביאה אחר גט - חכמים גזרו, שאם יקנה ביאה אחר גט קניין גמור יבואו לבעול לכתחילה אחר חליצה.

ביאה אחר מאמר - גזרו אטו ביאה אחר ביאה, דאתי לבעול צרה זו אחר שיבם אחד מהם.

אבל אחר חליצה - אף שהיא בפיסול אין מה לגזור.

1. יבמות(נ): משנה - אין אחר חליצה כלום, בין

בתחילה בין באמצע בין בסוף.

והבעילה בזמן שהיא בתחילה אין אחריה כלום, באמצע ובסוף שי אחריה כלום.

רבי נחמיה אומר - אחת חליצה ואחת בעילה בין

בתחילה אמצע או סוף אין אחריה כלום.

ב"י: הלכה כת"ק.

פרש"י: חליצה באמצע - גט לזו וחליצה באמצע

ואח"כ מאמר לזו - לא מהני אחר חליצה כלום.

בסוף - שאחר גט ומאמר חלץ אין אחריה כלום.

ביאה באמצע - גט לזו ובעל לזו וחזר ועשה מאמר בשלישית.

טו

1. עשה מאמר ביבמתו ואח"כ נתן לה גט לזיקתה - פסלה עליו ועל כל האחין, וצריכה גט למאמרה (שהגט לא עזר כיון שנתנו לזיקתו) וחליצה לזיקתה (שהגט לא עזר להפקיע זיקה). (ואם נתן לה גט סתם, הוי כאלו פירש לזיקתה).
2. נתן לה גט למאמרה ולא לזיקתה - נשארה זקוקה כמו שהיתה (דמאחר דפקע מאמרה מחמת הגט חזרה הזיקה), ואינה מותרת אלא לשאר אחים: א. אבל המגרש אסור בה. ב. וי"א שמותרת אף למגרש.

פרש"י: מאמר עילוי זיקה רמי - נוסף המאמר על הזיקה ואין גט לבד מועיל והוי כמגרש חצי אישה ולא מהני כלום.

א"ד האי לחודיה קאי -

1. שאם נתן גט לזיקתו פקע זיקה ואסורה על כל האחים.

2. ואם נתן גט למאמרו - נשארה הזיקה ומותרת לאחים.

ומותרת לאחים:

א. רש"י - אבל למגרש עצמו אסורה, דמיחלפא בגט. כ"ד הרמב"ם.

ב. רא"ש - אף למגרש מותרת (דל"ד לבעל גט, ששם נותן הגט להפקיע הזיקה, ודמי לחליצה, משאכ"כ שנותן הגט לבטל המאמר). כ"ד התוס' והראב"ד.

0. **יבמות(לב.):** אמר רבא - נתן גט למאמרו הותרה צרתה, אבל היא אסורה, דמחלפה בבעלת גט (בעלמא).

צ"א"ד אמר רבא - נתן גט למאמרו הותרה אפילו היא. מ"ט? מאי דעבד (מאמר) שקליה.

רא"ש והמרדכי: הלכה כא"ד.

פרש"י: מאי דעבד שקליה - ודוקא שפירש' למאמרו ולא לזיקתו, אבל סתמא קיימא בלא יבנה על כל האחים.

שם(נב.): בעי רב חנינה - גט לזיקתו ולא למאמרו, למאמרו ולא לזיקתו, מהו? מאמר עילוי זיקה קא רמי והו"ל כמגרש חצי אשתו ולא עשה כלום, א"ד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי? לרבא פשיטא ליה לרבי חנינה לא פשיטא ליה.

הדין בקטן בן ט'

טז

1. **ביאת בן תשעה כמאמר בגדול** (ט"ז) - ואף שאין קניין לקטן, כיון שלענין זנות עם אשת איש נהרגת על ידו, עשו חכמים ביאתו כמאמר בגדול). **לפיכך:**
 - א. בא על היבמה - פסלה על כל האחים (כמאמר). ואם אחר שבא עליה חזר אחיו הגדול ובא עליה או על צרתה, או עשה מאמר או נתן גט או חלץ לה או לצרתה - פסלה על הקטן.
 - ב. וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה, או שאחיו בן ט' בא עליה או על צרתה - פסלה עליו כדין מאמר אחר מאמר.
 - ג. וכן אם עשה הגדול מאמר ביבמה, וחזר אחיו בן ט' ובא עליה או על צרתה - פסלה כדין מאמר אחר מאמר.
2. **ומאמר של בן ט' - אינו חשוב כמאמר הגדול, ואינו מועיל אלא בתחילה, אבל לא בסוף.**

כיצד: עשה קטן מאמר - מועיל לפסלה על האחים. אבל אם עשה הגדול מאמר, וחזר בן ט' ועשה מאמר בה או בצרתה - אינו מועיל

לפסלה על האח הגדול.

אבל מאמרו של בן ט', אחר מאמר בן ט' - איכא למימר שמועיל, כיון שמאמר הראשון מבן ט'.

3. וגט וחליצה - אין לקטן כלל, לא בתחילה ולא בסוף.

פרש"י: פסל על האחים - שעשו בה מאמר בתחילה.

3. רמב"ם והרא"ש: אבל חליצה וגט קטן אינו כלום (שק"ל כחכמים ולא כר"מ).

2. שם(צו): בן ט' פוסל על האחים בתחילה, והם פוסלים עליו בין בתחילה ביו בסוף.

גמ: בד"א במאמר שלו (שפוסל רק בתחילה) אבל ביאה שלו פוסל אף בסוף.

1. ב. וכן אם חזר הקטן

פרש"י: שבית אחד הוא בונה ולא שני בתים, וכיון שאין ביאתו בראשונה קניין גמור מהני ביאה שניה להצריכה גט, וכיון שצריכה גט כל הבית קם 'בלא יבנה'. וזה הטעם גם אם בא אחיו על צרתה.

1. יבמות(צו): ביאת בן תשע כמאמר בגדול.

שם(צו): משנה - בן תשע שנים ויום אחד, הוא פוסל ע"י אחין והאחין פוסלין על ידו, אלא הוא פוסל תחלה והאחין פוסלין תחלה וסוף.

א. כיצד בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו פסל ע"י אחין. **בא** עליה אחין ועשו בה מאמר נתנו גט או חלצו פוסלין על ידו.

פרש"י: פוסלין על ידו - כיון שביאתו לא קונה לגמרי אלא כמאמר, קי"ל יש אחר מאמר, מאמר אחר, גט וביאה.

ג. גמ: ה"ק במשנה - בן ט' פוסל בתחילה, והם פוסלים תחילה וסוף. אבל ביאה פסול בקטן אף בסוף. כיצד: בן ט' שבא על יבמתו פסול על האחים.

זז

1. גדול שעשה מאמר ביבמה או נתן לה גט ולה צרה, כשבא לחלוץ לאחת

מהן ולהתירן - אין חליצת בעלת הגט או בעלת המאמר פוטרת הצרה (כיון דהוי חליצה פסולה). **אבל חליצת הצרה - פוטרת לבעלת הגט לגמרי ולבעלת המאמר מחליצה** (כיון דהוי חליצה כשרה), וצריכה עוד גט למאמרה.

2. ואם עשה מאמר בזו ונתן גט לזו - חולץ לאיזו שירצה ופותר השניה, כמו שנתבאר.

חלץ לבעלת מאמר - כיון שחליצה זו לא פוטרת לגמרי שצריכה גם גט, חליצה זו עוזרת לה ולא לצרתה.

2. שם(כז): איבעיא להו - בעלת גו ובעלת מאמר מי עדיפא לחלוץ?

ואסיקנא - כהדדי נינהו (ויכול לחלוץ למי שירצה ותפטר צרתה).

1. יבמות(כז): אמר שמואל - חלץ לבעל הגט או

לבעלת מאמר - לא פטר צרתה. חלץ לצרתה פטר בעלת הגט או המאמר.

פרש"י: לבעלת הגט - שתי יבמות מאח אחד ונתן היבם גט לאחת, שוב אין חליצתה הוגנת כ"כ, ולכן אם חלץ לה לא נפטרה צרתה.

יח

1. מי שנפלו לפניו שתי יבמות מבית אחד, האחת (איסור) שניה ליבם

ואחרת (מותרת), כשהוא מייבם - א. מייבם לאחרת, כשהוא חולץ - חולץ לשניה (שאסורה).

ב. ויש מי שאומר שאם חלץ לאסורה - לא הותרה צרתה. חלץ לצרה - הותרה

האסורה.

ב"י: טעמו (שחליצת הפסולה פוטרת צרתה) לפי שס"ל שחליצה פסולה רק כשנאסרה עליו בזיקה (שנתן לאחת מאמר או גט) אבל איסור שניות שאסורה מתחילה חליצה הוי כשרה.
כ"ד התו"ס. וכ"פ הרמ"א(ה).

וסמך גם על התוספתא: היתה אחת איסור מצווה או איסור קדשה. וחלץ לה או בא עליה נפטרה צרתה. ואפשר שדעת הרמב"ם שתוספתא זו חולקת על שמואל, וקי"ל כשמואל (שחליצת פסולה לא פוטרת צרתה).

1. נפלו לו: יבמה שאסורה עליו איסור

שניות, וצרתה מותרת, למי חולץ?

ב. רמב"ם – יחלוץ לצרתה. אם יחלוץ לאסורה הוי חליצה פסולה שאין מתירה צרתה, אבל כחולץ לכשרה גם האסורה תותר.

א. אבל בה"ג – כשהוא מייבם, מייבם לכשרה, וכשהוא חולץ, חולץ לאסורה.

יט

1. יבמות רבות הבאות מבית אחת, כיון שנבעלה אחת מהן בעילה כשרה, או נחלצה חליצה מעולה - הותרו הכל ונסתלקה זיקת היבם מעליהן.

2. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה, או נתן לה מאמר פסול - נאסרו כולם לייבום, וצריכה גט זו שנבעלה או שנתן לה מאמר, א. וצריכה כל אחת מהן חליצה להתייר לזר, שאין זיקת היבם מסתלקת בבעילה פחותה.

3. נחלצה אחת מהם חליצה פחותה - הותרה להנשא לזר אותה שנחלצה, אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ גם היא, או עד שיחלצו כל האחים לראשונה שנחלצה החליצה הפחותה, שאין חליצה פחותה מסלקת זיקת יבום מבית זה, עד שתחזור על כל האחים, או עד שתחלוץ כל אחת מהן, זהו דעת הרמב"ם. ונחלקו עליו (כמו שהוא מפורש בדברי הטור).

מתרץ הט"ז – לפי הגרסה שלנו ברמב"ם 'להתייר' ולא 'להתייר', והכי פירשו – צריכה אחת מהן חליצה כדי להתייר הנבעלת לשוק.

ואח"כ כתב (בהלכה יב): ואם חלץ לנבעלת היא לבדה מותרת.

3. יבמות(כו:): ג' אחיות יבמות שנפלו לשני אחים בב"א.

רב אמר – שלושתן צריכות חליצה מכ"א מהאחים. ואם נפלה אחת תחילה וחלץ לא אחד מהאחים, כשתיפול השניה – יחלוץ לה השני, וכשתיפול השלישית צריכה חליצה מכל האחים.

ושמואל אמר – בין נפלו בב"א או זאח"ז, א' חולץ לכולן.

ויש שני לשונות בדעת שמואל: ל"ק: א' חולץ לראשונה, שני חולץ לשניה, ומי שירצה יחלוץ לשלישית. שכל שאפשר לחלוץ חליצה כשרה (בשנים הראשונים) לא תחלוץ חליצה פסולה.

1. יבמות(מג:): משנה – מי שהיה נשוי שתי נשים ומת – ביאתה או חליצתה של האחת פוטרת צרתה.

כ"פ הרמב"ם – ודוקא ביאה או חליצה כשרה [פירוש ט"ז – כשרה שלא קדמה לה גט או מאמר].

2. יבמות(נ:): משנה – אין אחר חליצה כלום, בין בתחילה בין באמצע בין בסוף.

והבעילה בזמן שהיא בתחילה אין אחריה כלום, באמצע ובסוף שי אחריה כלום.

רבי נחמיה אומר – אחת חליצה ואחת בעילה בין בתחילה אמצע או סוף אין אחריה כלום.

ב"י: הלכה כת"ק.

א. רמב"ם: וצריכה כל אחת מהן חליצה להתייר.

ה"ה: וקשה, הרי לפי שמואל חליצת הצרה פוטרת לבעלת הגט (כמ"ש סי"ז)!

ולכן לכתחילה זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ואחד מהם יחלוץ לשלישית.
כ"ד הרא"ש.

שאינן חליצה פחותה מסלקת זיקת ייבום

ט"ז: פירוש לא נפטרו הצרות בחליצתה של זו. אבל היא עצמה נפטרה (כשמואל ל"ב). ואל לשמואל (שפוטרת עצמה) היינו בדיעבד אבל לכתחילה הולכים אחר חליצה מובחרת.

ל"ב: א' יחלוץ לכולן אפילו לכתחילה, שכ"א פוטרת עצמה אפילו בחליצה פסולה.

להלכה:

הרמ"ה והרמב"ן – כרב.

רמב"ם – נראה שספק כשמואל בל"ב, דלפטור נפשה פוטרת אף בחליצה גרועה.

והראב"ד – כשמואל בל"ק, שאפילו לפטור עצמה אם אפשר יעשה בחליצה כשרה.

ב

ראמ"ט: שני יבמים שייבמו שתי יבמות הבאות מבית אחת, ולא נודע מי ייבם תחלה - שניהם יוציאו בגט, ויותרו לזרים ישראלים, ואסורות ליבמים. לפיכך ראובן שהיו לו שתי נשים, אחת בעכו ואחת בצור, ושמעון ולוי אחיו, האחד בעכו והאחד בצור, ושמעון שמת ראובן לא ייבם אחד מהם עד שידע מה עשה אחיו, קדם אחד מהם וייבם - אין מוציאין מידו עד שידוע שאחיו ייבם תחלה.

דין גט אחר גט ומאמר אחר מאמר

קע

ועל כל האחים, וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו (יבמות לב).

נתן לה גט למאמרו ולא לזיקתו – נשארה זקוקה ומותרת רק לאחים (שם נב:).

אבל אם גירשה:

רש"י – אסורה למגרש. כ"פ המחבר.

רא"ש – אף למגרש מותרת. כ"פ המחבר בשם י"א.

טז: ביאת בן ט' כמאמר בגדול (יבמות צו).

יז: חלץ לבעלת הגט או לבעלת המאמר – לא פטר צרתה. חלץ לצרתה פטר אותן (כז).

יח: כשיש לפניו שני יבמות מבית אחד, אחת אסורה ואחת מותרת, למי חולץ?

בה"ג – כשחולץ חולץ לפסולה, כשמייבם מייבם לכשרה. כ"פ המחבר.

רמב"ם – חולץ לכשרה כדי שתפטר גם הפסולה. כ"פ המחבר בשם י"א.

א: יבם שנתן ליבמה פסלה עליו ועל כל אחים, וכן הדין אם עשה בה מאמר. ומוציאה בגט (יבמות נ:).

ג: כיון שמאמר וגט אינו פסול לגמרי, יש אחריהם מעשה (ביאה, חליצה וכו') – יבמות (כו:).

ה: חליצה פסולה צריכה לחזור עלך כל האחים (כו:).

ו: יש מאמר אחר מאמר או גט אחר מאמר (שם) משנה.

ז: עשה מאמר ונתן גט – צריכה חליצה. מאמר וחלץ – צריכה גט (שם).

יג: בעל אחר חליצה:

רי"ף – צריכה גט.

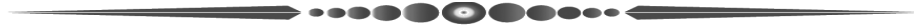
ראב"ד – דווקא בעל לשם אישות, אבל בעל לשם יבמין א"צ גט.

טו: עשה מאמר ואח"כ נתן גט לזיקתו – פסלה עליו

זכה, ואם אין ידוע הראשון – יוציאו שניהם בגט (רמב"ם).

יט: שני יבמות, ביאה או חליצה לאחת מהן פוטרת צרתה (מג:).

כ: שני יבמים שיבמו שתי יבמות מבית אחד. הראשון

סימן קעא: דין שתי יבמות חרשות קטנות.

ובו י' סעיפים (יבמות: קי, קיא).

א

0. מי שהיה נשוי יתומה קטנה (שהשיאווה אחיה ואמה שאין קדושיה רק מדרבנן), וחרשת, ומת, ונפלו לפני אחיו לייבום:

1. אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. וכיצד תקנתם, מלמדין הקטנה שתמאן בו, וכונס את החרשת. ואם רצה לגרשה, כותב לה גט אחר שיבוא עליה, ומותרת לזר.

אחריה כלום.
- לייבם הקטנה ולחלוץ לחרשת - אין לחרשת חליצה ואין לה תקנה לעולם.
ולכן: יכנוס החרשת ויוציא בגט, וקטנה כשתגדל תחלוץ.
והרי"ף כתב - רבי אליעזר אומר (קט.) מלמדים הקטנה שתמאן ומייבם החרשת.
כ"פ הרמב"ם והרא"ש.
כ"כ הרמב"ן - עדיף שתמאן הקטנה מאשר תגדל ותחלוץ ותיאסר לכהן.
והראב"ד - חולק, ר"א מציע שתמאן הקטנה רק כשבא לקיים יבום בגדולה דאורייתא, אבל כאן שיבום חרשת מדרבנן אין מלמדים הקטנה שתמאן.

0. טור ע"פ יבמות(קי.): קידושי קטנה או חרשת

דרבנן, ואין קידושיהן שוות :

קטנה - ספק קונה קניין גמור או לא קונה כלל.

חרשת - קונה במקצת ומשיירת מקצת.

1. משנה ביבמות(קי.): קטנה וחרשת אין ביאת

אחת מהן פוטרת צרתה.

כיצד תקנתן: א"ר חיסדא א"ר - כונס החרשת ומוציאה בגט, וקטנה תמתין עד שתגדל ותחלוץ.

ביאור (ע"פ הגמרא ורש"י):

- חרשת וקטנה לאו בנות חליצה, ולכן לא יכול לחלוץ לשתיהן.

- לייבם החרשת ולחלוץ לקטנה כשתגדל גם לא יתכן, שתפסל החרשת על היבום משום דקם ליה בלא יבנה, שהרי ביאת חרשת לא דחתה הזיקה לגמרי שאין

ב

1. היו שתייהן חירשות או קטנות - ביאת אחת מהן פוטרת צרתה.

ג

2. היתה אחת גדולה ואחת קטנה - ביאת גדולה או חליצתה פוטרת הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה (ט"ז - דשמא הקטנה אינה קנויה לו ונמצא יוצאת הגדולה בלא כלום).

ד

3. אחת פקחת ואחת חרשת - ביאת הפקחת או חליצתה פוטרת את החרשת, ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת.

קטנה וחרשת - אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה.
3. פקחת וחרשת - ביאת הפקחת פוטרת החרשת ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת

1. יבמות(קי.): משנה - מי שהיה נשוי לשת
יתומות קטנות, ומת - ביאתה או חליצתה של אחת מהם פוטרת צרתה. וכן שתי חרשות.

ביאת הקטנה פוטרת הגדולה.

2. גדולה וקטנה - ביאת הגדולה פוטרת הקטנה ואין

ה

היו שתייהן קטנות, ובא היבם על אחת מהן, וחזר הוא או אחיו ובא על השניה - לא פסל הראשונה עליו, אבל אסור לו לקיים השניה, אלא מלמדין אותה שתמאן, ויקיים הראשונה.

ו

וכן אם היו שתייהן חרשות, אין ביאת השנייה פוסלת הראשונה, והשנייה אסורה לו ויוציאנו בגט.

פרש"י: לא פסל את הראשונה - שהרי ביאתן שוה ואי ראשונה קנויה היא הרי היא אשתו ואחרונה ביאת זנות ואי לאו קנויה היא הרי שתייהן נכריות אצלו. ומקיים הראשונה - שלא נפסלה עליו, אבל השניה לא, שמא קנה הראשונה והשניה הוי עליו באיסור שני בתים.

יבמות (קיא.): משנה - מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות, ומת, ובא יבם על הראשונה וחזר ובא על השניה או שבא אחיו על השניה - לא פסל את הראשונה. וכן ב' חרשות.

ז

קטנה וחרשת שבא היבם תחלה על הקטנה, וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל את הקטנה, והחרשת צריכה גט, שביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת, שהקטנה ראויה לאחר זמן. לפיכך יקיים הקטנה שנבעלה תחלה.

אבל הרא"ש - גורס 'לא פסל את הקטנה'. **כ"פ** הרמב"ם - לא פסל את הקטנה, והחרשת צריכה גט, שביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת, שהקטנה ראויה לאחר זמן. לפיכך יקיים את הקטנה שנבעלה תחילה. כ"כ נמ"י (גאוני, הרי"ף). **ב"י** ואפשר שהרי"ף והרמב"ם ס"ל שהברייתא חולק על המשנה וק"ל כהמשנה.

יבמות (קיא.): משנה - קטנה וחרשת, בא יבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת, או שבא אחיו על החרשת - פסל את הקטנה.

פרש"י: פסל את הקטנה - משום גזרה שבא על החרשת ברישא.

פסל את הקטנה:

כך גרסת רש"י.

וכ"ה בברייתא (קיא:) - בא היבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת - נאסר שתייהן עליו. **וכ"ד** רב"ד והרשב"א.

ח

1. בא על החרשת, וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה - פסל את החרשת. א. ומלמדין את הקטנה שתמאן בו, ויוציא החרשת בגט. ב. (זהו דעת הרמב"ם, אבל אחרים חולקים עליו כמפורש בטור ובנימוקי יוסף פרק בית שמאי).

את החרשת.

ר"א אומר: מלמדים הקטנה שתמאן בו.

1. **יבמות (קיא.): משנה** - בא יבם על החרשת

וחזר ובא על הקטנה או שבא אחיו על הקטנה - פסל

חרשת בהיתר. וזה עדיף מלהוציא שתיהן.]

סיכום: מלמדים הקטנה שתמאן

רמב"ם – אחר שמיאנה מוציא גם את החרשת בגט.

רא"ש – אחר שמיאנה נשארת החרשת אצלו.

ראב"ד – לא מלמדים הקטנה שתמאן, אלא החרשת תצא בגט והקטנה תשאר אצלו.

פרש"י: פסל את החרשת – שמא קטנה קנויה כולה וקניין חרשת משוירת.

א. רמב"ם – ומלמדים הקטנה שתמאן ויוציא החרשת בגט (דס"ל שר"א מדבר על גל דיני המשנה).

והראב"ד – חולק על הרמב"ם, כיון שחרשת יוצאת למה מלמדים הקטנה שתמאן.

כ"ד הטור – שחרשת תצא בגט וקטנה תשאר אצלו.

והרא"ש – מלמדים הקטנה שתמאן ותשאר חרשת אצלו [פרישה – מה שפסלה הקטנה לחרשת היינו כ"ז שלא מיאנה, אבל כשמיאנה עקרה קידושיה וממילא

ט

אחת פקחת ואחת חרשת:

בא היבם על הפקחת, וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל הפקחת, והחרשת צריכה גט.

בא היבם על החרשת, וחזר ובא הוא או אחיו על הפקחת - פסל את החרשת, החרשת יוצאה בגט, והפקחת בגט וחליצה.

והפקחת בגט וחליצה.

ה"ה: טעמו –

חרשת צריכה גט – אף שביאת פקחת פוטרתה מהזיקה, מ"מ יש ביאה אחר ביאה (אפילו שני פקחות) להצריכה גט.

חרשת בגט ופקחת גט וחליצה – חרשת דיה בגט לפי שביאתה היתה בכשרות. והפיקחת צריכה גט וחליצה לפי שביאתה היתה ביאה פסולה.

יבמות (קיא:): משנה – פקחת וחרשת:

בא יבם על הפקחת וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת - לא פסל את הפקחת.

בא יבם על החרשת וחזר ובא על הפקחת או שבא אחיו על הפקחת - פסל את החרשת.

וּפּוּסַק הַרַמְבַּ"ם: אחת פקחת ואחת חרשת:

בא היבם על הפקחת, וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל הפקחת, והחרשת צריכה גט.

בא היבם על החרשת, וחזר ובא הוא או אחיו על הפקחת - פסל את החרשת, החרשת יוצאה בגט,

ט

אחת גדולה ואחת קטנה:

בא על הגדולה, וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה - לא פסל הגדולה, ומלמדין הקטנה שתמאן בו.

בא על הקטנה, וחזר ובא הוא או אחיו על הגדולה - מלמדין הקטנה שתמאן בו, ויקיים הגדולה.

יבמות (קיא:): משנה – גדולה וקטנה:

בא יבם על הגדולה וחזר ובא על הקטנה או שבא אחיו על הקטנה - לא פסל את הגדולה.

בא יבם על הקטנה וחזר ובא על הגדולה או שבא אחיו על הגדולה - פסל את הקטנה.

וְר"א אומר: מלמדין הקטנה שתמאן בו.

פרש"י: שתמאן – ותעקור נישואיה ויקיים את הגדולה.

ב"י: טעמו של ר"א –

ברישא – כיון שבא על הגדולה קיים יבום דאורייתא, וכשחזר ובא על הקטנה כיון שיש ביאה אחר ביאה מלמדים הקטנה שתמאן, שלא תפסול את הגדולה.

גמור ונידחת הקטנה ממנו, לכן מלמדים אותה שתמאן.

בסיפא – כיון שבא על הקטנה בתחילה, לא קיים מצוות יבום דאורייתא, כשחזר ובא על הגדולה קנאה קניין

דין שתי יבמות חרשות קטנות

קעא

והראב"ד – אין מלמדים הקטנה שתמאן רק כשבא לקיים מצוות יבום דאורייתא, אבל כאן אין יבום דאורייתא בחרשת.

ב-ד: שתי חרשות, שתי קטנות, פקחת וחרשת (הכל במשנה קיא:).

א: נפלו ליבם קטנה וחרשת – אין ביאת אחת פוטרת צרתה (יבמות קי.).

כיצד תקנתם: מלמדים הקטנה שתמאן וכונס החרשת, ויכול אח"כ לגרשה בגט.

כ"פ הרי"ף – מלמדים הקטנה שתמאן כר"א.

סימן קעב: דין יבם סריס וחרש. שוטה וקטן וטומטום, וכן היבמה.
ובו טז סעיפים (יבמות: יב, עט-פב, צו, קג, קיב. נידה: מה, מז. גיטין: עא).

א

- 1. סריס חמה** (פירוש שנותר ע"י קדחת, ערוך), **ואילוני** (פירוש איילוני שיש לה טבע זכר, כלומר שאינה יולדת, ואילוני נגזר מאיל שהוא זכר הצאן) - **אינם בני חליצה ויבום. א. לפיכך אילוני ודאית שחלצה - לא נפסלה לכהונה. וכן סריס חמה שחלץ, או שחלצו לאשתו, אינו כלום** (ולא נפסלה לכהונה).
- 2. הגה:** היה ספק סריס - חולץ. ולא מחזקין ליה בודאי סריס, אלא אם ראו בו, מיד שנולד, אחד מסימני סריס, כגון שהטיל מים ולא עשה כיפה. אבל בלאו הכי יש לחוש שנתקלקל אחר לידתו (ומירי בסריס אדם), וצריך לחלוץ (ריב"ש סימן תע"ד).
- 3. היתה לאילוני ודאית, צרה - מותרת להתייבם** (ולא מקרי צרת ערוה שאסורה להתייבם).

3. יבמות(יב): הילכתא - צרת איילוני מותרת ואפילו הכיר בה, ואפילו צרת ביתו איילוני (פירוש שבתו שהיתה איילוני נפלה לפניו ליבום שהיא פטורה, אבל צרתה מותרת).

פרש"י: אף שמכיר בה אחיו ובכל זאת קיימה והיו אשתו לא נאסרה צרת הבת ומה שהתורה אסרה צרת הערוה דווקא כשיש מצוה ביבום, וכאן שהיא איילוני ולא ראויה ליבום, הוי צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה שמותרת.

1. סריס חמה

ב"ש: לפי שמהתורה מיעטו מחליצה ויבום (ולא ימחה שמו' פרט לסריס שהוא מחוי). ולכן אף שבא על יבמתו לא נפטרה מיבום (משאר האחים), וגם אינה צריכה ממנו גט.

משא"כ סריס אדם שהיה לו שעת כושר וראוי ליבום וחליצה אלא שאסור משום פצוע דכא, מש"ה אם בא עליה קנאה.

2. א' מסימני סריס

ב"ש: אף סימן אחר שניכר בקטנותו כגון שמי רגליו לא מחמיצים.

לחוש שמא נתקלקל

ט"ז: ואז הוי ספק אריס וצריך לחלוץ מפסק

1. יבמות(עט): **משנה** - אמר רבי יהושע שמעתי שהסריס חולץ וחולצין לאשתו והסריס לא חולץ ולא חולצין לאשתו ואין לי לפרש.

אר"ע - אני אפרש.

סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו מפני שהיתה לו שעת הכושר.

סריס חמה לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שלא היתה לו שעת הכושר.

פרש"י: סריס חמה - ממעי אמו.

סריס אדם - שנותר לאחר שנולד.

(שם): הסריס והאיילוני לא חולצים ולא מייבמים.

א. (שם): הסריס שחלץ ליבמות לא פסלה, בא עליה פסלה מפני שהיא בעילת זנות (דהוי אשת אח שלא במקום מצוה).

וכן איילוני שחלצו לה לא נפסלה, באו עליה פסלה מפני שהיא בעילת זנות.

פרש"י: סריס לא חולץ - דכתיב 'לא ימחה שמו בישראל' פרט לסריס שמו מחוי.

איילוני לא חולצת - דכתיב 'והיה הבכור אשר תלד' פרט לאיילוני שאינה יולדת.

2. ספק סריס

גמ(שם): ה"ד סריס חמה? כל שלא ראה מעולם שעה אחת בכשרות. מנא ידעין (שהרי אין סמני סריס בילדות)?

אמר אב"י - כל שמטיל מים ואינו עושה כיפה.

ריב"ש - ולכן אם אין לו סימן זה בילדותו דינו כספק כיון שנולדו אח"כ סמני סריס, ולכן לא חולץ ולא מייבם.

ב

16: ספק אילוני (ב"י – כגון שסימני איילוני לא ניכרים בה יפה) - **חולצת ולא**

מתייבמת.

ג

סריס אדם (פירוש שנסתרס ונחתך בידי אדם), **שהיה לו שעת הכושר - חולצין לאשתו א. או מייבמין, ב. והוא חולץ ואינו מייבם, מפני שפסול לבא בקהל. ג. ואם עבר ובא עליה - קנה, ומוציא בגט. ד. (נ"א): ואם היה יבמתו גיורת או שאר אשה המותרת לפצוע דכא, מותר ליבמה).**

1. יבמות(עט): אר"ע

א. ב"י – משמע שסריס אדם שאפשר אף ליבם אשתו.
ב. הטור – והוא חולץ ואינו מייבם לפי שאסור לבוא בקהל.
ג. (שם): ואם בעל קנה, כיון שקידושים קונים בחייבי לאוין, ואסור לקיימה מפני שהוא אסור לבוא בקהל.

סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו מפני שהיתה לו שעת הכושר.
סריס חמה לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שלא היתה לו שעת הכושר.

ד

1. אלו הם סימני איילוני: (א). **כל שאין לה דדים, (ב). ומתקשה בשעת תשמיש, (ג). ואין לה שפולי מעים כנשים, (ד). וקולה עבה ואינה נכרת בין איש לאשה.**

2. (וי"א דבאחד מאלה נקראת אילוני) (טור).

אבל [הרמב"ם] – צריך כל הסימנים שאל"כ עדיין דינה כקטנה. ורק בסריס סימן אחד הוא סריס.

2. באחד מאלו

תח"ס: אישה שחלצה ואח"כ נשתדכה לכהן בשוגג, ואם יפרשו יש חשש סכנה, כי אהבת נפש אוהבים, וגם היא איילונית, האם אפשר להתירה לכהן?
תשובה: מצד שהיא חלוצה אין להתירה לכהן אף בחשש סכנה (שבעריות החמירו ביותר).
אך מצד שהיא איילונית, לפי הטור שמספיק בסימן אחד, תיבדק ע"י שני עדים שאין לה דדים (אף ששאר סימנים אינם מובהקים) והיא יותר מבת 20 ותהיה מותרת. אבל על עדות נשים אין לסמוך.

1. יבמות(פ): ואלו הן סימניה (של איילוני):

(א). כל שאין לה דדים (ב). ומתקשה בשעת תשמיש. רשב"ג אומר: (ג). כל שאין לה שיפולי מעים כנשים. רשב"א אומר: (ד). כל שקולה עבה ואינה ניכרת בין אשה לאיש.

פריש"י: מתקשה בשעת תשמיש – שתשמיש קשה לה.

שיפולי מעים – כמין כף למעלה מאותו מקום.

רמב"ם – פסק כל 4 הסימנים כדי שתהיה איילונית

2. כמה סימנים צריך שתהיה איילונית

טור – אף בסימן אחד נקראת איילונית (ופטורה מחליצה ויבום).

כ"כ הסמ"ג לפי נוסחתו ברמב"ם.

כ"פ הרמ"א בשם י"א.

ה

1. אלו הם סימני סריס חמה (ב"ש – וסגי בסימן אחד להיקרא סריס): (א). **כל שאין לו זקן, (ב). ושערו לקוי, (ג). ובשרו מחליק, (ד). וכשמטיל מים אינו עושה כיפה, (ה). ושכבת זרעו דיהא, (ו). ואין מימי רגליו מחמיצין (ז). ורוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל, (ח). וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה.**

2. הגה: היו לו שתי שערות בזקנו - אינו סריס אלא עד שיהיו לו כל הסימנים הללו (טור). אבל אם לא הביא שתי שערות בזקנו, אפילו אין בו רק אחד מהסימנים הללו - **הוא סריס** (המ"מ פ"ה דאישות וכן משמע בטור).

א. היו לו שתי שערות בשאר הגוף - אינו סריס, אע"פ שיש לו כל הסימנים הללו (טור).

תו"ס: יש לו כל סימני סריס – וב' שערות לבד לא סגי להוציא מדין סריס אם יש לו שאר סימנים, אא"כ נתמלא זקנו (ואז אף שיש שאר סימני סריס אינו סריס).

כ"כ הרא"ש – אם הביא ב' שערות בזקנו (ולא נתמלא זקנו) לא מקרי סריס, אא"כ יש לו שאר סמני סריס (אבל נתמלא זקנו אינו סריס אף שיהיו שאר הסימנים).

א. הרא"ש: ב' שערות בזקנו – אבל אם יש לו ב' שערות בשאר גופו מועיל להוציא מדין סריס (אף שיש שאר הסימנים). ולא דמי לזקנו (שב' שערות לא סגי שיש שאר סימנים) כיון שזקנו הוא מקום הרגיל להביא שערות ולא לא חשוב גדול לענין יבום.

2. רק א' מהסימנים הללו

ב"ש: כלומר אם אין ב' שערות לא בגוף ולא בזקן ויש לו עוד סימן מהסימנים – הוא סריס.

מיהו התו"ס והראב"ד – אף בסימן זה שאין לו ב' שערות בזקן והגוף כבר מיקרי סריס (וא"צ סימן נוסף).

1. יבמות (פ): ואלו הן סימניו (של סריס חמה):

(א). כל שאין לו זקן (ב). ושערו לקוי (ג). ובשרו מחליק. רשב"ג אומר משום רבי יהודה בן יאיר: (?). כל שאין מימיו מעלין רתיחות. (ד). ויש אומרים כל המטיל מים ואין עושה כיפה. (ה). ויש אומרים כל ששכבת זרעו דוחה. (ו). ויש אומרים כל שאין מימי רגליו מחמיצין. (ז). אחרים אומרים כל שרוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל.

רשב"א אומר (ח). כל שקולו לקוי ואין ניכר בין איש לאשה.

פרש"י: לקוי – רך: מחליק – חלק כבשר אשה דרך בשר איש להיות שעיר: כיפה – קילוח ארוך למרחוק: דוחה – שאינו קשור אלא צלול כמים: מחמיצין – מסריחין כששהים בכלי: הבל – חמימות כעין עשן: כ"פ הרמב"ם.

2. (שם): איתמר – כמה סימנים צריך להיקרא סריס?

ר"ה אמר – עד שיהיו כולם.

✓רבי יוחנן אמר – סגי באחד להיקרא סריס.

היכא דהביא ב' שערות בזקן כו"ע אינו סריס אא"כ יש לו כל הסימנים. כי פליגי בלא הביא ב' שערות.

1

1. בני כמה שנים יהיו לשיהיו נדונים כאיילונית וסריס על פי סימנים הללו? נתבארו בהרמב"ם פרק שני מהלכות אישות ובסימן קנ"ה. הגה – סעיף י"ג לענין איילונית, והוא הדין לסריס.

2. וי"א – דאין לדון עכשיו דין סריס ודאי, דחיישינן שמא היה לו שערות ונשרו, או שהיו לו גומות, ואין אנו בקיאים (עיין בריב"ש סימן תע"ד), כמו שנתבאר לעיל סימן קנ"ה/כ, **כב** לענין מיאון. וכן דיינינן ליה בספק סריס, וחולץ, וכן ראוי להורות.

1. טור והרמב"ם ע"פ נידה(מז):

ב"ש: בן 20+ שהביא תחילה ב' שערות ואח"כ סמני סריס – אין דינו כסריס. אבל הביא תחילה סמני סריס אף שהביא אח"כ ב' שערות – דינו כסריס.

הגיל	הדין
עד 12/13	דינם כקטנים
12/12-20	אף שהביאו סמני סריס איילונית דינם כקטנים
20-35	אם יש בהם סימנים – דינם כסריס/איילונית אין בהם סימנים ולא הביאו ב' שערות – דינם כקטנים
35+	אף שאין בהם סימנים – דינם כסריס/איילונית

ראש"ט: מי שחתכו או נתקו או מיעכו גידיו או ביציו, בידי אדם - נקרא סריס אדם. וכשיהיה בן י"ג שנה ויום אחד - נקרא גדול, שאין זה מביא סימנים לעולם.

1. אנדרוגינוס - אינו בר חליצה ויבום. 2. וי"א - שדינו כזכר לכל דבר.

הלכה כרבי יוסי

- 1. הרא"ש[הרי"ף]** – דינו כספק כרבי יוסי בברייתא. כ"פ הרמב"ם.
- 2. רש"י ור"י** – דינו כזכר כרבי יוסי במשנה.
- ב"י:** אף למ"ד דינו כזכר, לא לענין חליצה ויבום שהרי דינם כסריס שאינם יולדים. כ"כ רש"ל.
- ב"ש** – ונראה להלכה שחולצים ולא מייבמים.

0. יבמות(פא.): משנה - ר' יוסי ור"ש אומרים – אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל – מאכילה בתרומה. משמע שדינה כזכר ממש.

ושם(פב.): תנא - ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפ"ע ולא הכריעו בה חכמים אם זכר אם נקבה (שדינו כספק) ?

אמר רב: ליתא למתניתין קמיה דברייתא (ולכן אנדרוגינוס ספק הוא).

אמר דבי רב משמיה דרב – הלכה כרבי יוסי. כ"פ הרי"ף.

הזקן ביותר, שתש כחו וכשל - דינו כסריס אדם לענין חליצה ויבום, אלא שאם בא על יבמתו מותר לקיימה.

לקיימה'.

והזקן

ב"ש: אף שהזקנה מותרת להתייבם! לפי שזקנה ראויה יותר לביאה.

הרי"ף(תוספתא): פצוע דכא וכרות שופכה וסריס אדם והזקן – חולצין ולא מייבמים. ואם בעלו קנו ואסור לקיימן.

נמ"י – זקן מיירי שתשש כוחו וכשל, שהוא דומיה לסריס דלאו בר ביאה והקמת שם, ואם בעל קנה ומגרש בגט.

????????????? לכאורה סותר מ"ש השו"כ 'מותר

יא

1. החרשת והשוטה והקטנה - מתיבמות ולא חולצות. ואם רצה היבם לגרש החרשת בגט אחר שיבעול אותה - ה"ז מגרש.

1. יבמות(קרב): משנה – יבמה חרשת יכנוס

ואם רצה יוציא בגט.

פרש"י: יכנוס – אבל חרשת אינה יכולה לחלוץ.

ב"י: חרשת – ה"ה לשוטה וקטנה שאינן יכולות לחלוץ רק להתייבם.

א. (שם): ואם רצה יוציא בגט.

טור – ה"ה שוטה וקטנה אם רצה יוציא.

אבל לדעת הרמב"ם – רק חרשת יכול להוציא אבל שוטה וקטנה א"א לגרש.

ב"ש: ולא קשה על הטור שפסק שיכול לגרש אף הקטנה ושוטה! דקטנה – מיירי שאביה חי ומקבל הגט. ושוטה – מיירי שיכול לשמור גיטה.

יב

1. חרש שוטה וקטן - אינם בני חליצה, אבל מייבמין. א. והחרש, אם נפלה לו מאחיו פקח - אינו יכול להוציא לעולם. אבל אם נפלה לו מאחיו חרש - יכול להוציא בגט אחר שיבעול. ב. והקטן - יוציא בגט, אם בא עליה לאחר שהגדיל, ואם לאו - צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו.

1. הרי"ף(תוספתא): חרש ושוטה מייבמים

ואינם חולצים.

וכ"ה ביבמות(קרב): – לענין חרש. משמע שה"ה לשוטה.

א. גיטין(עא): ... יבמתו שנפלה לפני חרש מאחיו החרש – כשם שכניסתה (לבעל) ברמז כך יציאתה (מהיבם) ברמז (פירוש ויכול לגרשה בגט אחר שיבמה).

ואם נפלה מאחיו הפקח – כונס ואינו מוציא לעולם.

פרש"י: דאיתי גט חרש ומפקיע זיקת קידושי חרש.

אבל הרמב"ם כתב – החרש אינו מוציא לעולם, שבעילתו עושה אותה אשת איש גמורה, ואין גירושין גירושין גמורים [ולא חילוק בין אחיו חרש או פיקח].

ב. נידה(מה): **משנה** – בו ט¹ שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדל.

גמ: כשיגדל בגט סגי, הר צריכה חילצה? מיירי שבא עליה אחר שיגדל (שאז קנאה והיא אשתו וסגי בגט).

יג

1. יבמות(קרב): אנה - שני אחים, אחד פקח ואחד חרש, נשואים לשתי נשים פקחות: מת חרש בעל הפקחת - אחיו הפקח רצה חולץ רצה מייבם. מת פקח בעל הפקחת - אחיו החרש אינו יכול לחלוץ, וכונס, ואינו מוציא לעולם.

יד

2. (סע): שתי אחים פקחים נשואים שתי נשים, אחת פקחת ואחת

חרשת:

מת פקח בעל החרשת - אין החרשת בת חליצה, אלא כונס, ואם רצה אחר כך להוציא בגט, יוציא.

מת פקח בעל הפקחת - אחיו, רצה חולץ, רצה מייבם.

טו

3. שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי נשים, אחת חרשת ואחת פקחת, פקח לפקחת, וחרש לחרשת:

מת חרש בעל החרשת - אחיו הפקח כונס, ואם רצה אח"כ, יוציא בגט.

מת פקח בעל הפקחת - אחיו החרש כונס, ואינו מוציא לעולם.

א. הסומא - מייבם. הגה: ואינו חולץ, ואם חלץ, חליצתו כשרה (טור).

ב. ונראה לי שאם אין כאן אח, אלא הוא - חולץ לכתחילה, מאחר שאי אפשר בענין אחר.

ג. וע"ל סימן קס"ט בפירוש החליצה סעיף ס"ד.

• **ב. ראב"ד** - כשאין לו אח אף לכתחילה יחלוץ לה (דהוי דיעבד).

• **שליטי גיבורים** - אף לכתחילה חולץ הסומא (אף שיש אחים אחרים) שא"צ לראות הרוק.

ב"י: מצאתי כתוב שלענין הלכה יש לחוש שמא הראב"ד ס"ל שחליצה קודמת (ולכן הוי דיעבד). אבל למ"ד יבום קודם לא הוי דיעבד (שהרי יכול להתייבם).

וכ"ה בשו"ע קסט-מח: הסומא - אינו חולץ לכתחילה. ואם חלץ, חליצתו כשרה. **ויש** מי שאומר שאם אין אח אלא הוא - חולצת לכתחילה (כדי שלא תתעגל) (ב"י מ"כ). ולא מקרי סומא - אלא בשתי עיניו (הגהות מיימוני פ"ד).

3א. שם(קג.): תניא - חולצת מן הסומא חליצה כשרה (משמע דיעבד).

תו"ס - ואף שאינו רואה וכתוב 'וירקה בפניו'. קמ"ל שאין צריך לראות רק הדיינים.

חליצה כשרה

• **צרמב"ם** - דווקא בדיעבד אבל לכתחילה לא תחלוץ.

ה"ה - טעמו שהחליצה כשרה אף שכתוב 'וירקה בפניו', הרקיקה אינה מעכבת.

והב"ש - ואין נראה, שהרי בעיני ראוי לבילה וליכא. לכן נראה טעמו שהלימוד שצריך לראות הרוק 'וירקה בפניו' אינו אלא אסמכתא.

טז

1. אשת קטן ואשת השוטה - פטורה מן החליצה ומן היבום. 2. אבל

אשת החרש, והזקנה, והעקרה - הרי הם כשאר כל הנשים, וחולצת או מתייבמת.

2. דין אשת חרש - יבמות(ק"ב): משנה - אשת חרש חולצת או מתייבמת

דין זקנה ועקרה - הרי"ף(תוספתא), הרי הם ככל הנשים.

נמ"י - וטעמו של עקרה, שהרי כמה עקרות וזקנות נפקדו והרואיות להקים שם משא"כ באיילונות.

והרמב"ם - טעמו, מפני שהיתה להן שעת הכושר.

1. יבמות(צו:): משנה - בן ט¹ שנשא אישה ומת - ה"ז פטורה (מיבום וחליצה).

פרש"י: פטורה - אף שביאתו ביאה אין קידושיו קידושין.

גמ: ת"ר - שוטה וקטן שנאו ומתו נשותיהן פטורות.

כ"כ הרמב"ם - וטעמו, דכתיב 'לא תהיה אשת המת' פרט לאשת שטה וקטן שאין להן אישות כלל.

דין יבם סריס וחרש. שוטה וקטן וטומטום, וכן היבמה

א: סריס חמה והאיילונית לאו בני חליצה נינו, ולכן אם חלצו לאיילונית לא נאסרה לכהן (יבמות עט:).

הגה: ה"ד סריס חמה? כל שלא ראה מעולם שעה אחת בכשרות. כגון כל שמטיל מים ואינו עושה כיפה (שם). ולכן אם בילדות עשה כיפה כספק כיון שנולדו אח"כ סמני סריס, ולכן לא חולץ ולא מייבם.

מנ: ולכן איילונית ודאית צרתה פטורה מיבום (יב:).

ב: ספק איילונית חולת ולא מתייבמת (טור).

ג: סריס אדם חולץ ולא מייבם (שאסור לבוא בקהל)

ואשת סריס אדם חולצת או מתייבמת (שם עט:).

עבר ובא עליה קנאה וצריך להוציאה בגט (שם).

הגה: היתה יבמתו גיורת (שמותר לקיימה) מותר לייבם (נמ").

ה: סמני סריס חמה (פ:).

הגה: אף בסימן אחד הוי סריס (שם - כרבי יוחנן).

הביא ב' שערות בזקנו - אינו סריס אא"כ יהיו שאר כל הסימנים (שם).

• **תו"ס והרא"ש:** אבל נתמלא זקנו שוב אינו סריס (אף שיבוא כל שאר סימני סריס).

• **הגה:** וכן אם יש לו ב' שערות בגופו לא הוי סריס.

ו: באיזה גיל תקר איילונית (נידה מז:).

הגיל	הדין
עד 12/13	דינם כקטנים
12/12-20	אף שהביאו סמני סריס איילונית דינם כקטנים
20-35	אם יש בהם סימנים - דינם כסריס/איילונית אין בהם סימנים ולא הביאו ב' שערות - דינם כקטנים
35+	אף שאין בהם סימנים - דינם כסריס/איילונית

ז: סמני איילונית (פ:).

טור - אף בסימן אחד נעשית איילונית.

כ"פ סמ"ג בנוסחת הרמב"ם.

ה"ה בנוסחת הרמב"ם - צריך כל הסימנים.

כ"מ מהמחבר.

ח: אנדרוגינוס (יבמות פא. - סתירה בין משנה

לברייתא ברבי יוסי):

רי"ף והרמב"ם - הוא ספק כרבי יוסי בברייתא.

כ"פ המחבר בסתם.

רש"י, ר"י והרא"ש - כזכר ודאי כרבי יוסי במשנה.

כ"פ המחבר בשם י"א.

ט: טומטום שנקרע ונמצא זכר (פא:).

זריף והרמב"ם - דינו כזכר כרבי אמי. **כ"פ** המחבר

רא"ש - דינו כספק כרבי יהודה. **כ"פ** המחבר בשם י"א.

י: **הזקן** ביותר שתשש כוחו הוי כסריס אדם (הרי"ף

תוספתא). **ואם** בא עליה מותר לקיימה (רמב"ם ונמ").

יא: חרשת שוטה וקטנה מתייבמות ולא חולצות

(קיב:).

ולאחר יבום יכול להוציא (שם):

טור - אף שוטה וקטנה יכול להוציא.

זרימב"ם - רק חרשת יכול להוציא ולא קטנה ושוטה.

יב: חש"ו לא חולצים ולא מייבמים (הרי"ף תוספתא)

חרש יכול לגרש יבמתו מאחיו חרש ולא מאחיו הפיקח

(גיטין עא. ורש"י).

קטן יכול להוציא בגט רק אם בעל אחר שהגדיל (נידה

מה.).

יג: חרשות/פקחות הנשואות לחרשים/פקחים (קיב:).

טז: אשת קטן - פטורה מחליצ הויבום (צו:).

סימן קעג: דין יבמה האסורה ליבם באיסור כרת, ודין צרתה, וסוטה וצרתה, וקטנה שמיאנה.

ובו יז סעיפים (יבמות: ב, י-ג, מא, סז, צב, קז-קט. יגטין: פ. סוטה: ה.)

א

היבמה שהיא ערוה ליבם באיסור כרת, חוץ מן הנדה - אינה זקוקה ליבם, ומותרת לזר בלא חליצה, וכן צרותיה - פטורות מן החליצה ומיבום. אם היה לו אח אחר, ואחת מצרותיה נתייבמה לאותו אח, ולו נשים אחרות, ומת - כולן פטורות מחליצה ומן היבום. ואם היה לו עוד אח אחר, ואחת מהנשים אלו נתייבמה לו, ולו נשים אחרות, ומת - כולן פטורות מהחליצה ומיבום. וכן עד עולם.

יבמות(ב.): משנה - ט"ו נשים (שהן ערוה ליבם) פטורות צרותיהן וצרות צרותיהן מהחליצה והיבום עד סוף העולם.

כיצד פטורות צרותיהן? היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו, ולו אשה אחרת, ומת, כשם שבתו פטורה, כך צרתה פטורה. הלכה צרת בתו ונשאת לאחיו השני, ולו אשה אחרת, ומת, כשם שצרת בתו פטורה, כך צרת צרתה פטורה, אפילו הן מאה.

כיצד אם מתו צרותיהן מתרות, היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו, ולו אשה אחרת, מתה בתו או נתגרשה, ואחר כך מת אחיו - צרתה מותרת.

תו"ס: חוץ מן הנדה שאף היא בכרת לא פטורה מהיבום. וטעמו - דלא דמי לעריות דקורבה שאסורה עליו ומותרת לכל אדם, משא"כ בנדה שאסורה על כל העולם, וגם עומדת לטבול.

[**פירוש:** היו אחים ראובן ושמעון, ראובן נשא את שרה בת שמעון ויש לו עוד אישה, לאה.

מת ראובן ונפלו שרה בת שמעון ולא לפני שמעון ליבום, כשם ששרה בת שמעון פטורה מיבום של שמעון אביה, גם לאה פטורה מדין צרת ערוה.

אם היה עוד אח לוי, ולוי יבם את לאה (צרת הערוה) והיתה לו עוד אישה רחל, מת גם לוי ונפלו לאה ורחל לפני שמעון ליבום - כיון שלא היה צרת ערוה פטורה גם צרתה (רחל) פטורה מיבום. וכן עד עולם.]

1. שהיא ערוה ליבם

ב"מ: א' גירש את אשתו על תנאי שלא תינשא לפלוני שבדיעבד מגורשת. והלכה ונישאת לאחיו של פלוני, ומת בעלה ונפלה לפני פלוני ליבום:

העלה בתולה הרשב"א - שצריכה מפלוני חליצה, ול"א כיון שהיא ערוה אשת איש לפלוני תפטר מחליצה (כמו שנטה דעת הרמב"ן).

וכ"מ מהירושלמי - שהתורה אסרה עליו את הערוה, משא"כ שבעלה הראשון אסר עליה את פלוני ולא התורה, ואינו בכלל איסור ערוה אלא מחמת תנאי ולכן צריכה חליצה.

ת' נו"ב: שמעון נשא את רחל בת אחיו ראובן, ומתה רחל ואח"כ מת גם ראובן ונפלה אלמנת ראובן שהיא חמותו לפני שמעון ליבום, האם צריכה חליצה?

לרמב"ם - חמותו לאחר מיתת אשתו אינה בשריפה, אבל עדיין יש איסור לאו וכתר (ולכן פטורה). כ"ד התו"ס.

לרש"י רמב"ן ורשב"א - איסורו רק משום 'ארור שוכב עם חותנתו' ולכן: כיון שיש מחלוקת צריכה חליצה.

ב

אבל אם אחת מכל העריות נשואה לזר שאינו אחיו, ומת - מותר לישא צרתה.

[בגן אדם זר נשא אמו של ראובן ולו אישה נוספת רחל. ומת הזר. ראובן מותר לישא את רחל שהיתה צרת אמו].

שם(יג.): משנה - שש עריות חמורות מאלו מפני שנשואות לאחרים צרותיהן – מותרות. אמו, ואשת אביו, ואחות אביו, אחותו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אחיו מאביו.

ג

ראמ"ט: יבמה שהיא ספק ערוה על בעלה, או ספק ערוה על היבם - הרי זו חולצת ולא מתייבמת.

לפיכך מי שקדש אשה בספק קדושין, ואח"כ מת אחיו שהיה נושא אחותה, ונפלה לו לייבום, שהיא ספק אחות אשתו - הרי זו חולצת ולא מתייבמת, ומוציא את אשתו בגט מספק, ושתייהן אסורות עליו: יבמתו - מפני שהיא ספק ערוה. וארוסתו - מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו.

[בגן: ראובן היה נשוי ללאה, ואחיו שמעון קידש קידושי ספק לרחת אחות לאה. מת ראובן ונפלה לאה (שהיא אחות של ספק אשתו) לפני ליבום – חולץ ללאה ואסור ברחל שהוא ספק אשתו לפי שהיא אחות חלוצתו].

אחות גרושתו).
כ"פ הרמב"ם.

נמ"י: אף שאחות חלוצתו אסורה רק מד"ס והוי סד"ר לקולא אפ"ה אסור, גזרו אחות חלוצתו אטו אחות גרושתו שיהא דאורייתא, ותוצא אף בדיעבד. לאפוקי הב"ח – דס"ל שבדיעבד שכנס לא תצא.

הרי"ף(תוספתא): הספקות חולצות ולא מתייבמות.

וכ"ה ביבמות(ל): וכולם (העריות) שהיו בהן קידושין או גירושין בספק – הרי אלו הצרות חולצות ולא מתייבמות (שמא הצרות היו צרעת ערוה).
וכ"ה ביבמות(מא.) משנה – שומרת יבם שקידש אחיו של היבם את אחותה, ומת היבם. זה שקידש אחותה יוציא אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה (אבל יבום לא דהוי

ד

היתה היבמה באיסור ערוה על הבעל - אינה אשתו. ואם היה לה צרה - חולצת או מתייבמת. וזו שהיתה לבעל באיסור ערוה, היא ליבם כמו אשה דעלמא ומותר בה.

פרש"י: אין פוטרת צרתה – כיון שהיא אשת אביו לא תפסי קידושין, היכלך כשמת רשע זה לא נפלה לפני בנה ליבום ולכן צרתה לא נפטרה מיבום.

יבמות(י.): תני לוי – הנושא אשת אביו (שהיא באיסור כרת) ומת – אין פוטרת צרתה.

ה

הט"ז: היתה היבמה ספק ערוה על הבעל - או חולצת או מתייבמת (דמ"נ מותרת ליבם: אם היא ערוה על אחיו - הרי אינה אשת אחיו ומותרת לו כאישה בעלמא. ואם אינה ערוה – הוי אשת אחיו ביבום).

ו

יבמה שהיא ערוה ליבם, והיה לאחיו בה ספק קדושין או ספק גירושין, ולו אשה אחרת - אותה הצרה חולצת ולא מתייבמת.

ולא מתייבמות - דלמא צרת ערוה היא.

ערוה ליבם

ב"ש: אף שצרת ערוה מותרת לשוק, מ"מ מחמת קידושי ספק שמא אינה צרת ערוה וזקוקה. ולכן תחלוץ ולא תתייבם.

יבמות(ל:): משנה - וכולן שהיו בהן קדושין או גרושין בספק - הרי אלו הצרות חולצות ולא מתייבמות.
פרש"י: וכולן - ט"ו עריות. שהיו בהן - לאחיו המת.
קידושי ספק - הויה צרתה ספק צרת ערוה, דלמא איגרשה ערוה ולגבי קידושין דלמא לא מיקדשה.
הרי אלו הצרות חולצות - ולא מפטרין בולא כלום דלמא לאו צרת ערוה היא.

היה אחיו נשוי אשה שהיא ערוה ליבם, ולו עוד אשה אחרת, ואחר כך מתה הערוה בחיי בעלה, או גירשה, או שהיתה קטנה ומיאנה בו, ואחר כך מת - מותרת צרתה להתייבם.
אבל אם לא מיאנה בו בחייו, ומיאנה בו אחר מותו - צרתה חולצת ולא מתייבמת.

פוטרת צרתה מן החליצה ולהתייבם אסורה כדמפרש טעמא בגמרא שנראית צרת ערוה.

(שם): ותמאן אחר מות בעלה (ותעקור נישואיה למפרע) ותתייבם צרתה? שאני צרת ערוה שמשעת נפילה נראית כצרת ערוה.

יבמות(ב:): 15 צרות פוטרות צרותיהן... עד סוף העולם.

וכלן אם מתו או מיאנו או נתגרשו - צרותיהן מותרות.
פרש"י: וכל היכולה למאן - כגון שהערוה קטנה ויכולה למאן ולא מיאנה ומת אחיו, הואיל וקידושיה אינה אלא מדרבנן וזיקת נפילתה מדרבנן - אינה

ספק אם אותה שהיא ערוה ליבם מתה בחיי הבעל או אחר מותו - צרתה חולצת ולא מתייבמת.

פרש"י: חולצת ולא מתייבמת - שיש ספק :
אם ביתו מתה תחילה - צרתה לא הוי צרת ערוה ומתייבמת.
ואם בעלה מת תחילה - הוי צרתה צרת ערוה בשעת נפילה שפטורה, ולכן מספק חולצת ולא מתייבמת.

יבמות(סז:): נפל הבית עליו ועל בת אחיו (שהיתה נשואה לו), ואין ידוע מי מת תחילה - צרתה חולצת ולא מתייבמת.

1. יבמה שהיא ערוה ליבם והיא אילונית, אפילו הכיר בה בעלה - הרי היא כמי שאינה, וצרתה חולצת או מתייבמת.
2. ראב"ט: ואם יבם הצרה מפני שהיה סבור שהערוה אילונית, ואחר כך נמצאת שאינה אילונית - תצא מיבמה בלא גט, והולד ממזר.

שם(יב:): אמר רבא - הילכתא צרת איילונית מותרת אף שהכיר בה, ואפילו צרת ביתו איילונית (צרתה מתייבמת).

1. יבמות(ב:): ט"ו נשים פוטרות צרותיהן - וכולן שמתו או מיאנו... או נמצאו איילוניות - צרותיהן מותרות להתייבם.

למ"ד - כשלא הכיר בה א"צ גט, אז מותרת לו (שאינה זקוקה).

ולמ"ד - שצריכה גט מדרבנן, א"כ הוי זקוקה מדרבנן, לכן אסורה לו דהוי אשת אח שלא במקום מצווה.

2. תצא בלא גט

ב"ש: כיון שהיא אשת אח שלא במקום מצווה, היא מחייבי כריתות ואין קידושין תוספים בה. ואף שבחלץ לה יבמה קידושין תוספים בצרתה ול"א היא מחייבי כריתות! ששם כתוב 'אשר לא יבנה' ניתקן ללאו (תו"ס).

פרש"י: אף שהכיר בה - שאם לא הכיר בה הוי מקח טעות.

ואף שהכיר בה והוי אשתו, לא נאסרת צרתה (להתייבם) משום צרת ערווה, שמה שאסרה התורה צרת ערווה דווקא במקום מצווה, אבל איילונית לא חזיא ליבום והוי צרת ערוה שלא במקום מצווה מותרת להתייבם.

1. אפילו הכיר בה

ב"ש: אשת אחיו איילונית שלא הכיר בה, ואח"כ מת האח, האם מותרת לאחיו כיון שאינה ערווה עליו?

תלוי במחלוקת:

1. נשאת הצרה לזר, מפני שהיתה סבורה שאין הערוה אילונית, ואחר כך נמצאת אילונית - תצא מהבעל בגט (דתפסי קידושין בחייבי לאוים), ובחליצה מהיבם להתיירה. א. ואם מתחלה לא נשאת לזר, אלא נתקדשה לו בלבד - מותרת ליבם.

א. יבמות(צב.): אר"י א"ר - מניין שאין קידושי תוספים ביבמה לשוק שנאמר 'לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר' לא תהיה בה הוי-ה לזר. ושמואל אמר - צריכה גט מספק (שספק אם קידושי תוספים בה).
✓ **אמר אמימר** - הילכתא כשמואל.

1. גיטין(פ.): משנה - כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות, והלכו ונישאו לזר, ונמצאו אלו איילוניות - תצא מזה ומזה וכל הדברים האלה בה.
פרש"י: שאמרו צרותיהן מותרות - כל עריות שאמרו חז"ל צרותיהן מותרות (ב). בלא חליצה. ונמצאו העריות איילוניות - ואיגלאי מילתא למפרע שהיו קידושי טעות, ולא היו אלו צרות, ונמצא הצרות לא נפטרו מן החליצה.

1. מי שזנתה אשתו תחתיו בעדים וברצון, ומת בלא זרע, ונפלה לפני אחיו - דינה כדין ערוה, והיא וצרתה פטורות מהחליצה.

2. אבל אם ספק זינתה אם לאו:

א. היא חולצת ולא מתייבמת, וצרתה, או חולצת או מתייבמת.

ב. הגה: וי"א דאפילו זינתה ודאי - צריכה חליצה (השגות הראב"ד). והוא הדין לצרתה, ויש להחמיר.
ג. ולכן מי שיש לו אשה שהמירה, אף על גב דודאי זנתה - צרתה צריכה חליצה (מרדכי ריש יבמות וכ"כ מהרא"י סימן ר"ט).

3. ה'א' אפס: אשה שהלך בעלה למדינת הים, ונשאת, ואחר כך בא הבעל ומת - צרתה מותרת להתייבם, ואינה כצרת סוטה.

פרש"י: צרת סוטה אסורה - היה נשוי שתי נשים וזינתה האחת תחתיו ויש עדים, ומת בלא בנים - היא

1. יבמות(יא.): אר"י א"ר - צרת סוטה אסורה, 'טומאה' כתיב בסוטה כמו בעריות.

לכאורה היא גמרא (יבמות נו:): אשת כהן שנאנסה אם בעלה יבוא עליה לוקה עליה, דכתיב 'אחרי אשר הוטמאה', ובאונס אשת כהן דינה כרצון. וא"כ היא וצרתה פטורות מיבום וחליצה.

ואפשר דס"ל שדוקא לחומרא הוי אונס כרצון ולא לקולא לפוטרה מחליצה].

שזינתה אשתו

ת' נו"ב: אישה שנשתמדה ובעלה מת ואח"כ נשאת לגוי, ואחר זמן חזרה לישראל ונשאת לאיש זר, ושוב נזכרה שיש לבעלה אח וצריכה חליצה, אך היבם רחוק מאוד וא"א להגיע לשם –

תשובה: אין להתירה בלא חליצה.

א. מטעם סוטה אין להתירה, שהרי אף בסוטה ודאית לפי הראב"ד צריכה חליצה. וכ"פ הרמ"א.

והראב"ד אינו יחיד בזה, שכ"פ - הרמ"מ, תה"ד ורש"ל.

ב. כיון שנישאת לגוי **אחר מות בעלה** הוי ספק סוטה. (ומ"ש הרמ"א 'דודאי זינתה' כוונתו למשומדת שנישאת).

ג. גם אין לדמות ליבם משומד שי שמתירים בלא חליצה, דלא דמי –

- אין לדמות אישה שנשתמדה לאיש שנשתמד.

- אף באיש שנשתמד כבר המחבר דחה סברא זו.

- ואף הרמ"א לא סמך על זה רק בדיעבד שלא ידעה שיש יבם.

2 ב. ויש להחמיר

ב"ש: וחליצת צרתה פוטרת חליצת היבמה (ולא הפוך). דלא כהב"ח – דס"ל שכ"א פוטרת צרתה.

יש להחמיר

ת' הרדב"ז: אם נפלה לפני יבם משומד יש להקל (לפוטרה מחליצה), שהרי ביבם משומד יש מחלקת, וכן ביבמה סוטה יש מחלוקת (שלפי המחבר פטורה מדין ערוה).

ואף ביבם שאינו משומד אלא הלך למדינת הים או שאינו רוצה לחלוץ – אין לחשוש למחמירים (ראב"ד) ופטורה מחליצה.

ב"מ – טעמו, שלא החמיר הרמ"א דווקא כשאפשר לחלוץ, אבל כשא"א יש להקל.

וצרתה פטורות אף מחליצה (שדינה כערוה).

2. סוטה (ה:):

שיעור טומאה – אם מת חולצת. אמאי נימה תתייבם? **א"ר יוסף:** אמר קרא 'כי מצא בה ערות דבר...' ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר' ולא לייבם.

אמר אביי – אלא מעתה חליצה נמי לא תבעי? אם הבעל קיים לא היתה צריכה גט! לכן כשנפטר צריכה חליצה.

מחלוקת ראשונים:

ב. ראב"ד – הבין שמירי בסוטה ודאית שגם היא צריכה חליצתה. כ"פ הרמ"א בשם י"א.

א. אבלי הרא"ש – מירי רק בספק סוטה, אבל בסוטה ודאית היא וצרתה פטורות מהיבום והחליצה. והראיה יבמות (יא:): מתיב רב אשי – נכנסה עמו לסתר ושהתה שיעור טומאה – אם מת חליצה ולא מתייבמת (משמע שיש חליצה בסוטה). א"ל רב – אמנא לך סוטה ודאית, ואמרת לי סוטה **מספק**. כ"פ הריף ורמב"ם.

סיכום: זינתה אשת ותחתיו, ומת

ר"י"ף והרמב"ם – זינתה ודאי היא וצרתה פטורות מחליצה ויבום. (1.)

ספק זינתה – היא חליצה וצרתה חולצת או מתייבמת. (2א.)

ראב"ד – אף זינתה ודאי צריכה היא וצרתה חליצה. כ"פ הרמ"א (2ב.)

וצרתה חולצת או מתייבמת – מה הטעם?

פרישה: מה שהיא אסורה להתייבם משום ק"ו (סוטה ל.) – מה בעלה שהיתה מותרת נאסרה (מספק). לייבם שהיתה אסורה (בחיי בעלה) לא כ"ש.

אבל גבי צרתה לא אלים ק"ו זה לדחותה מייבום.

ג. תה"ד: לכן ע"פ הראב"ד מי שיש לו אשה שהמירה, אף על גב דודאי זנתה – צרתה צריכה חליצה.

1. דינה כדין ערוה

[**ב"ש:** כתב נמי' – צ"ע באשת כהן שנאנסה ומת בעלה האם צריכה חליצה (או דינה כערוה שפטורה)?

יב

1. אשת אחיו שלא היה בעולמו, (פירוש שנולד האח הקטן אחר מיתת הגדול), **הרי היא אשת אח שלא במקום מצוה, ופטורת צרתה. א. כיצד: ראובן שמת, ונפלה אשתו לפני שמעון אחיו, ואח"כ נולד לוי אחיו, ב. בין שנולד קודם שייבם שמעון אשת**

ראובן, בין שנולד אחר שייבמה, ומת שמעון - אסורה על לוי לעולם. ואם היה לשמעון אשה אחרת - גם היא פטורה מחליצה ומהיבום, ופוטרת צרתה וצרת צרתה עד סוף העולם, כדין צרת ערוה.

2. ואם מת שמעון, א. אפילו קודם שעשה בה מאמר - אשת שמעון חולצת ולא מתייבמת, משום דכיון דקיימא לן יש זיקה, אפילו לא עשה מאמר הוה ליה כצרת אשת אחיו שלא היה בעולמו.

יבם השני את אשת אחיו ומת - הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, והשניה משום צרתה.

2. עשה בה מאמר ומת - שניה חולצת ולא מתייבמת. **פרש"י:** עשה בה מאמר - אח השני שמת ולא הפסיק ליבם.

שניה חולצת - ולא נפטרה משום צרת ערוה, דלא צרה ממש (שלא כנס ממש את היבמה). **ולא מתייבמת** - דמאמר קונה מקצת והוי צרת ערוה במקצת מדרבנן.

א. גמ(שם): אר"י א"ש - שומרת יבם שמתה אסור באמא. אלא יש זיקה.

כ"פ הרא"ש - כשמואל שיש זיקה, ולכן אף שאח השני לא עשה בה מאמר, מאחר שיש זיקה אשתו השניה חולצת ולא מתייבמת. **כ"כ ב"י** בדעת הרמב"ם.

1. פוטרת צרתה

ב"ש: ואף שעכשיו נפלה יבמה זו לפניו מנישואי אחיו השני ועכשיו הוא בעולמו, מ"מ אסורה מחמת אחיו הראשון שאז לא היה בעולמו.

0. "כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר וְכִמָּה יבֵּא עֲלֶיהָ וְלִקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְמָהּ" (דברים כה, ה).

פרש"י: כי ישבו אחים יחדו - שהיתה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו.

1. יבמות(יז): אמר רב יהודה אמר רב - כי ישבו אחים יחדו, שהיתה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו.

שם(ב): משנה - ... ואשת אחיו שלא היה בעולמו הרי אלו פטורות צרותיהן וצרות צרותיהם מן החליצה והיבום עד סוף העולם.

פרש"י: שלא היה בעולמו - כגון ראובן מת בלא בנים והיה לו אח שמעון, ונולד לו אח לוי. עמד שמעון ויבם אשתו של ראובן ולו אישה אחרת, ומת שמעון - שתיהן פטורות מלוי, לפי שאשת ראובן שהייתה לראובן אסורה ללוי (בכרת) איסור עולם משום 'אשת אחיו שלא היה בעולמו', ואף שעכשיו נפלה לפניו, משום אשת שמעון שנשארה באיסורה ללוי.

א. שם(יז): משנה - כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו: שני אחים ומת אחד מהן ונולד להן אח ואח"כ

יג

קטנה שהיתה נשואה לאחי אמו שהיא שנייה לו (משום אשת אח מאמו שלא במקום מצוה), ומת, ונשאר אחיו מאביו, ומת, ונפלה לפניו לייבום ועודנה קטנה - אין אומרים תמאן, לעקור נשואין הראשונים, כדי שתתייבם, אלא צרתה חולצת ולא מתייבמת, שאף היא חולצת אם תמאן.

פרש"י: אסר - דלא אתי מיאון שלאחר מיתה למשרי ערוה (אשת אח מאמו) לייבמה.

והרא"ש פירש: שאם נתיר לזו השנייה אחר מיאון יאמרו אף צרת הבת (הקטנה) שתמאן צרתה מותרת, וזה בודאי אסור כמ"ש רמי בר יחזקאל (יבמות יג.), כיון שבשעת נפילה נראית כצרת ערוה.

יבמות(קח): הרי שהיתה אשת אחי אמו (שהיא שניה לו) ונשא אחיו מאביו ומת, מהו שתמאן (בבעלה הראשון) ותעקור הנישואין ואז תוכל צרתה להתייבם. יש מיאון לאחר מיתה במקום מצוה או לא?

שכר שני בני אדם בארבע מאות זוז ובאו ושאלו את רבי עקיבא בבית האסורין - ואסר. את רבי יהודה בן בתירה בנציבין - ואסר.

וצרתה לעולם צריכה חליצה – ואין ניתרת מחמת צרת הערוה הקטנה, שהרי נישואי קטנה מדרבנן. והקטנה עצמה – אף שמיאון יעקור נישואים הראשונים מהתורה, מ"מ מדרבנן אסורה מחמת נישואין הראשונים וצריכה חליצה. ואם לא מאינה בבעלה הראשון, אז – אם היתה אשת אחי אמו שהיא שניה לו – צריכה חליצה. ואם היתה אשת אחיו מאמו (שהיא אסורה מהתורה) – א"צ חליצה.

שהיתה נשואה לאחיו מאמו/לאחיו אמו

הטור גורס 'לאחיו מאמו' – אשת אחי אמו אסורה מדרבנן, אבל אשת אחיו מאמו אסורה מהתורה.

אין אומרים שתמאן

ב"ש: טעמו – לא מועיל מיאון בבעלה הראשון לעקור איסור שניות (או איסור דאורייתא) כיון שבשעת שמת בעלה הראשון היתה נראית כאשת אחי אמו שהיא שניה לו.

יד

1. קטנה שאינה ערוה עליו, ומיאנה הקטנה ביבם - א. אסורה לו ב. ומותרת לזר בלא חליצה, אם אין שם אחים אחרים.
2. ודוקא היא, אבל צרתה - מותרת לו, א. ואפילו היא מותרת לשאר אחים שלא מיאנה בהם.

(כיון שלא מיאנה בחיי בעלה).

ב. אם אין שם אחים כ"כ הרי"ף והרא"ש.

ב"ש: אף שקי"ל שהממאנת עוקרת נישואין ראשונים, מ"מ כאן לא עקרה אלא מזה ולא משאר אחים, ונשאר זיקה מהאחים (וצריכה חליצה או ייבום). אבל מהרמב"ם משמע שההיתר לאחים לא משום זיקה אלא כיון שמיאנה הוי נוכרית ומותרת לאחים, וה"ה שלא קרובים (חוץ מאביו). ותמה על המחבר שב (קנה/יא) פסק כהרמב"ם – שאם מיאנה ביבם מותרת בשאר קרובים. משמע שאין זיקה. וכאן פסק שצריכה חליצה משאר אחים. משמע יש זיקה? **הג' מעשה ניסים** – מתרץ, ל"ק כאן שכתב 'אם אין שם אחים' שבזה לכו"ע שרי, ואם יש אחים היא מחלוקת ב (קנה/יא).

2. אבל צרתה מותרת לו

ב"ש: וקשה, אם היבמה עצמה אסורה, א"כ צרתה הוי צרת ערווה ותהיה אסורה לו? וי"ל שאף הממאנת עצמה ע"פ הדין מותרת לו, דכיון שמיאנה עקרה נישואיה והוי נוכרית אלא שחכמים גזרו. וא"כ צרתה מותרת.

1. **יבמות (קז:)**: אמר רב - מיאנה בזה אסורה לזה (לשאר אחים), כמו גט, כיון שקיבלה גט אסורה לכל האחים.

ושמואל אמר - מיאנה בזה מותרת לזה, ולא דומה לגט, שגט הוא נותן הגט, אבל מיאון היא מיאנה בו שלא רוצה בו, אבל לא לאחים.

א. הטור: ואסורה בו. (דדמי לבעל גט לגבי מי שמאינה בו – ב"י).

ב. הטור: ומותרת הממאנת לזר בלא חליצה (שהרי מיאנה לזיקתו).

ב"י – ודוקא כשאין שאר אחים, שאם יש אחים אחרים הרי לא מיאנה בזיקתם.

כ"כ הרי"ף והרא"ש – שאם יש אחים אחרים חולצים ולא מייבמים.

2. **הטור**: ודוקא היא אבל צרתה מותרת לו.

טעמו:

ב"י – שאף שנתן גט לזו לא נאסרה צרתה.

פרישה – ליתא, אלא טעמו שהמיאון עוקר נישואיה (מול יבם זה) ולא נישואי צרתה.

1. אסורה לו

ב"ש: ול"א שעקרה נישואין ראשונים והרי היא כנוכרית שמותרת, כיון שנראית כאשת אחיו בשעת נפילה

טו

היו לאחיו באשתו ספק גירושין, ונפלה לפניו לייבום - חולצת ולא מתייבמת. אבל אם היה לאחיו ספק קדושין, הרי זו יכולה להתייבם.

יבמות(מא:) – ויכל לתרץ דמיירי בספק גירושין שלא מתייבמת שמא גרושת אחיו היא.

הספקות חולצות ולא מתייבמות. מאי הספקות? אלימא ספק קדושין אמאי לא מתייבמות תתייבם (ממ"נ: אם היא אשת אחיו מייבם, ואם לאו נוכריה היא ותינשא לו) ואין בכך כלום? ...

טז

- 1. המגרש אשתו גדולה, או קטנה שהשיאוה אחיה, והחזירה, ומת, ונפלה לפני יבם - מותרת לו.**
- 2. אבל קטנה שהשיאוה אביה, ונתגרשה בקטנותה על ידי אביה, והחזירה ומת בעודה קטנה - אסורה ליבם. א. וכן הדין במגרש הפקחת, ונתגרשה, והחזירה, ומת, והיא חרשת (ה"ה – ופשוט הוא שנישואי חרשת כנישואי קטנה).**
- 3. ובין בזו ובין בזו - צרתה מותרת להתייבם.**

יז

- 4. החזירה כשהוא קטנה או חרשת, וגדלה ונתפקחה אצלו, ומת - מותרת להתייבם. ואין צריך אם החזירה אחר שגדלה או נתפקחה.**

ואסיקנא – צרתה או חליצה או מתייבמת.

שיטות הראשונים:

הרי"ף – ה"ה קטנה אליבא דרבנן שצרתה או חליצה או מתייבמת.

כ"ד הרמב"ן הרא"ש רשב"א וה"ה.

והראב"ד – דווקא בגדולה, אבל קטנה חליצה לולא מתייבמת.

4. (שם): בד"א שגירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה, אבל החזירה גדולה, א"נ החזירה קטנה וגדלה אצלו ומת – או חליצה או מתייבמת.

רמב"ם – ה"ה החזיר אשתו חרשת ונתפקחה אצלו ומת – מותרת להתייבם.

יבמות(מא:) המגרש אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת אחיו – ה"ז פטורה.

פרש"י פטורה – אף מחליצה משום אחות גרושתו. הואיל וגרושת קיימת (שהוא באיסור דאורייתא, דכתיב 'עליה בלייה' כל שבחייה).

1. יבמות(קח:) **משנה** – המגרש את אשתו (שאז היא גרושת אחיו האסורה ליבם) והחזירה – מותרת ליבם.

רבי אליעזר – אסורה (כיון שנאסרה בעת הגירושין). **המגרש** את היתומה (שהשיאוה אחיה) והחזירה מותרת ליבם (שמיתה מפילה ואז היתה נשואה). ולר"א – אסורה.

פרש"י: **מותרת ליבם** – ול"א נישואים ראשונים מפילים יבמה לפני יבם ואז היתה אסורה כיון שנתגרשה.

2. (שם(קט.)): אבל קטנה שהשיאוה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב, וחזר והחזירה – לכו"ע אסורה ליבם.

פרש"י: **אסורה ליבם** – שקידושי האב דאורייתא, וחזרתה אינה חזרה גמורה, שקידושי קטנה דרבנן (כיון שפקע זכות האב).

3. יבמות(קט.)): בעא מר"נ – צרתה מהו (פירוש גירש אשתו גדולה והחזירה. מה דין צרתה לר"א)?

2. אסורה ליבם

ב"ש: ויש בזה מחלוקת ראשונים –

לפי הרמב"ם – א"צ חליצה ולא יבום.

לפי הרא"ש – צריך חליצה.

כ"כ הטור, כ"ד הראב"ד ובעל המאור.

והיא נפטרת בחליצת צרתה, אבל צרתה לא נפטרת בחליצתה.

3. צרתה מותרת להתייבם

ב"ש: והרי הוי צרת ערוה (שהרי יתומה דינה כגרושת

אחיו, ולפי הרמב"ם דינה ממש כגרושת אחיו שהרי

פטורה מחליצה ויבום)?

ותירץ הרא"ש – שאני ערוה זו שיש לה תקנה לעצמה אם תגדל אצלו (שבכה"ג לא גזרו על צרת קטנה, כיון שקידושה מדרבנן – פרישה).

ובנהורא דיעקב תירץ – צרת מותרת ממ"נ :

אם נלך לפי דין תורה – נישואי שניהם אינו כלום ואינה צרת ערוה.

ואם נלך לפי תקנת נישואין שחלו נישואין שניים, כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקנו (ודינה כדין גדולה שמתייבמת).

קעג

דין יבמה האסורה ליבם באיסור כרת, ודין צרתה, וסוטה וצרתה, וקטנה שמיאנה:

איילוניות).

ואם רק נתקדשו לזר מותרת ליבם (יבמות צב. אין קידוש תוספים ביבמה לשוק. ושמואל אמר – צריכה גט מספק).

יא: מי שזינתה תחת בעלה ברצון ונפלה ליבום – דינה כערוה והיא וצאתה אסורות להתייבם (יבמות יא).

• ספק זינתה:

סוטה (ה): הסוטה חולצת

ראב"ד – אף סוטה ודאית צריכה חליצה.

כ"פ הרמ"א (י"א).

והרא"ש – ספק סוטה חולצת, ודאי סוטה פטורה. וצרת ספק סוטה אף מתייבמת. כ"פ רי"ף ורמב"ם.

• אשת כהן שנאנסה דינה כזינתה לענין יבום דכתיב בה 'טומאה' (נמ"י).

יב: אשת אחיו שלא היה בעולמו (שם ב; יז).

אם מת היבם קודם שעשה מאמר – צרת היבמה פטורה מפני צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו, שאף קודם המאמר יש זיקה (שם יח: עשה בה מאמר ומת).

יד: יבמה קטנה שמיאנה ביבם – אסור לו ומותרת לזר בלא חליצה אם אין לו אחים (קז: כשמואל).

אבל צרתה מותרת ליבם ואפילו היא מותרת לשאר אחים.

טו: היתה עם בעלה ספק קידושין – מתייבמת ממ"נ (שם מא:). אבל ספק גירושין – רק חולצת (תו"ס שמא גרושת אחיו היא).

א: יבמה שהיא ערוה ליבם באיסור כרת – היא וצרת פטורות (יבמות ב.).

ב: ודוקא ביבמה אבל בתו הנשואה לזר מותר לישא צרתה (יבמות יג. שש עריות... חליצה ולא מתייבמת).

ג: היתה ספק ערוה לבעלה או ליבם – חולצת ולא מתייבמת (הרי"ף בשם תוספתא – הספקות חולצות ולא מתייבמות).

ד: היתה ערוה לבעלה (שנישואין לא תפסו בה) צרתה חולצת או מתייבמת (יבמות י). הנושא את אשת אחיו אין צרתה פטורה.

ו: יבמה שהיא ערוה ליבם, ולבעלה היו בה ספק קידושין – צרתה חולצת ולא מתייבמת (יבמות ל:).

ז: היתה ערוה ליבם, אבל מתה בחיי בעלה או מאינה בו – צרתה מתייבמת (יבמות ב. וכולן שמתו או מיאנו).

ח: היתה ערוה לבעלה וספק אם מתה בחיי בעלה או אחר מיתת בעלה – צרתה חולצת ולא מתייבמת (שם טז: נפל הבית עליו ועל בת אחיו).

ט: יבמה שהיא ערוה על היבם ובנוסף היא איילונית – צרתה מתייבמת (יב. צרת איילונית מתייבמת).

י: צרת ערוה שנישאת לשוק ואח"כ נודע שהיתה צרת איילונית – תצא מהבעל בגט ומהיבם בחליצה להתירה לשוק (גיטין פ. כל העריות שנישאו צרותיהן ונמצאו

קט.).

יז: בד"א כשגרשה והחזירה כשהיא קטנה. אבל החזירה גדולה א"נ קטנה וגדלה אצלו – אף מתייבמת (קט.). וה"ה לחרשת כה"ג (רמב"ם).

טז: המגרש אשתו גדולה או קטנה שהשיאוה אחיה והחזירה ומת – מותרת להתייבם (משנה קח: כת"ק). אבל קטנה שהשיאה אביה וגרשה והחזירה אסורה להתייבם, כיון שגירושה מהתורה וחזרתה מדרבנן (שם

סימן קעד: דין האסורה ליבם באיסור לאו ועשה.

ובו ז' סעיפים (יבמות: יא, יב, כ, לא, לב, פז, צו. גיטין: צו.)

א

1. **יבמה שהיא אסורה ליבם, בלאו או בעשה או באיסור שניות דרבנן - היא חולצת ולא מתייבמת, א. וצרתה או חולצת או מתייבמת.**
- ב. ראמ"ט: ואין חליצתה פוטרת צרתה, אבל חליצת צרתה פוטרת אותה.
2. **ואם עבר ובא עליה, קנאה (דקידושין תוספים בחייבי לאוים), א. ונפטרת צרתה. ב. ואם רצה להוציאה - מוציאה בגט.**

ב. רמב"ם: קנאה – ומוציאה בגט (שרק ביאה ראשונה מצוה אבל שאר ביאות אסורות).
באר הגולה – ומ"ש השו"ע 'אם רצה מציאה' ט"ס וצ"ל 'מוציאה בגט' שחייב לגרשה.

1. חליצה ולא מתייבמת

ב"ש: שם (כ:) מהתורה ראוי ליבם דקי"ל עשה דיבום דוחה ל"ת ועשה. אלא שחכמים גזרו ביאה ראשונה (שהיא מצוה) אטו שאר ביאות (שאינן מצוה).
 וכתוב התו"ס – שאף בגמר ביאה ראשונה כבר אסור כיון שייבמה נקנית בתחילת ביאה.
באה"ט: האם יבמה קטלנית מתייבמת
הרא"ם – מתייבמת לכתחילה (כיון שיש בדבר מצוה).
 ת' ח"צ – אף ביבמה שייך איסור אישה קטלנית. כ"מ מלשון רש"י והרמב"ן.

1. **יבמות(כ:): משנה** – כלל אמרו: כל יבמה שאיסורה איסור ערווה – לא חולצת ולא מתייבמת. איסור מצווה (שניות מד"ס), איסור קדושה (איסור כהונה) – חולצת ולא מתייבמת.
פרש"י: חולצת – כיון שקידושין תוספים בחייבי לאוין, אבל אסור ליבם שהרי אסורה ליבם.
- א. נמ"י: דווקא היא אסורה להתייבם אבל צרתה מתייבמת, שאין צרה פטורה רק צרת ערווה.
 כ"כ שליטי גיבורים, וכ"ה בירושלמי.
2. **יבמות(כ:): תניא** – פצוע דכא שמתו אחיו ועמד ובעל קנה ואסור לקיימן שנאמר 'לא יבוא פצוע דכא בקהל ה'".
פרש"י: ואסור לקיימן – ומוציאה בגט בלא חליצה.
- א. טור – כיון שקנאה נפטרה צרתה.

ב

1. **היתה אסורה לבעלה באיסור לאו או עשה או איסור דרבנן (כיון שתופסים קידושין) ומותרת ליבם (שלגבי היבם לא היתה אסורה) - יכולה להתייבם.**
- א. **חוץ ממחזיר גרושתו משנשאת, ומת - שהיא חולצת ולא מתייבמת, וצרתה או חולצת או מתייבמת.**

משנישאת, ומת, צרתה מהו?
ת"ש(יב): המחזיר גרושתו משנישאת היא חולצת וצרתה אף מתייבמת.
 למה היא לא מתייבמת? ק"ו מה זו שהיתה מותרת לבעלה נאסרה עליו אחר שהחזירה, יבם זה שהיתה אסורה עליו (בח"י בעלה) לא כ"ש שתאסר אחר שהחזירה.
 ולכן לא דמי לאישה שהיתה אסורה לבעלה שמותרת

1. **שם(פד:): משנה** – ואלו מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן כ"ג שקידש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט כשר שנשא חללה ויש לו אח חלל ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ממזר ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ישראל - מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן.
- א. **יבמות(יא:)**: בעי רבי יוחנן – המחזיר גרושתו

והיא עצמה: בממאנת ביבם – כשאין לה צרה לא חליצה ולא מתייבמת ליבם, מ"מ לשאר אחים מותרת. איילונית – לא חליצה ולא מתייבמת. והמחזיר גרושתו – חליצה ולא מתייבמת.

ליבם, כיון שיש כאן ק"ו והוי דאורייתא דלא חזי לבאה (ב"ש).

כ"פ הרי"ף והרא"ש – צרת ממאנת, איילונית או המחזיר גרושתו – כולן מותרות להתבטלים.

ג

1. אחות חלוצה - אסורה מדרבנן. לפיכך נפלה לפני יבמה - חולצת ולא מתייבמת. א. וכן צרתה אסורה מדרבנן, וחולצת ולא מתייבמת.

1 א. צרתה אסורה

ב"ש: וקשה, הרי צרת חייבי לאוין מתייבמת, וזו צרת חלוצה שהוא רק מדרבנן, למה לא תתייבם? משום דשוי רבנן חליצה כגרושה, וא"כ הוי כאחות גרושתו שהיא ערוה ולכן צרתה אסורה.

1. יבמות(מא:): משנה – החולץ ליבמתו ונשא

אחיו אחותה ומת ונפלה (זו שהיא אחות חלוצתו לפני ליבום) – חליצה ולא מתייבמת.

א. טור: מהגמרא(מ:) משמע שאף שצרת חלוצתו אסורה מדרבנן - חולצת ולא מתייבמת.

ד

מי שיש עליה זיקת שני יבמים - היא או צרתה (ט"ז – צ"ל היא וצרתה) חולצת ולא מתייבמת. כיצד, ג' אחים נשואים ג' נכריות, ומת אחד מהם ועשה בה אחד מהנשואים מאמר ביבמתו, ומת קודם שכנסה - חולצת ולא מתייבמת.

היא או צרתה חולצות ולא מתייבמות

ט"ז: צ"ל 'היא וצרתה'. שהאיסור הוא מדרבנן (שם לא: שמהתורה מאמר של אח שני אינו כלום וא"כ הו שתי יבמות משני בתיים שיכול ליבם שתיהן. אלא שחכמים גזרו שמא יאמרו שתי בימות מבית אחד מתייבמות. וא"כ צריך לחלוץ לשתיהן שהרי יכל לייבם שתיהן (דהוי משני בתיים).

יבמות(לא:): זיקת שני יבמים -ג' אחים נשואים ג'

נוכריות, ומת אחד מהם ועשה שני מאמר ומת – הרי אלו חליצה ולא מתייבמת, שנאמר 'ומת אחד מהם יבמה יבוא עליה', מי שעליה זיקת יבם אחד ולא זיקת שני יבמים.

גמ': זיקת שני יבמים מדרבנן (שאם מהתורה אף לא חולצת), ולכן צריכה חליצה.

ה

1. נתן לה גט, ופירש שהוא למאמרו - הרי בטל המאמר שעשה, ואין עליה אלא זיקת יבם אחד, ומתייבמת. א. אבל אם נתן לה הגט סתם - אסורה להתייבם.

פרש"י: אפילו היא – אם מת שני מותרת להתייבם לשלישי.

מאי דעבד שקליה – והוי כאילו לא עשה בה מאמר ומתייבמת לשלישי מחמת זיקת הראשון.

א. ודוקא שפירש למאמרו ולא לזיקתו, אבל מסתמא

1. יבמות(לב:): אמר רבא – נתן גט למאמרו

הותרה צרתה להתייבם, אבל היא אסורה משום דמיחלפא בבעלת גט.

וצ"ד אמר רבא – נתן גט למאמרו הותרה אפילו היא. מ"ט? מאי דעביד בה שקליה.

כ"כ הרמב"ם, וכ"מ מהרא"ש.

קיימא בלא יבנה על כל האחים, וכן מוכח מ (נב):.

קונה קנין גמור, ויש עליה זיקת שני יבמים. *pe (13):* קטן שבא על יבמתו, ומת - חולצת ולא מתייבמת, שאין ביאתו

קדושי שמעון קדושין, ואין קדושי שמעון כלום. *ט"ס (14):* מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן, ונשתחררה, וקדשה שמעון אחיו, ומתו שניהם, ונפלה לפני לוי אחיהם - מתייבמת לו, שאינה אשת שני מתים, שאם קדושי ראובן קדושין אין קדושי שמעון כלום, ואם קדושי שמעון קדושין, אין קדושי ראובן כלום.

(ואין קידושי שמעון כלום) או נפקעו (ותספו קידושי שמעון).

תו"ס (גיטין מג.): אם קידושי ראובן קידושין - דמספקא אי קידושי ראובן נגמרו ברגע שנשתחררה

דין האסורה ליבם באיסור לאו ועשה

קעז

נוכריות, ומת א' מהם ועשה בה שני מאמר ומת - לשלישי הוי זיקת שני יבמים) - היא וצרתה חולצת ולא מתייבמת (יבמות לא:).

ה: נתן גן ופירש למאמר - חזרה הזיקה ומותרת להתייבם לשליש (שאין כאן זיקת שני יבמים). **אבל** נתן גט סתם - אסורה להתייבם (רמב"ם).

ו: קטן הבא על יבמתו ומת - חולצת ולא מתייבמת, שאין ביאת קטן קונה לגמרי ויש עליה זיקת שני יבמים (שם צו:).

ז: מי שחציה שפחה שנתקדשה לראובן, ונשתחררה אח"כ ונתקדשה לאחיו שמעון ומתו שניהם - מתייבמת ממ"נ (גיטין מג.):

אם בשחרור נגמרו קידושי ראובן, אין קידושי שמעון כלום.

ואם נפקעו קידושי ראובן קידושי שמעון עיקר, וממ"נ יש עליה זיקה אחת (תו"ס).

א: יבמה האסורה ליבם באיסור לאו, שניות - היא חולצת (יבמות ב.). **וצרתה** אף מתייבמת (נמ"י).

אין חליצת היבמה פוטרת צרתה (רמב"ם). **עבר** ובא עליה קנאה ופוטרת צרתה ומוציאה בגט (שם כ: מפצוע דכא שיבם).

ב: היתה אסורה לבעלה איסור לאו, עשה הוא מדרבנן, כיון שתוספים בה קידושין - מתייבמת (שם פד. יש אסורות לבעל ומותרות ליבם).

חוץ ממחזיר גרושתו לאחר שנישאת שחולצת, אבל צרתה אף מתייבמת (שם יא:).

ג: החולץ ליבמתו ונשא אחיו אוחתה ומת אחיו - חולץ ולא מייבם (מא:).

ואף צרתה חולצת ולא מתייבמת (טור).

ב"ש - דשוי חז"ל חלוצה כגרושה, וא"כ הוי כאחות גרושתו והוי ערוה וצרתה אסורה.

ד: מי שיש עליו זיקת שני יבמים (כגון ג' אחים נשואים ג')

סימן קעה: דין יבמה שהיתה אסורה והותרה.

ובו י"ד סעיפים (יבמות : כו-ל, לב, קט, קיב).

1א

- 1.** יבמה שאינה ראויה להתייבם בשעת נפילה, משום איסור ערוה - אסורה עולמית, אפילו אם יפקע האיסור.
כגון: שני אחים שנשואים שתי אחיות, ומת אחד מהם, ונפלה אשתו לפני השני שנשוי אחותה, אפילו אם תמות אשתו אחר כך, שפקע איסור אחות אישה - אפילו הכי אסורה.
- 2.** ואפילו נפלה לפניו פעם אחרת אחרי מות אשתו, כגון: שהיה להם אח שלישי שלא היתה ערוה עליו, וכנסה, ומתה אשתו של זה שהיה נשוי אחותה, ומת השלישי שכנסה, וחזר ונפלה לפניו - אסורה לו.
- א.** לא שנא מתה אשתו קודם שכנס השלישי, לא שנא מתה אחר שכנס, אע"פ שלא היתה אסורה עליו בשעת נפילה אחרונה, אפילו הכי אסורה לו היא **ב.** וצרתה, כגון שהיה אשה אחרת לאח השלישי, כיון שהיתה אסורה לו בשעת נפילה ראשונה.

א. (שם): אר"י א"ש - כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה 'יבמה יבוא עליה' - הרי הוא כאשת אח שיש לה בנים.
מאי קמ"ל, תנינא 'ה"ז אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת'?

מד"ת דווקא שלא היתה ראויה לו כל שעה ראשונה אבל אם היתה ראויה לו בחלק מהזמן בנפילה ראשונה (כגון שמתה אשתו קודם שכנס שלישי) אימא תשתרי, קמ"ל.

ב. רמב"ם: כיון שהיא אסורה, אף צרתה אסורה. טור - כגון שהיתה לאח השלישי אישה אחרת.

1. יבמות(לב.): משנה - שני אחים נשואים שתי אחיות, ומת אחד מהם, ואח"כ מתה אשתו של שני - ה"ז אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת (כשאחותה היתה בחיים).

2. יבמות(ל.): משנה - ג' אחים, שנים נשואים שתי אחיות והשלישי נוכרית. מת אחד מבעלי האחיות (שאז אסור שני הנשוי אחותה ליבם) וכנס הנשוי נוכרית אשתו של המת, ואח"כ מתה אשתו של שני ואח"כ מת שלישי (נשוי נוכרית) - ה"ז אסורה עלי ועולמית, כיון שנאסרה עליו שעה אחת (בנפילה ראשונה).

2א

- 1.** אבל אם היתה מותרת לו בשעת נפילה, אפילו אם תאסר אחר כך, אם פקע האיסור - חוזרת להיתירה. כיצד: שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ומת אחד מהם, ונזקקה אשתו לשלישי שאינו נשוי אחותה, ולא הספיק לכונסה עד שמת האח השני שהיה נשוי האחרת - והרי שתיהן אסורות עליו. מתה האחרונה - חזרה הראשונה להיתרה, כיון שהיתה מותרת בשעת נפילה, אע"פ שנאסרה בינתיים.

א. אבל אם מתה הראשונה (אשתו של האח הראשון שמת) - לא הותרה האחרונה, כיון שהיתה אסורה בשעת נפילה.

2. וכן אם היו שם עוד אחים, וקדם אחד מהם וחלץ לאחרונה, או שהיתה הראשונה אסורה לאחד מהאחים, ויבם את האחרונה, שהרי מותרת לו - הותרה הראשונה לשאר אחים, שהרי האחרונה שאסרה אותה, חלצה או נתיבמה למותר לה.
אבל אם האחרונה אסורה לאחד מהם משום ערוה (שפטורה מיבום ואינה זקוקה) - הרי הוא מותר ליבם הראשונה, ושאר האחים אסורים בשתייהן, וחולצות ולא מתייבמות.

אמר ליה אחיות איני יודע מי שנאן (ובאמת אפשר לעשות כן).

תו"ס: ודוקא בדיעבד שחלץ לשניה, אבל לכתחילה אין לחלוץ לשניה גזרה שמא יחלוץ לראשונה.

✓לכן כתב הרמב"ם והשו"ע לשון דיעבד: 'אם קדם' אחד מהאחיות וחלץ לשניה.

א. שם(כת.): היתה אחת מהן (הראשונה) אסורה על אחד מהם באיסור ערוה (שאז לא מקרי זקוקה) - מותר באחרונה (שאינה זקוקה).

טור: וממילא הראשונה תהיה מותרת לאח שאינה ערוה עליו (שהרי היתה מותרת, נאסרה וחזרה להתרה).

ב"ש: ראשונה תהיה מותרת - הד"ל למאן דס"ל חליצה פסולה (חליצת השניה) א"צ לחזור על כל האחים, אבל אם צריכה לחזור על כל האחים (וגם לאח זה) ממילא נאסרה הראשונה לאח זה מדין אחות חלוצתו.

1. שם(כז.): שתי אחיות יבמות שנפלו (בזה אחר זה לפני יבם אחד), חלץ לראשונה - הותרה לשוק, חלץ לשניה - הותרה לשוק.

מתה שניה - מותר לייבם הראשונה (שהראשונה היתה מותרת ונאסרה וחזרה להתרה).

א. מתה ראשונה:

א"ר א"ר - הותרה שניה להתייבם, אף שהיתה שניה אסורה בשעת נפילה, כיון שהיתה אסורה רק משום זיקה (ולא משום אחות אישה) - זיקה דרבנן.
✓ורבי יוחנן - אסורה שניה, כיון שהיתה אסורה בשעת נפילה (ואף באיסור זיקה).

2. שם(כז.): איתיביה ר' יוסי בר חנינא לרבי יוחנן - ארבעה אחין ב' מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואין את האחיות - הרי אלו חולצות ולא מתייבמות.
ואמאי שיחלוץ אחד מהאחים הנשואים ליבמה שניה ויתיר הראשונה לאחיו, דהוי יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה להיתרה?

ב

1. הכפ"ל הרמב"ם: שנים מהאחים נשואים לשתי אחיות, ומתו שניהם, ולא נודע איזו מהם מת ראשון, הואיל ואי אפשר לייבם שתיהם, והרי זיקה נפלה על שתיהן - חולצות ולא מתייבמות.

א. ואפילו היתה אחת מהם אסורה על היבם משום שניה או מחייבי עשה או מחייבי לאוין - הרי אלו חולצות ולא מתייבמות.

ב. אבל אם היתה אחת מהם ערוה עליו - הרי אחותה מותרת לו, רצה חולץ רצה מייבם, שהרי לא נפלה זיקתו על שתיהן, שאין זיקה על הערוה.

וחזרה להיתרה?

אמר ליה אחיות איני יודע מי שנאן (ובאמת כשנפלו זאח"ז וחלץ אחד האחים לשניה, ראשונה הותרה).

שם(כת.): ולימא שלא ידעו מי נפלה תחילה, ולכן שתיהן אסורות?

וכי משום כך אם קדמו יוציאו, בשלמא ראשון שכנס

1. שם(כז.): איתיביה ר' יוסי בר חנינא לרבי יוחנן - ארבעה אחין ב' מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואין את האחיות - הרי אלו חולצות ולא מתייבמות.

ואמאי שיחלוץ אחד מהאחים הנשואים ליבמה שניה ויתיר הראשונה לאחיו, דהוי יבמה שהותרה ונאסרה

1. חולצות ולא מתייבמות

ב"ש: מהסוגיה משמע שאם קדם אחד ויבם אחת מהן, ואח"כ יבם השני האחרת – לא מוציאים מיד השני, מ"מ לכתחילה לא מתירים לו לייבם האחרת.

נאמר 'מי התיר לך' אבל שני שכנס יאמר הראשון כנס השניה ואני כנסתי הראשונה המותרת?
משמע כשאין ידוע מי נפלה תחילה שתיהן אסורות. כ"פ הרמב"ם.

ג

1. ארבע אחים, שנים מהם נשואים לשתי אחיות, ומתו הנשואים את האחיות (בבת אחת), או בזה אחר זה קודם שהספיקו ליבם לראשונה - שתיהן חולצות ולא מתייבמות, שאי אפשר לשום אחת מהן להתייבם, משום איסור אחות זקוקה.
2. ואם קדמו וכנסו כל אחד אחת מהאחיות - מוציאים אותן מהם. א. ויש מי שאומר שאין מוציאין.

1. יבמות(כו.): משנה - ארבעה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, מתו הנשואים לאחיות, הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. ואם קדמו וכנסו, יוציאו.
פרש"י: ולא מתייבמות – משום זיקה, שכ"א הוי אחת זקוקת.
א. טור: ואף אם נפלו בזאח"ז ולא הפסיקו לייבם – הוי כמו נפלו בב"א.
2. (שם): ואם קדמו וכנסו יוציאו.

1. יבג"מ(כת.): אבא שאול אומר – בש"א יוציאו. בה"א יקיימו.
להלכה:
רמב"ם – יוציאו כסתם משנה לפי ב"ה. כן סתמו הרי"ף והרא"ש.
א. אבל הטור – יקיימו, כאבא שאול שבה"א יקיימו. כ"כ הרמב"ם בפירוש המשניות.

ד

1. היתה אחת מהם אסורה לאחד מהיבמין משום איסור ערוה - מותר בשניה, שהרי אין הערוה זקוקה לו, ונמצא שאין זקוקה לו אלא אחת, והשני - אסור בשתיים.

א

1. היתה אחת מהן אסורה לזה משום ערוה, והשניה אסורה לשני משום ערוה - האסורה לזה מותרת לזה, שכל אחד אין זקוקה לו אלא אחת.
א. אבל אם אין אסורות עליהם אלא באיסור לאו או עשה - לא נדחית הזיקה מהם, וחולצות ולא מתייבמות.

2. איסור קדושה – חולצת ולא מתייבמת.
2. היתה אחת מהן אסורה על זה איסור ערוה והשניה אסורה ע"ז איסור ערוה – האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה.
פרש"י: ומותרת באחותה – דלאו אחות זקוקה היא, שהערוה לא נפלה לפניו.

0. יבמות(כו.): משנה - ארבעה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, מתו הנשואים לאחיות, הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. ואם קדמו וכנסו, יוציאו.
1. היתה אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה אסור בה.

2 א. באיסור לאו או עשה

ט"ז: כיון שמהתורה חל עליה יבום, כיון שעשה (של יבום) דוחה ל"ת (איסור לאו) א"כ היא זקוקה לו מהתורה שצריכה חליצה.

1

1. ג' אחים, ב' מהם נשואין ב' אחיות, ומת אחד מבעלי האחיות, ואח"כ מת בעל אחות השניה, ונפלה גם האחות השניה לפני האח השלישי - שתיהן אסורות עליו, שהן צרות זו לזו בזיקה, וחולצות ולא מתייבמות. **א.** ואם עשה מאמר בראשונה, ואחר כך נפלה אחותה לפניו - יוציא בעלת המאמר בגט וחליצה, והאחרונה בחליצה.

בש"א - אשתו (בעלת המאמר) עמו והלה תצא משום אחות אישה.
בה"א - מוציא את אשתו בגט ובחליצה ואשת אחיו בחליצה.
פרש"י: אשתו עמו - דמאמר לב"ש ככנוסה דמי.
והלה תצא - אף בלא חליצה משום אחות אשתו.

1. יבמות(כח:): משנה - ג' אחים, שנים נישואים ב' אחיות ומתו שניהם ונפלו לפני האח השלישי - הרי אלו חולצות ולא מתייבמות.
א. שם(כט:): משנה - ג' אחים, ב' נשואים ב' אחיות, ואחד מופנה (לא נשוי). מת א' מבעלי האחיות ועשה בה המופנה מאמר, ואח"כ מת אחיו השני :

1

1. שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית, מת נשוי נכרית, וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו, ומת, - הראשונה יוצאת משום אחות אשה, והשניה משום צרתה. **א.** ואם לא כינסה, בין שעשה מאמר בנכרית, בין שלא עשה בה מאמר - הרי זו חולצת ולא מתייבמת.

א. עשה מאמר ומת, נוכרית חולצת ולא מתייבמת. כ"פ הרמב"ם.
והרא"ש - אף שלא עשה בה מאמר ומת - נוכרית חולצת ולא מתייבמת, דהוי צרת אישה בזיקה. והא דקתני 'מאמר' לאפוקי ב"ש שאומרים מאמר קונה. כ"כ הרי"ף.

1. שם(ל:): משנה - ג' אחים, ב' נשואים ב' אחיות ואחד נשוי נכרית. מת נשוי נכרית וכנס א' מבעלי האחיות את אשתו ומת :
ראשונה - יוצאת משום אחות אישה.
שניה - משום צרתה.

ח

1. שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, ואחד נשוי נכרית, גירש אחד מבעלי אחיות אשתו, ומת נשוי נכרית, וכנסה המגרש, ומת - מותרת לאח הנשאר.
2. אבל אם מת נשוי הנכרית קודם שגירש אחד מבעלי אחיות את אשתו, אפילו אם

לא כנס הנכרית ומת - אסורה לאח הנשאר מפני שהיתה צרת ערוה בזיקה, אפילו אם גירש הערוה קודם שמת.

א. (וה"ה אם היה נשוי נכרית, ויש לו בנים, אסורה לו משום זיקת אשת אחיו שיש לו בנים) (הגהות אלפסי פ' ד' אחין).

3. אבל אם כנס בעל האחיות את הנכרית, וגירש הערוה, ומת, לא שנא גירש קודם שכנס הערוה, לא שנא אח"כ - מותרת הנכרית לאח הנשאר (דלא שייך צרת ערוה אלא כשהיא והערוה נופלים יחד, אבל כאן הרי גירש האחות לפני שמת - רא"ש).

ומת א' והוי אשתו זקוקה לשני האחים. א' האחים יש לו אישה ובנים ומת. ה"ז (אשת הראשון שמת) אסורה לשליש הוהיל והיתה זקוקה לשני שיש לו בנים. והרי היא כאשת אחיו שיש לו בנים ואסורה.

והט"ז - ואין הבנה בזה כלל, שאין איסור אכ"כ שניהן נופלות לפני יבם, וזו שהיה לה בנים אינה נופלת לפני האח השלישי ולכן אין זיקה הכלל.

2. אבל מת נשוי נכרית קודם שיגרש

ב"ש: שאז היא זקוקה לשניהם והוי זיקת צרת אחות אשתו (שהרי היא זקוקה לראשון הוי צרת אשתו שהיא אחד מהאחיות, וכן זקוקה לשני וגם כאן היא צרת אחת אשתו) ולכן אסורה. **מ"מ** כל זמן ששני האחים חיים - מותר לאחד מהם ליבם, שאין איסור צרת אחות אשתו רק כשאחד מהם מת ונפלו שניהם (אשת נכרית ואחת מהאחיות) לפני אח שלישי. כ"כ תו"ס והרא"ש.

1. משנה (ל.): ג' אחים, ב' נשואים ב' אחיות ואחד נשוי נכרית. גירש א' מבעלי האחיות את אשתו ואח"כ מת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת - זו שאמרו וכולן שמתו או נתגרשו צרותיהם מותרות.

פרש"י: מותרות - שלא היתה צרת ערוה מעולם.

2. גמ(שם): טעמא שיגרש (בעל האחיות קודם שמת נכרי), אבל מת נכרי ואח"כ גירש בעל האחיות את אשתו - אסורה (שהרי היתה צרתה אחות בזיקה). ש"מ יש זיקה אפילו בשני אחים.

פירוש הרא"ש - קודם שגרשה היתה זקוקה לשני אחים נשואים ב' אחיות והו"ל צרת אחות אישה בזיקה, הילכך אסורה עליו עולמית.

3. הרא"ש: וא"ת איך כינסה המגרש הרי הוי צרת אחות אישה בזיקה?

ו"ל דלא מקרי צרת ערוה אלא כאשר הערוה וצרתה נופלים ביחד (כשמת המגרש היתה היא וצרת אשתו ונפלו יחד לפני אח השלישי) אבל כשהוא חי לא.

2 א. הג' אלפסי: אם היו ג' אחים נשואים נכריות,

ט

1. שני אחים פקחים נשואין שתי אחיות קטנות או חרשות, ומת אחד מהם - תצא משום אחות אשה, שהרי נשואי שתיהן שוות.

ז

2. היתה אחת פקחת ואחת חרשת, מת בעל החרשת - תצא משום אחות אשה. מת בעל הפקחת, בעל החרשת - מוציא את אשתו בגט, ואת אשת אחיו בחליצה.

2. שם(קרב): משנה - שני אחים פקחים נשואים

לחרשת ופקחת :

מת בעל החרשת - תצא משום אחת אישה.

1. יבמות(קט.): משנה - שני אחים נשואים ב'

אחיות קטנות או חרשות. מת בעל אחת מהן תצא שניה משום אחות אישה.

פרש"י: תצא - בלא חליצה.

פירוש הטור – לפי שקידושי הפקחת דאורייתא אוסרת אשתו עליו משום אחות זקוקתו, שאין כוח בקידושי החרשת לדחות הפקחת משום אחות אישה.

מת בעל הפקחת – בעל החרשת מוציא אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה.

יא

היתה אחת גדולה ואחת קטנה:

מת בעל הקטנה - תצא משום אחות אשה.

מת בעל הגדולה - מלמדין את הקטנה שתמאן בבעלה, וייבם הגדולה.

רי"ו(הרמ"ה): ואם לא מאינה הגדולה והגדילה, ל"ש בא עליה או לא – מוציא אשתו בגט ואשת חברו בחליצה (דלא קי"ל כר"ג) דקי"ל יש זיקה.

מלמדים הקטנה שתמאן

ב"ש: קשה, אף שתמאן הרי בשעת נפילה היתה נראית כאחות אישה, ומ"ש מצרת בתו ממאנת דלא מהני מיאון, כיון שהיתה נראית בעת נפילה כצרת בתו? ותיירצו התוס' – כאן שממאנת בחייה בעלה עוקרת לגמרי הנישואין, ועדיף ממאנת לאחר מותו.

שם(קט): שני אחים נשואים ב' אחיות גדולה וקטנה **מת בעל הקטנה** – תצא משום אחות אישה.

מת בעל הגדולה –

ורא"א – מלמדים הקטנה שתמאן בו (ותוכל הגדולה להתייבם).

ר"ג אומר – אם מיאנה מיאנה (שלא מלמדים אותה למאן), ואם לאו – תמתין עד שתגדל ותצא הגדולה משום אחות אישה (דס"ל שאין זיקה).

ר' יהושע אומר – אוי לו על אשתו ואוי לו על אשת אחיו, מוציא אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה. והילכתא כר"א.

יב

1. מנה(ק"ב): שני אחים, אחד פקח ואחד חרש, נשואים לשתי אחיות

פקחות, או אחת פקחת ואחת חרשת, והפקחת נשואה לפקח, מת חרש בעל החרשת, או חרש בעל הפקחת – תצא משום אחות אישה (מפני שאחותה הפקחת אוסרתה עליו). מת פקח בעל הפקחת, החרש בעל החרשת, או בעל הפקחת – מוציא את אשתו בגט, ואשת אחיו אסורה לעולם.

יג

2. מנה(ק"ב): שני אחים חרשים נשואים לשתי אחיות פקחות או

חרשות, או אחת פקחת ואחת חרשת, וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחים או חרשים או אחד פקח ואחד חרש (דכיון ששני האחים או האחיות חרשות קידושהין שוות וגם הזיקה שווה).

ומת אחד מהם – תצא משום אחות אשה. ואם היו נכריות, יכניסו. ואם אח"כ ירצו להוציא בגט – יוציאו.

יד

ירושלמי, וכ"פ הרמב"ם: שני אחים, אחד פקח ואחד חרש, והחרש נשוי שתי

נשים פקחות, ואחת מהן ערוה על הפקח, ומת החרש – שתיהן פטורות מהחליצה

ומהייבום (שאם נישואי הערוה נישואין, הרי השניה צרתה ופטורה, ואם אין נישואי הערוה נישואין גם נישואי הצרה אינם נישואין ואינה זקוקה לו).

היו שניהם פקחים, ואחד מהם נשוי שתי נשים, אחת פקחת ואחת חרשת, והחרשת היא ערוה על אחיו - השניה הפקחת חולצת ולא מתייבמת (שאין נישואי החרשת שהיא ערוה נישואין גמורים שתחשב זאת צרת ערוה).

קעה

דין יבמה שהיתה אסורה והותרה

איסור ערוה – מייבם לשניה.

ו: עשה מאמר באחת ואח"כ נפלה אחותה לפניו – יוציא בעלת המאמר בגט וחליצה, ואת אחותה בחליצה (כט.).

ז: מת נוכרי וכנס בעל האחיות ומת, ונפלו שתיהן לפני אח השלישי הנשוי לאחותה (ל.):
ראשונה – יוצאת משום אחות אישה.
שניה – יוצאת משום צרתה.
ואם לא כנסה שניה (אשת הנוכרי) יוצאת בחליצה (רא"ש).

ז*: פקחים/פקחות/קטנות – דפים קט-קיב.

א: יבמה שאינה ראויה להתייבם בשעת נפילה משום ערוה – אסורה עולמית, אף שיפקע איסור ערוה (יבמות לב.).

אפילו נפלה לפניו פעם אחרת (כגון שהתייבמה לאחיו ושוב נתאלמנה) (ל.).
היתה מותרת בשעת נפילה ונאסרה וחזרה והותרה – מותרת להתייבם (כז.).

ב: שני אחים נישואים ב' אחיות ומתו שניהם – אחת תחלוץ והשניה תתייבם. ואם לא ברור מי מת ראשון – שניהן חולצות (כז: אחיות איני יודע מי שנאן).
ואם היתה אחת מהן אסורה לבים (כח.):
איסור שניות, עשה או לאו – חולצות.

סימן קעו: דין יבמה שאינה בת יבום משום ספק זקוקה, ודין נשי תערובות.

ובו ז' סעיפים (יבמות : כג, פז, צא, צח, צט, ק).

א

1. מי שקידש אחת משתי אחיות, ואינו יודע איזו קידש, **א**. אפילו לא הוכרו מעולם, שלא נתנו לביאה - הו' קדושין וצריך גט לכל אחת ואחת.
2. מת, ולו אח - חולץ לשתייהן. **א**. היו לו שני אחים - אחד חולץ ואחד מייבם לשניה.
- ב. קדמו שני האחים וכנסו את שתייהן - אין מוציאים אותם מידן. **ג**. ואם נמלכו בב"ד ואמרו להם שיחלוץ האחד וייבם השני, והלכו שניהם וייבמו - יוצאו.

ב

3. מי שעבר ויבם ודאי אחות זקוקתו, יוציא.

ופקע זיקה.
אין מוציאים מידם - שכ"א אומר אני כנסתי כהלכה ממ"נ: אם כנסתי הזקוקה מה טוב, ואם לאו פקעה הזיקה משאחי כנס הזקוקה.

3. (שם): אחד חולץ ושני מייבם - מ"ש מה דתנן ב' אחים נשואים ב' אחיות ומתו - יחלצו (למה לא נאמר א' חולץ ואחד מייבם)?
התם (באחיות) משום זיקה (דממ"נ פוקע באחות זקוקתו), הכא אימור ידידה קא מתרמיא ליה.

צהרא"ש: מזה יש לדקדק, דווקא כששיך שיזדמן לו יבמתו, אבל אם מייבם אחות זקוקתו יוציא.

2. ועוד יש לדקדק, דווקא קדמו וכנסו ולא נמלכו בב"ד, אבל אם נמלכו בב"ד ואמרו שאחד יחלוץ ושני ייבם והלכו וכנסו שניהם - יוצאו, כיון שעברו על דברי ב"ד, ומ"כ מרש"י.

1. יבמות(כג:) משנה - מי שקידש אחת משתי אחיות ואין יודע אי זה מהן קידש - נותן גט לזו וגט לזו.
גמ': ש"מ (מזה שצריך לתת גט) קידושין שאינם מסורים לביאה הוי קידושין (שלא כרבא)?
הב"ע: שהוכרו ולבסוף נתערבבו.
 - א. צהרי"פ התירוץ לפי רבא, וכיון שקי"ל כאב"י, אף קידושין אף שלא הוכרו מעולם.
 2. שם: מת ולו אח אחד - חולץ לשתייהן.
א. הי לו שנים - אחד חולץ ואחד מייבם.
ב. קדמו וכנסו - אין מוציאים מידם.
- פרש"י: חולץ לשתייהן - שלא יודע איזה יבמתו, ולכן כשחולץ לאחת אם ייבם השניה שמא זו אחות חלוצתו. וליבם תחילה גם אסור שמא אינה יבמתו ונמצא פוגע באחות זקוקתו.
- אחד חולץ ושני מייבם - תחילה אחיו חולץ לאחת ואח"כ הוא מייבם לשניה: שאם היא יבמתו מה טוב, ואם לאו לא פוגע באחות זקוקתו שכבר אחיו חלץ לה

ג

1. שנים שקדשו שתי אחיות, זה אינו יודע איזו קידש וזה אינו יודע איזו קידש, ומתו:
א. ולזה אח ולזה אח - כל אחד חולץ לשתייהן, ואין שום א' מהם יכול לייבם.
- ב. לזה א' ולזה שנים - היחיד חולץ לשתייהן, והשנים א' חולץ לאחד תחלה, ואח"כ ייבם השני לשנייה.

- ג. ואם קדמו השנים וכנסו אחר שחלץ היחיד - אין מוציאים מידם, אפילו שניהם כהנים.
2. היו לזה שני אחים ולזה שני אחים - אחיו של זה חולץ לאחת, ואחיו של זה חולץ לאחת, ואח"כ האח השני של זה מייבם חלוצתו של זה, ואח השני של זה מיבם חלוצה של זה.
- א. אם קדמו שני האחים של האחד וחלצו לשתייהן - לא ייבמו השני אחים האחרים של השני לשתייהן, אלא א' חולץ וא' מייבם לשניה.
- ב. קדמו השנים האחרונים וכנסו, אחר שחלצו השנים הראשונים - אין מוציאים מידם.

פרש"י: חולץ לשתייהן – שא"א לו ליבם קודם חליצה (משום אחות זקוקתו), ולא אחר חליצה (משום אחות חלוצתו) ולכן יחלץ לשתייהן והתירן לשוק. והשניים א' חולץ – להפקיע זיקה מאחיו ותותר אחותה לשני ממ"נ (אם יבמתו מה טוב, ואם אחותה הרי הפקיע הזיקה בחליצת אחיו). אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה – ממה נפשך אם זו יבמתו שפיר נסיב שהרי אחיו לא חלץ לזו, ואי לא יבמתו שפיר נסיב נכרית ואינה אחות זקוקתו שהרי אחיו חלץ לאחותה ופקע זיקה. קדמו שנים - אחין של אחד וחלצו לשתייהן משום דלא ידעי אי זו היא יבמתו. לא ייבמו השנים - אחים האחרים זה את זה וזה את זה דקמא דנסיב איכא למימר זו היא אחות זקוקתו. ואם קדמו - אלו שנים האחרונים וכנסו אחר חליצת השנים הראשונים אין מוציאים (כמו שמפורש לעיל שאין כאן אל אספק אחות זקוקה בנישואין ראשונים שי"ל שנשא יבמתו).

1. **משנה (כג:):** שנים שקידשו שתי אחיות וזה אינו יודע למי קידש וזה אינו יודע – זה נותן שני גיטין וזה נותן שני גיטין.
- מתן:**
- א. לזה אח ולזה אח - זה חולץ לשתייהן וזה חולץ לשתייהן.
- ב. לזה אחד ולזה שנים - היחיד חולץ לשתייהן והשנים אחד חולץ ואחד מייבם.
- ג. קדמו וכנסו - אין מוציאים מידם.
2. לזה שנים ולזה שנים - אחיו של זה חולץ לאחת, ואחיו של זה חולץ לאחת, אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה.
- א. קדמו שנים וחלצו - לא ייבמו השנים, אלא אחד חולץ ואחד מייבם.
- ב. קדמו וכנסו - אין מוציאים מידם.

ד

מי שהלך בעלה למדינת הים, ושמעו שמת, ונשאת, ואחר כך בא בעלה, ומתו שניהם, לזה אח ולזה אח - אחיו של זה ושל זה חולצים ולא מייבמים. (ודין צרתה ע"ל סי' קע"ג סעיף י"א).

ראשון ונשא שני.

אחיו של ראשון חולץ מהתורה

ב"ש: אע"פ שנאסרה על בעלה, לא הוי ערוה שדינה כאנסה. **ב"מ** – וחליצת הראשון לא פוטרת צרתה כי חליצה פסולה היא וצריכה לחזר על כל האחים. מ"מ חליצת השני א"צ לחזר על כל האחים.

יבמות (פז:): משנה – מי שהלך למדינת הים...

ואם מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמים.

גמ' (צא:): אחיו של ראשון חולץ מהתורה ולא מייבם מדרבנן, ואחיו של השני חולץ מדרבנן.

פרש"י: חולץ מדרבנן – שמהתורה אינה זקוקה לו כלל וחכמים הצריכו חליצה גזרה שמא יאמרו גרש

ולא מייבמים

ממל"מ – משמע הטעם גזרה אטו אחיו של בועל.

רעק"א: לא ברור לי למה אחיו של שני לא יכול ליבם (ממ"נ: אם נקראת אשת אחיו – הוי יבום ש"ד. ואם לאו הרי היא נוכרית ומותרת לו)?

ה

1. האשה שהיו לה בנים ולכלתה בנים, וילדו היא וכלתה שני זכרים במחבוא, ונתערבו הבנים, וגדלו התערובות ונשאו נשים, ומתו - בני הכלה חולצין לשתייהן תחלה, ולא מייבמין, ובני הזקנה, אחר חליצת בני הכלה - חולצין או מייבמין (ממ"נ: אם היא יבמתו ש"ד, ואם לאו הרי בני הכלה חלצו לה).

1

2. מתו הבנים הוודאים של הזקנה והכלה, והספקות קיימים - הספקות לנשי בני הזקנה חולצין ולא מייבמין, ולנשי בני הכלה - א' מהספקות חולץ לה תחלה, והשני מייבם.

נוכרית ומותרת.

2. מתו הכשרים

התערובות לבני הזקנה – חולצין ולא מייבמים, שמא היא אשת אחיו. התערובות לבני הכלה – א' חולץ ואחד מייבם ממ"נ כנ"ל.

1. יבמות (צ.ט.): משנה - האישה שנתערב ולדה

בולד כלתה, הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו: בני הכלה - חולצין ולא מייבמין שהוא ספק אשת אחיו (שמותרת ביבם) ספק אשת אחי אביו (דודתו שאסורה). בני הזקנה - או חולצין או מייבמין ממ"נ: אם היא אשת אחיו – מותרת. ואם היא אשת בן אחיו – הרי היא

1

1. משנה (ק.י): מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים, ונשאת וילדה, ואין ידוע אם הוא בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון, והיו לה בנים מהראשון ומהשני, וגדל הספק ונשא אשה ומת - בניה מהראשון ומהשני חולצים ולא מייבמים, וכן הספק לנשותיהם, חולץ ולא מייבם (שכ"א מהם הוא ספק אחיו מהאב, שאין מצוות יבום, וגם אינה נוכרית ואסור בה).

2. היו לראשון ולשני, לכל א', בן מאשה אחרת, ומתו - זה הספק חולץ או מיבם לנשותיהם (ממ"נ: אם הוא אחיו מאביו ה"ו יבמתו. ואם אינו אחיו, נוכרית היא ומותרת לו כיון שאין לה יבם אחר שתהיה זקוקה לו).

3. מת הספק - אחד משני הבנים הוודאים חולץ לה תחלה, והשני מייבם (ממ"נ: אם הוא אחיו הרי היא יבמתו, ואם לאו נוכרית היא לו וכבר נחלצה ומותרת לשוק).

ח

1. יבמות (ח3): חמשה נשים שהיה לכל אחת בן ידוע, וילדו כלן במחבוא, כל אחת זכר, נתערבו חמשה הוולדות ונשאו נשים, ומתו, ונפלו נשותיהם לפני חמשה

הבנים הוודאים - ארבע מהוודאים יחלצו לאחת, ואחר כך ישאנה החמישי. וכן עושים לכל אחת ואחת (שאם היא אשת אחיו - ה"ז יבמתו. ואם לאו - נוכרית היא לו שכבר נחלצה והותרה לשוק, שאחד מארבע שחלץ לה הוא ודאי יבמה).

ואם מת א' מהבנים הוודאים - ארבעה הספיקות יחלצו לה, ואחת ייבם. היו קצת הוודאים כהנים - הכהנים חולצים ולא מייבמים, ושאינם כהנים מייבמים. היו לקצת הוודאים שיש להם באלו הספקות אחים מהאם שלא מהאב, וגם יש לו בהם אחים מהאב (- אחים מן האם חולצין, אחים מן האב מייבמין. מקצתן כהנים ומקצתן אחים מן האם, אלו ואלו) - חולצים ולא מייבמים.

קעו

דין יבמה שאינה בת יבום משום ספק זקוקה, ודין נשי תערובות

הכלה חולצין תחילה (דהוי ספק אחי אביו) ובני הזקנה יכולים לייבם ממ"נ (שם צט.).

י: מתו האחים הוודאים - הספקות חולצין לנשי בני הזקנה, ונשי בני הכלה א' חולץ ושני מייבם (צט:).

ז: לא שהתה אחר בעלה - בניה מזה ומזה חולצין לאשת הספק. וכן הספק חולץ לנשותיהן ולא מייבם.

הי לראשון ולשני בנים מנשים אחרות - הספק חולץ להן או מייבם, והם א' חולץ ושני מייבם (ק.).

ח: חמש נשים שילדו במחבוא ונתערבו וולדותיהן (צח:).

א: קידש אחת משתי נשים ואינו יודע את מי - צריך גט לכל אחת. **מת** ולו אח אחד - חולץ לשתייהן. **הי** לו שני אחים - א' חולץ ואחד מייבם (יבמות כג:). **קדמו** שניהם וכנסו - אין מוציאים מידם (שם).

ג: שנים שקדשו שתי אחיות ולא יודעים מי קידש את מי (כג:).

ד: מי שהלך למדינת הים ונישאת אשתו וחזר הבעל ומתו - אחים של והבעל ושל הבעל חולצים ולא מייבמים (פז: צא:).

ה: נתערבו ולד הכלה וחמותה וגדלו ונשאו ומתו - בני

סימן קעז: הלכות אונס ומפתה.

ובו ה' סעיפים (כתובות: לו, לט, מ. סנהדרין: ב, ח. מכות: ט.)

1. המפתה בתולת ישראל א. (עד שלא תבגר, והיא מבת שלשה ואילך) (טור)
הרא"ש - ב. משלם בושת ופגם וקנס. ג. ואם אנסה - משלם עוד צער. ד. (ואם נשאה
המפתה, אינו צריך ליתן קנס) (טור).

פרש"י: נותן מיד – לאביה הקנס אף שכוונה.
המפתה לכשיוציא – שאם כנסה לא נותן הקנס, דכתיב
'אם מאן ימאן ישקול', אבל באונס כתוב 'ונתן חמישים
כסף', שאף שכוונה משלם מיד.

1. המפתה

ב"ש: קנס דווקא בבתולה, אבל בושת קיים אף בבעולה.
כ"מ מהרמב"ם.

מפתה

ב"ש: פירוש שפיתה אותה שישא אותה, מ"מ לא חייב
לשאתה. ול"א שהסכימה להיבעל רק ע"ד שישאנה (והוי
מחילה בטעות).
ואם היא יתומה – פטור אף מהקנס בושת ופגם.

א. עד שלא תבגר

ת' שבו"י: ישראלית גדולה שטענה שהיא הרה מפלוני
ותבעה אותו, והוא מכחיש מה דינו?
תשובה: אין ממש בטענה –
א. משמע שהיא בוגרת, ובבוגרת אין טענת קנס.
ב. לא תבעה אותו שאנסה, רק היה מרצונה.
ג. לא תבעה אותו שום תביעת ממון ??????????
????????????????

פת"ש (ת' גאוני בתראי): ראובן תבע לשמעון
שפיתה בתו שהיא שוטה והרתה ממנו (ותובע קנס), ויש
אומדנות דמוכח כדברי ראובן, ושמעון מכחיש ואין עדים –
כיון שהיא בוגרת, ועוד אין עדים – פטור מכלום. שאם
היה מודה שהולד ממנו הי' החייב לפרנסו אבל כשמכחיש
אף מזה פטור.
אך כיון שהיא שוטה יש לה דין קטנה, ופיתוי קטנה אונס
הוא וחייב הקנס והפגם אם היו עדים בדבר.
ועוד כיון שהדבר אינו שכיח וא"א להביא עדים ע"ז
אזלינן בתר אומדנא. ולכן יש לחייבו ע"פ אומדנות הנ"ל.

1. פרשת מפתה: וכי יפתה איש בתולה אשר לא
א'רשה ושכב עמה מה'ר ימקנה לו לאשה: אם מאן
ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמ'הר הבתול'ת
(שמות כב, טו-טז).

פרשת אונס: כי ימצא איש נער בתולה אשר לא
א'רשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו: ונתן האיש הש'כב
עמה לאבי הנער חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת
אשר ענה לו יוכל שלחה כל ימיו (דברים כב, כח-כט).

כתובות (י): אף שלגבי מפתה לא כתוב 'חמישים
שקל' אלא 'כסף ישקול' מקשינן זה כמוהר בתולות
ומוהר בתולות כזה.

פרש"י: מה אונס חמישים כסף אף מפתה חמישים
כסף.

טור: החילוק בין אונס למפתה שבאונס הוא בעל
כורחה והמפתה הוא מרצונה.

כתובות (לט): משנה - המפתה נותן שלשה דברים
והאונס ארבעה. המפתה נותן: בושת, ופגם וקנס.
מוסיף עליו אונס שנותן את הצער.
מה בין אונס למפתה:

- האונס נותן את הצער, והמפתה אינו נותן את הצער.
- האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא.
- האונס שותה בעציצו והמפתה אם רצה להוציא
מוציא. כיצד שותה בעציצו אפילו היא חוגרת אפי' היא
סומא ואפילו היא מוכת שחין.

א. כתובות (מ): תניא - קטנה מבת יום אחד ועד
שתביא שתי שערות יש לה מכר ואין לה קנס, משתביא
שתי שערות עד שתיבגר יש לה קנס ואין לה מכר -
דברי ר"מ.

יוחכמים אומרים: קטנה מבת ג' שנים ויום אחד ועד
שתיבגר יש לה אף קנס במקום מכר.

ב. כתובות (לט): משנה – המפתה נותן בושת פגם
וקנס. ג. והאונס – מוסיף אף צעא.

ד. **(שם):** האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא.

ד. אם נשאה המפתה

כמה כתובת בעולת עצמו?

רמב"ם: הנושא מפותת עצמו כותב לה כתובה כמו שאר בתולות (200 זוז). כ"כ הטור.

כ"מ מלשון רש"י בחומש (משפטים כב, טו) – שהוא גזרת הכתוב שמפותה דינה כבתולה.

אבל דעת התוס' (ר' יהונתן) – כתובתה מנה כשאר בעולות.

ומסביר מ"מ את שיטת הרמב"ם – דינה כבתולה והוא תמורת הקנס שאם אינו נושאה משלם קנס וכשנשאה משלם הכתובה 200 זוז.

ת' נוב' - ולפ"ז דדוקא נערה שיש לה קנס, אבל בוגרת שאין לה קנס, ואף נערה כשאין עדים שפיתה אותה רק שהוא מודה שפטור מקנס – אין לה כתובה מנה.

כ"ד חת"ס – והוסיף, ודוקא במפותה בוגרת ואח"כ נשאה אין לה רק מנה, אבל במשודכת לו שכתבו תנאים בחרם כנה"ג שליבה בטוח שתינשא לו ועל כן הפקירה עצמה לגביו ע"ד כתובה מאתיים – חייב 200 זוז.

מ"מ: כשפיתה אישה שאסורה עליו ועבר וכנסה – אף שאנו כופים לגרשה מ"מ מהני קידושין לפוטרו מהקנס.

ויש להסתפק אם פיתה יבמה לשוק ועבר וכנסה, שיש ספק אם תפסו קידושין – יש ספק אם נפטר מהקנס, ונ"ל שפטור.

ספר ב"מ: הטוענת 'פיתה אותי בהבטחה לישאני ועל מנת כן מחלתי ונתפתתי', והוא מודה אלא שאח"כ חזר בו – האם חייב בבושת ופגם (פירוש ברור שלא חייב לשאתה, אלא השאלה האם מחילה על בושת ופגם היה בטעות וחייב לשלם)?

■ מהרי"ק: אם לא חזר על הבטחתו לפני המעשה ל"א שע"ד שישאנה מחלה.

מ"מ וי"ל שאף שהבטיח לה לפני המעשה כיון שהיה על דעתה (פיתוי ולא אונס) גילתה דעתה שלא נתכוונה רק להנאת בעילה.

כ"ד תח"ס ושב"י.

אך לפטור בלא כלום א"א כיון שלא נתרצית לו בחינם, אף שאינו חייב לשאתה צריך לשלם לה שכר פעולה. והנה מתיקון המלכות לשלם לה 5 זהובים, ולפי הרמ"א משמע אף יותר, ויבצעו הדיינים ליתן קצת יותר.

ג. ואם אנסה

ב"ש: כתבו הרמב"ם והטור – אם ראו עדים מרחוק שבעל אותה ולא יודעים אם באונס או ברצון – בשדה מסתמא היה אונס ובעיר מסתמא מרצון.

והראב"ד – חולק.

עוד צער

באה"ט (בנימין זאב): ראובן קם על בת רעהו לאונסה בהיותה לבד בבית, בחיבוק ונישוק, ומרוב קלונה ובושתה נפלה ומתה – מדנים אותו ועונשין אותו בשביל הבושת לפי כבודה וכבוד משפחתה.

ב

1. אונס ומפתה, דנין אותה בשלשה דיינים, א. ובלבד שיהיו סמוכים,

בא"י.

2. והאידנא שאין סמוכים - מנדין אותו עד שפייס את חבירו, וכד יהיב ליה שיעור מאי דחזי למיהב - שרינן ליה.

3. (והבת, כל זמן שהיא ברשות אביה - הכל לאביה (גם זה שם).

ועיין בטור סימן זה שהאריך בדינים אלו, והרב המחבר קצר בהם, שאינם שכיחין).

ב"ק(פד): ולא עבדינן שליחותיהו (שהיו דייני בבל מדין שליחות דינים המומחים שבא"י) אכ"א (א). בממון (ב). בדבר השכיח (ג). ויש בו חסרום כיס.

הטור – ולכן קנס, בושת ופגם לא עבידנן שליחותיהו.

2. הרי"ף: אבל מתקנת הגאונים מנדין אותו עד שיפייס ויתן לה שיעור הראוי לה (לפי ההלכה). כ"כ הרמב"ם.

1. סנהדרין(ב): האונס והמפתה ב ג' דיינים (לעניין הקנס 50 כסף).

גמ(ת): דני קנסות בכמה? ב ג' מומחים.

א. טור: לפיכך אין דנים אותם בבבל.

ב"י – כיון שבבבל אין סמוכים, דאמר ריב"ל (שם יד). אין סמיכה בחו"ל.

חברו בממון. כ"כ הרא"ש.

כ"כ ר' צמח גאון – כדי שלא יהא חוטא נשכר ולא יהיו ישראל פרוצים נהגו חכמים החרונים לנדתו עד שיפייס

1. האונס את הבתולה, חייב לישא אותה, א. ובלבד שהיא ואביה יהיו מרוצים, ב. אפילו היא חגרת או סומא, ואינו רשאי להוציאה לעולם אלא לרצונה.
2. לפיכך אין צריך לכתוב לה כתובה. א. ואם עבר והוציאה, כופין אותו להחזירה.

אם כהן הוא - לוקה ואינו מחזיר.

כ"פ טור: 'ולא יוכל לשלחה כל ימיו', ואם עבר וגרשה כופין אותו להחזיר דה"ל לאו הניתק לעשה 'לו תהיה לאישה'.

ואם מתה גרושתו לפני שהחזירה או שהוא כהן או נתקדשה לאחר – ה"ז לוקה.

2. א"צ לכתוב לה כתובה

פת"ש: טעמו כיון שנתן הקנס, לפ"ז צ"ע אם הודה שאז פטור מהקנס האם חייב בכתובה או כיון שאין יכול להוציאה פטור מכתובה?

לפי התו"ס – כיון שאין קנס חייב בכתובה.

אומנם מהרמב"ם והשו"ע – משמע שעיקר הטעם כיון שלא יכול לגרשה ממילא אין לה כתובה.

רדב"ז: ואפילו הודה (שאנסה) שפטור מהקנס, מ"מ חייב לשאתה, ששני דינים הם (שאין קשר בין הקנס לחיוב לשאתה).

משא"כ במפתה שאם רצה לפרוע הקנס אינו חייב לשאתה, ממילא אם הודה בקנס פטור גם מלשאתה.

1. בפרשת אונס כתוב: ... ל'א יוכל שְׁלָחָה כָּל יָמָיו.

א. כתובות(לט.): 'א' האונס ואחד המפתה בין היא ובנים אביה יכולים לעכב, דכתיב 'אם מאן ימאן אביה', ואין לי אלא אביה, היא מניין? ת"ל 'ימאן' מכל מקום. וה"ה באונס שלא יהא חוטא נשכר.

ב. שם(לט.): האונס (שחייב לשאתה) שותה בעציצו אפילו חגרת או סומא.

פרש"י: בעציצו – בכל שבחר לו לשתות, כלומר ע"כ ישאנה.

2. כתובות(לט.): תניא אידך –

ואף על פי שאמרו אונס נותן מיד, כשתצא היא אין לה עליו כלום. מת יצא כסף קנסה בכתובתה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר - יש לה כתובה מנה. במאי קמיפלגי?

רבנן סברי - טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיך לה. ורבי יוסי ברבי יהודה סבר - הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך.

א. מכות(טו.): תניא אונס שגירש –

אם ישראל הוא - מחזיר ואינו לוקה.

1. היתה אסורה לו, אפילו איסור דרבנן - אינו רשאי לישא אותה. וכן אם נשאה ומצא בה ערות דבר – יגרשנה.

2. הגה: יצא עליה שם רע, כגון שבאו שנים והעידו עליה שתבעתו לזנות - אין לה קנס. אבל משום קול בעלמא על שם רע שיצא עליה, לא הפסידה הקנס (טור).

3. בא עליה באונס ואח"כ פתה אותה - מקרי מאנס, אע"ג דאח"כ נתרצית לו (מהרי"ק שורש קכ"ט).

א"צ לשאתה.

2. כתובות(לו.): יצא עליה שם מזנה בעיר אין חוששין לה אא"כ באו שנים ואמרו שתבעה אותם לאיסור (שאז אין לה קנס).

1. כתובות(לט.): משנה – מצא בה דבר זימה

או שאינה ראויה לבוא בקהל – אינו ראשי לקיימה, שנאמר 'ולו תהיה לאישה' אישה הראויה.

כ"פ הרמב"ם – אפילו חייבי לאוין ושניות מד"ס

1. אסורה לו

ת' הרדב"ז: אם אחר שאנסה אסר הנאתה עליו – לא מועיל כלום להפטר לשאתה ולא חל הנדר להפקיע זכותה. מ"מ כופין אותו לרצותה שתתגרש. ובסמ"ק – אם יש לו אישה אחרת ויש חרם לא לשאת שתי נשים – מנדין אותו עד שיתן לה נדוניה להשיאה להגון לה.

3. ואח"כ פיתה אותה

ב"ש: בין באותה ביאה שבתחילה היה באונס ולבסוף ברצון, ובין שביאה שניה פיתה אותה – מתחייב על ביאה ראשונה שהיתה באונס אע"ג שאח"כ נתרצית.

ח1

1. הנטען על הפנויה:

י"א - לא לכנוס משום לזות שפתיים, שנראה שמחזיקים הקול. א. **הגה:** והסברא ראשונה עיקר. **וי"א - שמצוה לכנוס.**

ב. **הגה:** ובמקום שיש לחוש שלא תצא לתרבות רעה - מותר לכונסה.

2. וכל זה בקול בעלמא, אבל אם ודאי בא עליה - מצוה לכונסה, אבל אין כופין על כך (דקי"ל מפותה אין חייב לכונסה, ואף בנטען על אונס אין חייב לכנוס כיון שהוא בעלמא).

3. **מהרי"ק:** ואם נטענת משנים, מראשון אינו אלא קול בעלמא, והשני הוסיף בפגמה - השני מצוה לכונסה. ואם נטענת משניהם בשוה, האחד נשוי והשני אינו נשוי, מצוה על שאינו נשוי לכונסה.

4. וע"ל סי' כ"ב/ב - אם היא נאמנת עליו.

במקום שנראה לבית דין דאיכא למיחש לאיסורא, צריך להפריש (שם בריב"ש). **ב"ש:** אינה נאמנת - אפילו תובעת אותו שהוולד ממנו, ואפילו ודאי בא עליה אמרין שמא זינתה גם עם אחרים.

1 א. המנהג כסברא ראשונה

ת' רעק"א: כתב יש"ש – יש להכריע כר"י שהנטען מן הפנויה יכול לכונסה, כיון שאם בודאי היה בא עליה יש מצוה ממילא בקול אין להחמיר שלא ישאנה. וה"מ שלא הגיעה לעונת הוסת, אבל אם כבר ראתה דם הרי היא נידה, ומסתמא לא טבלה והוי נטען על איסור דאורייתא - ולא יכנוס (כמו הנטען משפחה שלא יכנוס – יא"ה).

מ"מ אם ודאי בא עליה אף שהיתה נידה יש מצוה לכונסה ולא גזרו לבטל המצוה.

1. הרא"ש:

הר"י – יש מצוה לכונסה כמו באונס ודאי, דכתיב 'לו תהיה לאישה'. כ"ד ר"ת וסמ"ג.

וי"א – שאין לכונסה משום לזות שפתיים.

א. **ולי נראה** – כשבא עליה ודאי מצוה לכונסה, אבל בקול בעלמא אינו חייב, שאין בגלל קול לקלקל שניהם.

ב. **מהרי"ק:** ובמקום שיש לחוש שתצא לתרבות רעה אם לא יכנוס – מותר לכונסה, שכדאי הם ר"י, ר"ת וסמ"ג לסמוך עליהם.

2. **ודוקא** בקול בעלמא (פסק הרא"ש שלא לכנוס), אבל אם בא עליה – חייב לכנוס, מיהו אין כופין ע"ז.

4. **הרמ"א (כב"ב):** ודוקא בידוע שנתייחד עמה, אבל היא אינה נאמנת עליו (ריב"ש סי' רפ"א). ואפילו עד אחד אינו נאמן (מהרי"ק שורש קפ"ט). ומכל מקום

ח2

1. **הגה** – **ריב"ש:** זונה שתבעה לאחד שנדר לה דבר באתננה, והוא כופר - צריך

לישבע כמו בשאר תביעות (ריב"ש סי' מ"א).

- 2.** זהו שחייבה תורה לאונס ומפתה ממון, היינו אם כבר נעשה המעשה במקרה - אבל אסור לאב ליתן בתו לזנות, ועל זה נאמר: 'לא תחלל בתך להזנותה' (ויקרא יט, כט). וכל המכילה עצמה לזנות, בין מדעתה בין מדעת אביה - הרי זו קדשה, ואין חלוק בזה בין בתולה לבעולה (טור בשם הרמב"ם).
- 3.** הרא"ש פת"מ: ורש"אין הבית דין לקנוס הזנות, כדי לעשות גדר. ומעשה באחת שזנתה עם העובד כוכבים, וחתכו את חוטמה, כדי לנוולה.

ומל"מ – תימה, מה בכך שהתורה האמינה לו, הרי כופר בכל שהתורה האמינה לו וחייב שבועה.

אומנם יש טעם אחר בריב"ש – כיון שהשבועה בלשון 'איני יודע שהוא בני', והרי גם היא יודעת שהוא אינו יודע שהוא בנו, א"כ למה להשביעו.

אומנם התשב"ץ – חולק על הריב"ש, ומחייב שבועה.

ובתח"ס – פסק בפשיטות בתביעת מזונות לוולד אינה יכולה להשביעו אפילו היסת שאינו יודע, כמה טעמים –

א. אינה יכולה לטעון ברי שהוא יודע.

ב. כיון שאינה טוענת בשביל עצמה אלא לוולד, לא מהני ברי שלה להשביעו עבור הוולד.

ג. כיון שכל חיוב מזונות לבן הוא מתורת צדקה לא תוכל להשביעו.

מ"מ כבר נהגו להשביעו שאינו יודע שהוא בנו, וממנים האישה אפטרופוס על הוולד ותוכל להשביעו.

מ"מ הפת"ש עצמו – כיון שאינו אלא מנהג ולא מצד הדין אין להשביעו אא"כ יש רגליים לדבר, שבדאי בא עליה ולא דיימא מאחרים.

2. רמב"ם: 'אל תחלל את בתך להזנותה' - שלא יאמר אדם: הואיל ולא חייבה תורה אונס ומפתה אלא שיתן ממון לאב, הריני שוכר בתי הבתולה לזה לבא עליה בממון בכ"מ שארצה, או אניח לזה לבא עליה בחנם... לכך נאמר אל תחלל את בתך להזנותה.

ומי שמכין בתו לכך הרי היא קדשה ולוקה הבועל והנבעלת משום לא תהיה קדשה.

1. שני דבר באתנה

ב"ש: ואם הזונה אסורה עליו בחייבי מיתות ב"ד פטור מלשלם (כיון שנתחייב מיתה), מ"מ לצאת ידי שמים ישלם לה, ואם תפסה אין מוציאים מידה (רש"י).

דבר באתנה

פת"ש: ואם טוענת שהוולד ממנו ותובעת מזונות לוולד: **ב"ש(ריב"ש)** – אפילו בא עליה בודאי אמרינן שמא זינתה גם עם אחר והוולד מהאחר, והוא פטור משבועה, שהרי התורה האמינה לו ('יכיר' שיכול לומר שאינו בנו).

קעז

הלכות אונס ומפתה

(כתובות מ: כחכמים).

המפתה שגא אותה – אין משלם קנס (לט.).

ב"ש – קנס רק בבתולה, אבל בושט אף בבעולה. כ"מ מהרמב"ם.

• **הנושא בעולת עצמו, כמה כתובתה?**

רמב"ם – 200 כמו בתולה. כ"כ רש"י(בחומש), הטור.

תוס"ר(יהונתן) – מנה.

• **ת' נו"ב:** הסביר מל"מ טעמו של הרמב"ם – שהוא

א: המפתה משלם קנס, בושט ופגם. והאונס מוסיף גם צער (כתובות לט.).

• **הבדלים בין אונס למפתה:**

א. אונס חייב שלאיתה אותה, משא"כ במפתה.

ב. אונס משלם גם צער, משא"כ מפתה.

ד. אונס משלם הקנס מיד, משא"כ מפתה שפטור אם נושאה.

• **הגה:** קנס בגילים: ג' – 12.5 (שתבגר) –

ד: היתה אסורה עליו או מצא בה ערות דבר – אינו רשאי לשאתה ואם נשאה יגרשנה (לט.).

הגה: אנס אותה ואח"כ פיתה אותה (בין באותה ביאה או ביאה אחת - ב"ש) – חייב כאונס (מהרי"ק).

ה1: הנטען על הפנויה

רא"ש – לא רצוי לכונסה, כיון שהוא רק קול ויש לזות שפתיים. **כ"פ** המחבר בשם י"א.

הר"י – מצוה לכונסה כמו באנוסה.

כ"פ המחבר בשם ו"א

• **הגה:** במקום שיש לחוש שתצא לתרבות רעה אם לא יכנסה – מותר לכונסה (מהרי"ק)

ודוקא בקול, אבל אם בא עליה בודאי – מצוה לכונסה.

ה2: **הגה:** זונה שתבעה שנדר באתננה – חייב להישבע (ריב"ש).

אסור להפקיר בתו כדי שיקבל כסף קנסה, ומקרי קדשה (רמב"ם).

רשאי ב"ד יכולים לקנוס הזנות, ומעשה בזונה שזינתה עם הגוי וחכתו חוטמה כדי לנוולה (ת' הרא"ש).

גזרת הכתוב והכתובה תמורת הקנס.

ולפ"ז: כשאין קנס (בודרת) יש רק לה מנה.

• **כשפיתה** אישה האסורה עליו ועבר וכנסה, אף שכופים אותו לגרש מ"מ נפטר מהקנס כיון שכנסה (מל"מ).

ב: אונס ומפתה דנים בב"ד של ג' סמוכים בא"י (סנהדרין ב. ח.).

ולכן בימנו שאין סמוכים מנדים אותו עד שייפס ויתן לה מה שראוי לה (הרי"ף).

ג: האונס חייב לשאתה (דברים כב.).

והיא ואביה יכולים לעכב (כתובות לט:).

לפיכך אין לה כתובה – כיון שנותן הקנס ניד (לט:).

• **פת"ש:** לפ"ז אם הודה בקנס שהוא פטור האם מתחייב בכתובה?

לתו"ס – כיון שאין לה קנס יש לה כתובה.

לרמב"ם ולשו"ע – אין לה כתובה, כיון שהטעם העיקרי כיון שלא יכול לגרשה, ולכן אף שהודה בקנס פטור מכתובה.

סימן קעח: הלכות סוטה.

ובו כב סעיפים (יבמות: כ"ד. קידושין: י"ו.. סוטה: ב"ה, כג-כז).

קעח - א

1. המקנא לאשתו, ונסתרה ואינו יודע אם נטמאת - אסורה לו, ובלבד שיהא הקנוי והסתירה כראוי, א. אז הפסידה כתובתה, אפילו מת קודם שגירשה.

✓ **בה"א** – או שותות (והיום א"א להשקותה) או לא נוטלות כתובתן.

פרש"י: מתו בעליהן – לאחר קינוי וסתירה ולא הפסיקו לשתות, דבעין "והביא האיש את אשתו". לא נוטלות כתובתן – שהרי היא תובעת כתובתה וספק אם טהורה היא והממע"ה.

גמ(כה): במאי קמפלגי?

בש"א – ס"ל שטר העומד להגבות (הכתובה) כגבוי דמי (והבעל הוא המוציא).

✓ **בה"א** – ס"ל שטר העומד להגבות אינו כגבוי (והאישה היא המוציאה וצריכה להביא ראיה שטהורה היא).

פרש"י: לאו כגבוי דמי – והוי היא התובעת מספק שמא זינתה, והממע"ה.

1. ואסורה לו

ב"ש: אף להתייחד עמה אסורה לו (ת' הרא"ש).

א. הפסידה כתובתה

באה"ט: אבל מה שהכניסה לו נוטלת עם התוספת שליש כנהוג (כנה"ג).

ב"מ: ואף אם תפסה כתובתה בלא עדים – מוצאים מידה.

0. "דבר אל בני ישראל ואמרתי אליהם איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל: ושכב איש אתה שכבת זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה והוא לא נתפשה... והביא האיש את אשתו אל הכהן... והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאכרים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה: ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה ונזרעה זרע" (במדבר ה).

1. הטור: המקנא לאשתו ונסתרה ואינו יודע אם נטמאה, בזמן שבית המקדש קיים מביאה אל הכהן ומשקה אותה מי המרים ונבדקת על ידן אם נמצאת טהורה מותרת.

אבל אסורה לעולם עד שתבדק כי רק ההיתר תלוי בהשקאת המים בזמן הבית.

אבל באיסור אחר הסתירה אינו תלוי בזמן הבית שאפילו א"א להשקותה כמו בזמן הזה – אסורות.

ובלבד שיהא הסתירה והקינאי כראוי, כיצד הקינוי אומר לה בפני ב' אל תסתרי עם איש פלוני.

א. סוטה(כ"ד): מתו בעליהן (שאינו ראיות לשתייה) עד שלא שתו – **בש"א** – נוטלות כתובתן ולא שותות.

קעח - ב

1. כיצד הקינוי? אומר לה בפני שנים: 'אל תסתרי עם איש פלוני', א. אפילו אם הוא אביה או אחיה או עובד כוכבים ב. או שחוף (פירוש שאינו מתקשה) (טור).

2. והוא שיהא גדול, אבל אם אמר לה: 'אל תסתרי עם פלוני', (והוא) קטן ב. או בהמה - לא הוי קינוי.

3. ומקנא לה בין אם היא ארוסה בין אם היא נשואה או זקוקה ליבם.

1. א. אפילו הוא אביה

ב"ש: אף שמותר להתייחד עם אביה, מ"מ כשקינא לה אסורה להתייחד עמו.

ב. או שחוף

ספר יד המלך: כיון שבימנו אין משקים הסוטות הנ"מ בקינוי וסתירה הוא להיאסר על בעלה, א"כ שחוף שקינא לה ונסתרה לא נאסרת על בעלה (שהרי ברור שלא נטמאה).

ולדינא צ"ע.

שחוף שבא על אשת איש

רמב"ם: על ביאה אסורה אם היה בלא קישוי כאבר המתים, אף שהכניס האבר בידו – אינו חייב כרת ולא מלקות, שאין זו ביאה. אבל פוסל לתרומה ומכין אותו מכת מרדות. אבל מקנאין משחוף.

האם נאסרת על בעלה?

ב"ש – אף נאסרת על בעלה.

עצי ארזים – לא נאסרת על בעלה, אף שבקינאי וסתירה ע"י שחוף נאסרת על בעלה! י"ל דווקא בקינוי וסתירה כיון שבקינאי תלוי הדבר בקפידת הבעל והרי הקפיד, משא"כ בלא קינוי וסתירה אפילו זינתה בעדים אינה נאסרת על בעלה.

כ"כ שער אפרים ושמשי צדקה.

2. והוא קטן

פת"ש: מהו קטן?

רמב"ם – פחות מבן ט¹ (שאינה ראוי לביאה).

רע"ב – פחות מבן יג¹ ולא הביא סימנים.

כ"כ רעק"א בדעת התוס'.

1. סוטה (ב.): משנה – רבי יהושע אומר: מקנא

ע"פ שנים ומשקה ע"פ שנים (שנסתרה).

א. סוטה (כ"ד.): משנה – על ידי כל העריות מקנה לה, חוץ מהקטן וממי שאינו איש.

פרש"י: ע"י על העריות – אם קינא לה מאביה (שלא תסתתר עם אביה) ומאחיה ומאחד מכל העריות ונסתרה – קינויו קינוי ונאסרת עליו ושותה.

2. גמ(כו.): חוץ מהקטן – "איש" אמר רחמנא ולא קטן.

1. **ב. (שם): שאינו איש** – אילמא למעוטי שחוף?

והאמר שמואל שחוף מקנאין על ידו?

אלא למעוטי גוי? והאמר רב המנונא – גוי מקנאין על ידו.

2. א. אמר רב פפא: למעוטי בהמה שאין זנות לבהמה.

פרש"י: שחוף – שבשרו נשחף וכלה ויבש שאין בו כוח.

והטור פירש – שאינו מתקשה.

3. סוטה (כג.): ארוסה ושומרת יבם – לא שוטות

ולא נוטלות כתובתן, שנאמר "אשר תשטה אישה תחת אישה" פרט לארוסה ושומרת יבם.

גמ(כד.): מישתא לא שתיא הא קינוי מקני לה. מנלן? "דבר אל בני ישראל ואמרת" לרבות ארוסה ושומרת יבם לקינוי.

פרש"י: ארוסה – שקינא לה הארוס.

שומרת יבם – שקינא לה היבם.

קעח - ג

1. קטנה שהשיאה אביה וזינתה לרצונה:

א. יש מי שאומר - שאסורה לבעלה. לפיכך מקנאין לה, כדי להפסידה כתובתה.

ב. ויש מי שאומר - שאינו נאסרת על בעלה, אלא אם כן הוא כהן.

2. הגה – **ראמ"פ:** גדולה שזנתה בשוגג, שסברה שבעלה הוא, והוא אחר - מותרת לבעלה ישראל.

א. אבל זנתה שסברה שמותר לזנות - הוי כמזידה ואסורה לבעלה ישראל (מהרי"ק שורש קס"ח).

3. שני דעות במרדכי: אשה שנתייחדה עם אנשים בדרך, ובאה ואמרה: נתייחדתי ונאנסתי –

כמות'ין: י"א - דנאמנת, במגו דאמרה: לא נבעלתי.

כמות'ין: וי"א - דאבדה מגו שלה, הואיל ונתייחדה שלא כדין.

זינתה בשוגג

שבט הלוי הרב וזנר: זוג שלא היו שומרים תורה ומצוות, ונתגרשו בגרושין אזרחיים (דלא מקרי גט) ונשאה אחר. ולאחר זמן חזרו בתשובה וקיבלה גט מבעלה הראשון, האם מותרת לבעלה השני? שאם נדונם כשוגגים (פירוש שגגת איסור) אסורה ואם כאונס מותרת? תשובה:

■ **רמב"ם (הלכות ממרים):** בני התועים ובני בניהם שהדיחו את אביהם ונולדו בין הקראים וגדלו שם, דינן כתינוק שנשבה בניהם... שהרי הוא כאונס. **משמע** שאף כאן דינה כאונס ומותרת. **אלא** שבאמת ל"ד, שכוונת הרמב"ם שאין דינם ככופרים בתורה שמיתתם בכל אדם אלא נחשבים כאונס, אבל אינם אנוסים ממש.

ועוד שבשבט(סח.) נחלקו בתינוק שנשבה: **מונבז** – ס"ל שדינם כאונס. **וחכמים** – ס"ל שדינם כשוגג. ■ **מ"מ** אם האישה בתמימותה נישאה בגרושין אלו, שחשבה שהם מועילים להפקיעה מבעלה, אפשר לצדד בשע"ה גדול להקל שהרי איסור שאסורה לבועל הוא מדרבנן, שמהתורה נאסרת רק במזיד. **מ"מ** לא יסדר הקידושין עם בעלה השני ע"י רבנים מפורסמים לא לתת גושפנקא לדבר.

א. **שסברה שמותר לזנות** (מהרי"ק) **ב"ש:** דלא כתוב "ומעלה מעל בה" אלא "מעלה בו מעל", כל שמתכוונת למעול בבעלה אסורה. **וכתב במהרי"ק** – אם זינתה מרצון להציל נפשות (כמו אסתר באחשורוש) אסורה לבעלה, כיון שהביאה היתה ברצון (וע"ל סימן ו).

אסורה לבעלה ישראל

ת' רעק"א: וכן הפסידה כתובתה.

3. דנאמנת במגו

ת' נו"ב: מעשה בכפר אחד שיצא קול ע"י גויה במסל"ת שראתה מעשה אישות בין הסבא לנכדה. וכששאלו הגויה השיבה שראתה רק הייחוד. אח"כ בא בעלה (של הנכדה) וחקרה והודית שאומנם נתייחדה אך לא נבעלה, רק אח"כ כשהיתה אחר לידה בא הזקן לביתה כי ידע שבעלה לא נמצא ואנסה באלמות וחוזקה, והיא צעקה אבל קולה לא נשמע מפני חולשת הלידה. ושאלו העדים למה לא הכתה ופצעה אותו, ואמרה שסברה שאסור לחבול בזקן.

1. קטנה שהשיאה אביה (דהוי קידושין

דאורייתא) וזנתה לרצונה, מה דינה?

א. **רמב"ם** – אסורה לבעלה, לפיכך מקנין לה לא להשקותה אלא להפסיד כתובתה. **אבל** קטנה בת מיאון (שהשיאה אמה או אחיה שהוא מדרבנן) אין מקנין לה לפי שאין לה רצון (ולא מקרי מרצון) ואינה נאסרת על בעלה אפילו הוא כהן (דהוי כפנויה שזינתה שלא נעשית זונה).

ב. **ראב"ד** – אפילו השיאה אביה לא נאסרת על בעלה, שהרי פיתוי קטנה אונס א"כ בעלה כהן. ועוד שאין התראה לקטן (ואין קנויה קינוי). כ"כ הר"ן (ירושלמי) וב"ש(רו"פ).

2. **רמב"ם:** אישה שזינתה בשגגה שסברה שבעלה הוא, והוא אחר – מותרת לבעלה ישראל.

א. **מהרי"ק** – זינתה בשגגה דווקא כשהשגגה היתה בגוף הזנות שסברה שהוא בעלה, אבל **כשהשגגה באיסור**, שלא ידעה שיש איסור בדבר לא נקרא שגגה, שהרי כיוונה לזנות אלא שחשבה שמותר.

1ב. וי"א – שאינה נאסרת

■ **ת' מקום שמואל:** אישה שיצאה מדעתה והשתגעה והלכה וישבה על האשפות בלי לבוש, ובא גוי וזנה עמה לרצונה, ואח"כ נתרפאה וחזרה לדעתה – יש לאוסרה על בעלה, ול"ד לקטנה (שהראב"ד התירה) כיון שרואים שיש לה תאוה (שנתרצתה) שמא מקרי רצון.

■ **ות' כנסת יחזקאל** – יש להסתפק.

■ **ובספר בינת אדם** – חולק עליו, תאוה אינו עניין לרצון כלל, שדין שוטה כדין קטנה ולא נאסרת, ואפשר אף שגרועה יותר מקטנה.

כ"כ רעק"א(מ"מ) – דינה כאונס **כ"כ ב"מ** – אף לרמב"ם שאוסר קטנה, שוטה גרועה מקטנה ולא נאסרת.

כ"כ ת' ברית אברהם – ואף קטנה, אם היא קטנה מאוד שאין בה דעת למעול בבעלה מקרי אונס אף לרמב"ם.

2. שזינתה בשוגג

ב"מ: מושל שגזר על אישה ביראת מיתה שתשמע לו ותעשה מעשה ותביאו עליה וכן עשתה (שבכה"ג יש איסור שיהרג ועל יעבור כיון שעושה מעשה) – עכ"ז מותרת לבעלה דהוי שוגג, שלא כל הנשים יודעות שצריכות להרג ולא לעבור.

תשובה:

- הרמ"א(סח/ז) מה שנאסרת בפתח פתוח דווקא ששותקת, אבל אמרה שנאנסה מותרת לבעלה ישראל.
- ואף לחולקים ה"מ בפתח פתוח שאי אפשר להכחיש זאת, אבל כאן מפיה אנו יודעים שנאנסה, והפה שאסר הוא הפה שהתיר (שי שלה מגו).
- ומה שכאן הביא הרמ"א מחלוקת אף שיש לה מיגו! שאני הכא שעכ"פ נתייחדה שלא כדין, לכן איבדה מיגו שלה, משאכ"כ בנדון דנן, שיש להתיר שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (מיגו)..
ולכן יש להתירה.

א. מצד עדות הגויה אינו כלום.

ב. מצד הודאת עצמה :

- אם נאמין לכל דבריה הרי היא אנוסה גמורה, שצעקה ואין שומע מחמת חולשתה.

- מצד שלא חבלה בו, הרי יש לא אמתלאה שסברה שאסור להכות הזקן.

ועוד, שאינה חייבת לחבול בו שהרי גם הוא יחבול בה, ועוד מי אומר שהחבלות ימנעו הבעילה.

ג. האם נאמינה שהייתה אנוסה?

קצת - ד

1. כיצד היא הסתירה? שנסתרה א. בפני עדים עם אותו פלוני שקינא לה, ושהתה כדי טומאה, ב. שהיא כדי לצלות ביצה ולגמעה.

כלומר: סתירה

לר"א - א"צ עדים. ✓ ולרבי יהושע - צריך עדים [

ב. סוטה(ד): כמה שיעור טומאה? ונחלקו בזה תנאים. וקי"ל כר"ע מחברו דס"ל כדי לצלות ביצה ולגומעה. כ"פ הרמב"ם.

1. כדי טומאה

ת' גו"ב: אם באו עדים ומצאו אותם בסתר ואינם יודעים כמה זמן נסתרו - לא נחשב שיעור טומאה מה שלא ראו, וצ"ע.

1. סוטה(ב.): משנה - כיצד מקנא לה?

אף שא"ל בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו - עדיין היא מותרת לביתה ומותרת לאכול בתרומה.

נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה - אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה.

[לפי רבי יהושע צריך שנים עדים גם על הסתירה].

א. סוטה(לא.): משנה - מי שקנא לאשתו ונסתרה, אפילו שמע מעוף הפורח, יוציא ויתן כתבה, דברי רבי אליעזר (דס"ל שא"צ עדים לסתירה).

רבי יהושע אומר, עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה (דס"ל שצריך עדי סתירה, וכאן כיון שנושאים ונותנים בה המוזרות בלבנה פריצותה היא ויוציא בכתובה - רש"י).

קצת - ה

ירושלמי והראמ"ם: קינא לה משנים, שאמר לה: אל תסתרי עם פלוני ופלוני, ונסתרה עם שניהם כאחד, אפילו הם שני אחיה, או אביה ואחיה - אסורה. פת"ש: ונראה כל ששהו שיעור טומאה של אחד נאסרה.

קצת - ו

1. אמר לה בפני שנים: 'אל תדברי עם איש פלוני' - אין זה קינוי, אפילו נסתרה עמו ושהתה עמו כדי טומאה - מותרת. וכן אם אמר לה: 'אל תסתרי עם איש פלוני', ודברה עמו בפני עדים - מותרת.

2. וכן אם נסתרה בפני עדים ושהתה כדי טומאה עמו, ולא קינא לה בפני עדים - מותרת, שאין אוסרים על הייחוד אפילו נסתרו יחד על דעת ערווה, אא"כ קינא לה תחלה בפני שנים.

3. ומ"מ לא תתייחד אשה עם אנשים, כמו שנתבאר (לעיל סימן כ"ב).

וכן שליוח ב"ד שאמר: 'אל תשכבי לבדך בבית בלי שתשכב עמך זקנה בנוסף לבגד בן השמונה' – לא מקרי קינוי, שהרי –
א. לא קינה לה מאיש מסוים.
ב. בנה קטן משמרה אף בלא הזקנה.

תח"ס: ואם הזהירו אותה: 'אל תתייחדי עם פלוני' ונתייחדה עמו בעשר בלילה, האם הלשון 'אל תתייחדי' הוי כמו 'אל תסתרי', שהרי יחד עם פתח פתוח לרה"ר אינה סתירה האוסרת, ויש לעיין!

2. אפילו נסתרו ע"ד ערווה

הרמ"א (ז"א): ... אבל אם נתייחדה עם עובד כוכבים, אפילו שחייבת להם - אין אוסרין על הייחוד אע"פ שעשתה שלא כדת. מיהו אם נתייחדה לשם זנות, יש להחמיר (מהרי"ק שורש ק"ס).
כ"פ ב"ש - אם נתייחדה שלום זנות יש להחמיר.

1. סוטה (ב.): משנה - כיצד מקנא לה?

אף שא"ל בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו - עדיין היא מותרת לביתה ומותרת לאכול בתרומה.

גמ(ה): ה"ק – אל תדברי ודיברה, אל תדברי ונסתרה – ולא כלום. אל תסתרי ודיברה – עדיין מותרת.

2. שם(כה.): אין סתירה אוסרת אא"כ קדם כינוי.

הרא"ש: הסתירה לבד בלא כינוי, אף שהסתירה ע"ד ניאוף לא נאסרה לבעלה.

1. אל תדברי

תח"ס: א"ל בעלה 'אל תניחי לערל להיכנס לתוך הבית', לא הוי קינוי, שמשמע שלא תרשה לו להיכנס אף כשאין סתירה, כמו 'אל תדברי עם פלוני'.

קצת - ז

1. לא יאמר אדם לאשתו, ואפילו בינו לבניה: 'אל תסתרי עם

פלוני', דדילמא קיימא לן כרבי יוסי יהודה דאמר: קינא לה בינו לבניה הוי קינוי. **א. הגה** - ועכשיו אין לנו מי סוטה, ואם נסתרה אחר הקינוי, אסורה לו לעולם (טור בשם סמ"ג).

ב. ואם שכח וקינא לה - ימחול לה מיד על הקינוי (ר"א), כמו שיתבאר לקמן סימן זה סעיף י"ב.

1. לא יאמר

פת"ש: מדעת הטור והמחבר משמע לכאורה שלעיקר דינא לא נאסרת בלא עדים (שלא קי"ל כרבי יוסי ברבי יהודה) ולכן בדיעבד שקינא לה בינו לבניה ונסתרה לא נאסרת, אבל לענין זהירות יש לחוש לכתחילה.
כ"ד הב"ח והדרישה.

אבל לעיל (קטו/ט) – א"ל בינו לבניה... אסורה לו וחייב לגרשה ויתן כתובתה (רמב"ם)?

וי"ל: שבכל גוונא אסורה עליו, אלא כשיש ב' עדים מגרשה בלא כתובה, אבל כשאין ב' עדים (כגון שקינא לה בינו לבניה) מוציאה עם כתובה.

1. סוטה (ב.): א"ר חנינא מסורא - לא לימא

איניש לאיתתיה בזמן הזה: 'לא תיסתרי בהדי פלוני', דילמא קי"ל כרבי יוסי בר' יהודה דאמר קינוי על פי עצמו ומיסתתרא.

א. וליכא האידנא מי סוטה למיבדקה וקאסר לה עליוהי איסורא דלעולם.

פרש"י: לא לימא איניש – אפילו בינו לבניה.

ח"מ - אף שקי"ל כרבי יהושע שקינוי בשנים עדים, היינו להשקאת הסוטה, אבל לאוסרה על בעלה יש לחוש לרבי יוסי ברבי יהודה. כ"כ הב"ש.

רשב"א: אף שמדינא סתירה בלא עדים לא חייב לגרשה, אם חושב שנסתרה מצוה לגרשה.

ולכן יש להתיר אישה זו.

לא יאמר

באה"ט: ה"ה שלא יאמר ע"י שליח.

א. ועכשיו שאין מי סוטה

ח"מ: כתב הרמב"ם – אסורה עליו בזה"ז שאין מי סוטה.

כלומר שאילו בזמן בית המקדש אף שאין משקים אלא בקינא לה בב' עדים, מ"מ היה לה תקנה שיקנא לה בפני ב' עדים ותתסתר בפני ב' עדים וישקנה ויגלל עליה סתירה ראשונה, וכשתצא טהורה תהיה מותרת לו. אבל בזה"ז אין לה תקנה, כיון שראה אותה נסתרה נאסרה עליו.

אסורה לו לעולם

פת"ש: כתב הסמ"ק – ותהא אסורה עליו ולא יוכל לגרשה מתקנת רבנו גרשום ויהא עגון עמה.

פירוש הג' חדשות (מהגאון ציטלש) – אם היא מכחישה שהיה קינוי, הוא אינו נאמן לגרשה בע"כ מתקנת רבנו גרשום וגם אסור לבוא עליה כיון שידוע שקינא לה ונסתרה.

ת' ב"ד: ראובן ואשתו ושמעון אחי אשתו הלכו לרופא בעניין בנו של ראובן והיו שם פועלים. ראובן הצטרך לצאת ואמר להם שלא תישאר אשתו לבדה בין הפועלים, וגם לאשתו אמר: 'תראי שלא תישארי לבד'.

כשחזר ראה את שמעון בחוץ, ובבית היתה אשתו עם הפועל, מה דין האישה, האם מותרת? תשובה: האישה מותרת כיון ש –

א. אף שהקינוי היה בלא עדים מ"מ פסק השו"ע (קטו/ט) שאסורה, כמ"ש הרמב"ם.

ב. אך י"ל שהלשון אינו לשון קינוי, כ"מ מהרמב"ם שאמירה בלשון זהירות ולא חושדה אינו קינוי.

ג. כיון שקינא לה מרבים אינו קינוי (שרק לקנות משני בנ"א הוי קינוי ולא יותר).

ד. אם לא היה שיעור טומאה מרגע שראה את שמעון בחוץ עד שנכנס יש להקל.

ה. לא היה כאן סתירה, שהרי אחיה נמצא בחוץ ונכנס ויוצא ומירתת.

ו. בנדון דינן אין רגלים לדבר ולא מחשב סתירה כלל.

ז. ועוד שאין סתירה אא"כ נכנסו שניהם יחדיו, אבל כאן היא היתה שם תחילה אח"כ נכנס הפועל.

קעח - ח

1. בא עד א' והעיד לו שנסתרה עם אותו שקינא לה, ושהתה כדי

טומאה, אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו - יוציא ויתן כתובה. ואם לאו - מותרת לו.

2. ואם הוא בעצמו ראה שנסתרה עמו ושהתה עמו כדי טומאה - הרי זו אסורה עליו ויוצא ויתן כתובה.

3. מה"ז: (ואין חילוק לענין סתירה שאחר קינוי בין בעלה בעיר ופתח פתוח לרשות הרבים או לא), (ועיין לעיל סימן כ"ב).

כתובה. ואף יכול להשביע בנק"ח (כיון שטענתו ודאי) שלא זינתה, ואם תודה תפסיד כתובתה. כ"פ ב(קטו/ז)

1. אם נאמן בעיניו

ב"ש: וכאן אף שהיא לא שותקת אלא מכחישה אותו – יוציא, כיון שהיה קינוי.

הג' מעשה ניסים – וכן לא כתב כאן "כשנים" כמ"ש בס"ט לפי שהיה כאן קינוי, משא"כ בס"ט שלא היה קינוי צריך שיהא נאמן בעניו כשני עדים.

1. קידושין(סו.): ההוא סמיא דהוה מסדר

מתנייתא קמיה דמר שמואל... כי אתא שליח אמר אשתו זינתה.

אתא לקמיה דמר שמואל א"ל: אי מהימן לך (השליח כמו ב' עדים) זיל אפקה ואי לא לא תפיק.

✓ב"י: אשתו זינתה – ל"ד, ה"ה אמר אשתו נסתרה עם פלוני אחר שקינא לה בעלה. כ"פ הרמב"ם.

2. רמב"ם: ואם הוא בעצמו ראה שנסתרה עמו

ושהתה עמו כדי טומאה - הרי זו אסורה עליו ויוצא ויתן

קעח - ט

1. לא קינא לה, ובא עד א' ואמר לה: 'זינתה', והיא שותקת:

אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו כשנים - יוציא ויתן כתובה.
ואם לאו - מותרת לו.

2. הגה: והוא הדין אם היא עצמה אומרת לו שזנתה, כמו שנתבאר לעיל סי' קט"ו סעיף ו'.

בזה"ז שיש חרם רבנו גרשום שלא לגרש אישה בע"כ:

3. הגמ"י מהרי"ק: וי"א דבזמן הזה שיש חרם ר"ג שלא לגרש אשה בעל כרחיה - אינו נאמן לומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד, דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת, ואומר שמאמינה אע"פ שאינו מאמין. ומנדין אותו על שאומר שמאמינה וגרם לבטל חרם ר"ג.
א. והוא הדין בכל מקום שלא יוכל לגרש בלא דעת האישה.

4. מרדכי: וי"א דכופין אותו ומשמש עמה, אע"פ שאומר שמאמין לדברי העד, מאחר שהאישה אינה מודה, **א.** או אפילו אמרה בעצמה: טמאה אני לך, וחזרה ונתנה אמתלא לדבריה הראשונים. כן נראה לי על פי סברא זו.

5. מהרי"ק: אבל יש חולקים וסבירא להו דאף בזמן הזה, נאמן (וכן משמע מהרמב"ם פכ"ד).
א. מהרי"ו: ואם היה לו קטט עמה - אינו נאמן לומר שמאמין לדברי העד, דודאי מחמת שנאה אומר כן.
ב. ועיין לעיל סימן קט"ו סעיף ז'.

• **3. הגמ"י** - אינו נאמן לומר שמאמין לה (שמא עניו

נתן באחרת). כ"כ מהרי"ק ד"מ(רשב"א המיוחסות)

• **4. כ"כ מרדכי** - וי"א שאף כופין אותו ומשמש עמה.

• **5. ואילו סמ"ק** - אף בזה"ז שיש חרם רבנו גרשום נאמן לומר שמאמין לה.
כ"ד מוהר"ם - שיכול להאמין לעד שזינתה ויכול לגרשה בע"כ ע"י שיזרוק הגט בע"כ, שלא גזר ר"ג כה"ג. כ"כ הרשב"א.

ב. שו"ע(קטו/ז): מי שראה אשתו שזינתה, או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרובותיה, שהוא מאמינם וסומכת דעתו עליהם, שזנתה אשתו... ה"ז חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה, ויתן כתובה. ואם הודית לו שזינתה, תצא בלא כתובה.

1. והיא שותקת

ב"ש: כך גרסת הב"י ברמב"ם.

והמהרש"ל - כשהיא שותקת אפילו אינו נאמן בעניו כשנים צריך להוציאה. אלא הגרסה כאן "אפילו הוא שותק" אז אם הוא נאמן בעניו יוציא, אבל כשהוא לא

1. קידושין(סו.): ההוא סמיא דהוה מסדר

מתנייתא קמיה דמר שמואל... כי אתא שליח אמר אשתו זינתה.

אתא לקמיה דמר שמואל א"ל: אי מהימן לך (השליח כמו ב' עדים) זיל אפקה ואי לא לא תפיק.
כ"פ הרמב"ם.

מתי נאסרת - הבדלים בין קינא לה או לא:

	קינא לה	לא קינא לה
1.	אף שהעיד נסתרה	רק כשמעיד שזינתה
2.	רק שנאמן עליו	רק כשנאמן כשני עדים
3.	אף שמכחישה אותו	רק כששותקת

2. שו"ע(קטו/ו): אין עדים שזינתה, אלא שהיא

אומרת שזינתה, אין חוששין לדבר זה לאוסרה, דשמא עיניה נתנה באחד. ודוקא שאין רגלים לדבר, אבל אם יש רגלים לדבר נאמנת...

ואם היה מאמינה ודעתו סומכת על דבריה - ה"ז חייב להוציאה, אבל אין כופין אותו להוציאה.

בזה"ז שיש חרם רבנו גרשום:

באחר, אם הבעל מאמינה נאסרת עליו אף לאחר חרם רבנו גרשום, משום שבכה"ג נוטה לב האדם להאמין.

ומדין אותו על שאומר שמאמינה

ב"ש: תימה, שהרי במהרי"ק הביא בזה מחלוקת:

לדעת התוס' – מנדין אותה כיון שנאמן לומר שמאמין לעד וגורם לבטל חרם רבנו גרשום.

אבל לשאר הפוסקים – שאינו נאמן לומר שמאמין לעד אין שום נידוי שהרי אין עקירת חרם רבנו גרשום.

וא"כ לדעה זו שאינו נאמן, למה מנדים אותו?

ות' חמדת שלמה – מתרץ, מנדים אותו על תנאי, שאם אין אמת במה שמאמין לעד ורק רצה לגרשה אמר כן – חל הנידוי. אבל אם הוא אמת ואין ברוחו רמיה – ודאי לא חל הנידוי.

כן מצאתי בת' פני אריה (הגאון מליסא).

ות' נו"ב – מנדים אותו רק כשהיא חזרה בה ונתנה אמתלא לדבריה, אם הוא ממשיך לומר שמאמין שזינתה מנדים אותו.

4. וי"א שכופין אותו ומשמש עמה (מרדכי)

ת' נו"ב: הנה באמת לכופו אותו לשמש עמה קשה מאוד להאכיל לאדם דבר האסור לו, דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא.

ובפרט שלא מצינו לר"ג שתיקן כן הפירוש באמרה שנאסרה עליו.

וגם בזה דווקא כשאינו רוצה לתת לה כתובה, אבל כשרוצה לתת כתובתה אף שאינה רוצה להתגרש אין לחייבו לשמש עמה, שאף בנשים הכשרות כשרוצה לגרשה ולתת כתובה אין לחייבו לשמש עמה (כמ"ש הרמ"א עז"א).

שותק ואומר: "מניין לך" – אין חייב להוציא אף משום לזות שפתיים.

וע"פ תירץ הב"י (קטו) – הבעל אינו חייב לגרשה ע"פ הדין, ורק לצאת יד"ש חייב לגרשה.

כ"פ המחבר כאן.

3. שאינו נאמן לומר שמאמינה

מהר"ר טבלי מליסא: אם הבעל אומר שהוא עצמו ראה אותה שזינתה קל טפי – שלכו"ע אינו נאמן ומותרת לו, כיון שאם היה נאמן בטלה תקנת רבנו גרשום שכל אחד יאמר שראתה אותה שזינתה, משא"כ כשעד אחד אומר שזינתה או שהיא מודה.

וכ"מ מהרמ"א – שלא הזכיר כשהבעל ראה שזינתה אלא שהוא מודה.

ות' נו"ב – חולק, בת' הרמ"א מופיע הפך סברה זו, דכשהוא אומר שזינתה גרע טפי לאוסרה עליו, משעד אחד אמר והוא מאמין לו.

וכ"מ מהרמ"א (סח/ז) – גבי פתח פתוח מצאתי (שזה כאילו הוא עצמו ראה) שנאמן, ולא חילק שבזה"ז אינו נאמן.

(*) **ותימה** – דשאני כאן שהסיבה שנאמן לפי שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, ויתכן שבמקום אחר לא יהא נאמן).

סיכום: כשהבעל ראה שזינתה, האם נאמן כדי לגרשה (נגד חרם רבנו גרשום)?

מהר"ר טבלי מליסא – ודאי שאינו נאמן, שאם נאמינו בטלה תקנת רבנו גרשום, שכ"א שירצה לגרש אשתו יאמר שראה שזינתה.

ת' נו"ב – כשהוא אומר שזינתה נאסרת עליו יותר משעד אחד אומר שזינתה, א"כ ודאי נאמן.

תח"ס: אם אשתו התוודתה שזינתה תחתיו (ולא בחוליה), אף שבכה"ג גם אינה נאמנת שמא נתנה עיניה

קעצ - י

ת' הרא"ש: מי שהוציא קול על אשתו, שזינתה, ואמר שנתברר לו הדבר, ואחר כך אמר אינו אמת, אלא שמחמת הכעס שהכעיסתו הוציא קול זה: אם נותן אמתלא לדבריו – מותרת, ואם לאו – אסורה לו.

ותח"ס – אף שמהרא"ש משמע כן, מ"מ מהשו"ע משמע שצריך בנוסף אמתלא אחרת.

פת"ש: ואפשר שאין כאן מחלוקת בין הרא"ש לשו"ע –

אם נותן אמתלא

ת' גבעת שאול – היינו אמתלא "שמחמת שכעס עליה הוציא עליה קול", וכ"מ מת' הרא"ש.

ולפ"ז: אם אמר שמחמת כעסו החליט לגרשה, רק בגלל שלא יכול לגרשה בע"כ אמר שזינתה (ועכשיו חוזר בו) – הוי אמתלא וא"צ אמתלא אחרת.

הרא"ש – מיירי שהיא תובעת גט ולא רוצה להיות עמו עוד, ואז מחמת כעסו הוציא קול שזינתה כדי לא לשלם לה כתובתה, ואז מהני אמתלא זו. והשו"ע – מיירי שהיתה קטטה ולא תבעה גט, אין זה אמתלא מספיקה שיאסור אותה עליו, ולכן צריך אמתלא אחרת.

קעח - יא

שמע העם מרננים אחר הקינוי והסתירה, בלא שני עדים (שנסתרה), עד שהנשים נושאות ונותנות בה שזינתה מהאיש שקינא לה - אסורה לו, ויוציאנה ויתן כתובה.

כ"פ הרמב"ם: אם שמע העם מרננים אחר הקינוי והסתירה, בלא שני עדים, עד שהנשים נושאות ונותנות בה שזינתה מהאיש שקינא לה - אסורה לו, ויוציאנה ויתן כתובה.

והסתירה בלא עדים

ב"ש: כ"כ הכ"מ – ע"כ מיירי שהיתה סתירה בלא עדים שאם הסתירה בעדים תצא בלא כתובה. **אלא** ודאי מיירי בלא עדים אלא שמע מנשים הנושאות ונותנות שאז אין דינו כעדים אלא שהוא דבר מכוער לכן תצא בכתובה. כ"ד רש"י. **וכנה"ג** – ל"ד אחר סתירה, אלא אפילו בלא סתירה כששמע נשים... מוציאה בגט.

סוטה(לא.): משנה - מי שקינא לאשתו ונסתרה אפילו שמע מעוף הפורח יוציא ויתן כתובה - דברי רבי אליעזר.

רבי יהושע אומר - עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה.

פרש"י: אפילו מעוף הפורח – ששמע מהעוף הפורח שנסתרה, ור"א לשיטתו שא"צ עדי סתירה. **ויתן כתובה** – שאם אינו רוצה להשקותה יגרשנה בכתובה.

מוזרות בלבנה - נשים טוות בלבנה. **ישאו ויתנו בה המזרות** – לפי שהסתירה בלא עדים לא נאסרת, מיהו כשישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה בפריצותה, מכעור הדבר ותצא, שהרי במצב זה אף מים לא יבדקו.

קעח - יב

1. בעל שמחל על קינוי, קודם סתירה - קינויו מחול וכאלו לא קינא לה. אבל לאחר סתירה - אין קינויו מחול.
2. גירשה - הרי זה כאלו מחל לה. ואם החזירה - צריך לקנאת לה פעם אחר.

2. תו"ס(ירושלמי): ואם גרשה הוי כאילו מחל לה, ואם מחזירה צריך לקנאות לה פעם אחרת.

1. סוטה(כה.): מסקין – בעל שמחל על קינויו קינויו מחול, ודוקא שמחל לפני שנסתרה.

קעח - יג

1. הל' הראב"ם: מי שנתחרש בעלה או נשתטה, או היה במדינה אחרת, או שהיה חבוש בבית האסורים, ושמעו ב"ד מרננים אחריה, קוראים ואומרים

לה: 'אל תסתרי עם פלוני'. ואם באו עדים אח"כ שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה - אוסרים אותה על בעלה לעולם, וקורעים כתובתה. וכשיבא בעלה או יבריא או יצא מבית האסורים - יתן לה גט.

א. ב"ד יכול לקנאות כשאין ביד הבעל לקנאות, אבל כאן שהבעל נמצא ויכול לקנאות ולא רוצה – לא מיקרי קינוי (כ"כ תח"ס).

ויתרה מזו, יתכן אף כשהבעל בבית סוהר שב"ד מקנאים, היינו מסתמא שהבעל נח לו, ואם יבוא הבעל מבית האסורים ואמר שלא נוח לו – לא תאסר עליו, ודבר זה צריך תלמוד.

ב. גם כשב"ד יכול לקנות, ה"ד הוא עצמו ולא ע"י שליח ב"ד (שהרי ב"ד עצמו שליחי הבעל הם ואין שליח עושה שליח לחוב אחרים).

ולכן: דקדקו המחבר והרמב"ם לכתוב "קוראים ואומרים לה..."

אומנם תח"ס – חלוק בזה, קינוי אף ע"י שלוחי ב"ד הוי קינוי.

1. המקור סוטה(כ"ד.): משנה - ואלו שב"ד

מקנין לה:

מי שנתחרש בעלה, או נשתטה, או שהיה חבוש בבית האסורין, לא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה.

פרש"י: שב"ד מקנין – אם רואים אותה מתנהגת בפריצות.

לא להשקותה – שהשקאה רק ע"י הבעל.

1. שנתחרש בעלה

ת' נו"ב: אשת איש שנחשדה עם א' מבני ביתה ושלחו ב"ד להתרות בה ואת בעלה שיוציאו את האיש הנטען מביתם, וכ"ש שלא תתייחד עמו, ולא השגיתו על התראת ב"ד ויש עדים שעברה על התראת ב"ד, האם יכולים לאוסרה על בעלה מדין קינוי וסתירה?

תשובה: אין לאוסרה

קעח - יד

בא עד אחד והעיד שנטמאה מאותו שקינא לה - תצא בלא כתובה. אפילו אם עד הטומאה הוא אחד מעדי הסתירה, ואפילו עבד או שפחה או אשה או קרוב - כשר לעדות.

נאמן כשנים.

הוא מעדי הסתירה

ב"ש: והוא אמינא כיון שראה הסתירה לא דקדק אם בעל אותה וסבר ודאי בעל ולא יהא נאמן, קמ"ל שנאמן.

ועי"ל שעד זה שאומר שראה הסתירה אומר שגם ראה הבעילה, ועד שני אומר שראה הסתירה אבל לא ראה את הבעילה, עכ"ז נאמן הראשון לאוסרה על בעלה.

אבל אם השני מכחיש, שאף שהיתה סתירה לא היתה בעילה – לא הפסידה כתובתה.

סוטה(לא.): משנה – אמר עד אחד אני ראיתיה

שנטמאה – לא היתה שוטה (ולכן מספידה כתובתה).

ואף עבד ושפחה נאמנים אף לפוסלה מכתובה.

פרש"י: לא היתה שוטה – שעד נאמן לפסידה כתובתה שרגלים לדבר.

ב"י: ודוקא שקינא לה, שרגלים לדברים, נאמן עד אחד להפסיד כתובתה, אבל בלא קינוי אין עד אחד נאמן.

שנטמאה

ב"ש: ואם עד אחד העיד שנטמאה, ובא אח"כ עד אחר

ומכחיש – לא משגיחים בשני, דעד אחד (הראשון) בסוטה

קעח - טו

חמש נשים ששונאות אותה, נאמנות עליה לומר שנטמאת אחר הקינוי לאוסרה על בעלה, אבל לא להפסידה כתובתה.

פרש"י: אף שבעלמא נשים אלו לא נאמנות, כאן שאני שהתורה האמינה כל עדות ('ועד אין ברכת המזון משמע כל עדות).

סוטה(לא.): משנה – (חמש נשים): חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה - הרי אלו נאמנות, ולא לפוסלה מכתובתה אלא שלא תשתה (ולכן אסורה לבעלה).

קעח - טז

מוציאים ע"י עדי טומאה, אפילו לא ראו כמכחול בשפופרת, מאחר שראו אותם דבוקים זה בזה ונוהגים כדרך המנאפים.

ונוהגים כדרך הנואפים.
כ"כ הרא"ש – שהרי לענין מיתה סגי אם ראו כדרך המנאפים, כדאיתא מכות(ז). במנאפים עד שיראו כדרך המנאפים, בכלאים עד שיכניס כמחול בשפופרת.
כ"פ הרי"ף.

מה צריכים לראות העדי טומאה

בה"ג – אין מוציאים אישה מבעלה ע"י עדי טומאה עד שיראו כמחול בשפופרת.
והר"ח – א"צ רק שיראו אותם דבוקים זה בזה

קעח - יז

1. כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה - אסורה גם לאותו שנאסרה בשבילו. א. ואם עבר ונשאה - מוציאין אותה מתחתיו בגט, אפילו היו לה כמה בנים ממנו.
2. אבל אם לא קדם קינוי, ובאו עדים שנסתרה עם איש זה, ובאו ומצאו דבר מכוער, נתבאר בסי' י"א/א.

ממקום אפל, או מעלים זה את זה מן הבור וכיוצא בו, ב.או שראוהו מנשק ע"פ חלוקה, או שראו אותם מנשקים זה את זה, ג.או שנכנסו זה אחר זה והגיפו הדלתות (במנעול) (ב"י בשם תשובת הרשב"א), וכיוצא בדברים אלו (לפי ראיות עיני הדיינים), ד. אם הוציאה בעלה בדבר מכוער כזה - הרי זו לא תנשא לנטען. ואם עבר ונשאה, והיו לו בנים ממנה - לא תצא.

1. שנאסרה על בעלה

באה"ט: ואף שנאסרה כבר קודם על בעלה (במקרה אחר) גם כאן נאסרת על הבעל השני.

1. סוטה(כז.): משנה – כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל.
א. וביבמות(כ"ד:): משמע שאף שנישאת תצא.
כ"פ הרמב"ם – ואם עבר ונשאה - מוציאין אותה מתחתיו בגט, אפילו היו לה כמה בנים ממנו.
2. שו"ע(יא/א): *הל' הנאס' ט:* אבל אם לא קדם קינוי, ובאו עליה עדים שנסתרה עם איש זה, ובא ומצא דבר מכוער כגון שנכנסו אחריו ומצאוה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזורה, או שמצאו רוק למעלה מהכילה (או שראו מקום המנעלים הפוכים) (טור), **א. ראמ"ט ע"פ הירושלמי:** או שהיו יוצאים

קעח - יח

יבמות(כ"ד:): כל אשה שבאו שני עדים והעידו שזינתה עם זה כשהיתה תחת בעלה, הרי זו תצא מזה, ואע"פ שיש לה ממנו כמה בנים (כ"פ לעיל יא/ב).

קצח - יט

1. י"א שאשת איש שזינתה עם עובד כוכבים וגירשה בעלה, ונתגייר העובד כוכבים - שמותרת לגר הזה, דלא שייך למימר אחד לבועל בביאת העובד כוכבים.

א. הגה: ומ"מ מי שזינה עם אחות אשתו, וגירשה בעלה, אסורה לבועל אחר מיתת אשתו. אע"ג דבלאו הכי היתה אסורה לו כשזינתה עמו (פסקי מהרא"י סי' כ"ט).

שהרי לא נוסף בה איסור לבועל.
כ"פ המרדכי(ר"ח).

מ"ז או"ח - אין לסמוך על ר"ת, שכל חכמי דורו חלקו עליו. כ"כ ריב"א.

א. ד"מ(מרדכי): אדם שבא על אחותו אשתו הנשואה ונתגרשה מבעלה - אסורה לבועל אף לאחר מיתת אשתו, ואף שבלא"ה היתה אסורה לו מחמת אחות אשתו. ול"ד לאישה שנשתמדה שכאן היתה ראויה לו אחר מות אחותה.

פת"ש - וכל זאת לטעם הרא"ש, אבל לטעם ר"ת שביאת גוי לא מקרי ביאה, פשוט שבאחות אשתו מקרי ביאה ואסורה לבועל.

1. שזינתה עם גוי

פת"ש: ה"ה זינתה עם קטן (9-13) ואח"כ גדל הקטן אסורה לו (אף שממילא היתה אסורה על הקטן, שאסור להשיא קטן, כיון שתהיה ראויה לו כשיגדל). וכן אם זינתה עם חרש ושוטה אסורה להם.

1. ר"ת: אין חייבים מיתה על בעילת גוי, דרחמנא אפקריה לזרעיה, שכתוב: "וזרמת סוסים זרמתם" (שבעילתם כבעילת בהמה).

והרא"ה הגמרא בסנהדרין(עד). מקשה - אסתר היתה בפרהסיה למה לא קיימה "הרג ואל יעבור"? ולא הקשתה "אסתר גילוי עריות הוי" (שאף שלא בפרהסיה אסורה), משמע שמשום גלוי עריות לא חייבת בגוי. ולכן אשת איש שנשתמדה ונבעלה לגוי ואח"כ חזרה וגם הגוי התגייר ובעלה גרשה - לא אמרין שנאסרה לבועל, שבאמת ביאת גוי כבהמה.

ואין נראה לריב"ם - שהרי ע"י ביאת גוי נאסרה לבעלה.

והרא"ה אישה שנחבשה בין הגויים (מחמת מוות) אמרין שברצון נבעלה ונאסרה על בעלה, אלמא ביאת גוי שמה ביאה ולא חשיבה כביאת בהמה.

והרא"ש - פסק כר"ת ולא מטעמו (דלא מקרי ביאה), אלא כשאמרו נאסרה על הבועל היינו בגלל שנאסרה לבעל בגלל הביאה, אבל גוי אף בלא הבעילה אסורה לו, ולא קרינן ביה "ונטמאה" אחד לבעל ואחד לבועל,

קצח - כ

ת' הריב"ש: אשת איש שטוענת על איש אחד שהוא רודף אחריה, והוא מכחישה - אין להאמינה כדי לייסרו. אבל יגזרו עליו נידוי, שלא ידבר עמה כלל, ושלא ידורו בשכונה אחת.

אם הוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות - ראוי לגעור בו בנזיפה ולאיים עליו שאם לא יתנהג כשורה יבדילוהו מביניהם לרעה וידחוהו בשתי ידיים כמו שארז"ל: מלקין על לא טובה השמועה, וכמו שכתב הרמב"ם בפכ"ד מסנהדרין.

קצח - כא

1. הפ"ק הראשון: מצות חכמים על בני ישראל לקנאות לנשותיהם, וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ועל בניו ובני ביתו ומזהירן ופוקד דרכיהם תמיד עד שידע שהם שלמים מכל חטא ועוון, הרי זה חוטא שנאמר: "ופקדת נוך ולא

- תחטא" (איוב ה, כד) וכל המקנא את אשתו נכנסה בו רוח טהרה.**
- 2. ולא יקנא לה מתוך שחוק, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך מריבה, ולא להטיל עליה אימה.**
- 3. ואם עבר וקינא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו - הרי זה קינוי.**

1. נכנסה בו רוח טהרה

מסקנת הגמרא סוטה (ג.): אין אדם מקנא לאשתו א"כ נכנסה בו רוח טהרה.

1. לקנאות לנשותיהם

ב"ש: ולא קינוי ממש, אלא להוכיח אותה ויזהיר אותה שלא תסתתר עם אנשים.

קעח - כב

ראמ"ט: אין ראוי לקפוץ ולקנאה בפני עדים תחלה. ואפילו בינו לבינה לא יאמר לה: 'אל תסתרי עם איש פלוני', כמו שנתבאר, אלא מוכיח אותה בינו לבינה, בנחת ובדרך טהרה ואזהרה, כדי להסיר המכשול ולהדריכה בדרך ישרה.

בנחת

פרישה: שיאמר לה בפירוש שלא ע"מ לאוסרה עליו, אלא שתתרחק מן הכיעור. ולא לא יזכיר לה איש פלוני אל שתתרחק מן הכיעור.

קעח

הלכות סוטה

א: המקנה לאשתו ונסתרה ואינו יודע אם נטמאת – אסורה לו עולמית (טור – לפי שבימנו א"א להשקותה). ואז הפסדיה כתובתה (סוטה כ"ד. מתו בעליה אין לה כתובה, כיון שא"א להשקות). • **מ"מ** מה שהכניסה לו ותוספת שליש נוטלת (כנה"ג).

ב: כיצד קינוי

אפילו קינה לה מאביה (סוטה כ"ד), ומהשחוף (כו:). חוץ מהקטן (משנה כ"ד) ומן הבהמה (גמ כו: כרב פפא). **מקנה** לארוסה וליבמה (כג:). • **שחוף** שבא לא אשת איש (בלא קינוי): **ב"ש** – נאסרה על בעלה **עצי ארזים** – לא נאסרה (דלא מקרי ביאה) ורק בקינוי נאסרה שתלוי בהקפדת הבעל.

ג: קטנה שזינתה תחת בעלה:

רמב"ם – אם קידשה אביה אסורה לבעל, קידשה אחיה לא נאסרה כיון שיכול למאן, לפי שאין לה רצון. **כ"פ** המחבר בשם י"א **ראב"ד** – אפילו השיאה איבה לא נאסרה (שפיתוי קטנה אונס) א"כ בבעלה כהן. **כ"פ** המחבר בשם י"א. • **מ"ר** גדולה שזינתה בשוגג שחשבה שזה בעלה (שגגת הגוף) – מותרת לבעלה (רמב"ם). **הגה**: אבל זינתה שסברה שמותר לזנות (שגגת איסור) אסורה לבעלה (מהרי"ק). • **הגה**: אישה שנתייחדה עם אנשים בדרך ובאה ואמרה שנאנסה (מרדכי): **י"א** (רבותיו) – נאמנת במיגו שלא נבעלה כלל, ומותרת

לבעלה.

ו"א (ר' שמחה) – הואיל ונתייחדה אבדה המיגו שלה ונאסרה על בעלה.

• **פת"ש**: אישה שיצאה מדעתה וזינתה עם גוי מרצונה, ואח"כ נתרפאת, האם מותרת לבעלה?

■ **ת' מקום שמואל** – נאסרה, שהרי יש לה תאוה זנות.

■ **ת' כנסת יחזקאל** – מסתפק בזה.

■ **בינת אדם** – לא נאסרה, תאוות זנות אינו עניין לרצון כלל, ושוטה דינה כקטנה שלא נאסרה.

• **שבט הלוי**: זוג חילוני שהתגרש בגירושין אזרחיים והלכה ונישאת לאחר, אח"כ חזרה בה וקיבלה גט כהוגן, האם נקרא אונס ומותרת לשני? **יש להתיר**

- **רמב"ם** – התועים הקראים דינם כתינוק שנשבה דהוי אונס.

מ"מ בשבת (סח.) נחלקו בתינוק שנשבה אם הוי אונס.

- **מ"מ** כיון שעשתה בתמימותה יש לצדד להקל, כיון שאיסור לבועל רק מדרבנן.

• **ת' נו"ב**: יצא קול ע"י גויה שהסבא התייחד עם נכדתו הנשואה, וכשבא הבעל הודית שנאנסה, והיא צעקה וקולה לא נשמע – מותרת לבעלה:

- עדות הגויה אינו כלום.

- מה שהודתה, הרי טענה שאנסה היתה (והוי הפה שאסר הוא הפה שהתיר).

- ל"ד לאישה שנאנסה ע"י אנשים בדרך, כיון שאבדה מיגו שלה.

ד: כיצד היא הסתירה (סוטה ב.).

זמן סתירה – כדי לגמוע ביצה ולגומעה (לא.).

• **ת' נו"ב**: באו עדים וראו אותם בסתר, צריך זמן סתירה בפניהם ולא מצטרף מה שנסתרו כבר קודם.

ה: קינה משנים – הוי קינוי (ירושלמי רמב"ם)

פת"ש – ואם נסתרה שיעור טומאה מאחד נאסרה.

ו: כיצד מקנה לה (ב.).

אין סתירה אוסרת בלא קינוי (כה.).

אפילו נסתרה ע"ד ניאוף לא נאסרה (רא"ש).

ז: לא יאמר אדם לאשתו, אפילו בינו לבינה 'אל תסתרי עם פלוני' שמא קי"ל כר"י בר יהודה (ב.).

הגה: ואם עבר וקינה לה ימחל לה מיד לפני סתירה (כ"ד).

• **רשב"א**: אף שבלא עדים לא נאסרה, אם חושב שנטמאה מצוה לגרשה.

פת"ש – פירוש כשיש ב' עדים מגרשה בלא כתובה, וכשאין ב' עדים מגרשה בכתובה.

• **ת' ב"ד**: אמר לאשתו 'תראי שלא תישארי לבד עם הפועלים' וכן אמר לאחיו לא להשאיר לבד. ואח"כ בא ומצא אחיו בחוץ ופועל אחד בבית – מותרת לבעלה:

א. אין הלשון לשון קינוי.

ב. קינוי בלשון רבים (פועלים) אינו קינוי.

ג. לה היתה סתירה, כיון שהאח עלול להיכנס בכל רגע.

ח: עד אחד העיד שנסתרה שיעור טומאה, אם נאמן עליו יוציא בכתובה, ואם לאו – מותרת (קידושין סו, ההוא סמ"א).

ואם היא מודה שזינתה – תצא בלא כתובה, וכ"ש אם הוא ראה אותה שזינתה (רמב"ם).

וכשהוא ראה שזינתה שאז טענתו ודאי יכול להשביעה בנק"ח שזינתה ותצא בלא כתובה אם תודה.

הגה: סתירה אחר קינוי נאסרת, ואין חילוק עם בעלה בעיר, או פתח פתוח לרה"ר (תה"ד).

ט: לא קינה לה וע"א מעיד שזינתה והיא שותקת. אם נאמן עליו **כשנים** – יוציא בכתובה, ואם לאו – מותרת (קידושין סו. ההוא סמ"א).

• **מתי נאסרת - הבדלים בין קינא לה או לא:**

קינא לה	לא קינא לה
1. אף שהעיד שנסתרה	רק כשמעיד שזינתה
2. רק שנאמן עליו	רק כשנאמן כשני עדים
3. אף שמכחישה אותו	רק כששותקת

• **הגה**: בזה"ז שיש חרם רבנו גרשום לא לגרש אישה בע"כ, האם נאמן לומר שמאמינה שזינתה?

■ **הגמ"י** – אינו נאמן שמאמינה שיוכל לגרשה, שמא ענין נתן באחרת. **כ"פ** הרמ"א בשם י"א.

כ"כ מרדכי – וי"א שאף כופין אותו ומשמש עמה.

כ"פ הרמ"א בשם י"א.

■ **סמ"ק** – אף בזה"ז נאמן לומר שמאמין לה ויוכל לגרשה בע"כ. **כ"פ** הרמ"א בשם י"ח.

• **הגה**: היתה קטטה בניהם – אנו נאמן לומר שמאמין לה כדי לגרשה בע"כ (מהרי"ו).

• **לענין כפיה לשמש עמה**

מרדכי – כופין ומשמש עמה. **כ"פ** הרמ"א בשם י"א. **ת' נו"ב** – קשה לכופו, שהרי עשאה עליו חתיכה דאיסרא ואין להאכיל אדם דבר שאסור לו.

יא: שמם העם מרננים, אחר שקינא לה, עד שהנשים נושאות ונותנות בה שזינתה מאיש פלוני – יוציא בכתובה (סוטה לא.).

יב: בעל שמחל על קינויו לפני שנסתרה – מהני (שם כה.). ואם גרשה הוי כמחל ואם החזירה צריך קינוי מחדש (תו"ס בשם ירושלמי).

יג: אלו שב"ד מקנים לה: חרש, שוטה וחבוש בבית

לא תצא (רמב"ם).

יח: אבל כשיש עדים שזינתה תצא מבעלה אף שי לה בנים ממנו (יבמות כ"ד).

יט: לכתב ר"ת – אין חייבים מיתה על בעילת גוי, דרחמנא אפקריה לזרעיה (והוי כנבעלת לחמור).
לכן א"א שנבעלה לגוי וגרשה בעלה והתגייר הגוי – מותרת לו. ול"א נאסרה לבועל כיון שביאתו כבהמה.
וכן נראה לריב"ם.

והרא"ש – הביא טעם אחר, דבזינתה בעלמא נאסרה לבועל רק בגלל הבעילה באיסור, אבל בלא"ה מותרת לו. אבל בגוי שאף בלא בעילה אסורה לו ולא נקראת 'נטמאה נטמאה' א' לבעל וא' לבועל, לא נאסרה על הגוי.

הגה: מ"מ אדם שבא על אחות אשתו הנשואה בחיי אשתו ואח"כ גרשה בעלה – אסורה לבועל אף אחר מיתת אשתו (אף שלפי טעם הרא"ש צ"ל מותרת שהיתה ממילא היתה אסורה לבועל מחמת אחות אשתו), לפי שראויה היתה אחר מות אחותה (מרדכי).
• פת"ש: ה"ה זינתה עם הקטן ואח"כ גדל אסורה לו (לפי שתהיה ראויה לאחר שידל).

כ: אשת איש שטוענת על איש שרודף אחריה והוא מכחיש – אין להאמינה, אלא יגזרו עליו נידוי ולא ידבר עמה ולא יגור בשכונתה.
ואם הוא מוחזק לחשוד על העריות – גוערים בו בנזיפה ומאיימים עליו (ת' הריב"ש).

האסורים. ואם נסתרה נאסרה וכשיתרפא בעלה יגרשנה (כ"ד).

• ת' נו"ב: אישה שנחשדה ושלחו ב"ד להתרות בה ובבעלה שלא תתייחד עם הנחשד ולא רצה הבעל – אי אפשר לאוסרה אם נסתרה, לפי ש –
א. ב"ד מקנא רק כשהבעל לא יכול לקנות, וכאן יכול לקנות אלא שאינו רוצה.
ב. ב"ד לא יכול לקנות ע"י שליח.

יד: עד אחד שהעיד שנטמאה אחר סתירה – תצא בלא כתובה, ואפילו עבד ושפחה נאמנים (לא).
• ב"י: דווקא כשקינא לה (שיש רגלים לדבר) ע"א נאמן להפסיד כתובתה, אבל בלא קינוי לא נאמן.

טו: חמש נשים ששונאות אותה נאמנות לומר שנטמאה לאוסרה אבל לאל להפסיד כתובתה (לא).
רש"י – שהתורה באמינה לכל עד ('עד אין ברכת בה').

טז: מה צריכים לראות עדי טומאה:
בה"ג – כמחול בשפופרת.
והר"ח – די שיהיו דבוקים זב"ז כדרך הנואפים.
כ"כ רי"ף ורא"ש.

יז: אישה שנאסרה על בעלה ע"י קינוי וסתירה – אסורה לנחשד (סוטה כז).
נאפ אם עבר ונשאה תצא בגט (יבמות כ"ד).
כ"פ הרמב"ם.
ואם לא היה קינוי ובאו עדי כיעור והוציאה בעלה – גם אסור לנחשד, ואם עבר ונשאה ויש לה ילדים ממנו –

